

ΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ, ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ
ΜΕ ΤΙΤΛΟ
«ΚΥΡΩΣΗ ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ»

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

Η επεξεργασία και η σύνταξη της Αιτιολογικής Έκθεσης ΣχΚΠΔ έγινε από τον Πρόεδρο της Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής Καθηγητή Θεοχάρη Ι. Δαλακούρα, ο οποίος και την υπογράφει. Όπου σε επιμέρους τμήματα της Έκθεσης ενσωματώθηκαν εισηγήσεις των μελών της Επιτροπής γίνεται σχετική μνεία στην οικεία θέση. Αντίστοιχη μνεία γίνεται στους εισηγητές των επιμέρους διατάξεων.

I. Εισαγωγικές σκέψεις.

Από τον Ν. 1493/1950 περί κυρώσεως του ΚΠΔ μέχρι σήμερα μεσολάβησαν τόσες πολλές και τόσο διαφορετικές νομοθετικές επεμβάσεις στις διατάξεις του Κώδικα, ώστε ο επηρεασμός *«της αρχιτεκτονικής και εσωτερικής αλληλουχίας των καθ' έκαστα διατάξεων»* και η αλλοίωση *«της συνοχής και συνάρτησης των μερών»* του κειμένου να αποτελούν κοινή διαπίστωση. Αν σε αυτήν προστεθεί το γεγονός ότι ο ΚΠΔ ήδη από τη γένεσή εμφάνιζε συγκεκριμένες ελλείψεις νομοτεχνικής υφής, αλλά και συνοχής (βλ. Ν. Ανδρουλάκη, *Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης*, 4^η έκδ. 2012, σελ. 46· Α. Καρρά, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, 5^η έκδ. 2017, σελ. 12· Α. Παπαδαμάκη, *Ποινική Δικονομία*, 7^η έκδ. 2017, σελ. 22· Α. Κωνσταντινίδη, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, 3^η έκδ. 2017, πρόλογος· Θ. Δαλακούρα, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, τ. Ι, 2012, σελ. 80), η ανάγκη μιας συνολικής αναμόρφωσης του ΚΠΔ καθίσταται πρόδηλη, ώστε να επικαιροποιηθούν και να συστηματοποιηθούν οι διατάξεις του και να εξασφαλισθεί η ζητούμενη πνευματική του ενότητα ως ολοκληρωμένου σύγχρονου δικαιοκρατικού νομοθετήματος.

Ο λόγος αυτός νομιμοποιεί πλήρως τις αποφάσεις κατάρτισης τόσο της αρχικής Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής για τη σύνταξη σχεδίου νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, η οποία συστήθηκε με την υπ' αριθμ. 38880/18.5.2015 (ΦΕΚ τ. ΥΟΔΔ 375/26.5.2015) απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, όσο και της δεύτερης η οποία συγκροτήθηκε δυνάμει των υπ' αριθμ. 80890/8.11.2018 (ΦΕΚ 676 15 Νοεμβρίου 2018) απόφασης του νυν Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Μέλη των δύο Επιτροπών αρχικά υπό την προεδρία του Νικολάου Παντελή, Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου και στη συνέχεια υπό την προεδρία του Θεοχάρη Ι. Δαλακούρα, Καθηγητή Νομικής ΔΠΘ αποτέλεσαν οι Ιωάννης Κ. Γιαννίδης, Καθηγητής Νομικής ΕΚΠΑ, Παναγιώτης Μπρακουμάτσος, Αντεισαγγελέας ΑΠ, Ευάγγελος Δ. Κασαλιάς, Εισαγγελέας Εφετών Πειραιά, Νικόλαος Α. Νικολάου, Αντεισαγγελέας Εφετών Πατρών, Χαράλαμπος Θ. Σεβαστίδης, Πρόεδρος Πρωτοδικών Αθηνών, Αριστομένης Β. Τζαννετής, Επίκουρος Καθηγητής Νομικής ΕΚΠΑ, Αθανάσιος Κ. Ζαχαριάδης, Επίκουρος Καθηγητής Νομικής ΑΠΘ, Δημήτριος Γ. Συμεωνίδης, Επίκουρος Καθηγητής Νομικής ΔΠΘ και Βασίλειος Δ. Δημακόπουλος, Δικηγόρος Αθηνών.

Η Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή επεξεργάστηκε και κατέθεσε ένα πλήρως ανανεωμένο και εναρμονισμένο με τις σύγχρονες δικαιοκρατικές απαιτήσεις Σχέδιο ΚΠΔ, το οποίο προέκυψε αφενός μέσα από τη συσχέτιση και αξιοποίηση όλων των προηγούμενων προσπαθειών κωδικοποίησης και όλων των επιστημονικών θέσεων των τελευταίων είκοσι ετών και αφετέρου μέσα από την επιστημονική εξέλιξη των ευρωπαϊκών δρωμένων στο χώρο του Δικαίου (Αποφάσεις – πλαίσιο, Συμβάσεις, Οδηγίες κ.α.). Έτσι, λήφθηκαν υπόψη και αξιοποιήθηκαν προτάσεις και θέσεις από το ΣχΚΠΔ του 1995 υπό την Προεδρία του αείμνηστου Καθηγητή Ι. Μανωλεδάκη, μεγάλο μέρος προτάσεων και θέσεων από το ΣχΚΠΔ του 2014 υπό την Προεδρία Λ. Μαργαρίτη, και βεβαίως θέσεις από τις ενδιάμεσες Επιτροπές υπό την Προεδρία του αείμνηστου Εισαγγελέα ΑΠ Ε. Κρουσταλάκη, έτσι ώστε η όλη προσπάθεια να αποκρυσταλλώνει την ενοποιό δύναμη των κοινά αποδεκτών δίκαιων και ανάλογων ρυθμίσεων, αλλά και την κοινή πεποίθηση της αναγκαιότητας προώθησης νέων θεσμών για την υπέρβαση διαχρονικών αγκυλώσεων της ποινικής δικονομικής πραγματικότητάς μας. Η υπέρβαση αυτή, άλλωστε, θα αποτελέσει και την απαρχή για τη δημιουργία μιας νέας

εικόνας του ποινικού μας συστήματος, η οποία θα ενδυναμώσει τη θεσμική διάσταση των παραγόντων της δίκης, ενισχύοντας τα δικαιώματά τους, εξασφαλίζοντας την ταχύτερη εκδίκαση των υποθέσεων και εν τέλει εμπεδώνοντας σε μεγαλύτερο βαθμό την εμπιστοσύνη των κοινωνιών στο σύστημα απονομής της ποινικής μας Δικαιοσύνης.

Όσα αναφέρονταν στην εισηγητική έκθεση γενικής εισηγήσεως του ισχύοντος Κώδικα του 1950 (Έκθεση Γενικής Εισηγήσεως της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής, σε : Ζαχαρόπουλου, Ελληνική Ποινική Δικονομία, 1950, σελ. 23) σχετικά με τις στοχεύσεις και τις προτεραιότητες του τότε Σχεδίου μπορεί να λεχθεί ότι ισχύουν διαχρονικά και για το παρόν Σχέδιο του νέου ΚΠΔ. Όπως και τότε, έτσι και τώρα συνεχίζει να προέχει το κατά πόσον ο ΚΠΔ *«διασφαλίζει κατά τον προσφορώτερον, ταχύτερον και μάλλον πρακτικόν τρόπον τας βασικάς αρχάς της φιλελευθέρως και δημοκρατικής διεξαγωγής της ποινικής ανακρίσεως και της ποινικής δίκης και κατά πόσον συνθέτει τας δύο μεγάλας ηθικάς και κοινωνικάς ανάγκας της πλήρους κατοχυρώσεως των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτου αφ' ενός και της αποτελεσματικής προστασίας της Πολιτείας και της εννόμου τάξεως από των εγκληματικών προσβολών αφ' ετέρου»*. Εύλογα άλλωστε, αφού η επιτυχής σύνθεση των δύο αυτών συγκρουόμενων αναγκών συνεχίζει να καταγράφεται ως ζητούμενο κάθε σύγχρονου νομοθέτη, που οφείλει να προστατεύσει τόσο τα συμφέροντα του κράτους και της κοινωνίας για καταστολή του εγκλήματος, όσο και το συμφέρον του ατόμου έναντι προσβολών της ελευθερίας του. Πάντως, το καταρχήν προβάδισμα σε αυτό το ζητούμενο ανήκει στην προστασία του ατόμου, καθόσον ο κίνδυνος καταδίκης ενός αθώου βαρύνει περισσότερο «στα μάτια» του κοινωνικού συνόλου, που προτιμά ανεπιφύλακτα για λόγους κοινωνικής συνοχής και πολιτισμού τη μη τιμώρηση ενός ενόχου από την καταδίκη ενός αθώου (έτσι και κατά την κλασική ρήση του Ουλπιανού «*κάλλιον γάρ εστίν, ανεκδίκητον μένειν τον αμαρτήσαντα, ήπερ τον αναίτιον καταδικάζεσθαι*»). Γι' αυτό και ως αδικία, η δικαστική πλάνη που έχει θύματα αθώους πολίτες είναι πολύ βαρύτερη από την πλάνη μη τιμώρησης ενός ενόχου, αφού συνδέεται με την εμπιστοσύνη των κοινωνιών στο σύστημα απονομής της δικαιοσύνης, αλλά και με την ίδια τη λειτουργία του συστήματος και των εγγυήσεών του. Το αρχικό αυτό προβάδισμα δεν σημαίνει, βέβαια, σε καμιά περίπτωση ότι ο δικονομικός νομοθέτης θυσιάζει ή με άλλες λέξεις αποδυναμώνει ουσιωδώς

το συμφέρον προστασίας της κοινωνίας, ανάγοντας έτσι σε σκοπό της ποινικής δίκης τη διασφάλιση του ατόμου έναντι της πολιτείας. Δοθέντος ότι ο νομοθέτης οφείλει πάντοτε να επιδιώκει σε γενικό επίπεδο την εναρμόνιση των συγκρουόμενων αξιών (αρχή της πρακτικής αρμονίας), χωρίς να ακυρώνει καμιά από αυτές, είναι φανερό ότι το προβάδισμα του ατομικού συμφέροντος δεν συρρικνώνει την ποινική λειτουργία της πολιτείας, αλλά λειτουργεί απλώς ως κανόνας προτεραιότητας κατά την αντιμετώπιση του ποινικού φαινομένου. Ως κανόνας δηλαδή, ο οποίος επηρεάζει, όχι τόσο το αποτέλεσμα, όσο κυρίως τη μορφή της ποινικής δίκης, προσδίδοντας σε αυτήν δικανικό σχήμα και αναδεικνύοντας επαρκώς τη σπουδαιότητα σημασία των δικονομικών τύπων ως φραγμών της αυθαιρεσίας των κρατικών οργάνων και συνάμα ως εγγυήσεων προστασίας των δικαιωμάτων του ατόμου.

II. Η αξιακή δομή του ΚΠΔ.

1. Η διατήρηση της παραδοσιακής μορφής της ηπειρωτικής δίκης.

Με δεδομένο ότι η διαμόρφωση του μικτού ποινικού δικονομικού συστήματος, που εμφανίζεται ως κυρίαρχο σύστημα στις έννομες τάξεις των χωρών της ηπειρωτικής Ευρώπης, αποτελεί προϊόν μιας μακρόχρονης διαδικασίας από τον 19^ο αιώνα μέχρι σήμερα, κρίθηκε σκόπιμο από τη Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή να διατηρηθεί η ηπειρωτική δόμηση της μορφής της ποινικής δίκης και οι κεντρικοί θεσμοί της.

Ως κύρια χαρακτηριστικά του Σχεδίου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας ισχύουν, μετά ταύτα, τα ίδια εν πολλοίς χαρακτηριστικά που αναφέρει η Έκθεση Γενικής Εισηγήσεως της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής (Ζαχαρόπουλου, Ελληνική Ποινική Δικονομία, 1950, σελ. 23 επ.), όπως :

α) Η διατήρηση του μικτού τύπου διαδικασίας, αλλού με ενίσχυση των αρχών του εξεταστικού συστήματος και αλλού των αρχών του κατηγορητικού συστήματος.

β) Η δόμηση της μορφής της δίκης με βάση τα ίδια στάδια και τους ίδιους παράγοντες της δίκης (διαδίκους, κύρια και βοηθητικά πρόσωπα απονομής δικαιοσύνης)

γ) Η ισοστάθμιση των αναγκών προστασίας της κοινωνίας και του ατόμου.

δ) Η διατήρηση του αυτεπάγγελτου της ποινικής δίωξης στον μεγαλύτερο όγκο των αδικημάτων.

ε) διασφάλιση του δικαιώματος της ακρόασης των διαδίκων, αλλά και των λοιπών δικαιωμάτων τους, κατά τη διεξαγωγή της ποινικής δίκης.

στ) Η διατήρηση της συμμετοχής του λαϊκού στοιχείου στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης.

ζ) Η ελεύθερη εκτίμηση των αποδείξεων, αλλά και η αναγνώριση των ορίων της ηθικής απόδειξης (αποδεικτικές απαγορεύσεις, υποχρέωση ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας των εν ευρεία εννοία αποφάσεων).

2. Η ισόρροπη ανταπόκριση στις σύγχρονες τάσεις του ευρωπαϊκού χώρου.

Καθώς, βέβαια, τουλάχιστον σε ευρωπαϊκό επίπεδο, παρατηρείται μια συνεχής επιστημονική και νομοθετική κινητικότητα στο χώρο της ποινικής δίκης και των δικαιωμάτων, κρίθηκε ως αναγκαία η εξέταση και αποδοχή συγκεκριμένων εκφράσεων αυτής της κινητικότητας, όπως θα επέβαλλε κάθε σύγχρονο νομοθέτημα. Σημεία αναφοράς της κινητικότητας αυτής αποτελούν τόσο η κατά κόρον «αναζητούμενη» επιτάχυνση απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, όσο και η ενίσχυση και διεύρυνση των δικαιωμάτων των διαδίκων και ιδίως του κατηγορουμένου, καθώς και η αποτελεσματικότητα του κρατικού μηχανισμού κυρίως στο πεδίο αντιμετώπισης της οργανωμένης εγκληματικότητας. Η κινητικότητα αυτή εκφράζεται είτε με τη διάπλαση νέων δικονομικών θεσμών είτε με τη μετεξέλιξη υφισταμένων θεσμών κατά το πρότυπο άλλων συστημάτων, είτε με την απόρριψη ή την απένταξή τους από το ισχύον δικονομικό σύστημα. Στο σύνολο των ειδικότερων αυτών εκφράσεων αντιστοιχούν, πάντως, συγκεκριμένες τάσεις διαμόρφωσης του ισχύοντος δικονομικού συστήματος προς την κατεύθυνση μιας πιο ουσιαστικής σύζευξης των στοιχείων της εξεταστικής και κατηγορητικής δίκης. Μιας σύζευξης, που ούτως ή άλλως δρομολογείται και προωθείται με μεγάλες ταχύτητες σε διεθνές επίπεδο, όπως αποδείχθηκε στο παράδειγμα του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου (ν. 3003/2002), αλλά κυρίως στο παράδειγμα των αποφάσεων – πλαισίων και νυν των Οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

A. Ως πρώτη αποτύπωση αυτών των νεότερων τάσεων εγγράφεται η παρατηρούμενη σε διεθνές πεδίο ενδυνάμωση του ρόλου του εισαγγελέα. Ορατό είναι τούτο σε έννομες τάξεις του παραδοσιακού μικτού δικονομικού συστήματος που είτε προβαίνουν σε τομές καθιστώντας ευθέως τον εισαγγελέα απόλυτο κυρίαρχο της προδικασίας (όπως η αυστριακή - νόμος περί συμπλήρωσης της αναμόρφωσης της ποινικής διαδικασίας II, BGBl I 2007/112 - και παλαιότερα η γερμανική), είτε διευρύνουν το πεδίο των λειτουργικών εισαγγελικών αρμοδιοτήτων (όπως η ελληνική με την παροχή στον εισαγγελέα πλημμελειοδικών της δυνατότητας αρχειοθέτησης των υποθέσεων του μονομελούς πλημμελειοδικείου ή η γερμανική στις περιπτώσεις αναστολής ή αποχής από την ποινική δίωξη), είτε προετοιμάζονται για την υποδοχή νέων θεσμών στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης (όπως αυτού του Ευρωπαϊού Εισαγγελέα κατ' άρθρο 86 της Συνθήκης Ε.Ε. και των θεσμών της Europol και της Eurojust που προωθούν τη συνεργασία των εθνικών διωκτικών αρχών σε ευρωπαϊκό επίπεδο).

B. Ως κεντρική τάση στις έννομες τάξεις των χωρών της ηπειρωτικής Ευρώπης αναδύεται, περαιτέρω, η τάση εμπλουτισμού της ποινικής δίκης με στοιχεία της κατηγορητικής δίκης αγγλοαμερικανικού προτύπου, τόσο σε σχέση με τον ρόλο του δικάζοντος δικαστή κατά την εξέταση των μαρτύρων (διασταυρούμενη εξέταση) ή των λοιπών αποδείξεων (*Schünemann, Zur Reform der Hauptverhandlung im Strafprozeß, GA 1978, 161 επ.*· *Dencker, Informelles Kreuzverhör, Fs für Kleinknecht, 1985, σελ. 79 επ.*), όσο και σε σχέση με την πιο απόλυτη ισχύ της αρχής της αμεσότητας κατά την αποδεικτική διαδικασία (*Weigend, Unmittelbare Beweisaufnahme – ein Konzept für das Strafverfahren des 21. Jahrhunderts?, FS für Eisenberg, 2009, σελ. 657 επ.*), καθώς και σε σχέση με τους ειδικότερους ρόλους των παραγόντων της δίκης στο πλαίσιο της ακροαματικής διαδικασίας. Στην κατεύθυνση αυτή συζητείται ο μετριασμός των έντονων στοιχείων του εξεταστικού τύπου που παρατηρούνται στον πρόεδρο του δικαστηρίου κατά τη διεξαγωγή των αποδείξεων στην ακροαματική διαδικασία, σε συνδυασμό με την ενδυνάμωση των ρόλων του εισαγγελέα αφενός και του συνηγόρου υπεράσπισης αφετέρου.

Γ. Ως εξίσου διευρυμένη τάση στις έννομες τάξεις των χωρών της ηπειρωτικής Ευρώπης αναδεικνύεται η τάση θέσπισης αυστηρότερων

ποινικών διατάξεων και συνάμα επαχθέστερων δικονομικών και εγκληματοπροληπτικών μέτρων για την καταπολέμηση και ευχερέστερη εξιχνίαση των μορφών τρομοκρατικής και εν γένει οργανωμένης εγκληματικής δράσης. Η τάση αυτή βαρύνεται με τη δομικής φύσης μεταστροφή των προτεραιοτήτων που επήλθε στο δικονομικό δίκαιο αναφορικά με τη σημασία των προστατευόμενων αξιών της κοινωνίας και του ατόμου, αλλά και την κατασταλτική ή μη κατεύθυνση της ποινικής προδικασίας. Αποτέλεσμα αυτής της μεταστροφής είναι η διάβρωση της προδικασίας με προληπτικά (δικονομικά) μέτρα (όπως η ανακριτική διεϊσδυση, η παρακολούθηση, η διασταύρωση προσωπικών δεδομένων κ.τ.λ.), που - παρότι παραμένουν έκθετα από δικαιοκρατική άποψη - «νομιμοποιούνται» με την επίκληση της αυξημένης ανάγκης προστασίας της κοινωνίας από το οργανωμένο έγκλημα.

Δ. Στις νεότερες τάσεις εναλλακτικής απονομής της ποινικής δικαιοσύνης ανήκει και η τάση θέσπισης της ποινικής συνδιαλλαγής. Η εισαγωγή του θεσμού αυτού, που σε ορισμένες περιπτώσεις καθίσταται επιτακτική (όπως λ.χ. στις περιπτώσεις που αφορά το άρθρο 10 της από 15/3/2001 Απόφασης – Πλαισίου 2001/220/ΔΕΥ σχετικά με το καθεστώς των θυμάτων σε ποινικές διαδικασίες, βλ. *N. Λίβο*, Οι πνευματικές βάσεις της ελληνικής ποινικής δικονομίας, ΠοινΧρ 2005, 305 υποσημ. 29· *Γρ. Καλφάλη*, Οι ραγδαίες αλλαγές στο ευρωπαϊκό δικονομικό δίκαιο, ΠοινΧρ 2011, 241 επ.· *Θ. Δαλακούρα*, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2012, σελ. 74 επ.), υλοποιεί τη δυνατότητα απονομής ποινικής δικαιοσύνης με γνώμονα τη βούληση των διαδίκων. Προς τούτο προϋποτίθεται, βέβαια, η κατάλληλη κατάστρωση του δικονομικού μηχανισμού και της συναφούς διαδικασίας, έτσι ώστε να συμπεριλαμβάνει και τέτοιους εναλλακτικούς τρόπους εκδίκασης των εγκλημάτων, οι οποίοι να εντάσσονται συστηματικά και να υπακούουν στον ίδιο σκοπό της δίκης. Συνάμα προϋποτίθεται ο ακριβής καθορισμός των εγκλημάτων που θα επιτρέπουν τη δυνατότητα συνδιαλλαγής, έτσι ώστε να εξειδικεύεται το πεδίο εφαρμογής της.

Ε. Η μέχρι τώρα εισαγωγή ειδικότερων μορφών ποινικού συμβιβασμού στο ελληνικό ποινικό δικονομικό σύστημα, όπως η ποινική διαπραγμάτευση, υπήρξε προβληματική στο βαθμό που αντιμετωπιζόταν ως ξένο σώμα και ρωγμή στην παραδοσιακή μορφή της δίκης. Παρά ταύτα προσπάθειες

θέσπισης μορφών ποινικού συμβιβασμού έγιναν τόσο στο ΣχΚΠΔ υπό την Προεδρία του αείμνηστου Ι. Μανωλεδάκη όσο και στο ΣχΚΠΔ υπό την Προεδρία Λ. Μαργαρίτη. Ένθεν κακείθεν αναπτύχθηκαν προβληματισμοί και θέσεις, βασισμένες στην πλειοψηφία τους σε εμπειρίες είτε του καθαρού αγγλοαμερικανικού χώρου είτε του ευρωπαϊκού χώρου (βλ. Γ. Τριανταφύλλου, σε: Λ. Κοτσαλή, Ελευθερία, Υπευθυνότητα, Κράτος Δικαίου, 2011, σελ. 199 επ.· Χρ. Μυλωνόπουλου, ΠοινΧρ 2013, 81 επ.· Ν. Ανδρουλάκη, ΠοινΧρ 2014, 401 επ.· Α. Τζαννετή, ΠοινΧρ 2016, 15 επ.· Γ. Καλφάκη, ΠοινΧρ 2016, 321 επ.· Θ. Δαλακούρα, ΠοινΧρ 2016, 326 επ. Λ. Τσόγκα, ΠοινΔικ 2016, 288 επ.· Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, ΠοινΔικ 2016, 641 επ.). Μια επιφυλακτική προώθηση του θεσμού αυτού προωθήθηκε στο παρόν ΣχΚΠΔ, με την επίγνωση ότι η εφαρμογή του θα εξαρτηθεί από τη συνδρομή συγκεκριμένων προϋποθέσεων και από αλλαγή νοοτροπίας του συνόλου των παραγόντων της δίκης. Πάντως, ευρεία εφαρμογή έχουν επιφυλάξει τα τελευταία χρόνια στο θεσμό της ποινικής διαπραγμάτευσης πολλές έννομες τάξεις της ηπειρωτικής Ευρώπης, όπως εσχάτως η Γερμανία (§ 257c StPO – BT-Drs. 65/2009) και προηγουμένως η Αυστρία (§ 194, 208 ÖstStPO –BGBl I 2004/19), παλαιότερα η Ισπανία και Γαλλία, κυρίως όμως η Ιταλία το 1991 με μια δέσμη συμβιβαστικών διαδικασιών αντίστοιχων του αγγλοαμερικανικού δικαίου (βλ. Θ. Δαλακούρα, Υπερ 1993, 475 επ.· *Chiavarino*, ΠοινΧρ 1996, 464 επ.).

ΣΤ. Τέλος, εξίσου ευμεγέθη ορίζοντα εμφανίζει στις ευρωπαϊκές έννομες τάξεις η τάση διεύρυνσης της εφαρμογής του θεσμού της αποχής από την ποινική δίωξη. Ο εν λόγω θεσμός, που προσδίδει ουσιαστικό περιεχόμενο στην αρχή της σκοπιμότητας, εγγράφεται ως μία εκ των προσφορότερων λύσεων για την αποσυμφόρηση των πινακίων των δικαστηρίων από υποθέσεις ήσσονος σημασίας ή ειδικών χαρακτηριστικών. Η μέχρι τώρα εισαγωγή του θεσμού αυτού στο πεδίο της μικρής ή μεσαίας εγκληματικότητας των ανηλίκων (άρθρο 45^A ΚΠΔ) οφείλει να επεκταθεί με σύνεση και σε άλλες περιπτώσεις (βλ. Θ. Δαλακούρα, ΠοινΧρ 2014, 321 επ.), κατά το πρότυπο των ρυθμίσεων λ.χ. των §§ 153, 153a-f και 155a του γερμανικού ΚΠΔ (βλ. *Meyer-Goßner*, Strafprozessordnung, 59ⁿ έκδ. 2016, § 153 Πλρ. 1 επ.), της § 191 του Αυστριακού ΚΠΔ (βλ. *Venier*, Einstellung und Anklage im neuen Strafprozessrecht, *ÖJZ* 2007, 905 επ.), αλλά και των άρθρων 41-1 και 41-2 του Γαλλικού ΚΠΔ (*Fourment*, *Procedure Penale*, 2008, σελ. 138·

53¹. Ιδιαίτερα συνιστάται, μάλιστα, για τη μείωση του δικαστικού φόρτου, η επιλογή προσωρινής διακοπής της διαδικασίας και η εξάρτηση της οριστικής ανάλωσης της ποινικής αξίωσης της πολιτείας από την εκπλήρωση συγκεκριμένων όρων ή καθηκόντων εκ μέρους του κατηγορουμένου για πλημμέλημα.

III. Οι ειδικότερες τροποποιήσεις στις διατάξεις του πρώτου Βιβλίου περί Γενικών Ορισμών.

1. Ποινικά Δικαστήρια και δικαστικά πρόσωπα (1^ο Τμήμα).

Τα διαλαμβανόμενα στο 1^ο Τμήμα του ΣχΚΠΔ, σε σχέση με την εν γένει οργάνωση των ποινικών δικαστηρίων και με τα δικαστικά πρόσωπα, δεν απομακρύνονται ριζικά από τις ρυθμίσεις του ισχύοντος ΚΠΔ.

A. Ποινική δικαιοδοσία.

Η διατήρηση των κεντρικών ρυθμίσεων του άρθρου 1 για την ποινική δικαιοδοσία και του άρθρου 2 για τις εξαιρέσεις της υπήρξε επιβεβλημένη, καθώς αντανakλά την επιβεβλημένη δικαιοκρατικά κατάστρωση των δικαστηρίων και την υποχρέωση τήρησης των διεθνών υποχρεώσεων της Χώρας. Κατά την απαρίθμηση των δικαστηρίων στο άρθρο 1 απαλείφθηκαν στο στοιχείο στ) οι λέξεις «ως ακυρωτικό», καθόσον θεωρήθηκε ότι αρκεί στο σημείο αυτό η αναφορά του Αρείου Πάγου ως δικαστηρίου. Άλλωστε στο άρθρο 10 ΣχΚΠΔ αναλύεται πλήρως η ακριβής δικαιοδοσία του Ανώτατου Δικαστηρίου.

B. Τα ποινικά Δικαστήρια.

Οι ρυθμίσεις των άρθρων 3 έως 13 αναμορφώθηκαν, ώστε να αποδίδουν αφενός μεν πληρέστερα την κατάστρωση των δικαστηρίων, όπως λ.χ. στην περίπτωση του άρθρου 12 που αναφέρεται στην υποχρεωτική παράσταση του εισαγγελέα κατά τις συνεδριάσεις των ποινικών δικαστηρίων, αφετέρου δε ακριβέστερα την ενεστύσα νομοθετική κατάσταση.

¹ Βλ. για αυτές κατατοπιστικά· σύγκρ. και την αντίστοιχη – μικρότερης εμβέλειας όμως – ρύθμιση της § 191 του Αυστριακού ΚΠΔ και επ' αυτής *Venier, Einstellung und Anklage im neuen Strafprozessrecht*, *ÖJZ* 2007, 905 επ.

Λόγω της αποποινικοποίησης των πταισμάτων απαλείφθηκε εύλογα η ρύθμιση που αφορούσε τα πταισματοδικεία. Για την αντιμετώπιση των εκκρεμών ζητημάτων λήφθηκε μέριμνα με σχετική μεταβατική διάταξη. Ύστερα από την αναγκαία αναρίθμηση, το άρθρο 3 διαλαμβάνει πλέον τα σχετικά με τη σύσταση και δικαιοδοσία των δικαστηρίων των πλημμελειοδικών. Στην παρ. 2 του άρθρου αυτού εξειδικεύτηκαν οι επί μέρους δικαιοδοτικές δράσεις του δικαστηρίου αυτού και προστέθηκαν στις ήδη αναφερόμενες (δηλαδή σε αυτές της ανάκρισης και της άσκησης της εξουσίας του δικαστικού συμβουλίου) αφενός η άσκηση εξουσίας στις περιπτώσεις αποχής υπό όρους από την ποινική δίωξη και αφετέρου η έκδοση ποινικής διαταγής. Για λόγους πληρέστερης απαρίθμησης προστέθηκε και η εξειδικευόμενη στα επόμενα άρθρα δικαιοδοσία εκδίκασης των πλημμελημάτων.

Τα επόμενα άρθρα 4 έως 11 απλοποιούνται κατά το δυνατόν όσον αφορά τη διατύπωσή τους, καθώς επιλέγεται η ευθεία παραπομπή στις διατάξεις του κώδικα οργανισμού δικαστηρίων και κατάστασης δικαστικών λειτουργών. Προβλέπεται διάταξη για ορισμό δύο ή τριών ανάλογα με τη σύνθεση συμπαραδρευόντων δικαστών. Περαιτέρω, προστέθηκαν για λόγους πληρότητας στο άρθρο 10 όλες οι περιπτώσεις, στις οποίες ο Άρειος Πάγος δικάζει σε ολομέλεια, όπως ορίζεται στον κανονισμό λειτουργίας του.

Γ. Οι θεσμοί του αποκλεισμού, της εξαίρεσης και της αποχής των δικαστικών προσώπων.

Στα άρθρα 14 έως 26 επανακαθορίζονται οι θεσμοί που εμποδίζουν την αμεροληψία των δικαστικών προσώπων, δηλαδή οι θεσμοί του αποκλεισμού, της εξαίρεσης και της αποχής των δικαστικών προσώπων². Οι επιμέρους τροποποιήσεις αντανakλούν την αξίωση αμεροληψίας των οργάνων απονομής της δικαιοσύνης. Συναγόμενη ερμηνευτικά από το Σύνταγμα, η αρχή της δικαστικής αμεροληψίας ενσαρκώνει την αντικειμενικότητα της δικαστικής συμπεριφοράς και κατά τούτο ανάγεται εύλογα σε αυτοτελή προϋπόθεση της δίκαιης διαδικασίας. Έτσι, δεν είναι τυχαίο ότι η αξίωση δικαστικής αμεροληψίας κατοχυρώνεται και στις υπερνομοθετικές ισχύος διατάξεις των άρθρων 6 παρ. 1 εδ. α' ΕΣΔΑ και 14

² Εισηγητής των διατάξεων αυτών ήταν ο υπογράφων την έκθεση.

παρ. 1 εδ. α' ΔΣΑΠΔ και 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που αναγορεύουν σε βασικό δικονομικό δικαίωμα το εξειδικεύον τη δίκαιη δίκη δικαίωμα κάθε προσώπου σε ένα «αμερόληπτο δικαστήριο». Εύλογα άλλωστε οριοθετείται η δικαστική αμεροληψία στις αποφάσεις του ΕΔΔΑ με βάση τις δύο όψεις της, αφενός δηλαδή την υποκειμενική όψη που αναφέρεται στην εσωτερική ψυχική κατάσταση του εκάστοτε δικάζοντος και αφετέρου την αντικειμενική όψη που αναφέρεται στις θεσμικές εγγυήσεις απροκατάληπτης λειτουργίας του δικαστηρίου, όπως στη μη συμμετοχή στη σύνθεση του δικαστηρίου αποκλειόμενων ή εξαιρούμενων προσώπων, αλλά και στην εξουδετέρωση εξωτερικών επιδράσεων υπονόμησης της αμεροληψίας (βλ. ενδεικτικά ΕΔΔΑ, Υπόθεση Sramek κατά Αυστρίας, Series A, No. 84· ΕΔΔΑ, Langborger κατά Σουηδίας, No. 11179/84, Z. 32· ΕΔΔΑ, Sander κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Συνήγορος 2000, 266· ΕΔΔΑ, Akademy Trading κ.λ. κατά Ελλάδας, NoB 2000, 1744).

Ειδικότερα, αναφορικά προς τους λόγους αποκλεισμού, οι λόγοι αυτοί αφενός μεν διευρύνονται εν μέρει, αφετέρου δε εξορθολογικοποιούνται στο πλαίσιο του νέου Κώδικα. Συγκεκριμένα, στην παρ. 1 του άρθρου 14 ΚΠΔ προστίθεται σε τελευταίο εδάφιο της ότι «ο λόγος αποκλεισμού που οφείλεται στη σχέση από γάμο ή σύμφωνο συμβίωσης και στην αγχιστεία εξακολουθεί να υπάρχει και μετά τη λύση του γάμου ή του συμφώνου συμβίωσης». Στην παρ. 2 του ιδίου άρθρου αφαιρείται από το στοιχείο α) η φράση «με εξαίρεση όσων ορίζονται σχετικά με τα εγκλήματα που γίνονται στο ακροατήριο (άρθρα 116 και 117)», καθόσον η εφαρμογή της εξαίρεσης αυτής αμφισβητούνταν ευθέως υπό το φως της υπέρτερης ισχύος ρύθμισης του άρθρου 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ που δεν ανέχεται οποιαδήποτε εξαίρεση σε σχέση με τον εξωτερικό λόγο της ύπαρξης άμεσης προσωπικής προσβολής που ενδεικνύει αντικειμενική μεροληψία (βλ. Σταύρου, ΠοινΧρ 1991, 488· Λ. Μαργαρίτη, Υπερ 1992, 803· Θ. Δαλακούρα, ΠΔΔ Ι, 2012, σελ. 215). Στην παρ. 2 του άρθρου 14 τροποποιούνται επιμέρους σημεία στα στοιχεία β) και γ), από τα οποία αφαιρείται η αναφορά στον καταργημένο στο πλαίσιο του νέου Κώδικα «αστικώς υπεύθυνο». Τροποποιείται, ομοίως, το στοιχείο β) και καθόσον προστίθεται σε αυτό ότι «ο λόγος αποκλεισμού που οφείλεται στη σχέση από γάμο ή σύμφωνο συμβίωσης και στην αγχιστεία εξακολουθεί να υπάρχει και μετά τη λύση του γάμου ή του συμφώνου συμβίωσης». Τέλος, στην παρ. 2 του άρθρου 14 προστίθεται στοιχείο ε) στο οποίο προβλέπεται ο αποκλεισμός

του «ανακριτή» και στοιχείο στ) στο οποίο θεσπίζεται ο αποκλεισμός «δικαστή και εισαγγελέα που έχουν συμπράξει στην έκδοση του παραπεμπτικού βουλεύματος ειδικά στη συζήτηση της υπόθεσης στο ακροατήριο, εκτός εάν δεν είναι εφικτή η συγκρότηση του δικαστηρίου από άλλα πρόσωπα». Άξια μνείας είναι στο σημείο αυτό η αναφορά της προωθούμενης από το ΕΔΔΑ δικαιικής αντίληψη σε σχέση με την προηγούμενη ανάμιξη του δικαστή στην ίδια υπόθεση. Η αντίληψη αυτή εκφράζεται με τις σκέψεις, πρώτον, ότι η άσκηση διαδοχικώς δικαιοδοτικών καθηκόντων από τον ίδιο δικαστή σε διαφορετικά στάδια της ίδιας υπόθεσης παραβιάζει την αρχή της δικαστικής αμεροληψίας που διασφαλίζεται από τη διάταξη του άρθρου 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ (ΕΔΔΑ, Υπόθεση *Petote Pellon* κατά Ισπανίας, 25.7.2002· ΕΔΔΑ, Υπόθεση *Tierce* κ.α. κατά Αγίου Μαρίνου, 25.7. 2000· ΕΔΔΑ, Υπόθεση *Procola* κατά Λουξεμβούργου, 25.9.1995, *Serie A* No 326, *PLog* 2002, 2672) και, δεύτερον, ότι ο δικαστής που δικάζει στην ακροαματική διαδικασία δεν πρέπει να έχει συμμετάσχει στην προδικασία (ΕΔΔΑ, 26.10.1984, *de Cubber* κατά Βελγίου, *Series A*, No 86· ΕΔΔΑ, 9.10.1986, *Hauschildt* κατά Δανίας, *Series A*, No 49) ούτε να έχει αποφασίσει για την παραπομπή του κατηγορουμένου στο ακροατήριο. Και τούτο γιατί, σε αντίθεση με την υποκειμενική αμεροληψία που πρέπει να τεκμαίρεται ως υπάρχουσα ενόσω ελλείπουν αντίθετες αποδείξεις, για την αντικειμενική αμεροληψία που συνδέεται με την εμπέδωση της εμπιστοσύνης του κοινού στα δικαστήρια έχουν σημασία ακόμη και λειτουργικές απόψεις και ζητήματα εσωτερικής οργάνωσης, ακριβώς επειδή η στόχευση αφορά την «αδιαμφισβήτητη εντύπωση» του κοινού περί εμφανούς απονομής δικαιοσύνης (ΕΔΔΑ, 1.10.1982, *Piersack* κατά Βελγίου, *Series A*, No 53· ΕΔΔΑ, 26.10.1984, *de Cubber* κατά Βελγίου, *Series A*, No 86). Πάντως, κρίθηκε αναγκαίος, ενόψει ζητημάτων πρακτικής εφαρμογής της διάταξης που συνδέονται με τον μειωμένο αριθμό των υπηρετούντων εισαγγελικών λειτουργών, ο περιορισμός του λόγου αποκλεισμού αυτής της περίπτωσης μόνον στην έκδοση του παραπεμπτικού βουλεύματος και όχι στις λοιπές διαδικαστικές ενέργειες της προδικαστικής φάσης.

Αντιστοίχως, στην παρ. 4 του άρθρου 14 προστίθεται στα αποκλειόμενα πρόσωπα της παρ. 3, που δεν μπορούν να μετάσχουν στη σύνθεση του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου ή του Αρείου Πάγου, ο εισαγγελέας που «συνέπραξε» στην έκδοση της απόφασης. Η ρύθμιση αυτή κρίθηκε αναγκαία διότι ανεξάρτητα από τον τρόπο συμμετοχής του εισαγγελέα στη

διαμόρφωση της τελικής κρίσης του δικαστηρίου, ο εισαγγελέας έχει διαμορφώσει συγκεκριμένη άποψη, την οποία έχει εκφράσει και αιτιολογήσει. Εξάλλου, κατά την πάγια θέση της νομολογίας ο ειρηνοδίκης που άσκησε καθήκοντα εισαγγελέα στην ποινική δίκη, όπου αυτό επιτρέπεται, αποκλείεται από τη συμμετοχή του σε επόμενα διαδικαστικά στάδια της ίδια υπόθεσης, αναγνωρίζοντας κατ' αυτό τον τρόπο ότι και ο εισαγγελέας ή ο δικαστικός λειτουργός που ασκεί καθήκοντα εισαγγελέα εκφέρει άποψη για την ουσία της υπόθεσης και ουσιαστικά συμπράττει στην έκδοση της απόφασης. Τούτο, άλλωστε, συνάδει πλήρως με τη θέση του εισαγγελέα ως δικαστικού προσώπου και αντανακλά συνάμα και την αξίωση αντικειμενικότητας και αμεροληψίας του που συνάδει σε ανεξάρτητα δικαστικά πρόσωπα. Ωστόσο, για να αντιμετωπισθούν ζητήματα λειτουργικότητας (κίνδυνος ματαίωσης εκδίκασης των υποθέσεων ή υπέρμετρης καθυστέρησης στην απονομή της δικαιοσύνης) στα μικρότερα πρωτοδικεία ή εφετεία έγινε δεκτή η προσθήκη στο τέλος της παρ. 4 του ιδίου άρθρου «εκτός εάν δεν είναι εφικτή η συγκρότηση του δικαστηρίου από άλλον εισαγγελέα».

Σε σχέση με τον θεσμό της εξαίρεσης αποφασίστηκε να μην προωθηθεί στο άρθρο 15 η ενδεικτική απαρίθμηση των λόγων που προκαλούν υπόνοιες μεροληψίας, καθόσον κρίθηκε ότι οι λόγοι αυτοί έχουν αναπτυχθεί επαρκώς τόσο στη νομολογία όσο και στη θεωρία και δη κατά τρόπο που παρέχει την ασφάλεια ορθής εφαρμογής τους. Αντίθετα, αποφασίστηκε να διαγραφεί το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 15 που αναφέρονταν στην αδυναμία θεμελίωσης λόγου εξαίρεσης με την επίκληση του τρόπου διεύθυνσης της διαδικασίας, καθώς κρίθηκε από την Επιτροπή ότι η εν λόγω ρύθμιση όχι μόνον δεν είναι σε θέση να εξυπηρετήσει ουσιαστικά τον σκοπό περιορισμού των καταχρηστικών αιτήσεων εξαίρεσης, αλλά στο βαθμό που παραπέμπει σε μian αυταρχική δίκη δηλητηριάζει την ατμόσφαιρα εμπιστοσύνης των δικαζομένων στο δικαστήριο και, κατά τούτο, δεν εναρμονίζεται με την απαίτηση του άρθρου 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ για δίκαιη δίκη (βλ. και *N. Ανδρουλάκη, Θεμελιώδεις έννοιες, σελ. 35· Θ. Δαλακούρα, ΠΔΔ Ι, σελ. 227 επ.· Α. Παπαδαμάκη, Ποινική Δικονομία, σελ. 132· Α. Κωνσταντινίδη, ΠΔΔ, σελ. 83*), ούτε και με τη ρύθμιση του άρθρου 332 ΚΠΔ, που χαρακτηρίζει ως βαρύ πειθαρχικό παράπτωμα τη μη μεταχείριση όσων προσώπων συμμετέχουν στη δίκη «κατά τον απαθή και ψύχραιμο τρόπο που επιβάλλεται».

Η προβλεπόμενη στα άρθρα 16 έως 22 ΚΠΔ διαδικασία της εξαίρεσης κατατείνει στην εξασφάλιση αφενός της δυνατότητας απρόσκοπτης προβολής των λόγων εξαίρεσης και αφετέρου της δυνατότητας απροσωπώληπτης εξέτασης και δικαστικής κρίσης τους. Για τον λόγο αυτό επήλθαν ειδικότερες τροποποιήσεις, όπως λ.χ. αυτή του τελευταίου εδαφίου της παρ. 4 του άρθρου 23 ΚΠΔ, η οποία προέβλεπε τον πειθαρχικό έλεγχο του δικαστικού λειτουργού που δηλώνει αδικαιολογήτως αποχή, διάταξη που καταργείται καθώς αντιβαίνει ευθέως στην ανάγκη εμπέδωσης του θεσμού της αποχής, αφού λειτουργεί φοβικά. Ομοίως, η διάταξη που αφορά τους προανακριτικούς υπαλλήλους στο άρθρο 25 τροποποιείται, ώστε αν συντρέχει στο πρόσωπό τους λόγος αποκλεισμού ή εξαίρεσης, να προτείνεται από τους διαδίκους ως λόγος και να μην συνεχίζουν το έργο τους. Ωστόσο, παρά τη σχετική πρόταση του εισηγητή των ρυθμίσεων αυτών, οι πράξεις των βεβαρυμένων με λόγο αποκλεισμού ή εξαίρεσης υπαλλήλων να κηρύσσονται άκυρες, η Επιτροπή αποφάσισε κατά πλειοψηφία, οι εν λόγω πράξεις να παραμένουν έγκυρες, ώστε να μην παρακωληθεί το ανακριτικό έργο και να επιβραδυνθεί η διαδικασία με την επανάληψη των άκυρων πράξεων.

2. Ποινική δίωξη (2^ο Τμήμα).

Όπως και στο πρώτο, έτσι και στο δεύτερο Τμήμα του ΣχΚΠΔ, τα διαλαμβανόμενα εν προκειμένω σε σχέση με την ποινική δίωξη δεν απομακρύνονται ριζικά από τις ρυθμίσεις του ισχύοντος ΚΠΔ. Το βάρος στο πλαίσιο των εργασιών της Επιτροπής δόθηκε αφενός στη συστηματοποίηση των διατάξεων που διέπουν την ποινική δίωξη, αλλά και την ανεξαρτησία των εισαγγελικών λειτουργιών κατά την άσκησή της, αφετέρου δε στην ενσωμάτωση των ειδικών διατάξεων για τους ειδικούς εισαγγελείς στον ΚΠΔ, τέλος δε στην πρόβλεψη του θεσμού της αποχής από την ποινική δίωξη καθώς και στη ρύθμιση των ζητημάτων αναβολής από τη δίωξη και της διεύθυνσης των ανακριτικών διαδικασιών.

A. Το μοντέλο προδικασίας του ΣχΚΠΔ.

Με αφετηρία τη σκέψη ότι η συνολική μορφή και εξέλιξη τόσο της προκαταρκτικής εξέτασης όσο και της προανάκρισης/κύριας ανάκρισης είναι συνυφασμένη με το μοντέλο προδικασίας που επιλέγεται, τέθηκαν υπόψη των μελών της Επιτροπής συγκριτικές αναφορές για τα κρατούντα μοντέλα

προδικασίας στον ευρωπαϊκό χώρο. Από τα κυρίαρχα στο χώρο του ηπειρωτικού δικαίου μοντέλα εξετάστηκαν αφενός το γερμανικό και αυστριακό και αφετέρου το γαλλικό και βελγικό πρότυπο.

Κυρίαρχος της ανακριτικής διαδικασίας, όπως και όλης της προδικασίας του **γερμανικού δικαίου**, είναι ο εισαγγελέας, ο οποίος ως ανεξάρτητο και λειτουργικά αυθύπαρκτο όργανο διέπεται από την αναγκαία αντικειμενικότητα (§ 160 Abs. 2 StPO). Η συγκέντρωση του αποδεικτικού υλικού ανήκει, ύστερα από τον τροποποιητικό νόμο του 1974 (BGBl. I, 3393, 3553) και την κατάργηση του θεσμού του ανακριτή, στη λειτουργική αρμοδιότητα του εισαγγελέα, ο οποίος ενεργεί ο ίδιος (§ 161 εδ. 1 StPO) ή κατά κανόνα διά της αστυνομίας (§ 161 εδ. 2 StPO) τη λεγόμενη «ερευνητική διαδικασία» (Ermittlungsverfahren). Στα καθήκοντά του ανήκει ο έλεγχος σκοπιμότητας των καθ' έκαστον ανακριτικών πράξεων, η συλλογή πληροφοριών από οποιαδήποτε αρχή για τη διερεύνηση της *notitia criminis*, αλλά και η επιβολή του μέτρου της βίαιης προσαγωγής μαρτύρων και πραγματογνωμόνων. Αρμόδιο όργανο για την έκδοση διατάξεων σχετικά με τη διενέργεια ανακριτικών πράξεων που εμπεριέχουν επέμβαση στα θεμελιώδη δικαιώματα είναι ο δικαστής ανάκρισης (Untersuchungsrichter), με εξαίρεση τις περιπτώσεις κινδύνου από την αναβολή. Χωρίς την έγκρισή του, που παρέχεται ύστερα από τον σχετικό έλεγχο νομιμότητας των αιτηθέντων από τον εισαγγελέα μέτρων, δεν μπορούν να ληφθούν μια σειρά μέτρων δικονομικού καταναγκασμού, όπως λ.χ. των §§ 81a (σωματική έρευνα), 81c (έρευνα τρίτων προσώπων), 102 (έρευνα κατοικίας και πραγμάτων κατηγορουμένου), 103 (έρευνα τρίτων προσώπων), 104 (νυχτερινή έρευνα κατοικίας), 111m (κατάσχεση εντύπων), 114 (προσωρινή κράτηση) και 132 (περιοριστικοί όροι). Με το πέρας της ερευνητικής διαδικασίας στο σύνολο των πράξεων μικρής ή μεσαίας εγκληματικότητας ο εισαγγελέας περιορίζεται στη διεκπεραίωση του φακέλου δικογραφίας, αποφαινόμενος ουσιαστικά μόνον για την έγερση της κατηγορίας (§ 170 Abs. 1 σε συνδ. με § 203) ή τη διακοπή της διαδικασίας λόγω μη συνδρομής των αξιούμενων για την έγερση αποχρωσών ενδείξεων ενοχής (§ 170 Abs. 2) ή τη διακοπή της διαδικασίας (όπως λ.χ. στις §§ 153, 153a, 153b). Ιδιαίτερη δυνατότητα συγκέντρωσης αποδεικτικού υλικού παρέχεται στο γερμανικό δικονομικό δίκαιο, εν κατακλείδι, στο πλαίσιο της ενδιάμεσης διαδικασίας

μέσω του παρεχόμενου στον κατηγορούμενο (Angeklagte) δικαιώματος να υποβάλει αίτηση για διενέργεια αποδείξεων.

Αντίστοιχο μοντέλο προδικασίας ισχύει πλέον από το 2004/2007 και εφεξής και στο **αυστριακό δικονομικό σύστημα**, όπου μετά την κατάργηση του ανακριτή δημιουργήθηκε μια ενιαία ανακριτική διαδικασία, στο πλαίσιο της οποίας κυριαρχεί λειτουργικά ο εισαγγελέας (§ 101, 103 ÖstStPO), δρώντας είτε ο ίδιος (§ 91 Abs. 2, 103 Abs. 2 ÖstStPO), είτε κυρίως διά των υλοποιούντων τις εντολές του αστυνομικών οργάνων (§ 99, 101, 103 ÖstStPO). Ειδικά για τη διερεύνηση των εγκλημάτων που σχετίζονται με διαφθορά αρμόδια από την ισχύ του τροποποιητικού ποινικού νόμου του 2008 (BGBl I, 2007/109) και εφεξής είναι η εισαγγελία κατά της διαφθοράς που θεσπίστηκε ως κεντρική διωκτική αρχή για τα εν λόγω εγκλήματα (§ 100a ÖstStPO). Κατά τα οριζόμενα στην § 105 ÖstStPO, η επιβολή ή εξακολούθηση της προσωρινής κράτησης, αλλά η λήψη δικονομικών μέτρων που προσβάλλουν συνταγματικά προστατευόμενα ατομικά δικαιώματα εξαρτάται από την προηγούμενη απόφαση δικαστηρίου, ύστερα από σχετική αίτηση του εισαγγελέα.

Σε εν μέρει διαφορετική κατεύθυνση, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά τη θέση του ανακριτή, κινείται το **γαλλικό δικονομικό μοντέλο**, που διατηρεί την παραδοσιακή διάκριση των ποινικών λειτουργιών της δίωξης (functions de poursuite) της διερεύνησης (instruction) και της δικαστικής κρίσης (jugement). Ως κυρίαρχες ανακριτικές διαδικασίες προβάλλουν εν προκειμένω αφενός οι τελούσες υπό την εποπτεία του εισαγγελέα και διενεργούμενες από τη δικαστική αστυνομία διαδικασίες της «προκαταρκτικής έρευνας» (enquête préliminaire) και της «έρευνας του αυτοφώρου» (enquête de flagrance) και αφετέρου η διενεργούμενη από τον δικαστή της ανάκρισης (juge d' instruction) ανάκριση (instruction préparatoire). Στο πλαίσιο των δύο πρώτων διερευνά η δικαστική αστυνομία, χωρίς ωστόσο να μπορεί να λάβει μέτρα δικονομικού καταναγκασμού, εκτός από την προσωρινή σύλληψη διάρκειας 24 συν 24 το πολύ ωρών (άρθρ. 77), τις σωματικές έρευνες και την κλήτευση του υπόπτου (άρθρ. 78). Στο πλαίσιο της ανάκρισης διερευνά ο δικαστής της ανάκρισης, επιβάλλοντας τα απαραίτητα μέτρα δικονομικού καταναγκασμού και συλλέγοντας τις αναγκαίες κατά και υπέρ του κατηγορουμένου αποδείξεις.

Ύστερα όμως από τη μεταρρύθμιση του 2000, τα μέτρα καταναγκασμού και ιδίως την προσωρινή κράτηση (άρθρο 52 του ν. 2000 – 516) επιβάλλει ένα νέο και διακρινόμενο από τον ανακριτή πρόσωπο, ο λεγόμενος «δικαστής των ελευθεριών και της κράτησης» (le juge des libertés et de la detention).

Αντίστοιχο μοντέλο προδικασίας ισχύει στο **βελγικό δικονομικό σύστημα**. Η ρύθμιση των αρμοδιοτήτων της αστυνομίας στο πλαίσιο της ποινικής προδικασίας, καθώς και η πρόβλεψη ενός ενισχυμένου δικαστικού ελέγχου της ανακριτικής δράσης αποτέλεσαν τα κύρια αντικείμενα της αναμόρφωσης του Βελγικού ΚΠΔ (Code d' Instruction Criminelle), το 1998. Η προδικασία παρέμεινε, κατά το πρότυπο του γαλλικού δικαίου, διαχωρισμένη σε εισαγγελική προανάκριση (information) και σε δικαστική ανάκριση (instruction). Ο εισαγγελέας διενεργεί είτε ο ίδιος, είτε μέσω των αστυνομικών οργάνων, τις αναγκαίες ανακριτικές έρευνες (όπως εξέταση αυτοβούλως εμφανισθέντων υπόπτων και μαρτύρων, έρευνα κατοικίας με συναίνεση του ενοίκου, κατάσχεση αυτοβούλως παραδοθέντων εγγράφων ή αντικειμένων), χωρίς να επεκτείνεται σε επιβολή μέτρων δικονομικού καταναγκασμού (άρθρο 28 bis § 3 al. 1 ΒελγΚΠΔ). Κατ' εξαίρεση, βέβαια, επιτρέπεται στο πλαίσιό της η προσωρινή σύλληψη διάρκειας 24ώρων το πολύ ωρών, η σωματική έρευνα και η διαπίστωση της ταυτότητας του υπόπτου, ενώ επί αυτόφωρων εγκλημάτων επιτρέπονται απρόσκοπτα τόσο η έρευνα κατοικίας όσο και οι κατασχέσεις. Κατά τις εργασίες αναμόρφωσης του Κώδικα συζητήθηκε ευρύτατα η πρόταση ανάθεσης της ανάκρισης στον εισαγγελέα και ο περιορισμός του ανακριτή σε ρόλο ελέγχου της νομιμότητας των ερευνών (δηλαδή από juge d' instruction σε juge de l' instruction) και απορρίφθηκε με το σκεπτικό ότι μια απλή αναδιάταξη ρόλων, χωρίς πρόσθετα μέτρα στον τομέα του δικαίου της απόδειξης, της οργάνωσης των δικαστικών υπηρεσιών και της κύριας διαδικασίας, δεν θα ήταν λειτουργική.

Υπό το φως των ιστορικών αυτών μοντέλων και λαμβάνοντας υπόψη τόσο την πορεία του ελληνικού νομικού πλαισίου όσο και τη διαμορφωθείσα εγγυητική παράδοση του θεσμού του ανακριτή, η Επιτροπή αποφάσισε να ενδυναμώσει και να διευρύνει το πεδίο εφαρμογής της προκαταρκτικής εξέτασης, αλλά και να διατηρήσει τον θεσμό του ανακριτή, ώστε να τιθασευτεί η άλλως υπερδιογκούμενη κυριαρχία του εισαγγελικού ρόλου.

B. Οι γενικές διατάξεις για την ποινική δίωξη.

Η συστηματοποίηση των εν λόγω διατάξεων περιλαμβάνει αφενός την επαναδιατύπωση συγκεκριμένων ρυθμίσεων που προωθούν και αποκρυσταλλώνουν τις ελάχιστες δικαιοκρατικές εγγυήσεις της διαδικασίας δίωξης και της ανεξαρτησίας των εισαγγελικών λειτουργιών κατά την άσκησή της, αφετέρου δε την ενσωμάτωση των ειδικών διατάξεων για τους ειδικούς εισαγγελείς στον ΚΠΔ³.

Άσκηση της ποινικής δίωξης και ανεξαρτησία της αρχής που την ασκεί ρυθμίζονται υπό την ίδια στέγη στο άρθρο 27 ΣχΚΠΔ, από το οποίο απαλείφεται η διάταξη για την ποινική δίωξη στα πταισματοδικεία, ύστερα από την κατάργησή τους. Η ανεξαρτησία της αρχής άσκησης της δίωξης εμπεδώνεται αποφασιστικά με τις διατάξεις των άρθρων 28 και 29 ΣχΚΠΔ. Η πρώτη διάταξη προβλέπει τη δυνατότητα στην Ολομέλεια του Εφετείου να παραγγέλλει στον εισαγγελέα εφετών την κίνηση της ποινικής δίωξης μόνον για εγκλήματα εξαιρετικής σημασίας, ενώ η δεύτερη απαλείφει τη δυνατότητα παραγγελίας προκαταρκτικής εξέτασης από τον Υπουργό Δικαιοσύνης, αφού η διαδικασία δίωξης και η διαχείρισή της οφείλει να παραμείνει ανεπηρέαστη στα χέρια αποκλειστικά δικαστικών προσώπων. Η παράγραφος 4 του άρθρου 29 ΚΠΔ, η οποία είχε προστεθεί με το άρθρο 15 παρ. 1 του Ν 3472/1976, απαλείφτηκε από το ΣχΚΠΔ, καθόσον είχε ήδη περιέλθει ουσιαστικά σε αχρησία. Όπως διερευνήθηκε, άλλωστε, από το έτος 2007 μέχρι σήμερα παραγγέλθηκαν από τον Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου ποινικές διώξεις σε τέσσερις (4) μόλις περιπτώσεις, μολονότι η Εισαγγελία του Αρείου Πάγου κατακλύστηκε κατά το ίδιο χρονικό διάστημα από πλήθος μηνύσεων κατά δικαστικών λειτουργιών, η συντριπτική πλειοψηφία των οποίων ήταν και κρίθηκαν ως προδήλως αβάσιμες και ανεπίδεκτες δικαστικής εκτίμησης. Εξάλλου, τα εν λόγω ζητήματα μπορούν και πρέπει ευχερώς να αντιμετωπισθούν αφενός με τις διατάξεις της παραγράφου 1 του ιδίου άρθρου, αλλά και του άρθρου 32 ΣχΚΠΔ που δίδει στον Εισαγγελέα Εφετών, αλλά και στον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου το δικαίωμα να ενεργούν αυτοπροσώπως ή με έναν από τους Αντεισαγγελείς

³ Εισηγητές των διατάξεων αυτών ήταν οι Ν. Παντελής και Θ. Δαλακούρας.

προκαταρκτική εξέταση για κάθε υπόθεση αντιστοίχως της Περιφέρειάς τους ή όλης της Χώρας.

Περαιτέρω, τα ζητήματα της διευρυμένης προκαταρκτικής εξέτασης αποχωρίζονται για συστηματικούς και νομοτεχνικούς λόγους από τις γενικές διατάξεις της δίωξης και ρυθμίζονται αναλυτικά στα άρθρα 243 και 244 ΣχΚΠΔ στο τρίτο βιβλίο για την προδικασία. Οι αρμοδιότητες του εισαγγελέα και η υποχρέωση ακρόασής του, που καθορίζουν τη θέση του στην ποινική διαδικασία διαλαμβάνονται στο άρθρο 30, ενώ στο άρθρο 32 επανακαθορίζεται η ανώτατη εποπτεία στην ανάκριση. Συγκεκριμένα, διευκρινίζεται ότι ο εισαγγελέας εφετών έχει την ανώτατη «εποπτεία» στην ανάκριση, αντικαθιστώντας τον χρησιμοποιούμενο σήμερα όρο «διεύθυνση» της ανάκρισης, προκειμένου να καταστεί σαφές ότι ο εισαγγελέας εφετών δεν μπορεί να δίνει ειδικές εντολές και κατευθύνσεις στον ανακριτή σχετικά με το χειρισμό συγκεκριμένης υπόθεσης, αλλά η παρέμβασή του στο ανακριτικό έργο περιορίζεται σε γενικές κατευθύνσεις σχετικές με την οργάνωση του ανακριτικού έργου και τη λειτουργία του ανακριτικού γραφείου. Επομένως, οποιαδήποτε παρέμβαση του εισαγγελέα εφετών που αφορά σε συγκεκριμένη υπόθεση, λ.χ. σε σχέση με το περιεχόμενο ή τη σειρά διενέργειας των ανακριτικών πράξεων ή με τον τρόπο χειρισμού ορισμένης υπόθεσης, βρίσκεται εκτός του πνεύματος της διάταξης του άρθρου 32 ΣχΚΠΔ και είναι απαγορευμένη.

Γ. Οι διατάξεις για τους ειδικούς εισαγγελείς.

Η συμπερίληψη των διατάξεων αυτών στο δεύτερο κεφάλαιο κρίθηκε σκόπιμη, τόσο για νομοτεχνικούς λόγους, όσο και για λόγους συστηματικής ενότητας της εισαγγελικής δράσης, αφού από δικαιοκρατική άποψη δεν εναρμονίζεται πλήρως η εικόνα μιας παράλληλης εισαγγελικής δράσης για ορισμένα εγκλήματα και η ανάπτυξη μιας κενωρισμένης δικονομικής προσέγγισης της δράσης αυτής.

Στα άρθρα 33 και 34 ορίζονται η τοποθέτηση, το ρυθμιστικό πεδίο, τα καθήκοντα και τα δικαιώματα του εισαγγελέα οικονομικού εγκλήματος, του θεσμού δηλαδή που εισήχθη στην εσωτερική έννομη τάξη με το Ν. 3943/2011. Ο εισαγγελέας οικονομικού εγκλήματος, η τοπική αρμοδιότητα του οποίου εκτείνεται σε όλη της επικράτεια, ενεργεί ως εισαγγελέας του πρώτου βαθμού και συνεπώς η αρχειοθέτηση από αυτόν της μήνυσης ή

καταγγελίας ή άλλης μορφής είδησης θα υποβάλλεται για έγκριση στον εποπτεύοντα αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου κατ' ανάλογο εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 43 ΚΠΔ. Άξιο μνείας είναι ότι κατά τη ρύθμιση των αναφερόμενων στο άρθρο 34 ΣχΚΠΔ επεμβάσεων στα δικαιώματα των θιγόμενων προσώπων ισχύουν οι διέπουσες κάθε επέμβαση δικονομικές αρχές, κυρίαρχη θέση μεταξύ των οποίων κατέχει η συνταγματική αρχή της αναλογικότητας. Για τον λόγο αυτό αποτυπώνεται ρητά στο άρθρο 34 ότι «*οι εισαγγελικοί λειτουργοί της παρ. 1 του άρθρου 33 έχουν, εφόσον τηρείται η αρχή της αναλογικότητας, πρόσβαση σε κάθε πληροφορία ή στοιχείο που είναι χρήσιμο για την άσκηση του έργου τους...*». Παράλληλα με το όριο της αρχής της αναλογικότητας εξυπακούεται ότι οι ειδικοί εισαγγελείς, όπως ακριβώς και οι λοιποί εισαγγελείς, έχουν υποχρέωση τήρησης αφενός της Σύστασης R (2000) 19 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για τον ρόλο του εισαγγελέα στο σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης, η οποία στη με αριθμό 21 κατευθυντήρια γραμμή αξιώνει τον εισαγγελικό έλεγχο της αστυνομικής δράσης, αφετέρου της Απόφασης 45/166/18.12.1990 της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών για τον ρόλο της εισαγγελικής αρχής, η οποία στη με αριθμό 21 κατευθυντήρια γραμμή αξιώνει από τους εισαγγελείς τη μη χρησιμοποίηση των παράνομων αποδεικτικών μέσων. Σαφώς διασαφηνίζεται αυθεντικά, περαιτέρω, στη διάταξη του άρθρου 34 ότι οι εν λόγω εισαγγελείς δεν υπόκεινται στους περιορισμούς της νομοθεσίας περί φορολογικού, τραπεζικού, χρηματιστηριακού και κάθε άλλου απορρήτου, με την εξαίρεση του δικηγορικού (άρθρο 39 παρ.1 του Ν. 4194/2013) και τηλεπικοινωνιακού απορρήτου (Ν. 2225/1994). Η εξαίρεση του μεν δικηγορικού απορρήτου δικαιολογείται με την επίκληση του ρόλου του δικηγόρου ως συλλειτουργού της δικαιοσύνης και εν ταυτώ ως εγγυητικού παράγοντα της δικαιοσύνης της διαδικασίας και των αξιώσεων της ΕΣΔΑ, του δε τηλεπικοινωνιακού απορρήτου ενόψει των ειδικών ρυθμίσεων του Ν. 2225/1994 που αξιώνουν αυξημένες ειδικές προϋποθέσεις.

Το αυτό ισχύει και για τα άρθρα 35 και 36, τα οποία διαρρυθμίζουν την τοποθέτηση, το ρυθμιστικό πεδίο, τα καθήκοντα και τα δικαιώματα του εισαγγελέα εγκλημάτων διαφθοράς, του θεσμού δηλαδή που εισήχθη στην Ελληνική έννομη τάξη με τον Ν. 4139/2013. Η αρμοδιότητα του εισαγγελέα εγκλημάτων διαφθοράς καθορίστηκε με βάση αφενός το κριτήριο της

τέλεσης κακουργήματος εκ μέρους ανώτατων και ανώτερων κρατικών αξιωματούχων και μελών των Δ.Σ. νομικών προσώπων δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου ή δημοσίων επιχειρήσεων που ορίζονται άμεσα από το Κράτος ή εκ μέρους μελών του Δ.Σ. τραπεζών και αφετέρου το κριτήριο της επιδίωξης πορισμού αθέμιτου οικονομικού οφέλους ή της πρόκλησης βλάβης σε τρίτο εκ μέρους του υπαιτίου. Το άρθρο 36 παρ. 2 ΣχΚΠΔ προβλέπει την υποστήριξη του έργου του Εισαγγελέα Διαφθοράς από ειδικούς επιστήμονες, για την ακριβέστερη διάγνωση και κρίση γεγονότων, για τα οποία απαιτούνται ειδικές γνώσεις επιστήμης ή τέχνης. Οι ειδικοί αυτοί επιστήμονες, που καλούνται να διαφωτίσουν τον εισαγγελέα σε τεχνικής φύσεως πτυχές της υπόθεσης, δεν ταυτίζονται, ωστόσο, με τους πραγματογνώμονες, με αποτέλεσμα να εφαρμόζονται επί αυτών αναλόγως ορισμένες μόνον από τις σχετικές διατάξεις των άρθρων 183 επ. ΚΠΔ. Έτσι, ενώ ο πραγματογνώμονας βαρύνεται με συγκεκριμένα καθήκοντα, όπως όρκισης, αλήθειας, αμεροληψίας, κατάρτισης πραγματογνωμοσύνης, οι εν λόγω «ειδικοί επιστήμονες» επιβοηθούν άτυπα τον εισαγγελέα και ως εκ τούτου ούτε ορκίζονται ούτε καταρτίζουν γραπτή γνωμοδότηση. Κατά συνέπεια, δεν υφίσταται δυνατότητα των διαδίκων να διορίσουν τεχνικό σύμβουλο για να εκθέσουν τις δικές τους απόψεις σχετικά με το αντικείμενο έρευνας των ειδικών επιστημόνων, το οποίο μάλιστα δεν είναι γνωστό στους διαδίκους. Προς άρση των αμφισβητήσεων που είχαν δημιουργηθεί υπό την ισχύ της αντίστοιχης διάταξης του άρθρου 2 παρ. 3 του Ν. 4022/2011, ορίζεται ρητά στην οικεία διάταξη του ΣχΚΠΔ ότι αυτοί δεν εξετάζονται ως μάρτυρες, διότι έχουν ασκήσει οιοσδήποτε εισαγγελικά καθήκοντα, δηλαδή καθήκοντα υποστήριξης του έργου του εισαγγελέα.

Τέλος, ρητά ορίζεται στις παρ. 2 των άρθρων 33 και 35 ότι το έργο αμφότερων των ειδικών εισαγγελέων εποπτεύει και συντονίζει ο κοινός αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου που ορίζεται κατά την παρ. 2 του άρθρου 33, ώστε να επιλύονται ζητήματα σύγκρουσης αρμοδιοτήτων μεταξύ των δύο εισαγγελέων στις περιπτώσεις που τα προς διερεύνηση φερόμενα ως διαπραχθέντα εγκλήματα υπάγονται στην αρμοδιότητα αμφοτέρων.

Δ. Οι διατάξεις για την έναρξη, αναβολή και αποχή από την ποινική δίωξη.

Οι συνθέτουσες το τρίτο κεφάλαιο διατάξεις για την έναρξη και αναβολή της ποινικής δίωξης αποτυπώνουν το ίδιο πνεύμα των ισχυουσών διατάξεων για την καταγγελία του εγκλήματος⁴.

Μικρές διορθωτικές επιλογές περιέχει το Σχέδιο του νέου Κώδικα αποκλειστικά σε εκείνες τις περιπτώσεις που διάβρωναν τον δημόσιο χαρακτήρα της ποινικής δίωξης, δυσχεραίνοντας την καταγγελία του εγκλήματος. Τέτοια περίπτωση λ.χ. θεωρήθηκε η διάταξη του προηγούμενου νομικού καθεστώτος του άρθρου 42 παρ. 4 που εξαρτούσε το παραδεκτό της μήνυσης από την κατάθεση συγκεκριμένου παραβόλου υπέρ του Δημοσίου, η οποία για αυτόν τον λόγο απαλείφτηκε. Στη θέση της προωθήθηκε η πρόβλεψη για τη δυνατότητα κατάθεσης της μήνυσης «και με ηλεκτρονικά μέσα, εφόσον φέρει προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή κατά την έννοια του άρθρου 3 παρ. 1 του Π.Δ. 150/2001». Αντίστοιχες διορθωτικές επιλογές προβάλλουν και στη ρύθμιση του άρθρου 43 παρ. 1, η οποία θεματίζει τους τρόπους κίνησης της ποινικής δίωξης από τον εισαγγελέα. Έτσι προβλέπεται ότι ο εισαγγελέας κινεί την ποινική δίωξη α) παραγγέλλοντας ανάκριση, β) εισάγοντας την υπόθεση με απευθείας κλήση του κατηγορουμένου στο ακροατήριο, όπου αυτό προβλέπεται, γ) διαβιβάζοντας τη δικογραφία στον εισαγγελέα εφετών στην περίπτωση της παρ. 2 του άρθρου 43 σε σχέση με τα πλημμέλημα των προσώπων του άρθρου 111 παρ. 6, όπου η κίνηση της δίωξης λαμβάνει χώρα με τη διαβίβαση της δικογραφίας και σχεδίου κλητηρίου θεσπίσματος από τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών στον εισαγγελέα εφετών, και δ) υποβάλλοντας αίτηση για την έκδοση ποινικής διαταγής (άρθρο 409).

Οι διατάξεις για την αποχή από την ποινική δίωξη εντάχθηκαν για νομοτεχνικούς λόγους, σε ξεχωριστό κεφάλαιο, το τέταρτο⁵. Ο θεσμός αυτός, που υπηρετεί την αρχή της σκοπιμότητας, έβρισκε σχετικά περιορισμένη εφαρμογή στις διατάξεις των ισχυόντων άρθρων 45, 45^A και 45^B του ΚΠΔ. Καθώς, βέβαια, η αξίωση για περαιτέρω σχετικοποίηση της αρχής της νομιμότητας κατά την κίνηση της ποινικής δίωξης αποτελεί ολοένα και αυξανόμενη τάση στις περισσότερες σύγχρονες ευρωπαϊκές νομοθεσίες, το δικονομικό σύστημά μας δεν θα μπορούσε να αποτελέσει εξαίρεση,

⁴ Εισηγητές των διατάξεων αυτών ήταν οι Θ. Δαλακούρας και Β. Δημακόπουλος.

⁵ Εισηγητής των διατάξεων αυτών για την αποχή από τη δίωξη ήταν ο Θ. Δαλακούρας.

θυσιάζοντας αμιγώς για παραδοσιακούς λόγους την προώθηση του εν λόγω εναλλακτικού θεσμού διαχείρισης της ποινικής ύλης σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Άλλωστε, η προώθηση αντίστοιχων εναλλακτικών διαδικασιών πρώιμης διεκπεραίωσης της ποινικής ύλης μέσω συναίνεσης, συνεννόησης και συμφιλίωσης των μερών αποτελεί σαφή αξίωση της Σύστασης R (87) 18 του Συμβουλίου της Ευρώπης. Έτσι, λαμβανομένου υπόψη ότι οι αντίστοιχες εναλλακτικές διαδικασίες απονομής της ποινικής δικαιοσύνης θέτουν *men prima facie* κάποια ζητήματα συμβατότητάς τους με συγκεκριμένες θεμελιώδεις αρχές του δικονομικού μας συστήματος, όπως την αρχή της ζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας και την αρχή της νομιμότητας, υλοποιούν όμως συνάμα κάποιες άλλες αρχές, όπως της οικονομίας της δίκης και της επιτάχυνσης της διαδικασίας, θεσπίστηκαν και επανακαθορίστηκαν οι ρυθμίσεις των άρθρων 45 έως 50 ΣχΚΠΔ, ώστε να αποτελέσουν έναν αποτελεσματικό ιμάντα για την αποσυμφόρηση δικαστικής ύλης. Οδοδείκτη σε αυτήν την προσπάθεια αποτέλεσαν ρυθμίσεις άλλων ευρωπαϊκών εννόμων τάξεων με χαρακτηριστικά παρόμοια με την ελληνική (βλ. λ.χ. τις διατάξεις των άρθρων 40 παρ. 1 γαλλΚΠΔ, 191 και 198 του ΑυστρΚΠΔ, § 153a του γερμΚΠΔ), αλλά και σχετικές προτάσεις της θεωρίας (βλ. ιδίως *N. Ανδρουλάκη*, ΠοινΧρ 2011, 161 επ.· *Δαλακούρα*, ΠοινΧρ 2014, 321 επ.· *Λίβου*, ΠοινΧρ 2011, 650 επ., 659 και τα συμπεράσματα από το 11^ο Συνέδριο της ΕΕΠΔ για την ποινική προδικασία, ΠοινΧρ 2011, 638-639).

Ειδικότερα, με τη ρύθμιση της *παρ. 2 του άρθρου 45 ΚΠΔ*, προωθείται η αποχή από την ποινική δίωξη για πλημμελήματα, που απειλούνται στον νόμο με ποινή φυλάκισης έως ένα έτος ή με χρηματική ποινή ή με παροχή κοινωφελούς εργασίας ή συνδυασμό τους, από τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών, με έγκριση του εισαγγελέα εφετών, εφόσον κρίνεται ότι δεν υφίσταται σοβαρό δημόσιο συμφέρον για την κίνηση της ποινικής δίωξης και συντρέχουν ειδικές συνθήκες κατά την τέλεση της πράξης (π.χ. συντρέχον πταίσμα του θύματος ή έλλειψη βούλησής του για δίωξη, μικρές συνέπειες της πράξης) ή συγκεκριμένες ιδιότητες στο πρόσωπο του δράστη (π.χ. ασθένεια, γήρας, αναπηρία) ή όταν ο τελευταίος προσπάθησε να αποκαταστήσει άμεσα την συντελεσθείσα προσβολή (βλ. τις διατάξεις των άρθρων 41-1 και 41-2 γαλλΚΠΔ). Η ύπαρξη μειωμένου δημοσίου συμφέροντος λόγω της μικρής βαρύτητας των εγκληματικών προσβολών σε συνδυασμό με τη συνδρομή ειδικών συνθηκών της προσβολής ή ιδιοτήτων

του δράστη δικαιολογούν την εφαρμογή της ρύθμισης αυτής και νομιμοποιούν την υπερίσχυση της αρχής της σκοπιμότητας.

Περαιτέρω, με τη ρύθμιση του άρθρου 48 ΣΧΚΠΔ προωθείται η προσωρινή αποχή από την άσκηση της ποινικής δίωξης από τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών (:με έγκριση πρωτοδίκη) στα πλημμελήματα με απειλούμενη ποινή φυλάκισης μέχρι τριών ετών με ή χωρίς χρηματική ποινή ή παροχή κοινωφελούς εργασίας, υπό την προϋπόθεση ότι ο δράστης θα εκπληρώσει εντός σύντομου χρονικού διαστήματος ορισμένους όρους, όπως ουσιαστική προσπάθεια συμφιλίωσης με το θύμα, καταβολή ορισμένου ποσού σε κοινωφελές ίδρυμα ή ταμείο κ.α. Η εκπλήρωση των όρων αυτών οδηγεί σε οριστική αποχή από την άσκηση της ποινικής δίωξης. Ως ελάχιστες εγγυήσεις για την εφαρμογή των παραπάνω εναλλακτικών διαδικασιών αποχής από την άσκηση της ποινικής δίωξης καθιερώνονται: (i) Η συνδρομή επαρκών ενδείξεων για την άσκηση της ποινικής δίωξης, αφού σε περίπτωση διαπίστωσης της νομικής ή ουσιαστικής αβασιμότητας της καταγγελίας, η αρχειοθέτηση ή απόρριψη της τελευταίας με βάση τα άρθρα 43 και 47 ΚΠΔ είναι μονόδρομος. (ii) Η συναίνεση του υπόπτου ως προς την εφαρμογή των σχετικών διαδικασιών, αφού αν ο ύποπτος δεν επιθυμεί την προσωρινή ή οριστική αποχή από την ποινική δίωξη τίθεται ζήτημα παραβίασης του δικαιώματός του σε δίκαιη δίκη. Η συναίνεση του υπόπτου για την εφαρμογή της διαδικασίας δεν θα πρέπει εξάλλου να μπορεί να αξιοποιηθεί σε βάρος του ως ομολογία σε περίπτωση μη εκπλήρωσης των όρων της προσωρινής αποχής από την ποινική δίωξη. (iii) Η ενημέρωση του παθόντος για τη διαδικασία της προσωρινής αποχής από την ποινική δίωξη και η συνεκτίμηση των συμφερόντων του από τον εισαγγελέα όταν ο τελευταίος θέτει τους σχετικούς όρους που πρέπει να εκπληρώσει ο ύποπτος. (iv) Ο έλεγχος της κρίσης του εισαγγελέα πλημμελειοδικών από τον εισαγγελέα εφετών ή επί σοβαρότερων πλημμελημάτων η έγκριση από πρωτοδίκη δικαστή. (v) Η απαγόρευση περαιτέρω ενεργοποίησης των ίδιων δυνατοτήτων επί του αυτού δράστη σε περίπτωση επανάληψης της συμπεριφοράς του ακόμη και μετά από την οριστική αποχή από την ποινική δίωξη. Για λόγους εξασφάλισης αφενός της ωφελιμότητας ή μη της επιλογής του υπόπτου και αφετέρου της αποτελεσματικότητας του ιδίου του θεσμού προβλέπεται ρητά στη ρύθμιση ότι «ο εισαγγελέας καλεί αυτόν, στον οποίο αποδίδεται η πράξη, να εμφανισθεί ενώπιόν του μόνος του ή με συνήγορο», αφού η παράσταση με

συνήγορο – μολονότι μη υποχρεωτική λόγω του πλημμεληματικού χαρακτήρα των πράξεων – προωθεί την κατανόηση των προϋποθέσεων εφαρμογής του θεσμού και μπορεί να εγγυηθεί την επιλογή της συμφέρουσας για τον ενδιαφερόμενο λύσης.

Σε αντίστοιχη κατεύθυνση, αν και με πιο περιορισμένο πεδίο εφαρμογής, προωθείται στο *άρθρο 49 ΣχΚΠΔ* η αποχή από την ποινική δίωξη υπό όρους των κακουργημάτων, που προβλέπονται στα άρθρα 375 παρ. 3 και 390 παρ. 2 ΠΚ και στους νόμους 2803/2000, 2960/2001, 4557/2018 και 4174/2013. Ως κεντρικός όρος τίθεται εν προκειμένω ο όρος ότι αυτός στον οποίο αποδίδεται η πράξη «θα αποκαταστήσει πλήρως την προκληθείσα ζημία, καταβάλλοντας αποδεδειγμένα ή κατά δήλωση του παθόντος το κεφάλαιο και τους τόκους υπερημερίας». Για λόγους εξασφάλισης αφενός της ωφελιμότητας ή μη της επιλογής του υπόπτου και αφετέρου της αποτελεσματικότητας του ιδίου του θεσμού προβλέπεται ρητά και στην παρούσα ρύθμιση η εμφάνιση του υπόπτου ενώπιον του εισαγγελέα μετά ή δια συνηγόρου. Ως δεύτερος όρος προβλέπεται στην ίδια ρύθμιση ο όρος ότι «ο υπαίτιος δεν θα τελέσει ομοειδές κακούργημα ή πλημμέλημα εντός τριετίας από την έκδοση της ως άνω διάταξης». Αν δεν τελεστεί ομοειδής αξιόποινη πράξη εντός της παραπάνω τριετίας η αποχή από την ποινική δίωξη καθίσταται οριστική. Αντιθέτως, αν παραβιαστεί ο συγκεκριμένος όρος, η ποινική δίωξη, για την οποία αποφασίστηκε η υφ' όρον αποχή, κινείται μόλις η καταδίκη για το έγκλημα που τελέστηκε εντός της τριετίας καταστεί αμετάκλητη. Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις του άρθρου 301. Η συμπερίληψη των κακουργημάτων που προβλέπονται στα άρθρα 216 παρ. 3 και 4, 242 παρ. 3 και 4 ΠΚ και 22 παρ. 6 εδ. β' ν. 1599/1986 στη διαδικασία της αποχής με όρους κρίθηκε αναγκαία, καθόσον αφενός και αυτά συνδέονται με οικονομικό περιεχόμενο, ενώ στην περίπτωση της απιστίας και των ψευδών βεβαιώσεων υφίσταται και σχέση κοινής αναφοράς που η μη λήψη της υπόψη θα δυσχέραινε την εφαρμογή της αποχής με όρους συνολικά.

Τέλος, ειδικά σε ό,τι αφορά τα εγκλήματα που αναφέρονται στα άρθρα 381 παρ. 1 και 2 και 405 παρ. 2 του ΠΚ ορίζεται ρητά στο άρθρο 50 ΣχΚΠΔ ότι εφόσον ο βαρυνόμενος με υπόνοιες τέλεσής τους, μετά την εξέτασή του και μέχρι την άσκηση της ποινικής δίωξης, αποδώσει το πράγμα στον παθόντα

ή τους κληρονόμους του και συνταχθεί σχετική δήλωση περί ανυπαρξίας άλλης αξίωσης από την πράξη, ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών απέχει οριστικά από την άσκηση ποινικής δίωξης με αιτιολογημένη πράξη του, η οποία υποβάλλεται προς έγκριση στον εισαγγελέα εφετών.

Ε. Οι διατάξεις για την έγκληση, την άδεια δίωξης, το δεδικασμένο και τα προδικαστικά ζητήματα.

Στο πέμπτο κεφάλαιο⁶ του Τμήματος αυτού του ΣχΚΠΔ ρυθμίζονται τα ειδικότερα ζητήματα που αφορούν στην υποβολή, στη διαχείριση της έγκλησης και τις δικονομικές δυνατότητες αντίδρασης του εγκαλούντος. Ειδικότερα σε σχέση με το δικαίωμα προσφυγής του εγκαλούντος το Σχέδιο επαναφέρει την παλαιότερη ρύθμιση που προέβλεπε την έναρξη της προθεσμίας προσφυγής από την επίδοση της σχετικής διάταξης του εισαγγελέα, αφού μόνον κατ' αυτόν τον τρόπο μπορεί να εξασφαλιστεί πληρέστερα η γνώση της απορριπτικής διάταξης και να διαφυλαχθεί η άσκηση των δικαιωμάτων του εγκαλούντος στο πλαίσιο μιας δίκαιης δίκης. Η προηγούμενη ρύθμιση κατέτεινε μεν στη μείωση των σχετικών προσφυγών, πλην όμως αυτή επιτυγχανόταν με τη στέρηση δικαιωμάτων, αφού με τον τρόπο αυτόν δεν εξασφαλιζόταν δικαιοκρατικά η γνώση της απορριπτικής διάταξης, στο βαθμό που δεν υφίστατο πραγματική ενημέρωση για την έκδοση της διάταξης και άρα σαφές σημείο αφετηρίας της προθεσμίας. Παράλληλα η Επιτροπή μείωσε και το προβλεπόμενο παράβολο υπέρ του δημοσίου, ώστε να μην καθίσταται απαγορευτική η άσκηση ενός δικαιώματος εξαιτίας οικονομικής αδυναμίας, αλλά κυρίως για να εξασφαλίζεται το δικαίωμα απρόσκοπτης πρόσβασης στη δικαιοσύνη.

Στο έκτο και έβδομο κεφάλαιο οι σχετικές διατάξεις για την άδεια δίωξης και το δεδικασμένο παρέμειναν αναλλοίωτες, αφού κατά τη μακρά διαδρομή της ισχύος τους δεν παρατηρήθηκαν σοβαρές ερμηνευτικές ή εφαρμοστικές δυσαρμονίες. Για λόγους πληρότητας ρυθμίστηκε στην παρ. 2 του άρθρου 57 η δικονομική αντιμετώπιση της εκκρεμοδικίας, καθώς προβλέφτηκε ότι «αν σε βάρος του ίδιου προσώπου για την ίδια πράξη ασκήθηκαν περισσότερες δίωξεις, κηρύσσονται απαράδεκτες λόγω εκκρεμοδικίας εκείνες οι οποίες ασκήθηκαν μεταγενέστερα, εφόσον δεν προηγούνται διαδικαστικά». Τούτο

⁶ Εισηγητές των διατάξεων αυτών ήταν οι Θ. Δαλακούρας και Β. Δημακόπουλος.

αποτελούσε μεν σαφή νομολογιακή θέση (ΣυμβΑΠ 917/1977· ΑΠ 1651/2001· ΑΠ 821/2003· ΑΠ 1291/2008), πλην όμως η νομοθετική ενσωμάτωση της θέσης αυτής κρίθηκε αναγκαία, καθώς ο ΚΠΔ δεν περιείχε σχετική ρύθμιση και η αρχή της εκκρεμοδικίας προέκυπτε έμμεσα από τις ρυθμίσεις των άρθρων 125 και 132 ΚΠΔ που αποκλείουν την ταυτόχρονη εκδίκαση του ιδίου εγκλήματος από περισσότερα αρμόδια δικαστήρια για λόγους ορθής απονομής της δικαιοσύνης.

Αναλλοίωτες, εν πολλοίς, παρέμειναν και οι διατάξεις που συνθέτουν το όγδοο κεφάλαιο για τα προδικαστικά ζητήματα. Μικρές μόνον παρεμβάσεις έλαβαν χώρα στο άρθρο 59 ΣχΚΠΔ που ρυθμίζει το ζήτημα της αναβολής της ποινικής δίωξης με πράξη του εισαγγελέα σε συγκεκριμένα εγκλήματα, όπως ιδίως επί εμπορίας ανθρώπων. Η ανάγκη ενδεδειγμένης ρύθμισης του ζητήματος προέκυψε από το γεγονός ότι η ενίσχυση της προστασίας των θυμάτων αυτών των εγκλημάτων προκύπτει ευθέως ήδη από το άρθρο 26 της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δράση κατά της εμπορίας ανθρώπων του 2005 που κυρώθηκε με τον ν. 4216/2013, αλλά και από τις αξιακές κρίσεις της πάγιας νομολογίας του ΕΔΔΑ (βλ. ΕΔΔΑ, υπόθεση L.E. κατά Ελλάδας, Προσφυγή 71545/1, στην οποία καταδικάστηκε η χώρα μας για την ελλιπή αντιμετώπιση θύματος εμπορίας ανθρώπων που είχε συλληφθεί δύο φορές για πράξεις που τέλεσε υπό καθεστώς καταναγκασμού· περαιτέρω GRETA (2017) 27, <https://rm.coe.int/greta-2017-27-fgr-gre-en/168075f2b6>). Έτσι, στις παρ. 4 και 5 του άρθρου 59 διευρύνθηκε η προστασία των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων με τη θέσπιση της δυνατότητας οριστικής αποχής από την ποινική δίωξη του θύματος ή αναστολής της δίκης ακόμα και στις περιπτώσεις έκδοσης μη καταδικαστικής απόφασης του δράστη των εγκλημάτων εμπορίας ανθρώπων, αν κριθεί ότι η τέλεση της αξιόποινης πράξης του θύματος ήταν συνέπεια του γεγονότος ότι ο φερόμενος ως δράστης ήταν θύμα εμπορίας ανθρώπων. Ταυτόχρονα διευρύνθηκε ο κατάλογος των εγκλημάτων που τελούνται από θύματα εμπορίας ανθρώπων υπό καθεστώς καταναγκασμού και μπορούν να ενταχθούν ως εκ τούτου στις ρυθμίσεις των παρ. 4 και 5 του άρθρου 59 , καθώς στις αναφερόμενες στην παρ. 4 αξιόποινες πράξεις συμπεριλαμβάνονται πλέον και οι αξιόποινες πράξεις «διευκόλυνσής τους». Η αξίωση να συμπεριληφθεί σε αυτές «κάθε άλλη αξιόποινη πράξη που φέρεται ότι διαπράχθηκε από θύμα εγκλήματος εμπορίας ανθρώπων» δεν

μπορεί να τυποποιηθεί νομοθετικά, καθώς θα υπερέβαινε τον προστατευτικό σκοπό της διάταξης, προωθώντας συνάμα μιαν υπερβατική «έμμεση νομιμοποίηση» διάπραξης οποιουδήποτε εγκλήματος που θα εξαιρούνταν της δίωξης ή εκδίκασης.

Σε σχέση, πάντως, με το άρθρο 59 παρ. 2 ΣχΚΠΔ που ρυθμίζει το ζήτημα της αναβολής της ποινικής δίωξης με πράξη του εισαγγελέα σε συγκεκριμένα εγκλήματα, οφείλει να διευκρινισθεί ότι η εν λόγω αναβολή είναι υποχρεωτική για τον εισαγγελέα. Εάν παρά την συνδρομή των προϋποθέσεων αυτών ασκηθεί ποινική δίωξη από τον εισαγγελέα, αυτή θα είναι άκυρη. Η εν λόγω ακυρότητα, μάλιστα, δεν αφορά μόνο το στάδιο της προδικασίας, αλλά την ίδια την άσκηση της ποινικής δίωξης, στην οποία στηρίζεται όλη η ποινική διαδικασία και κατά τούτο δεν μπορεί να γίνει διαχωρισμός μεταξύ ακυρότητας της προδικασίας και της κύριας διαδικασίας. Επομένως, μπορεί να προταθεί σε κάθε στάδιο της ποινικής δίκης.

3. Παράσταση του αδικηθέντος (3^ο Τμήμα).

Τα διαλαμβανόμενα στο προκείμενο τρίτο Τμήμα του πρώτου Βιβλίου του ΣχΚΠΔ συνθέτουν ένα σαφώς διαφοροποιημένο νομικό πλαίσιο της κρίσιμης ύλης, αφού επαναπροσδιορίζεται η έννοια και η θέση του πολιτικώς ενάγοντα στο πλαίσιο της ποινικής δίκης. Ειδικότερα⁷: Ως καταλληλότερο από συστηματική και πρακτική άποψη κρίθηκε από την Επιτροπή, ύστερα από πολλαπλές συνεδριάσεις, ένα μοντέλο πολιτικής αγωγής, το οποίο θα υιοθετεί μεν για τον καθορισμό του κύκλου των ενεργητικώς νομιμοποιουμένων προσώπων το παραδοσιακό (και νομολογιακώς επεξεργασμένο και αποκρυσταλλωμένο) αστικό κριτήριο, ώστε να διατηρηθούν τα νομολογιακά κεκτημένα, πλην όμως θα αποσυνδέει την πολιτική αγωγή από την ανάγκη εισαγωγής αστικής αξίωσης στο ποινικό δικαστήριο. Από δογματική άποψη το προτεινόμενο μοντέλο εμφανίζει το πλεονέκτημα ότι αποδίδει τον προεχόντως ποινικό χαρακτήρα της πολιτικής αγωγής, ενώ συγχρόνως καθιστά περιττές τις λύσεις ανάγκης, στις οποίες σήμερα καταφεύγουν τόσο το ισχύον δίκαιο (βλ. λ.χ. άρθρο 64 παρ. 2 ΚΠΔ)

⁷ Εισηγητές των διατάξεων για την πολιτική αγωγή ήταν οι Χ. Σεβαστίδης, Α. Τζαννετής και Α. Ζαχαριάδης. Τις σκέψεις που ακολουθούν διατύπωσαν οι Ν. Παντελής και Α. Τζαννετής. Μικρές συμπληρώσεις έγιναν, ωστόσο, από τον γράφοντα κατά το τελικό στάδιο ενσωμάτωσής τους.

όσο και η νομολογία (π.χ. ΟΛΑΠ 1/1997), οι οποίες παρά την πρακτική χρησιμότητά τους παραμένουν ασύμβατες με την ισχύουσα αστικοδικαιϊκή φυσιολογία της πολιτικής αγωγής. Αν διατηρηθεί ο ισχύων σήμερα κανόνας της εισαγωγής αστικώς αξιώσεων η άρση των προσκομμάτων που σήμερα ορθώνονται στην παράσταση του πολιτικώς ενάγοντος (βλ. λ.χ. άρθρο 66 ΚΠΔ) καθιστά αναγκαία την εισαγωγή πολλαπλών εξαιρέσεων για παράσταση πολιτικής αγωγής μόνο προς υποστήριξη της κατηγορίας. Όμως, όσο περισσότερες είναι οι εξαιρέσεις, τόσο περισσότερο αποδυναμώνεται ο κανόνας της υποχρέωσης του πολιτικώς ενάγοντος να εισαγάγει αστική απαίτηση στο ποινικό δικαστήριο.

Ενόψει τούτων και ενόψει της διαπίστωσης ότι η συνηθέστερη μορφή παράστασης πολιτικής αγωγής στα ποινικά δικαστήρια κατά τη διάρκεια ισχύος του ΚΠΔ υπήρξε εκείνη της παράστασης για την επιδίκαση του συμβολικού ποσού των 44 ευρώ με την επιφύλαξη της διεκδίκησης του μεγαλύτερου ποσού στα πολιτικά δικαστήρια, η ως άνω επιλογή της Επιτροπής θεωρήθηκε δικαιολογημένα ότι αντανακλά τον πρωτεύοντα σήμερα στην πρακτική ποινικό χαρακτήρα της παράστασης του αδικηθέντος. Ως κριτήριο για την επιλογή των δικαιούμενων παράστασης προσώπων επελέγη το αστικό, το οποίο έχει υποστεί μια μακρά νομολογιακή επεξεργασία, με κυριότερη την αξίωση της «αμεσότητας» της ζημίας και τη σύνδεσή της με τον προστατευτικό σκοπό της παραβιασθείσας ποινικής διάταξης. Καταλυτικά της αστικής αξίωσης γεγονότα, που έχουν ήδη επέλθει κατά το χρόνο της δήλωσης προς υποστήριξη της κατηγορίας (όπως λ.χ. η απόσβεση της αξίωσης ή η παραγραφή) αποκλείουν κατ' άρθρο 63 την ενεργητική νομιμοποίηση του παθόντος. Η επιλογή του αστικού κριτηρίου για την αρχική νομιμοποίηση, αντί ενός ποινικού, έγινε τόσο για λόγους πρακτικούς που συνδέονται με την πλούσια επεξεργασμένη νομολογία περί του κύκλου των δικαιούμενων να παραστούν προσώπων, όσο και γιατί η επιλογή ενός αμιγώς ποινικού κριτηρίου, όπως λ.χ. «του φορέα που υπέστη άμεση και προσωπική βλάβη από το έγκλημα», θα άφηνε εκτός νομιμοποίησης τα μέλη της οικογένειας του θύματος επί ανθρωποκτονίας. Πέραν αυτού, σε περιπτώσεις τέλεσης εγκλημάτων ψευδορκίας, πλαστογραφίας ή εγκλημάτων περί την υπηρεσία, λόγω του ότι τα εγκλήματα αυτά στρέφονται κυρίως κατά υπερατομικών εννόμων αγαθών (περί την ορθή απονομή της δικαιοσύνης, την πίστη περί τα υπομνήματα και

την ασφάλεια των συναλλαγών, την καθαρότητα διεξαγωγής μιας δημόσιας υπηρεσίας κ.λ.π.), η βλάβη των παθόντων από αυτά λόγω της μη αμεσότητάς της και χωρίς την σύνδεσή της με τον προστατευτικό σκοπό της παραβιασθείσας ποινικής διάταξης, θα καθιστούσε προβληματική τη νομιμοποίηση για υποστήριξη της κατηγορίας. Επίσης διατηρήθηκε η προβλεπόμενη στο άρθρο 64 παρ. 2 του προΐσχυσαντος ΚΠΔ δυνατότητα παράστασης της υποστήριξη της κατηγορίας σε όσες περιπτώσεις η αστική αξίωση περιορίζεται σε τρίτο αστικώς υπεύθυνο πρόσωπο.

Με το άρθρο 65 επιλύεται νομοθετικά το ζήτημα που έχει διχάσει τη νομολογία και τη θεωρία, σχετικά με την επίδραση που ασκούν στη νομιμοποίηση του πολιτικώς ενάγοντος μεταγενέστερα γεγονότα που καθιστούν ανενεργό την αστική αξίωση, υπέρ της άποψης ότι τα γεγονότα αυτά δεν ασκούν επιρροή στη νομιμοποίηση εκείνου που δηλώνει παράσταση για την υποστήριξη της κατηγορίας. Σημειώνεται ότι η αποσύνδεση της ύπαρξης ενεργού αστικής αξίωσης από το δικαίωμα παράστασης πολιτικής αγωγής έγινε αρχικά δεκτή με την υπ' αριθμ. 1/1997 απόφαση της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου, ενώ με τις υπ' αριθμ. 925/2009, 351/2014 και 1016/2014 αποφάσεις του Α.Π είχε γίνει δεκτό ότι σε περίπτωση παράστασης πολιτικής αγωγής προς υποστήριξη της κατηγορίας για τη νομιμότητα της παράστασης δεν ασκούσε επιρροή η ενδεχόμενη παραγραφή της σχετικής αξίωσης κατά το άρθρο 937 ΑΚ. Εξάλλου, κατά πάγια νομολογία, απόλυτη ακυρότητα κατ' άρθρο 171 παρ. 2 ΚΠΔ δημιουργείται μόνο όταν ελλείπει η ενεργητική νομιμοποίηση του πολιτικώς ενάγοντος, όχι όμως και όταν συντρέχουν άλλες τυπικές πλημμέλειες ή ελλείψεις ως προς την παράταση ή την εκπροσώπηση του πολιτικώς ενάγοντος, οι δε προϋφιστάμενοι της δήλωσης παράστασης πολιτικής αγωγής λόγοι, που καταλύουν την αστική αξίωση, λαμβάνονται υπόψη μόνον εφόσον προβάλλεται σχετική αντίρρηση (ΟΛΑΠ 1282/1992· ΑΠ 813/2008· ΑΠ 753/2010). Κατά τούτο θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι α) η παραγραφή της αστικής αξίωσης, β) η έκδοση οριστικής απόφασης, που απορρίπτει πλήρως την αγωγή, που έχει ως αντικείμενο την εισαγόμενη στο ποινικό δικαστήριο αξίωση και γ) η ολοσχερής εξόφληση της αξίωσης αυτής κατά το χρόνο υποβολής της δήλωσης καταργούν το δικαίωμα υποστήριξης της κατηγορίας, εφόσον όμως προβληθεί αντίρρηση εκ μέρους του κατηγορουμένου. Αντιθέτως, επιγενόμενοι της δήλωσης υποστήριξης της

κατηγορίας αποσβεστικοί της αστικής αξίωσης λόγοι, όπως λ.χ. η μετά τη δήλωση καταβολή του αιτούμενου από τον πολιτικώς ενάγοντα ποσό, δεν καταλύουν το δικαίωμα του παθόντος να παραστεί ως πολιτικώς ενάγων για υποστήριξη της κατηγορίας, με συνέπεια στις περιπτώσεις αυτές να μην καταργείται το δικαίωμα προς υποστήριξη της κατηγορίας.

Περαιτέρω, από το προϊσχύσαν άρθρο 64 ΚΠΔ, το οποίο ήδη αριθμείται ως άρθρο 66, παραλείπεται το δεύτερο εδάφιο της πρώτης παραγράφου που αναφέρονταν στους νομίμους αντιπροσώπους του κατηγορουμένου, γιατί αυτό είχε λόγο ύπαρξης επί θεμάτων αποζημίωσης ή χρηματικής ικανοποίησης, όπως επίσης παραλείπεται ολόκληρη η δεύτερη παράγραφος του άρθρου 64 που αναφέρεται κυρίως στην παράσταση πολιτικής αγωγής κατά δημοσίων υπαλλήλων, γιατί καθίσταται πλέον περιττή μετά τη γενίκευση της παράστασης πολιτικής αγωγής προς υποστήριξη της κατηγορίας.

Τα άρθρα 65, 66, 67 και 70 του ισχύοντα κώδικα όπως και ολόκληρο το κεφάλαιο περί αστικώς υπευθύνων (άρθρα 89, 95 καθώς και το άρθρο 107 καταργούνται, γιατί συνδέονται με τη διεκδίκηση και επιδίκαση αστικών αξιώσεων, οι οποίες πλέον μετά τη γενίκευση της παράστασης για υποστήριξη της κατηγορίας δεν είναι δυνατές. Στο άρθρο 82 ΚΠΔ προστίθεται τέταρτη παράγραφος, με την οποία ορίζεται ότι ο υποστηρίζων την κατηγορία αποκτά την ιδιότητα του διαδίκου, αμέσως μετά την κατά τους νομίμους τύπους δήλωσή του ότι παρίσταται για την υποστήριξη της κατηγορίας, καθόσον περί του ζητήματος αυτού υπήρξε αμφισβήτηση στην νομολογία (βλ σχετ. Συμβ. Α.Π 1575/2012). Το δεύτερο εδάφιο του ισχύοντος άρθρου 108, με το οποίο οριζόταν ότι ο πολιτικώς ενάγων μπορούσε να ασκήσει τα δικαιώματα που του χορηγούσε ο ΚΠΔ μόνο από το χρονικό σημείο που ο κατηγορούμενος καλείτο να απολογηθεί ή εκδιδόταν σε βάρος του ένταλμα σύλληψης ή βίαιης προσαγωγής, διατύπωση η οποία προϋπέθετε ασκημένη ποινική δίωξη και ύπαρξη κατηγορουμένου, αναμορφώνεται και ορίζεται ότι ο παραστάμενος για την υποστήριξη της κατηγορίας μπορεί να ασκήσει τα δικαιώματά του για λήψη αντιγράφων της δικογραφίας από τη στιγμή που ο ύποπτος θα κληθεί σε παροχή εξηγήσεων. Με τη ρύθμιση αυτή διευκολύνεται η συμμετοχή του αδικηθέντος από το έγκλημα και η άσκηση των δικαιωμάτων του και κατά το στάδιο της

αναβαθμισμένης πλέον προκαταρκτικής εξέτασης (βλ. και τις σχετικές προβλέψεις της Οδηγίας 2012/29/Ε.Ε που αφορά τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων για τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία των θυμάτων της εγκληματικότητας).

Τέλος, ενόψει ακριβώς της απρόσκοπτης συμμετοχής του αδικηθέντος από το έγκλημα ως διαδίκου και κατά το στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης προβλέπεται ρητά στα άρθρα 85 και 86 ότι τις αντιρρήσεις κατά της δήλωσης για υποστήριξη της κατηγορίας μπορεί να τις υποβάλει και ο ύποπτος, ώστε να ελέγχεται και στην αρχική αυτή φάση το παραδεκτό της δήλωσης και να αποφεύγονται περιπτώσεις παράνομης παράστασης των φερόμενων ως αδικηθέντων.

4. Διάδικοι στην ποινική δίκη (4^ο Τμήμα).

Τα διαλαμβανόμενα στο προκείμενο τέταρτο Τμήμα του πρώτου Βιβλίου⁸ του ΣχΚΠΔ συνθέτουν μια αρκετά διαφοροποιημένη και επικαιροποιημένη δέσμη διατάξεων, η οποία αφενός επικαιροποιεί την αξιακή συνεισφορά των διαδίκων στην εξέλιξη της ποινικής διαδικασίας και αφετέρου συστηματοποιεί την κρίσιμη ύλη των άρθρων 70 έως 108. Στις σχετικές διατάξεις ενσωματώθηκαν, βέβαια, οι αξιώσεις της Οδηγίας 2013/48/ΕΕ για το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας και το δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου προσώπου σε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας του καθώς και για δικαίωμα επικοινωνίας του, αλλά και της Οδηγίας 2016/343/ΕΕ για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας. Παράλληλα, επαναπροσδιορίστηκαν σαφέστερα ορισμένες πτυχές της άσκησης των κλασσικών δικαιωμάτων των διαδίκων στο πλαίσιο της ποινικής δίκης (όπως λ.χ. του δικαιώματος ακρόασης, του ειδικότερου δικαιώματος ενημέρωσης κατηγορουμένου, του δικαιώματος επικοινωνίας του με τρίτα πρόσωπα). Τέλος, εντάχθηκαν στην οικεία θέση για νομοτεχνικούς (ενότητα δικαιωμάτων, αναφορά του συνόλου των διαδίκων) και πρακτικούς λόγους (ανάδειξη σημασίας τους) αφενός ο ορισμός του υπόπτου και αφετέρου το δικαίωμα αίτησης διεξαγωγής αποδείξεων και το δικαίωμα σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης.

⁸ Εισηγητές των διατάξεων αυτών ήταν οι Θ. Δαλακούρας και Α. Ζαχαριάδης.

Για τους ίδιους πρακτικούς λόγους, οι οποίοι ενσωματώνουν εν ταυτώ και την καταγραφή των αξιακών αναφορών της δίκαιης ποινικής δίκης, προβλέφθηκε στο άρθρο 71 ΣχΚΠΔ η διάταξη για τον σεβασμό του τεκμηρίου αθωότητας.

Αναλυτικότερα, στις διατάξεις του 4^{ου} Τμήματος χρήζουν ειδικής αναφοράς οι εξής:

Στο πρώτο κεφάλαιο αυτού του μέρους ορίζονται στην παρ. 1 του άρθρου 70 ως διάδικοι στην ποινική δίκη ο ύποπτος, ο κατηγορούμενος και αυτός που παρίσταται για την υποστήριξη της κατηγορίας. Στην παρ. 2 του ίδιου άρθρου προβλέπεται ότι «την ιδιότητα του υπόπτου φέρουν τα πρόσωπα που αναφέρονται στο εδ. α' της παρ. 1 του άρθρου 244», ώστε να μην καταλείπεται αμφιβολία ότι ύποπτος είναι τόσο ο αναφερόμενος στη μήνυση ή έγκληση ή εν γένει καταγγελία όσο και αυτός σε βάρος του οποίου συντρέχουν συγκεκριμένες ενδείξεις τέλεσης αξιόποινων πράξεων που διερευνώνται κατά τη διάρκεια της προκαταρκτικής εξέτασης και σε κάθε περίπτωση πριν από την κίνηση της ποινικής δίωξης που σηματοδοτεί τη μετάβαση στην ιδιότητα του κατηγορουμένου.

Στην παρ. 2 του άρθρου 70 αποτυπώνεται η θεσμική ιδιότητα και ο ρόλος των διαδίκων ως «υποκειμένων της ποινικής δίκης» που «συμπράττουν στην εξέλιξη αυτής ως φορείς δικαιωμάτων και υποχρεώσεων». Τούτη η δικαιοκρατικά αυτονόητη και ιστορικά θεμελιωμένη καταγραφή κρίθηκε ως αναγκαία, για τους ίδιους πρακτικούς λόγους που νομιμοποιούν την πρόβλεψη του άρθρου 71 ΣχΚΠΔ για τον σεβασμό του τεκμηρίου αθωότητας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο του μέρους αυτού προβλέπεται ειδικότερα στο άρθρο 89 του ΣχΚΠΔ, που αποδίδει το περιεχόμενο του ισχύοντος άρθρου 96 ΚΠΔ⁹, προστίθεται στα πρόσωπα για τα οποία προβλέπεται διορισμός συνηγόρου και ο ύποπτος, ενώ αντικαθίσταται ο όρος «άλλου διαδίκου» με τον όρο «παριστάμενου για την υποστήριξη της κατηγορίας», καθόσον πλέον οι διάδικοι είναι μόνον αυτοί, δηλαδή αφενός ο ύποπτος ή κατηγορούμενος και αφετέρου ο παριστάμενος για την υποστήριξη της κατηγορίας. Στο άρθρο 90 ΣχΚΠΔ ρυθμίζονται οι προϋποθέσεις παραίτησης του υπόπτου ή του κατηγορουμένου από τα δικαιώματά τους, ώστε να διασφαλίζεται ότι αυτή θα είναι προϊόν της ελεύθερης βούλησης του προσώπου και να μην περιέχει

⁹ Με την κατάργηση του αστικής υπευθύνου, που κρίθηκε ως απαραίτητη ύστερα από τη μεταρρύθμιση του θεσμού της πολιτικής αγωγής και την παροχή της δυνατότητας παράστασης αποκλειστικά για υποστήριξη της κατηγορίας, τα άρθρα 89 έως 95 απαλείφθηκαν και στη θέση τους αναπτύσσονται πλέον τα δικαιώματα των διαδίκων.

όρο ή αίρεση. Η αξίωση αυτή απορρέει, άλλωστε, και από το άρθρο 9 της ως άνω Οδηγίας 2013/48/ΕΕ. Περαιτέρω, στο άρθρο 91 ΣχΚΠΔ ρυθμίζεται το δικαίωμα δωρεάν νομικής βοήθειας στον ύποπτο ή στον κατηγορούμενο, το οποίο περιλαμβάνει παροχή νομικών συμβουλών και νομική αρωγή και εκπροσώπηση ενώπιον του δικαστηρίου, σύμφωνα με όσα ορίζονται σε σχετικές διατάξεις, δηλαδή τις διατάξεις του ν. 3226/2004.

Τα άρθρα 92, 93 και 94 ΣχΚΠΔ επαναλαμβάνουν το γράμμα των άρθρων 97, 98 και 99 ΚΠΔ. Διορθωτικά επαναδιατυπώνεται, όμως, το γράμμα του άρθρου 93, ώστε να προκύπτει σαφέστερα η προτεραιότητα και εν ταυτώ αναγκαιότητα παρουσίας των διαδίκων κατά τη διενέργεια των ανακριτικών πράξεων. Προς τούτο διαλαμβάνεται ότι σε περίπτωση αδυναμίας παρουσίας των διαδίκων «η πράξη μπορεί να αναβληθεί για άλλο χρόνο, αν δεν βλάπτεται η ανάκριση».

Το άρθρο 99^Α του ΚΠΔ που είχε προστεθεί με το άρθρο 10 του Ν. 4236/2014 και αφορούσε την ενημέρωση του υπόπτου ή του κατηγορουμένου αναριθμίζεται πλέον σε άρθρο 95 ΣχΚΠΔ και λαμβάνει τον τίτλο «Δικαίωμα σε ενημέρωση», διατηρώντας κατά βάση το ίδιο περιεχόμενο. Για λόγους δικαιότερης διεξαγωγής της δίκης και εν ταυτώ για εξασφάλιση της κατ' αντιμωλία διεξαγωγής των δικών προστίθεται δεύτερο εδάφιο στην παρ. 2 του άρθρου αυτού που διαλαμβάνει ότι «αντικείμενο της ενημέρωσης οφείλει να αποτελεί και η αναφορά των συνεπειών παραίτησης από την άσκηση των δικαιωμάτων». Αντιστοίχως, για λόγους αξιοπιστίας της διαδικασίας και εν ταυτώ για λόγους εξασφάλισης της δικαιοσύνης της απαιτείται στο προστιθέμενο τελευταίο εδάφιο της παρ. 2 του άρθρου 95 η σύνταξη σχετικής έκθεσης για την ενημέρωση και την απάντηση του υπόπτου ή κατηγορουμένου και η υπογραφή της από αυτούς.

Στο άρθρο 96 ΣχΚΠΔ, που ενσωματώνει τις αξιώσεις της Οδηγίας 2013/48/ΕΕ, ρυθμίζεται το δικαίωμα χορήγησης εγγράφου στον ύποπτο ή στον κατηγορούμενο που συλλαμβάνεται ή κρατείται, στο οποίο καταγράφονται τα δικαιώματά του και το οποίο επιτρέπεται αυτός να το διατηρεί στην κατοχή του καθ' όλη τη διάρκεια της στέρησης της ελευθερίας του. Αντιστοίχως στο άρθρο 97 ΣχΚΠΔ, που ενσωματώνει ομοίως τις αξιώσεις της Οδηγίας 2013/48/ΕΕ, ρυθμίζεται το δικαίωμα του κατηγορουμένου να ζητήσει να ενημερωθεί, χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση, για τη στέρηση της ελευθερίας του ένα τουλάχιστον πρόσωπο της επιλογής του. Στο άρθρο

98 ΣχΚΠΔ διαλαμβάνεται το δικαίωμα επικοινωνίας του κατηγορουμένου με τρίτα πρόσωπα κατά τη διάρκεια της στέρησης της ελευθερίας του. Στο άρθρο 99 ΣχΚΠΔ που επαναλαμβάνει το γράμμα του άρθρου 100 ΚΠΔ ρυθμίζεται το δικαίωμα παράστασης του κατηγορουμένου με συνήγορο. Στην παρ. 4 του άρθρου αυτού ενσωματώνεται η αξίωση του άρθρου 4 της Οδηγίας 2013/48/ΕΕ και προστίθεται στο γράμμα του ότι η επικοινωνία του κατηγορουμένου με τον συνήγορό του είναι απολύτως απόρρητη, καθώς τούτο εναρμονίζεται πλήρως με τις αξιώσεις δικαιοσύνης και δικαιοκρατικότητας της ποινικής διαδικασίας.

Περαιτέρω, στο άρθρο 100 (παλαιό 101 ΚΠΔ) και 101 ΣχΚΠΔ προβλέπονται αφενός το δικαίωμα πρόσβασης στο υλικό της δικογραφίας και η ανακοίνωση των εγγράφων της ανάκρισης και αφετέρου το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης στον ύποπτος ή στον κατηγορούμενο που δεν ομιλεί ή δεν κατανοεί επαρκώς την ελληνική γλώσσα.

Στη συνέχεια στο άρθρο 102 προβλέπεται το δικαίωμα αίτησης διεξαγωγής αποδείξεων¹⁰, το οποίο παρέχει στον κατηγορούμενο τη δυνατότητα να ζητά με αυτοτελή αιτιολογημένη αίτησή του στον ανακριτή τη διεξαγωγή αποδείξεων προς αντίκρουση της κατηγορίας (βλ. σχετικά ΕΔΔΑ, Poropat κατά Σλοβενίας της 9-5-2017 - αρ. προσφ. 21668/12). Στο άρθρο 103 του ΣχΚΠΔ επαναλαμβάνεται κατά βάση το γράμμα της διάταξης του άρθρου 102 ΚΠΔ για την προθεσμία προς απολογία, με τη ρητή διαφοροποίηση της παρεχόμενης προθεσμίας όχι πλέον «έως σαράντα οκτώ ώρες» αλλά «τουλάχιστον σαράντα οκτώ ωρών».

Τέλος, στο άρθρο 104 θεσπίζεται αυτοτελώς και εδώ για νομοτεχνικούς και συστηματικούς λόγους το δικαίωμα σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης του υπόπτου ή κατηγορουμένου σε κάθε εξέτασή του. Η γενική διατύπωσή του στη θέση αυτή κρίθηκε ως αναγκαία, καθώς διασαφηνίζεται πληρέστερα η ισχύς του στο πλαίσιο κάθε νοητής εξέτασης και αναδεικνύεται η σημασία του και οι συνέπειες από την πιθανή στέρηση ή καταπάτησή του. Προς τούτο εισάγεται ρητά στην παρ. 3 με τη διατύπωση ότι «η άσκηση του δικαιώματος σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης δεν μπορεί να αξιοποιηθεί σε βάρος των υπόπτων και των κατηγορουμένων» μια αποδεικτική απαγόρευση αξιοποίησης, η τυχόν παράβλεψη της οποίας επισύρει την απόλυτη

¹⁰ Τη θέσπιση της διάταξης αυτής εισηγήθηκαν και επιμελήθηκαν οι Θ. Δαλακούρας και Δ. Συμεωνίδης.

ακυρότητα της διαδικασίας λόγω προσβολής του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη. Συνάμα, ωστόσο, προβλέπεται στην παρ. 2 για λόγους οριοθέτησης της απαγόρευσης και του πεδίου εφαρμογής της ότι «η άσκηση του δικαιώματος μη αυτοενοχοποίησης δεν εμποδίζει τη νόμιμη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων, που υπάρχουν ανεξάρτητα από τη βούληση των υπόπτων και των κατηγορουμένων». Η εν λόγω οριοθέτηση προκύπτει, άλλωστε, ευθέως από τη διατύπωση του άρθρου 7 της Οδηγίας 2016/343/ΕΕ για το τεκμήριο αθωότητας.

Τέλος, τα λοιπά άρθρα 105 και 106 αναμορφώνονται, ενσωματώνοντας τις αξιώσεις του άρθρου 3 της ως άνω Οδηγίας και προβλέπουν αφενός τα δικαιώματα στην αυτεπάγγελτη προανάκριση και αφετέρου τα δικαιώματα στην προανάκριση. Σε αυτοτελή θέση ορίζονται, εν κατακλείδι, στα άρθρα 107 και 108 αφενός τα δικαιώματα του παρισταμένου για την υποστήριξη της κατηγορίας και αφετέρου τα δικαιώματα ανήλικου θύματος προσβολής προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας.

5. Αρμοδιότητα (5^ο Τμήμα).

Τα διαλαμβανόμενα στο προκείμενο πέμπτο Τμήμα του πρώτου Βιβλίου του ΣχΚΠΔ ανασυνθέτουν τις σχετικές διατάξεις κυρίως σε σχέση με την καθ' ύλη αρμοδιότητα, διατηρώντας τις διατάξεις για τις λοιπές αρμοδιότητες σχεδόν αναλλοίωτες. Η καθ' ύλη αρμοδιότητα των ποινικών δικαστηρίων καθορίζεται εν πολλοίς με βάση τα παλαιότερα του 2010 κριτήρια που εφάρμοζε ο ΚΠΔ, ώστε η εκδίκασή τους να απεγκλωβιστεί από τις ατέρμονες προσπάθειες εξυπηρέτησης αναγκών επιτάχυνσης της δίκης που οδήγησαν σε θέσπιση νέων δικαστηρίων ή σε αποψίλωση ύλης από παραδοσιακά δικαστήρια. Απόφαση της Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής¹¹ είναι η στόχευση της επιτάχυνσης της δίκης να επιτευχθεί θεσμικά με την εισαγωγή νέων εναλλακτικών μορφών εκδίκασης των υποθέσεων, ώστε να μην αποσαθρώνεται η κύρια μορφή της ποινικής δίκης στις περιπτώσεις της παραδοσιακής εκδίκασης στο πλαίσιο της τακτικής διαδικασίας. Άλλωστε, η

¹¹ Εισηγητές των διατάξεων αυτών στο πλαίσιο της Επιτροπής ήταν οι Χ. Σεβαστίδης και Α. Ζαχαριάδης. Τις σκέψεις για τον επανακαθορισμό της καθ' ύλην αρμοδιότητας των ποινικών δικαστηρίων διατύπωσε γραπτώς, συμπυκνώνοντας την πλειοψηφήσασα άποψη των μελών της Επιτροπής, ο Χ. Σεβαστίδης. Συμπληρώσεις έγιναν, ωστόσο, από τον γράφοντα κατά το τελικό στάδιο ενσωμάτωσης των σχετικών διατάξεων στο σώμα του Σχεδίου, ύστερα από τη διαβούλευση και την υιοθέτηση της πρότασης του γράφοντος για την επέκταση της αρμοδιότητας του Μονομελούς Εφετείου με την ανάθεση εκδίκασης των συγχωνεύσεων ποινών σε όσες περιπτώσεις η ποινή βάσης επιβλήθηκε από κακουργιοδικείο.

επιτάχυνση αποτελεί στόχευση που αξιώνει τη συνδρομή ποικίλων άλλων παραγόντων, όπως λ.χ. του παράγοντα της έλλειψης υλικοτεχνικής υποδομής των δικαστηρίων μας ή του παράγοντα της άκρατης και άκριτης κακουργιοποίησης των εγκλημάτων που σωρεύει δικαστική ύλη. Στο πλαίσιο του Οργανισμού Δικαστηρίων μπορεί να προωθηθεί, εξάλλου, και η δημιουργία ειδικών πολυμελών τμημάτων εκδίκασης ομοειδών πράξεων (έκθεμα φορολογικών υποθέσεων, ναρκωτικών, περιουσιακών κ.ο.κ), ώστε να επέλθει ουσιαστική αποσυμφόρηση ομοειδούς δικαστικής ύλης.

Υπό το φως των παραδοχών αυτών μεταβιβάζεται δικαστική ύλη από το Μονομελές Πλημμελειοδικείο στο Τριμελές Πλημμελειοδικείο, επαυξάνεται η ύλη του Τριμελούς Εφετείου Πλημμελημάτων ως δευτεροβάθμιου δικαστηρίου, επανέρχεται η ύλη του καταργούμενου Μονομελούς Εφετείου Κακουργημάτων στο Τριμελές Εφετείο Κακουργημάτων και φυσικά διατηρείται το Πενταμελές Εφετείο ως δευτεροβάθμιο Δικαστήριο. Η κατάργηση του Μονομελούς Εφετείου Κακουργημάτων κρίθηκε αναγκαία, καθόσον αντιβαίνει στην αρχική ιστορική βούληση του νομοθέτη μας και στη συστηματική δομή της παραδοσιακής κατανομής δικαιοδοσίας, που θέλει τα σοβαρά εγκλήματα να εκδικάζονται από πολυμελείς συνθέσεις. Άλλωστε, στο πλαίσιο του ηπειρωτικού συστήματος απονομής ποινικής δικαιοσύνης δεν υπάρχει προηγούμενο στον διεθνή χώρο εκδίκασης κακουργημάτων από μονομελείς συνθέσεις.

Ειδικότερα:

A. Οι διατάξεις για την καθ' ύλη αρμοδιότητα.

α) Το ζήτημα της αρμοδιότητας των μονομελών και πολυμελών δικαστηρίων. Σε αντίθεση με τις αγγλοσαξονικές χώρες, όπου, με εξαίρεση τα δικαστήρια των ενόρκων, τα δικαστήρια λειτουργούν υπό μονομελή σύνθεση, στην ηπειρωτική Ευρώπη τα δικαστήρια είναι κατά το πλείστο πολυμελή. Η επιλογή ανάμεσα στο σύστημα των πολυμελών ή των μονομελών δικαστηρίων δεν είναι εύκολη, αφού καθένα από τα συστήματα αυτά έχει τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά του. Πάντως, δεν μπορεί και δεν πρέπει να κριθεί το ζήτημα αυτό ενιαία για όλα τα δικαστήρια, αλλά θα πρέπει να ληφθεί ιδιαίτερα υπόψη η βαρύτητα των εγκλημάτων και οι αποδεικτικές δυσχέρειες ορισμένων κατηγοριών εγκλημάτων. Ως πλεονεκτήματα των μονομελών δικαστηρίων θεωρούνται α) η ταχύτητα της

διαδικασίας, β) η οικονομία του δημοσίου χρήματος, λόγω της απασχόλησης μικρότερου αριθμού δικαστών και γ) η τόνωση του αισθήματος ευθύνης των δικαστών.

Η βραδύτητα της διαδικασίας στα πολυμελή δικαστήρια δεν επιβεβαιώνεται στην πράξη και σε κάθε περίπτωση δεν συνδέεται με τη λειτουργία των πολυμελών δικαστηρίων, αλλά πρωτίστως με τη βαρύτητα και την αποδεικτική δυσχέρεια των υποθέσεων που εκδικάζονται απ' αυτά. Σε σχέση με την οικονομία του δημοσίου χρήματος ορθά επισημαίνεται ότι δεν μπορεί να αποτελέσει αποφασιστικό κριτήριο για την επιλογή ανάμεσα στα δύο συστήματα (μονομελών και πολυμελών συνθέσεων), ενόψει του ότι το κράτος δεν πρέπει να φείδεται δαπανών, προκειμένου να επιτευχθεί η όσο γίνεται προσφορότερη απονομή της ποινικής δικαιοσύνης. Αλλά και η τόνωση του αισθήματος ευθύνης των δικαστών με τη λειτουργία των μονομελών δικαστηρίων είναι αμφίβολο επιχείρημα, αφού υπό ορισμένες προϋποθέσεις μπορεί να μεταβληθεί και σε ευθυνοφοβία. Εκείνο που διακρίνει τα δύο αυτά συστήματα και συνιστά καταλυτικό επιχείρημα υπέρ των πολυμελών δικαστηρίων είναι ότι υπάρχουν οι προϋποθέσεις πανοπτικής γνώσης και αντίληψης των πραγμάτων, ώστε να μην μείνουν πτυχές της υπόθεσης αδιευκρίνιστες. Η διάσκεψη και η συζήτηση των μελών του πολυμελούς δικαστηρίου πριν την έκδοση της απόφασης συμβάλλει αποφασιστικά στην ορθότερη διάγνωση και στην καλύτερη δυνατή απονομή της δικαιοσύνης.

Το μονομελές σύστημα συγκρότησης των ποινικών δικαστηρίων μπορεί να χρησιμοποιείται μόνο για την εκδίκαση ελαφρότερων εγκλημάτων, αφού η απειλούμενη μικρότερη ποινική κύρωση δικαιολογεί κάποια ανοχή απέναντι στις εγγυήσεις της ορθής κρίσης, που παρέχουν τα πολυμελή δικαστήρια. Συχνά δε οι μικρότερης απαξίας πράξεις δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερες αποδεικτικές δυσχέρειες ούτε συνδέονται με δυσεπίλυτα νομικά ζητήματα. Εξάλλου, ακόμα και σ' αυτές τις υποθέσεις υπάρχει πάντοτε η δυνατότητα επανεξέτασης της υπόθεσης σε δεύτερο βαθμό από πολυμελές δικαστήριο, που εγγυάται τελικά την ορθή δικαστική κρίση. Σταθμίζοντας τις ιδιαιτερότητες αυτές των δύο συστημάτων συγκρότησης των ποινικών δικαστηρίων, ο Έλληνας νομοθέτης επέλεξε (αρχικά) να αναθέσει την εκδίκαση των σοβαρότερων υποθέσεων σε πολυμελή δικαστήρια και κατ'

εξαίρεση για τις ελαφρότερες υποθέσεις δέχθηκε αρμοδιότητα μονομελών δικαστηρίων. Η αρχική αυτή (ορθή) επιλογή του νομοθέτη νοθεύτηκε με το πέρασμα των χρόνων και με αλληπάλληλες νομοθετικές παρεμβάσεις, στο όνομα της επιτάχυνσης της ποινικής διαδικασίας, σήμερα ο πιο πάνω κανόνας έχει ήδη μετατραπεί σε εξαίρεση. Υιοθετήθηκε, μάλιστα, η πιο ακραία εκδοχή της καθιέρωσης μονομελών εφετείων για την εκδίκαση κακουργημάτων. Ωστόσο, η επιτάχυνση της ποινικής διαδικασίας δεν είναι αυτοσκοπός ούτε μπορεί να δικαιολογήσει την παράκαμψη της συλλογικής δικαιοδοτικής κρίσης, μεταβάλλοντας την απονομή της δικαιοσύνης σε απλή διεκπεραιωτική διαδικασία. Η καθυστέρηση στην απονομή της δικαιοσύνης δεν σχετίζεται με τη σύνθεση των δικαστηρίων ούτε με τα αναγνωριζόμενα δικαιώματα των διαδίκων και ιδίως του κατηγορουμένου. Απόδειξη είναι η επαναλαμβανόμενη αποτυχημένη απόπειρα αντιμετώπισης του φαινομένου με παρόμοιες νομοθετικές παρεμβάσεις.

β) Η καθ' ύλη αρμοδιότητα στα πλημμελήματα. Η αρχική μορφή του άρθρου 114 ΚΠΔ προέβλεπε αρμοδιότητα του μονομελούς πλημμελειοδικείου για τα πλημμελήματα εκείνα που τιμωρούνται με ποινή φυλάκισης μέχρι ένα έτος. Στη συνέχεια, το άρθρο 2 παρ. 4 περ. α' και β' Ν. 2408/1996 τροποποίησε το άρθρο 114 ΚΠΔ και συγκεκριμένα αύξησε το προαναφερόμενο όριο του ενός έτους σε δύο έτη. Είναι προφανές ότι με το Ν. 2408/1996 επιχειρήθηκε να διευρυνθεί η αρμοδιότητα του μονομελούς πλημμελειοδικείου με περαιτέρω στόχο την επιτάχυνση της ποινικής δίκης, που είναι δυνατόν να επέλθει με την ανάθεση σημαντικής σε αριθμό κατηγορίας εγκλημάτων σε ένα ευέλικτο δικαστήριο, όπως το μονομελές πλημμελειοδικείο. Μετά την τροποποίηση του άρθρου 114 στοιχ. Α' και Β' ΚΠΔ με το άρθρο 8 παρ. 1 Ν. 3160/2003, κριτήριο για τον καθορισμό της καθ' ύλη αρμοδιότητας του μονομελούς πλημμελειοδικείου αποτέλεσε (όχι το ανώτερο αλλά) το ελάχιστο όριο ποινής που απειλείται από το νόμο για ορισμένο έγκλημα· έτσι, στην κατά κανόνα καθ' ύλη αρμοδιότητα του μονομελούς πλημμελειοδικείου υπήχθησαν τα πλημμελήματα εκείνα, για τα οποία ο νόμος προέβλεπε ως κατώτατο όριο ποινή φυλάκισης κάτω των τριών μηνών. Η καθιέρωση του κριτηρίου αυτού, όμως, είναι αμφίβολης ορθότητας, καθώς για τον προσδιορισμό του καθ' ύλην αρμοδίου δικαστηρίου θα έπρεπε να λαμβάνεται υπόψη το ανώτερο όριο ποινής που μπορεί να επιβάλλει το δικαστήριο, αφού το στοιχείο αυτό καθιστά αναγκαία

την προσεκτικότερη μελέτη της υπόθεσης και την εκδίκασή της από εμπειρότερο δικαστήριο, ενώ η δέσμευση του δικαστηρίου ως προς το κατώτατο όριο της ποινής έχει σαφώς μικρότερη σημασία. Το πιο πάνω κριτήριο για τον καθορισμό της καθ' ύλη αρμοδιότητας του μονομελούς πλημμελειοδικείου (δηλ. το ελάχιστο και όχι το ανώτερο όριο ποινής) διατηρήθηκε και μετά την τροποποίηση του άρθρου 114 ΚΠΔ με το άρθρο 10 παρ. 4 Ν. 3904/2010, το οποίο, πάντως, ορίζει σήμερα ότι στην αρμοδιότητα του μονομελούς πλημμελειοδικείου υπάγονται τα πλημμελήματα εκείνα, για τα οποία ο νόμος προβλέπει ως κατώτατο όριο ποινή φυλάκισης κάτω του ενός έτους.

Αποτέλεσμα των νομοθετικών αυτών μεταβολών είναι η υπαγωγή στο μονομελές πλημμελειοδικείο σοβαρών πλημμελημάτων με ιδιαίτερες αποδεικτικές δυσχέρειες. Η επιλογή αυτή, μάλιστα, οδήγησε και σε έμμεση συρρίκνωση των υπερασπιστικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου, αφού για σειρά σημαντικών πλημμελημάτων δεν επιτρέπεται πλέον η κατ' άρθρο 322 ΚΠΔ προσφυγή κατά της απευθείας κλήσης, που προβλέπεται μόνο επί παραπομπής του κατηγορουμένου στο τριμελές πλημμελειοδικείο. Σε πρακτικό επίπεδο ο νέος αυτός τρόπος κατανομής της αρμοδιότητας μεταξύ του μονομελούς και του τριμελούς πλημμελειοδικείου όχι μόνο δεν επιτάχυνε τους ρυθμούς απονομής της δικαιοσύνης, αλλά είχε ως αποτέλεσμα τη συσσώρευση υποθέσεων στα ακροατήρια του μονομελούς πλημμελειοδικείου, την αφάνταστη ταλαιπωρία των παραγόντων της δίκης (διαδίκων, συνηγόρων, μαρτύρων) από τις συνεχείς αναβολές των υποθέσεων. Παράλληλα, με τον τρόπο αυτό μειώθηκε ο αριθμός των υποθέσεων του τριμελούς εφετείου πλημμελημάτων, αλλά σε βάρος του τριμελούς πλημμελειοδικείου, το οποίο εκδικάζει τις ίδιες αυτές υποθέσεις σε δεύτερο βαθμό.

Με το Σχέδιο του νέου ΚΠΔ επανακαθορίζεται η αρμοδιότητα των μονομελών πλημμελειοδικείων βάσει της ανώτατης απειλούμενης ποινής, που προσδιορίζει και τη βαρύτητα του εγκλήματος και με κριτήρια αφενός τη βαρύτητα του εγκλήματος και τις αποδεικτικές δυσχέρειες που συνδέονται κατά κανόνα με μεγαλύτερης απαξίας πράξεις αφετέρου τις αναμενόμενες συνέπειες της απόφασης, ιδίως σε σχέση με την δυνατότητα αναστολής εκτέλεσης της ποινής υπό όρο. Η προοπτική υποβολής του κατηγορουμένου

στην εκτέλεση στερητικής της ελευθερίας ποινής που υπερβαίνει τα τρία έτη με βάση το νέο Σχέδιο του Ποινικού Κώδικα επέβαλε τον περιορισμό της αρμοδιότητας του μονομελούς πλημμελειοδικείου μόνο σε όσα πλημμελήματα απειλούνται με ποινή φυλάκισης έως τρία έτη ή με χρηματική ποινή ή και με τις δύο αυτές ποινές, ενώ σε όσες περιπτώσεις η ποινή που ενδέχεται να επιβληθεί στον κατηγορούμενο μπορεί να ξεπεράσει τα τρία έτη κρίθηκε απαραίτητη η θεσμική εγγύηση της συλλογικής δικαιοδοτικής κρίσης. Παράλληλα προβλέπονται περιπτώσεις εξαιρετικής αρμοδιότητα τόσο του μονομελούς όσο και του τριμελούς πλημμελειοδικείου, στο μέτρο που αυτό συμβαδίζει με τη γενικότερη φιλοσοφία για ανάθεση στα μονομελή πλημμελειοδικεία απλών υποθέσεων.

Υπό το φως των συγκεκριμένων αιτιολογικών δεδομένων εντάχθηκαν στην αρμοδιότητα του τριμελούς πλημμελειοδικείου, μολονότι το πλαίσιο ποινής τους είναι φυλάκιση μέχρι τριών ετών ή χρηματική ποινή, τόσο το αδίκημα της βίας κατά υπαλλήλων (άρθρο 167 παρ. 1 ΠΚ) όσο και τα αδικήματα της ελευθέρωσης κρατουμένου (άρθρο 172 παρ. 1 ΠΚ), της συμμετοχής σε απόδραση κρατουμένου (άρθρο 173 παρ. 2 εδ. α' ΠΚ), της ψευδορκίας (άρθρο 224 ΠΚ), της δωροληψίας (άρθρο 235 παρ. 1 εδ. α' ΠΚ), καθώς και της δωροδοκίας υπαλλήλου (άρθρο 236 παρ. 1 ΠΚ). Παρέμειναν σε αυτήν, άλλωστε, τα διαλαμβανόμενα στην παλιά διάταξη εγκλήματα των άρθρων 259 και 397 ΠΚ.

γ) *Η καθ' ύλη αρμοδιότητα στα κακουργήματα.* Το άρθρο 110 ΚΠΔ, όπως προστέθηκε με το Ν. 4055/2012, προέβλεψε για πρώτη φορά την ίδρυση και λειτουργία μονομελών εφετείων για την εκδίκαση κακουργημάτων. Η επιλογή αυτή, που χαρακτηρίστηκε ως ακραία εκδοχή (βλ. Αιτιολογική Έκθεση Ν. 3904/2010), αποτελεί αναμφίβολα ένα επικίνδυνο πειραματισμό, με τον οποίο επιδιώχθηκε να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο της καθυστέρησης στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης. Πέρα, όμως, από τις αντιρρήσεις για τη σκοπιμότητα και αποτελεσματικότητα του θεσμού των μονομελών εφετείων, εγείρονται σοβαρές επιφυλάξεις και για την συνταγματικότητά του. Το άρθρο 97 παρ. 1 Συντ. προβλέπει ότι τα κακουργήματα δικάζονται από μικτά ορκωτά δικαστήρια, ενώ στην παρ. 2 του ίδιου άρθρου προβλέπεται αφενός η διατήρηση της αρμοδιότητας των εφετείων για όσα εγκλήματα είχαν ήδη υπαχθεί στην αρμοδιότητά του μέχρι

το 1975 αφετέρου η δυνατότητα υπαγωγής από τον κοινό νομοθέτη και άλλων κακουργημάτων στη δικαιοδοσία «των ίδιων εφετείων». Κατά την ψήφιση του νέου Συντάγματος του 1975 ο συντακτικός νομοθέτης είχε αναμφίβολα υπόψη του τα πενταμελή εφετεία, δηλ. σε κάθε περίπτωση πολυμελή σύνθεση εφετείων κακουργημάτων. Γεννάται, επομένως, εύλογα το ερώτημα, ενόψει και της επιλογής του νομοθέτη για σταδιακή αφαίρεση ύλης από τα μικτά ορκωτά δικαστήρια και τη μεταφορά της στα εφετεία, αν η υπαγωγή των κακουργημάτων σε μονομελή εφετεία είναι συνταγματικά ανεκτή. Σαφής πρόθεση του συντακτικού νομοθέτη ήταν μόνο η κατ' εξαίρεση αφαίρεση ύλης από τα μικτά ορκωτά δικαστήρια, κάτι που έχει σήμερα ανατραπεί αφού ο κανόνας είναι η υπαγωγή των κακουργημάτων στην αρμοδιότητα του εφετείου, αλλά και σε κάθε περίπτωση η εκδίκαση των κακουργημάτων από πολυμελή σύνθεση του εφετείου. Γι' αυτό και το άρθρο 97 Συντ., δίνοντας την ευχέρεια στον κοινό νομοθέτη να αναθέσει την εκδίκαση και άλλων κακουργημάτων στα εφετεία κάνει λόγο για υπαγωγή των υποθέσεων αυτών στη δικαιοδοσία «των ίδιων εφετείων»· ίδια δηλ. εφετεία, σε σχέση με εκείνα τα οποία ήδη λειτουργούσαν κατά την ψήφιση του νέου Συντάγματος και στα οποία μέχρι τότε είχαν υπαχθεί ορισμένα κακουργήματα. Με βάση τις πιο πάνω σκέψεις ο θεσμός των μονομελών εφετείων κακουργημάτων δεν είναι ούτε συνταγματικά ανεκτός.

Το Σχέδιο του νέου ΚΠΔ με σεβασμό στη διάταξη του άρθρου 97 Συντ., αναθέτει την εκδίκαση των κακουργημάτων αποκλειστικά σε πολυμελείς συνθέσεις δικαστηρίων (τριμελή εφετεία και ΜΟΔ) και διατηρεί τα μονομελή εφετεία μόνο για την επιβολή ποινής σε περίπτωση σύνταξης πρακτικού συνδιαλλαγής (άρθρο 301 ΣχΚΠΔ) ή διαπραγμάτευσης (άρθρο 303 ΣχΚΠΔ), καθώς και για την επιβολή συνολικής ποινής, όταν η ποινή βάσης δεν επιβλήθηκε από το μονομελές ή τριμελές πλημμελειοδικείο. Στις περιπτώσεις αυτές, όπου το δικαστήριο περιορίζεται σε επιμετρική εργασία, κρίθηκε ανεκτή και σκόπιμη η διατήρηση του μονομελούς εφετείου. Άλλωστε, η αξιοποίησή του σε αυτούς τους τομείς, συνδυαζόμενη με την εφαρμογή των νέων θεσμών αποκαταστατικής ή συναινετικής απονομής της δικαιοσύνης, θα καταστεί επωφελέστερη για τη Δικαιοσύνη, αφού η ενεργοποίησή του σε τέτοιους τομείς ούτε την εμπιστοσύνη του κοινού στο σύστημα απονομής της Δικαιοσύνης θέτει εν αμφιβόλω ούτε την ποιότητα του δικαστικού έργου διακινδυνεύει.

δ) *Κήρυξη καθ' ύλη αναρμοδιότητας για κακούργημα, για το οποίο δεν διενεργήθηκε κύρια ανάκριση (άρθρο 120 ΣχΚΠΔ).* Υπό το ισχύον σήμερα σύστημα η διαπίστωση από πολυμελές δικαστήριο της αναρμοδιότητάς του οδηγεί σε κάθε περίπτωση στην παραπομπή της υπόθεσης στο αρμόδιο καθ' ύλη δικαστήριο, ανεξάρτητα από τη βαρύτητα του εγκλήματος και από τον τρόπο περάτωσης της προδικασίας. Ωστόσο, αν το έγκλημα χαρακτηρίζεται κατά την άσκηση της ποινικής δίωξης ως πλημμέλημα και ως τέτοιο εισάγεται στο ακροατήριο, αλλά στη συνέχεια το δικαστήριο θεωρεί ότι έχει κακουργηματικό χαρακτήρα, κρίνεται επιβεβλημένη η διενέργεια κύριας ανάκρισης. Για το λόγο αυτό προβλέπεται στο άρθρο 120 παρ. 3 ΣχΚΠΔ η παραπομπή της υπόθεσης από το (πολυμελές) δικαστήριο στον εισαγγελέα, προκειμένου ο τελευταίος να διατάξει τη διενέργεια κύριας ανάκρισης.

ε) *Αναρμοδιότητα του δικαστηρίου που δίκασε πρωτοδίκως (άρθρο 121 ΣχΚΠΔ).* Με την ισχύουσα σήμερα διάταξη του άρθρου 121 ΚΠΔ, όταν το δευτεροβάθμιο δικαστήριο διαπιστώσει την αναρμοδιότητα του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου για το λόγο ότι η υπόθεση υπαγόταν σε πρώτο βαθμό στην αρμοδιότητα κατώτερου απ' αυτό δικαστηρίου ή στην αρμοδιότητα του δικαστηρίου που δικάζει την έφεση, τότε ακυρώνει την πρωτόδικη απόφαση και δικάζει ανέκκλητα το ίδιο την υπόθεση στην ουσία. Το Σχέδιο του νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, σεβόμενο απόλυτα την αρχή του νόμιμου δικαστή και την κατανομή των υποθέσεων στα αρμόδια δικαστήρια ανάλογα με τη βαρύτητά τους, επέλεξε ως ορθή λύση για την αντιμετώπιση της περίπτωσης αυτής την ακύρωση της πρωτόδικης απόφασης και την παραπομπή της υπόθεσης στο αρμόδιο δικαστήριο, που δικάσει και πάλι σε πρώτο βαθμό, ανεξάρτητα από το αν η υπόθεση υπαγόταν σε πρώτο βαθμό σε ανώτερο ή κατώτερο δικαστήριο από εκείνο που δίκασε την υπόθεση πρωτόδικα. Μόνο αν η υπόθεση υπαγόταν σε πρώτο βαθμό στην καθ' ύλη αρμοδιότητα του δικαστηρίου που εξετάζει την έφεση το δικαστήριο αυτό θα δικάσει (σε πρώτο βαθμό) την υπόθεση στην ουσία της, χωρίς να ανακύπτει λόγος παραπομπής σε άλλο δικαστήριο. Με τη νέα αυτή διάταξη αίρονται οι επιφυλάξεις συμβατότητας του ισχύοντος σήμερα συστήματος με την υπερομοθετικής ισχύος διάταξη του άρθρου 14 παρ. 5 ΔΣΑΠΔ (Ν. 2462/1997), που καθιερώνει το δικαίωμα του κατηγορουμένου, που κρίνεται ένοχος, για επανεκδίκαση της υπόθεσής του από ανώτερο δικαστήριο.

B. Οι διατάξεις για την τοπική αρμοδιότητα και την εγκυρότητα των πράξεων που έγιναν από αναρμόδιο όργανο.

Μικρές μόνον αποκλίσεις εισάγονται με τις σχετικές διατάξεις του ΣχΚΠΔ, καθώς θεωρήθηκε ότι το παλαιότερο νομικό πλαίσιο δεν παρουσίαζε προβλήματα και κρίθηκε ως λειτουργικό. Στο άρθρο 122 στην παρ. 2 ορίστηκε ότι για έγκλημα που τελέστηκε με έντυπο, το οποίο εκδόθηκε στην Ελλάδα, αρμόδιο είναι το δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου, όπως αποδεικνύεται, δημοσιεύτηκε το έντυπο. Τα αναφερόμενα στα εδάφια γ', δ' και ε' της παρ. 2 του ιδίου άρθρου του ΚΠΔ απαλείφθηκαν, καθώς θεωρήθηκαν ως εν τοις πράγμασιν ανενεργά. Τυχόν ζητήματα μπορούν να επιλυθούν, άλλωστε, με τις διατάξεις των άρθρων 136 και 137 περί παραπομπής. Το άρθρο 123 αποδίδει κατά βάση το ισχύον σήμερα άρθρο για την τοπική αρμοδιότητα στα εγκλήματα που διαπράχθηκαν στο εξωτερικό. Κρίθηκε σκόπιμο να καταργηθεί, ωστόσο, η τοπική αρμοδιότητα των δικαστηρίων της πρωτεύουσας για τα εγκλήματα που διαπράττει δημόσιος υπάλληλος που υπηρετεί σε ελληνική υπηρεσία του εξωτερικού. Διατηρήθηκε, βέβαια, η αρμοδιότητα του Αρείου Πάγου να ορίζει ως αρμόδιο ένα από τα δικαστήρια που βρίσκονται πιο κοντά στον τόπο της πράξης, ενόψει του ότι σε ορισμένες περιπτώσεις η διάταξη αυτή μπορεί να είναι ιδιαίτερα χρήσιμη. Προς τούτο συνηγορεί και η μέχρι σήμερα δικαστηριακή εμπειρία που δεν εμφανίζει στο σημείο αυτό καταχρηστικές περιπτώσεις εφαρμογής.

Τα λοιπά άρθρα για την τοπική αρμοδιότητα παραμένουν ως είχαν. Ωστόσο, το άρθρο 127 ΣχΚΠΔ που αποδίδει κατά βάση το ισχύον σήμερα άρθρο 127 ΚΠΔ, συμπληρώθηκε με την προσθήκη εδαφίου στο τέλος ότι «οι περιοριστικοί όροι που έχουν επιβληθεί διατηρούνται μέχρι να αποφανθεί το αρμόδιο δικαστικό όργανο». Η προσθήκη αυτή κρίθηκε αναγκαία, για να αρθεί κάθε νοητή αμφισβήτηση για την τύχη των περιοριστικών όρων, καθώς η προηγούμενη ρύθμιση αναφέρονταν μόνον στα εντάλματα για προσωρινή κράτηση.

Γ. Οι διατάξεις για την αρμοδιότητα επί συνάφειας και συναιτιότητας και για τη σύγκρουση αρμοδιότητας.

Οι διατάξεις των άρθρων 128 και 129 ΣχΚΠΔ για την αρμοδιότητα σε περίπτωση συνάφειας αποδίδουν κατά βάση το γράμμα των ίδιων άρθρων

του ΚΠΔ. Η Επιτροπή έκρινε, ωστόσο, ότι πρέπει να προταχθεί στο άρθρο 128 ο αυθεντικός ορισμός των συναφών εγκλημάτων και να ρυθμισθεί η εκδίκαση των συναφών στο άρθρο 129, αφού ο ορισμός συνιστά προϋπόθεση που προηγείται της έννομης συνέπειας της εκδίκασης. Στο άρθρο 129 παρ. 2 ΣχΚΠΔ υιοθετείται ως κριτήριο για τον προσδιορισμό του καθ' ύλη αρμόδιου δικαστηρίου για την εκδίκαση όλων των συναφών εγκλημάτων, όχι η βαρύτητα των συναφών εγκλημάτων, αλλά το ανώτερο δικαστήριο μεταξύ των αρμόδιων για κάθε συναφές έγκλημα. Στην παρ. 4 του άρθρου αυτού προβλέπεται άνευ εξαιρέσεων ο χωρισμός της υπόθεσης επί συναφών εγκλημάτων ανηλίκων και ενηλίκου. Η πρόταση του Σχεδίου Μαργαρίτη για υπαγωγή στα κοινά ποινικά δικαστήρια όλων των εγκλημάτων και όταν ορισμένα από αυτά υπάγονται στη δικαιοδοσία των στρατιωτικών ποινικών δικαστηρίων ή των δικαστηρίων ανηλίκων δεν υιοθετήθηκε, διότι κρίθηκε ότι με τον τρόπο αυτό θα δικάζονταν από τα κοινά ποινικά δικαστήρια ανήλικοι που διώκονται ακόμα και για σοβαρά κακουργήματα, εφόσον υπήρχε συναφές έγκλημα μικρής βαρύτητας, ενώ το ίδιο θα ίσχυε και για στρατιωτικά εγκλήματα, που απαιτούν ειδικές γνώσεις και εξοικείωση. Εξάλλου, μετά την πρόβλεψη του άρθρου 129 παρ. 4 ΣχΚΠΔ, το οποίο παραπέμπει στο άρθρο 130 παρ. 3 ΣχΚΠΔ, δεν νοείται συνεκδίκαση εγκλημάτων ενηλίκου και ανηλίκου, καθόσον απαλείφθηκε για λόγους πληρέστερης προστασίας των ανηλίκων και μη νόθευσης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών εκδίκασης των υποθέσεων ανηλίκων η δυνατότητα συνεκδίκασης ανηλίκων και ενηλίκων επί πλημμελημάτων.

Στην ίδια κατεύθυνση, οι διατάξεις των άρθρων 130 και 131 ΣχΚΠΔ για την αρμοδιότητα σε περίπτωση συμμετοχής αποδίδουν κατά βάση το γράμμα των ίδιων άρθρων του ΚΠΔ. Στο άρθρο 130 παρ. 3 ΣχΚΠΔ ρυθμίζεται το ζήτημα της αρμοδιότητας σε περίπτωση συμμετοχής ανηλίκου στο έγκλημα με πιο αποφασιστικό τρόπο, καθώς καθίσταται υποχρεωτικός σε κάθε περίπτωση ο χωρισμός της υπόθεσης τόσο επί ποινικής δίωξης όσο και επί εκδίκασης. Στο άρθρο 131 προστίθεται στο τέλος εδάφιο που προβλέπει ρητά πλέον τη δυνατότητα οριστικής παύσης της ποινικής δίωξης ή κήρυξης της ποινικής δίωξης απαράδεκτης, ακόμα και αν το δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο κατά τα προηγούμενα εδάφια του άρθρου αυτού.

Τέλος, εν πολλοίς αναλλοίωτες παραμένουν στο ΣχΚΠΔ και οι διατάξεις των άρθρων 132 έως 137 που ρυθμίζουν τα σχετικά με τη σύγκρουση της

αρμοδιότητας και την αρμοδιότητα κατά παραπομπή. Άξιο μνείας είναι, πάντως, ότι στο άρθρο 132 προστίθεται ως παρ. 3 νέα διάταξη, η οποία ρυθμίζει τον κανονισμό αρμοδιότητας στις περιπτώσεις αμφισβήτησης της αρμοδιότητας μεταξύ εισαγγελέων. Η ρύθμιση κρίθηκε ως αναγκαία, καθώς το ζήτημα αυτό αντιμετωπιζόταν από τη νομολογία του Αρείου Πάγου με αναλογική εφαρμογή, καθιστώντας επιτακτική την παρεμβολή του δικαστικού συμβουλίου και εντεύθεν πιο χρονοβόρα τη σχετική διαδικασία κανονισμού της αρμοδιότητας. Η ρύθμιση του άρθρου 133 για την αποχή από περαιτέρω ενέργειες επί σύγκρουσης αρμοδιότητας διατηρήθηκε και αναπροσαρμόστηκε, σε αντίθεση με τη καταργούμενη διάταξη του άρθρου 134 ΚΠΔ, η οποία πρόβλεπε την επιβολή προστίμου σε περίπτωση που η αίτηση του κατηγορουμένου ή του πολιτικώς ενάγοντος για τον προσδιορισμό του αρμόδιου δικαστηρίου ήταν εντελώς αβάσιμη. Η κατάργησή της εμφανίστηκε ως αυτονόητη, όχι μόνον γιατί ενείχε υπερβολή και έτσι κι αλλιώς δεν είχε εφαρμοσθεί ποτέ στην πράξη, αλλά και γιατί κρίθηκε ότι το ζήτημα προσδιορισμού του αρμόδιου δικαστηρίου δεν επιτρέπεται δικαιοκρατικά να συνδέεται με τιμωρητική διάθεση.

6. Διαδικαστικές πράξεις (6^ο Τμήμα).

Μολονότι τα διαλαμβανόμενα στο προκείμενο έκτο Τμήμα του πρώτου Βιβλίου¹² του Σχεδίου ΚΠΔ δεν απομακρύνονται ριζικά από τις ρυθμίσεις του ισχύοντος ΚΠΔ, σε μια σειρά διατάξεων ενσωματώνονται τροποποιήσεις που προωθούν έναν ανανεωτικό χαρακτήρα της ποινικής διαδικασίας σε σχέση με την τήρηση των πρακτικών της δίκης, τις επιδόσεις υπό το φως των αξιώσεων πραγματικής γνώσης και προστασίας των προσωπικών δεδομένων και τον επανακαθορισμό των ακυροτήτων, ώστε αφενός μεν να εξασφαλίζονται πληρέστερα οι αξιώσεις για την αποτροπή προσβολών των κεντρικών στοιχείων της μορφής της ποινικής δίκης, αφετέρου δε να προωθείται η απρόσκοπτη υπό συστηματικό πρίσμα δικονομική ένταξη και εφαρμογή τους. Ειδικότερα:

¹² Εισηγητές των διατάξεων αυτών ήταν οι Π. Μπρακουμάτσος και Ν. Παντελής, ωστόσο, τις αιτιολογικές σκέψεις αποτύπωσε ο υπογράφων. Την πρόταση για την τήρηση πρακτικών με φωνοληψία διαμόρφωσαν οι Θ. Δαλακούρας, Β. Δημακόπουλος και Δ. Συμεωνίδης. Την εισήγηση για τις ακυρότητες ανέλαβε ο Θ. Δαλακούρας που διατύπωσε και τις σχετικές σκέψεις.

A. Αποφάσεις και πρακτικά.

Στο Πρώτο Κεφάλαιο που αναφέρεται στις αποφάσεις και τα πρακτικά οι σχετικές διατάξεις παραμένουν εν πολλοίς αναλλοίωτες, καθώς επαναλαμβάνεται το γράμμα τους στην πλειοψηφία των περιπτώσεων. Μικρή συμπλήρωση έλαβε χώρα στο άρθρο 139 για τις αιτιολογίες, καθώς προστίθενται και συνδέονται με υποχρέωση αιτιολογίας και οι ποινικές διαταγές, προς αποφυγή οποιασδήποτε εσφαλμένης ερμηνευτικής προσέγγισης που θα επιχειρούσε να τις εξαιρέσει. Αυτονόητο υπό συνταγματικό πρίσμα οφείλει να θεωρείται ότι δεν αρκεί για την αιτιολογία ούτε η επανάληψη της διαπίστωσης του νόμου, ούτε η απλή κατ' είδος αναφορά των αποδεικτικών μέσων, καθόσον η πληρότητα της αιτιολογίας εξασφαλίζεται μόνον όταν υφίσταται ειδική αναφορά στα αποδεικτικά μέσα που δέχτηκε το δικαστήριο ως αληθή για να καταλήξει στην κρίση του με βάση συγκεκριμένους συλλογισμούς για κάθε ζήτημα που ασκεί ουσιώδη επιρροή για την έκβαση της δίκης (βλ. Ν. Ανδρουλάκη, Αιτιολογία και ανααιρετικός έλεγχος ως συστατικά της ποινικής απόδειξης, 1998· Ι. Γιαννίδη, Η αιτιολόγηση των αποφάσεων των ποινικών δικαστηρίων, τ. Α' 1989, τ. Β' 2003· Θ. Δαλακούρα, Η αιτιολόγηση των ποινικών αποφάσεων, ΝοΒ 2009, 2049 επ.· Μ. Καϊιάφα-Γκμπάντι, Σκέψεις για την αιτιολογία των ποινικών αποφάσεων με αφορμή τη νομολογία του ΕΔΔΑ, ΠοινΧρ 2008, 3 επ.· Α. Καρρά, Η ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία των ποινικών αποφάσεων ειδικότερα σε σχέση με τα αποδεικτικά μέσα, ΠοινΧρ 2016, 161 επ.· Α. Κωνσταντινίδη, Πλογ 2009, 191 επ.· Α...Χ. Σεβαστίδης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, τ. ΙΙ, άρθρο 139, σελ. 1617 επ.· Α. Τριανταφύλλου, ΠοινΧρ 2008, 500 επ.· πρβλ. ΟΛΑΠ 1/2005· ΟΛΑΠ 2/2004).

Στο άρθρο 141 προστίθεται παρ. 4, ώστε να ρυθμιστεί η καταχώριση σε αυτοτελές πρακτικό, ανεξάρτητο από τα πρακτικά συνεδρίασης της παρ. 1, της αίτησης του κατηγορουμένου ή του συνηγόρου του για την έναρξη της διαδικασίας ποινικής συνδιαλλαγής ή ποινικής διαπραγμάτευσης που υποβάλλεται στο ακροατήριο. Αντιστοίχως, στο άρθρο 142 ορίζεται στην παρ. 4, που αντικατέστησε τις παλιές παρ. 3 και 4 του ΚΠΔ, ότι με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, που εκδίδεται ύστερα από γνώμη της Ολομέλειας του οικείου Πρωτοδικείου, μπορεί να καθορίζεται για ποιες αποφάσεις δεν είναι αναγκαία η καθαρογραφή.

Στο άρθρο 143 παρ. 3 εδάφιο β' ΣχΚΠΔ που αφορά το σύστημα τήρησης πρακτικών των συζητήσεων με φωνοληψία ή εικονοληψία ρυθμίζεται ρητά η υποχρέωση τήρησης πρακτικών με φωνοληψία σε δίκες κακουργημάτων. Η προηγούμενη ρύθμιση είχε εισαχθεί με το άρθρο 113 Ν. 4055/2012 και προέβλεπε ότι ενώπιον όλων των δικαστηρίων, πλην των πταισματοδικείων, μπορεί να εφαρμοστεί και το σύστημα τήρησης πρακτικών των συζητήσεων με φωνοληψία. Ωστόσο, καθώς το όλο ζήτημα αφήνονταν στη διακριτική ευχέρεια των αρμοδίων παραγόντων, η εφαρμογή του δεν ευοδώθηκε. Η θέσπιση της υποχρέωσης τήρησης πρακτικών με φωνοληψία σε δίκες κακουργημάτων κρίθηκε, μετά ταύτα, ως απολύτως ενδεδειγμένη λύση, καθώς με την επιλογή αυτή αντιμετωπίζονται τα όποια λειτουργικά προβλήματα θα ανέκυπταν από μια γενική εφαρμογή του εν λόγω συστήματος τήρησης πρακτικών επί όλων των εγκλημάτων. Συνάμα, όμως, προωθείται στα βαρύτερα εγκλήματα η αυξημένη αξίωση για την ελεγχσιμότητα της διαδικασίας διεξαγωγής της δίκης και εν ταυτώ για την τήρηση της νομοτυπικότητας και δικαιοσύνης της. Επιπρόσθετα, με την ίδια επιλογή προωθείται η εκφορά αιτιολογημένων εισαγγελικών προτάσεων, οι οποίες θα συνεισφέρουν στη διαμόρφωση της πληρέστερης αιτιολογίας των δικαστικών αποφάσεων. Και έτι περαιτέρω, κατά τα οριζόμενα στην παρ. 2 του άρθρου αυτού «η μηχανική εγγραφή (φωνοληψία) κατά τη διαδικασία ενώπιον του ακροατηρίου, συνιστά, για τις ανάγκες του άρθρου 142 παρ. 1, το κείμενο των πρόχειρων πρακτικών», το οποίο σε δίκες μακράς διάρκειας μπορεί, εφόσον υποβληθεί σχετικό αίτημα από τον εισαγγελέα ή τους διαδίκους, να χορηγηθεί ως αντίγραφο μετά το πέρας της αποδεικτικής διαδικασίας. Ρητά ορίζεται, εξάλλου, στην παρ. 5 του ιδίου άρθρου ότι «η διαδικασία των προηγούμενων παραγράφων εφαρμόζεται και σε όσες περιπτώσεις προβλέπονται στον νόμο εικονοληψία ή εικονοτηλεδιάσκεψη» καθώς και ότι «η εφαρμογή αυτού του τρόπου τήρησης των πρακτικών γίνεται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων». Ωστόσο, κατά τα διαλαμβανόμενα στην παρ. 4 «ανεξάρτητα από τα οριζόμενα στις προηγούμενες παραγράφους, το δικαστήριο, ο εισαγγελέας, ο γραμματέας και οι διάδικοι έχουν δικαίωμα να προβαίνουν, με δικά τους μέσα, σε φωνοληψία της διεξαγόμενης στο ακροατήριο δίκης, εφόσον επιτραπεί από το δικαστήριο κατόπιν υποβολής αιτήματος, που καταχωρίζεται στα πρακτικά». Η υποβολή του σχετικού αιτήματος κρίθηκε

αναγκαία, ώστε να αποτρέπονται περιπτώσεις ανεξέλεγκτης φωνοληψίας που θα έθετε σε αμφισβήτηση είτε τα προσωπικά δεδομένα των παραγόντων της δίκης είτε το δικαίωμα σε ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους.

Στο άρθρο 145 παρ. 2 για τη διόρθωση πρακτικών απαλείφτηκε η φράση ότι η διόρθωση ή η συμπλήρωση μπορεί να αφορά «τη συμπλήρωση του ανεπαρκούς αιτιολογικού», καθώς δημιουργούσε την εντύπωση ίασης σφάλματος περί την αιτιολογία και αντικαταστάθηκε από τη φράση ότι η διόρθωση ή η συμπλήρωση μπορεί να αφορά «την απάλειψη προφανών παραδρομών του αιτιολογικού». Τέλος, στο άρθρο 147 ρυθμίστηκε αναλυτικότερα η χορήγηση αντιγράφων των αποφάσεων, των ποινικών διαταγών, των διατάξεων, των πρακτικών, των βουλευμάτων, καθώς και κάθε εγγράφου της ποινικής διαδικασίας. δίνονται μετά το τέλος της σε κάθε διάδικο της ποινικής δίκης, ενώ σε οποιονδήποτε άλλον που έχει συμφέρον δίνονται με αίτησή του και με έγκριση του προέδρου του δικαστηρίου. Κατά τη διάρκεια της ανάκρισης εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 100 και 107, κατά τη διάρκεια δε της προκαταρκτικής εξέτασης οι διατάξεις του άρθρου 244. Σε οποιονδήποτε τρίτο που έχει έννομο συμφέρον είναι δυνατόν να δοθούν αντίγραφα με ομόφωνη έγκριση του ανακριτή και του εισαγγελέα, μετά δε το πέρας της προκαταρκτικής εξέτασης με έγκριση του αρμόδιου εισαγγελέα». Αρμόδιος εισαγγελέας, εν προκειμένω, μπορεί να είναι με βάση τα οριζόμενα στον κανονισμό εισαγγελίας είτε ο εισαγγελέας που χειρίζεται ή έχει χειριστεί τη δικογραφία, είτε ο εισαγγελέας υπηρεσίας στις περιπτώσεις περαιωμένων δικογραφιών ύστερα από προκαταρκτική εξέταση ή σε περιπτώσεις αποχωρησάντων εισαγγελέων.

B. Εκθέσεις, κοινοποιήσεις, επιδόσεις και προθεσμίες.

Μικρές διορθωτικές παρεμβάσεις έχουν λάβει χώρα και στο δεύτερο, τρίτο και τέταρτο Κεφάλαιο του έκτου τμήματος που αναφέρεται στις εκθέσεις, τις επιδόσεις και τις προθεσμίες.

Στο άρθρο 150 ΣχΚΠΔ που επαναλαμβάνει το γράμμα της παλαιότερης αντίστοιχης διάταξης, με μοναδική τροποποίηση την αλλαγή του απαιτούμενου ορίου ηλικίας των μαρτύρων από την ηλικία «κάτω των δεκαεπτά ετών» στην ηλικία «κάτω των δεκαοκτώ ετών».

Στο άρθρο 155 παρ. 2 προστίθεται, για λόγους τήρησης του κανονισμού προσωπικών δεδομένων, η υποχρέωση θυροκόλλησης του επιδοτήριου, «αφού πρώτα το εσωκλείει σε φάκελο τον οποίο σφραγίζει». Στην ίδια παράγραφο ορίζεται στο εδάφιο γ' ότι «σε περίπτωση επίδοσης βουλεύματος, ποινικής διαταγής ή απόφασης σε ψηφιακή μορφή, αυτός που κάνει την επίδοση επικολλά σφραγισμένο φάκελο», ενώ στο τελευταίο εδάφιο προωθείται η υποχρέωση «πραγματικής αναζήτησης της κατοικίας ή της διαμονής του κατηγορουμένου, εφόσον δεν έχει δηλωθεί κατά τα άρθρα 156 και 273, με κάθε πρόσφορο μέτρο, τουλάχιστον με βάση τη διεύθυνση που έχει δηλώσει στην τελευταία φορολογική του δήλωση και τα σχετικά στοιχεία που είναι καταχωρισμένα στα πληροφοριακά συστήματα του Υπουργείου Οικονομικών».

Στο άρθρο 156 ΣχΚΠΔ ρυθμίζονται για νομοτεχνικούς λόγους οι περιπτώσεις επίδοσης σε κατηγορούμενο στην δηλωθείσα από αυτόν διεύθυνση, όπως προβλέπονταν αυτές στο άρθρο 273 παρ. 1 στοιχ. γ' ΚΠΔ. Ωστόσο, αντί της φράσης «ωσότου η καταδικαστική απόφαση γίνει αμετάκλητη» επιλέγεται η φράση «ωσότου η απόφαση γίνει αμετάκλητη», έτσι ώστε η σχετική υποχρέωση δήλωσης της διεύθυνσης κατοικίας του κατηγορουμένου να επεκτείνεται και στις περιπτώσεις έκδοσης αθωωτικής απόφασης. Η ρύθμιση αυτή εξασφαλίζει σε μεγαλύτερο βαθμό την πραγματική γνώση του κατηγορουμένου για την εξέλιξη της υπόθεσής του σε περίπτωση άσκησης εισαγγελικής έφεσης και εντεύθεν τη δυνατότητα εκδίκασης της τυχόν ασκηθείσας εισαγγελικής έφεσης ύστερα από νόμιμη κλήτευση του αθωωθέντος. Διαφορετικά είναι πολύ πιθανό να κλητευθεί ο αθωωθείς κατηγορούμενος ως αγνώστου διαμονής με όλες τις αρνητικές συνέπειες για αυτόν, αλλά και για την εξέλιξη της δίκης, αφού ενόψει του ενισχυμένου λόγω της πρωτοβάθμιας αθώωσης τεκμηρίου αθωότητας του κατηγορουμένου είναι δικαιοκρατικά προβληματικό να διαταχθεί σε περίπτωση μη εμφάνισης του κλητευθέντος ως αγνώστου διαμονής κατηγορουμένου η αναστολή της διαδικασίας στο ακροατήριο και η σύλληψή του. Τέλος, στο άρθρο 163 ΣχΚΠΔ προστίθεται δεύτερη παράγραφος, με την οποία ορίζεται ότι τα αποδεικτικά επίδοσης καταδικαστικών αποφάσεων ουδέποτε καταστρέφονται. Η προσθήκη αυτή θεωρήθηκε αναγκαία, ώστε να μπορεί να υπολογίζεται σε όλες τις περιπτώσεις πότε μια ερήμην απόφαση επιδόθηκε και συνακόλουθα πότε αυτή κατέστη αμετάκλητη και άρχισε η

προθεσμία παραγραφής της επιβληθείσας ποινής κατ' άρθρο 115 ΠΚ. Τούτο δεν ήταν προηγουμένως πάντα εφικτό, αφού λόγω της πολυτοποίησης των δικογραφιών η εφαρμογή των άρθρων 565 και 571 παρ. 3 και 6 ΣχΚΠΔ συναντούσε ανυπέρβλητα εμπόδια. Εξάλλου, το γεγονός ότι με τη ρύθμιση αυτή θα επιβαρυνθεί εν μέρει η υπηρεσία δεν μπορεί να αποτελέσει σοβαρό ανασχετικό παράγοντα, αφού το διακύβευμα σχετίζεται αφενός με τον έλεγχο ορθότητας μιας απόφασης και αφετέρου με τη δικαιοσύνη της διαδικασίας.

Γ. Ακυρότητες.

Ως δικονομικές ακυρότητες ορίζονται οι δικονομικές κυρώσεις που επέρχονται στις περιπτώσεις μη τήρησης των τυπικών προϋποθέσεων διενέργειας των δικονομικών πράξεων (βλ. ενδεικτικά *Ι. Ζησιάδη*, Ποινική Δικονομία, τ. Ι, 3^η έκδ. 1976, σελ. 243 επ.· *Α. Καρρά*, Οι δικονομικές ακυρότητες και τα δικαιώματα του κατηγορουμένου, 40 χρόνια Ποινικά Χρονικά, 1991, 18 επ.). Οι άκυρες δικονομικές πράξεις συνιστούν μεν υποστατές και πλήρεις κατά το πραγματικό τους μέρος πράξεις, οι οποίες όμως - ενόψει της ελαττωματικότητάς τους - δεν δύνανται να παραγάγουν έννομα αποτελέσματα. Ανάλογα με τη βαρύτητα της ελαττωματικότητας, εξάλλου, οι άκυρες δικονομικές πράξεις διακρίνονται σε απολύτως άκυρες (*nullita assoluta*) σε σχετικώς άκυρες (*nullita relativa*), με τις πρώτες να εξετάζεται αυτεπαγγέλτως η ακυρότητά τους σε κάθε στάση της δίκης και με τις δεύτερες να εξετάζεται μόνον κατόπιν πρότασης του εισαγγελέα ή του έχοντος έννομο συμφέρον διαδίκου. Η διάκριση ανάμεσα σε απόλυτες και σχετικές ακυρότητες είναι ιταλικής προέλευσης και επεκτάθηκε από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα και επέκεινα στο σύνολο του λεγόμενου ρωμανικού χώρου. Στον σημερινό **ιταλικό ΚΠΔ**, ύστερα από την καθολική τροποποίηση του έτους 1989, η διάκριση έχει μεταλλαχθεί σε «ακυρότητες γενικής τάξης» (*nullita di ordine generale*, άρθρ. 178 CPP) και σε απόλυτες ακυρότητες (*nullita absolute*, άρθρ. 179 CPP). Οι τελευταίες ορίζονται ως μη δυνάμενες να ιαθούν και αφορούν αποκλειστικά όσες αναφέρονται στη μη τήρηση των διατάξεων: α) που καθορίζουν την κίνηση της ποινικής δίωξης από τον εισαγγελέα, β) που καθορίζουν την παραλειπόμενη κλήτευση του κατηγορουμένου ή την απουσία του συνηγόρου του και γ) τις ρητά αναφερόμενες στο άρθρο 604 CPP περιπτώσεις σύνθεσης του δικαστηρίου

(βλ. *A. Nappi*, Guida al nuovo Codice di Procedura Penale, 1991, passim). Στον **γαλλικό ΚΠΔ** διακρίνονται οι ακυρότητες σε «ακυρότητες εκ του γράμματος του νόμου» (*nullités textuelles*), δηλαδή σχετικές και σε «ακυρότητες εκ της ουσίας του πράγματος» (*nullités substantielles ou virruelles*), όπως οι προκαλούμενες από κάθε προσβολή των δικαιωμάτων της υπεράσπισης, δηλαδή απόλυτες (βλ. *Stefani-Levasseur-Bouloc*, Procédur Pénale, 14^η έκδ. 1990, σελ. 758 επ.). Στον **Αυστριακό ΚΠΔ** διακρίνονται οι ακυρότητες ομοίως σε απόλυτες και σχετικές, με τις σχετικές να ορίζονται ως εκείνες που λαμβάνονται υπόψη και επιφέρουν ακυρότητα, όταν η προσβολή της διαδικασίας (δηλ. το ελάττωμα της πράξης) επιδρά στην προσβαλλόμενη απόφαση ή δεν αποκλείεται η επίδρασή της στη διαμόρφωση της απόφασης (βλ. *Fabrizy*, StPO und wichtige Nebengesetze, Kurzkommentar, 2008, Art. 281, σελ. 586). Τέλος, αντίστοιχη διάκριση δεν υφίσταται στο **Γερμανικό δίκαιο**, όπου με εξαίρεση τα άρθρα 101 παρ. 1 στοιχ. 1 GG (Σ.) και 16 GVG (ΚΟΔ) στα οποία ορίζονται οι περιπτώσεις αυτοδίκαιης ακυρότητας συγκεκριμένων προδήλως απαράδεκτων ή παράνομων αποφάσεων (όπως λ.χ. επί αποφάσεων ποινικής καταδίκης από έκτακτο δικαστήριο ή επί αποφάσεων με παράνομο περιεχόμενο ή αποφάσεων καταδίκης αποθανόντος κατηγορουμένου) οι περιπτώσεις ελαττωματικών δικονομικών πράξεων που παραβιάζουν δικαιώματα αντιμετωπίζονται με τη λεγόμενη προσφυγή στο Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο (BVerfG), ενώ οι σχετικώς υποδεέστερες τυπικές παραβιάσεις δικονομικών διατάξεων (όπως επί μη υπαίτιας παραμέλησης προθεσμίας) με το προβλεπόμενο στις παραγράφους 44 – 47 StPO ένδικο βοήθημα της «επιαναφοράς των πραγμάτων στην προτέρα κατάστασή τους» (βλ. *Meyer-Göbner*, Strafprozessordnung, 58^η έκδ. 2015).

Στις αξονικού χαρακτήρα επιλογές του ΣχΚΠΔ ανήκουν, μετά ταύτα:

α) Ο κλειστός κατάλογος των απόλυτων ακυροτήτων του άρθ. 171 ΚΠΔ. Όπως διαρρυθμιζόταν στο πλαίσιο του ΚΠΔ (βλ. Εισηγητική Έκθεση του ΚΠΔ του 1950) έτσι και στο ΣχΚΠΔ δεν καταλείπεται αμφιβολία ότι οι περιπτώσεις α' έως δ' της παρ. 1 του άρθρου 171 και η παρ. 2 του ιδίου άρθρου εντάσσονται σε έναν κλειστό κατάλογο απόλυτων ακυροτήτων που καθορίζονται ρητώς και περιοριστικώς στην οικεία διάταξη και εγγράφονται ως αποτέλεσμα μιας στάθμισης του νομοθέτη αναφορικά με την υπαγωγή στο ρυθμιστικό πεδίο

του παρόντος άρθρου εκείνων μόνον των εξειδικευμένων περιπτώσεων που χρήζουν απόλυτης προστασίας λόγω της ειδικής επιρροής τους στη διαμόρφωση της μορφής της ποινικής δίκης. Καθώς, με άλλες λέξεις, η διατήρηση της δικανικής μορφής της δίκης προϋποθέτει στο πλαίσιο ενός κράτους δικαίου την εξασφάλιση των δομικών στοιχείων της - όπως της νόμιμης σύνθεσης του δικαστηρίου (παρ. 1 περ. α'), της ενεργητικής συμμετοχής του εισαγγελέα στη δίκη και στην εξέλιξή της (παρ. 1 περ. β'), της μη εξέλιξης της δίκης στις περιπτώσεις αναστολής (παρ. 1 περ. γ'), της αποτελεσματικής υπεράσπισης του κατηγορουμένου (παρ. 1 περ. δ') και της μη παράνομης παράστασης του υποστηρίζοντος την κατηγορία παρ. 2), είναι πλήρως δικαιολογήσιμη η κατ' αυτόν τον τρόπο κατάστρωση της διάταξης του άρθρου 171 ΚΠΔ, αφού τυχόν συμπερίληψη σε αυτήν και άλλων περιπτώσεων θα δυσχέραινε δυσανάλογα αναγνωρισμένες στοχεύσεις της δίκης όπως της αναζήτησης της αλήθειας και της εύλογης διάρκειάς της.

β) Η πρόβλεψη απόλυτης ακυρότητας επί προσβολής δικαιωμάτων του υπόπτου. Η ρητή αναφορά στο άρθρο 171 παρ. 1 περ. δ' ΣχΚΠΔ της πρόκλησης απόλυτης ακυρότητας σε περίπτωση μη τήρησης των διατάξεων που καθορίζουν την εμφάνιση, εκπροσώπηση και υπεράσπιση του υπόπτου (δηλαδή του προσώπου στο οποίο αποδίδεται η πράξη κατά την προκαταρκτική εξέταση και των δικαιωμάτων που του παρέχονται από το νόμο, την ΕΣΔΑ, το ΔΣΑΠΔ και το Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ), κρίθηκε ως αναγκαία για συστηματικούς και νομοτεχνικούς λόγους. Υπό συστηματικό πρίσμα η ταύτιση δικαιωμάτων υπόπτου και κατηγορουμένου αντανακλά τη νέα αναβαθμισμένη θέση που επιφυλάσσει το ΣχΚΠΔ στην προκαταρκτική εξέταση. Καθώς διευρύνονται οι επιτρεπόμενες στο πλαίσιό της ανακριτικές πράξεις και καθώς το συλλεγόμενο αποδεικτικό υλικό επενεργεί σημαντικά στην εξέλιξη της δίκης, η θέσπιση κύρωσης εμφανίζεται ως αδήριτη από δικαιοκρατική άποψη ανάγκη για την τήρηση της νομοτυπικότητας και δικαιοσύνης της διαδικασίας. Η ανάγκη αυτή τονίζεται, άλλωστε, και στο πλαίσιο των Οδηγιών 2010/64 ΕΕ, 2012/13 ΕΕ και 2013/48/ΕΕ (βλ. *Η. Αναγνωστόπουλο, Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, 2017).

γ) Η πρόβλεψη απόλυτης ακυρότητας στις περιπτώσεις παραβίασης υπερασπιστικών εκφάνσεων του δικαιώματος ακρόασης. Είναι αληθές ότι η

διαφοροποίηση που ενυπήρχε στο γράμμα των ρυθμίσεων αφενός του άρθρου 170 παρ. 2 και αφετέρου του άρθρου 171 παρ. 1 περ. δ' του ΚΠΔ είχε δημιουργήσει προβλήματα τόσο σε σχέση με την ορθή ερμηνεία τους όσο και σε σχέση με το πεδίο εφαρμογής τους. Υπό το φως της ανωτέρω διαπίστωσης αποφασίστηκε ομόφωνα από τα μέλη της Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής του ΣχΚΠΔ η προώθηση μιας διαυγέστερης επίλυσης του ζητήματος στην κατεύθυνση προσθήκης αυτοτελούς παραγράφου στο άρθρο 171, που προβλέπει ότι απόλυτη ακυρότητα υπάρχει «αν ο κατηγορούμενος ζήτησε να ασκήσει δικαίωμα που ρητά του παρέχεται από το νόμο και το δικαστήριο το αρνήθηκε ή παρέλειψε να αποφανθεί για τη σχετική αίτηση». Κατά συνέπεια, στο ρυθμιστικό πεδίο της υφισταμένης διάταξης του άρθρου 170 παρ. 2 εντάσσονται μόνον οι περιπτώσεις σχετικής ακυρότητας λόγω άρνησης ή παράλειψης του δικαστηρίου να αποφανθεί για σχετική αίτηση είτε του εισαγγελέα είτε του παριστάμενου για την υποστήριξη της κατηγορίας. Η λύση αυτή δεν είναι μόνον από συστηματική άποψη ορθότερη, αλλά αντανακλά πληρέστερα την άρρηκτη σχέση του δικαιώματος υπεράσπισης με το δικαίωμα ακρόασης, αποδίδοντας την πραγματική νομική διάσταση του δικαιώματος ακρόασης ως υπερασπιστικού δικαιώματος που αξιώνει τυπικά και ουσιαστικά ίση προστασία.

IV. Οι ειδικότερες τροποποιήσεις στις διατάξεις του δεύτερου Βιβλίου περί αποδείξεων.

Τα διαλαμβανόμενα στο προκείμενο δεύτερο Βιβλίο¹³ του Σχεδίου ΚΠΔ ενσωματώνουν μια σειρά τροποποιήσεων που ενσαρκώνουν τις αξιώσεις για ένα πληρέστερο και προσανατολισμένο στις σύγχρονες δικονομικές απαιτήσεις δίκαιο απόδειξης που θα είναι συνάμα συμβατό με την ευρωπαϊκή δικαιοταξία. Ένα δίκαιο που θα λαμβάνει υπόψη τις Οδηγίες της ΕΕ, όπως την Οδηγία 2010/64/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία που ενσωματώθηκε στην ημέτερη έννομη τάξη με τον ν. 4236/2014, την Οδηγία 2012/13/ΕΕ για το δικαίωμα ενημέρωσης στην ποινική διαδικασία που ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με τον ν. 4236/2014, την Οδηγία 2016/343/ΕΕ που

¹³ Εισηγητές των διατάξεων αυτών ήταν οι Α. Τζαννετής, Χ. Σεβαστίδης και Θ. Δαλακούρας.

ενσωματώθηκε στην ημέτερη έννομη τάξη με τον ν. 4596/2019, καθώς και τον Χάρτη των θεμελιωδών Ελευθεριών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και τα λοιπά διεθνή κείμενα που αναδεικνύουν τις αξιακές βάσεις και τα όρια απόδειξης στο πλαίσιο μιας δικαιοκρατούμενης ποινικής δίκης. Ειδικότερα:

1. Γενικοί ορισμοί.

Η αρχή της ηθικής απόδειξης, όπως τυποποιείται ιστορικά στο άρθρο 177 ΚΠΔ, συνιστά κεντρική αρχή που διέπει τη διαχείριση του αποδεικτικού υλικού κατά τον σχηματισμό δικανικής πεποίθησης. Κατά τούτο παραμένει σε περίοπτη θέση με το ίδιο εν πολλοίς γράμμα και στο ίδιο άρθρο, όπως έχει αποτυπωθεί στην ιστορική διαδρομή του. Το γράμμα του άρθρου 177 παρ. 1 ΣχΚΠΔ συνυφαίνεται με το γράμμα του άρθρου 139 ΣχΚΠΔ για την αιτιολογία, διαμορφώνοντας ένα αξιακό ζητούμενο και εν ταυτώ μια αξιακή σταθερά στο πλαίσιο της δίκης που συνδέει την πεποίθηση με την αμερόληπτη αιτιολογημένη κρίση ως αποτέλεσμα της αλήθειας των πραγματικών περιστατικών και της αξιοπιστίας των αποδείξεων.

Στην ίδια κατεύθυνση παραμένει αναλλοίωτο και το γράμμα του άρθρου 177 παρ. 2 ΚΠΔ, όπως αντικαταστάθηκε αυτό με το άρθρο 10 παρ. 2 του Ν. 3674/2008, καθώς θεωρήθηκε από την Επιτροπή ότι η εν προκειμένω διαλαμβανόμενη αποδεικτική απαγόρευση αξιοποίησης όσων αποδεικτικών μέσων αποκτήθηκαν με αξιόποινες πράξεις ή μέσω αυτών αποτυπώνει ενεργή δικαιοκρατική αξίωση που δεν πρέπει να νοθευτεί. Εξ αυτού του λόγου δεν κρίθηκε σκόπιμο, ενόψει και του άρθρου 19 παρ. 3 Σ., να ενσωματωθεί στο πλαίσιο του ΣχΚΠΔ η ρύθμιση του άρθρου 65 ν. 4356/2015, η οποία επιτρέπει στις περιπτώσεις πράξεων κακουργηματικού χαρακτήρα που υπάγονται στην αρμοδιότητα του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος ή του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς τη χρήση υπό προϋποθέσεις αθέμιτων αποδεικτικών μέσων, εφόσον αυτά αφορούν σε πληροφορίες ή στοιχεία προσβάσιμα στους ανωτέρω εισαγγελείς.

Περαιτέρω, στο άρθρο 178 ΣχΚΠΔ ενσωματώθηκε το έδ. α' του άρθρου 179 ΚΠΔ που αφορά το απεριόριστο των αποδεικτικών μέσων. Έτσι, προωθείται στο εν λόγω άρθρο αφενός η ενδεικτική απαρίθμηση και αφετέρου το απεριόριστο, ενώ κρίθηκε ότι η εξαίρεση που υπήρχε ως προς το παραδεκτό της μαρτυρικής απόδειξης επί ιδιωτικής υποχρέωσης δεν

χρήζει νομοθετικής αναφοράς, καθώς διαρρυθμίζεται με βάση τους γενικούς κανόνες απόδειξης και την αρχή της ελεύθερης εκτίμησης των αποδείξεων. Άλλωστε, και στο πλαίσιο του ΚΠΔ ο περιορισμός αυτός επικρινόταν σφοδρά στην επιστήμη, αφού έθετε πρόσθετα εμπόδια στην αναζήτηση της αλήθειας στην ποινική δίκη, τα οποία δεν νομιμοποιούνταν πλήρως ενόψει του χαρακτήρα της ποινικής διαδικασίας (βλ. Σχέδιον Διαγράμματος 1932, σελ. 257 επ.).

Περαιτέρω, κατ' εφαρμογή της Οδηγίας 2016/343/ΕΕ για το τεκμήριο αθωότητας (ν. 4596/2019) προβλέφθηκε στην παρ. 2 του ίδιου άρθρου η διάταξη για το βάρος απόδειξης στο πλαίσιο της ποινικής δίκης. Στην κατεύθυνση αυτή διασαφηνίζεται τόσο η υποχρέωση των δικαστικών προσώπων να εξετάζουν αυτεπαγγέλτως όλα τα αποδεικτικά μέσα καθώς και κάθε στοιχείο που αφορά την προσωπικότητα του κατηγορουμένου όσο και οι αυτονόητα απορρέουσες από το τεκμήριο αθωότητας αρχές της μη υποχρέωσης του κατηγορουμένου να αποδείξει την αθωότητά του και της αρχής *in dubio pro reo*.

2. Τα καθ' έκαστον αποδεικτικά μέσα.

A. Ενδείξεις και αυτοψία.

Στο Δεύτερο Κεφάλαιο που αναφερόταν στο πλαίσιο του ΚΠΔ μόνον στην αυτοψία προστέθηκε για νομοτεχνικούς λόγους το αποδεικτικό μέσο των ενδείξεων. Κατά τα λοιπά, διατυπώθηκε αυθεντικά ο παγίως χρησιμοποιούμενος στην επιστήμη ορισμός τους, ώστε να εναρμονίζεται η ενδεικτική αναφορά των αποδεικτικών μέσων στο άρθρο 178 ΣχΚΠΔ με τα άρθρα 179 επ. ΣχΚΠΔ. Καθώς, βέβαια, οι προϋποθέσεις απόκτησης των ενδείξεων ρυθμίζονται αναλυτικά στα ειδικότερα άρθρα που προωθούν τη διερευνητική διαδικασία, όπως ιδίως σε αυτά της αυτοψίας, των ερευνών και της κατάσχεσης, κρίθηκε ότι αρκεί ο εννοιολογικός προσδιορισμός των ενδείξεων και συνεπώς παρέλκει η αναφορά ειδικότερων προϋποθέσεων.

Οι διατάξεις των άρθρων 180, 181 και 182 παραμένουν εν πολλοίς αναλλοίωτες, καθώς εν πολλοίς επαναλαμβάνεται το γράμμα τους στις αντίστοιχες διατάξεις του Σχεδίου. Αναλλοίωτος παραμένει και ο όρος «αυτοψία», ενόψει της πολύχρονης εξοικείωσης του νομικού κόσμου με αυτόν, μολονότι είναι παραδεκτό ότι ο εν λόγω όρος αποδίδει μερικώς την

υφή της συγκεκριμένης ανακριτικής πράξης, καθώς η διενέργειά της δεν εξικνείται στην παρατήρηση μόνον δια της οράσεως αλλά και με οποιαδήποτε άλλη αίσθηση (βλ. ήδη Διάγραμμα, σελ. 259). Στο άρθρο 180 ΣχΚΠΔ περί αυτοψίας κρίθηκε σκόπιμο να προστεθεί, ωστόσο, στην παρ. 3 αυτού, ότι «εάν η αυτοψία έγινε από το δικαστήριο ή μέλος αυτού, οι σχετικές διαπιστώσεις καταχωρίζονται στα πρακτικά. Σε κάθε περίπτωση απαγορεύεται να διατυπώνονται στην έκθεση ή στα πρακτικά, όπου καταχωρείται η διενέργεια της αυτοψίας, αξιολογικές κρίσεις για την ενοχή ή την αθωότητα οποιουδήποτε προσώπου». Ευλόγως, άλλωστε, καθόσον οι όποιες αντίστοιχες αξιολογικές κρίσεις υπερβαίνουν τον ρόλο των ανακριτικών υπαλλήλων και βαρύνονται με τον κίνδυνο μεροληψίας που απορρέει από την εμπλοκή τους στην υπόθεση και την πρωιμότητα της κρίσης τους.

B. Πραγματογνώμονες και τεχνικοί σύμβουλοι.

Στο Τρίτο Κεφάλαιο διατηρείται η κεντρική φιλοσοφία των διατάξεων για τους πραγματογνώμονες και τους τεχνικούς συμβούλους και προωθούνται συγκεκριμένες μόνον συμπληρωματικές και διορθωτικές ρυθμίσεις, ώστε να καταστεί λειτουργικότερη και πληρέστερη υπό δικαιοκρατικό πρίσμα η εφαρμογή τους. Στη διάταξη του άρθρου 183 ΣχΚΠΔ, που επαναλαμβάνει το γράμμα της αντίστοιχης διάταξης του ΚΠΔ, προστίθεται β' εδάφιο που διαλαμβάνει ότι «η πραγματογνωμοσύνη διατάσσεται υποχρεωτικά, αν ο νόμος ρητά επιβάλλει τη διεξαγωγή της», ώστε στις εν λόγω περιπτώσεις να μην αφήνεται πεδίο αμφισβήτησης της υποχρεωτικότητάς της. Στο άρθρο 185 ΣχΚΠΔ προστίθενται στον κατάλογο των πραγματογνωμόνων και οι παιδοψυχολόγοι, ενώ το άρθρο 188 ΣχΚΠΔ επαναδιατυπώνεται, χωρίς ουσιαστικές παρεμβάσεις, με κύρια διαφοροποίηση την πρόβλεψη της σχετικής ακυρότητας σε ξεχωριστή παράγραφο, ώστε να αναδεικνύεται η σημαντικότητα της τήρησης τόσο της νομοτυπικότητας όσο και των εξασφαλίσεων της αξιοπιστίας κατά τον διορισμό των πραγματογνωμόνων. Στα πρόσωπα που δεν μπορούν να διοριστούν πραγματογνώμονες προστίθενται τόσο όσοι αποστερήθηκαν θέσεων και αξιωμάτων κατά το άρθρο 60 ΠΚ, όσο και όσοι συνδέονται με σύμφωνο συμβίωσης.

Στις παρ. 1 και 2 του άρθρου 192 ΣχΚΠΔ τίθεται, αντί της υποχρέωσης ανακοίνωσης των ονοματεπωνύμων των πραγματογνωμόνων από εκείνον που διόρισε τους πραγματογνώμονες στον εισαγγελέα και στους διαδίκους, η υποχρέωση σε κάθε περίπτωση «έγγραφης γνωστοποίησης» των στοιχείων τους, όπως επιβάλλει η αξίωση ουσιαστικής άσκησης του δικαιώματος του εισαγγελέα και των διαδίκων, ενόψει της εξασφάλισης της αμεροληψίας και αντικειμενικότητας της πραγματογνωμοσύνης. Το άρθρο 194 τροποποιείται εν μέρει, στο βαθμό που προβλέπει μόνον έναν τύπο όρκου, τον πολιτικό δηλαδή, ώστε να εναρμονίζονται στο σύνολό τους όλες οι διατάξεις που εμπεριέχουν την υποχρέωση όρκισης στον ίδιο τύπο όρκου και να μη δοκιμάζεται το θρησκευτικό συναίσθημα των πιστών, καθιστάμενο όχημα για την εξυπηρέτηση των αναγκών της δίκης για εύρεση της αληθείας. Στο άρθρο 195 προστίθεται στην παρ. 2 γ' εδάφιο που διαλαμβάνει ότι οι πραγματογνώμονες «μπορούν επίσης να ζητήσουν διευκρινίσεις για τα ζητήματα που τους τέθηκαν», αφού κατ' αυτόν τον τρόπο εξυπηρετείται η ανάγκη ακριβέστερου καθορισμού του ερευνώμενου ζητήματος και συνακόλουθα η αρχή της οικονομίας της δίκης.

Περαιτέρω, στο άρθρο 199 ΣχΚΠΔ αντικαθίσταται ο παλαιός τίτλος του «πραγματογνωμοσύνη σε γυναίκα» με τον τίτλο «πραγματογνωμοσύνη που προσβάλλει την αξιοπρέπεια ή το αίσθημα αιδούς» και ορίζεται στην παρ. 1 αυτού ότι «κανένα πρόσωπο δεν είναι υποχρεωμένο να ανεχθεί την εξέταση του σώματός του από πραγματογνώμονα κατά τρόπο που θίγει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια», ώστε να εξειδικευτεί και στην προκείμενη περίπτωση η λειτουργία της διάταξης του άρθρου 2 παρ. 1 Σ. ως απόλυτου ορίου της επιτρεπτής δράσης των κρατικών οργάνων στο πλαίσιο της ποινικής δίκης. Αντιστοίχως, ορίζεται στην παρ. 2 του ίδιου άρθρου η διαδικασία στην περίπτωση ενδεχόμενου να αισθανθεί ντροπή στο πλαίσιο της πραγματογνωμοσύνης ο οποιοσδήποτε εξεταζόμενος, καθόσον τέτοιο ενδεχόμενο είναι νοητό για κάθε φύλο. Άλλωστε, η προηγούμενη πρόβλεψη που αναφερόταν αποκλειστικά σε αιδώ της γυναίκας υπήρξε ελλειπτική και αντανakλούσε αφενός διαφορετικές συνθήκες εξέτασης από στελεχωμένες κατά το παρελθόν από άρρενες κατά κύριο λόγο υπηρεσίες και ανακριτικά γραφεία και αφετέρου διαφορετικές αντιλήψεις ως τη διάκριση των φύλων.

Ακολούθως, στο άρθρο 200 ΣχΚΠΔ, που επαναλαμβάνει το γράμμα της παλαιότερης διάταξης του ΚΠΔ, προστίθενται για λειτουργικούς λόγους παρ. 4 και 5 που παρέχουν αφενός τη δυνατότητα διενέργειας ψυχιατρικής παρατήρησης στο δημόσιο ψυχιατρείο και από πραγματογνώμονες του πίνακα του άρθρου 185 και αφετέρου τη δυνατότητα βεβαίωσης επί αδυναμίας αυτοπρόσωπης εμφάνισης του κατηγορουμένου από δύο τουλάχιστον πραγματογνώμονες του πίνακα του άρθρου 185 που διορίζει το δικαστήριο. Τέλος, το μεν άρθρο 200^Α ΚΠΔ περί ανάλυσης DNA αναριθμείται σε άρθρο 201 του ΣχΚΠΔ, διατηρώντας το περιεχόμενό του, τα δε άρθρα 201 και 202 ΚΠΔ περί κυρώσεων σε πραγματογνώμονες συνενώνονται και οι παρ. 1 και 2 του δεύτερου άρθρου καθίσταται παρ. 4 και 5 του άρθρου 201 ΣχΚΠΔ. Επικαιροποιούνται, επίσης, τα εκεί οριζόμενα πρόστιμα.

Καταληκτικά, στο άρθρο 204 ΣχΚΠΔ για τους τεχνικούς συμβούλους η υποχρέωση γνωστοποίησης του διορισμού πραγματογνωμόνων επεκτείνεται και στον ύποπτο και συνεπώς διευρύνεται και το πεδίο εφαρμογής της δυνατότητας διορισμού τεχνικών συμβούλων, αφού αυτή παρέχεται όχι μόνον όταν διεξάγεται ανάκριση, αλλά και όταν διεξάγεται αυτεπάγγελτη προανάκριση ή προκαταρκτική εξέταση. Η στόχευση της ρύθμισης αυτής είναι προφανής, αφού υλοποιεί τόσο την αξίωση ελεγχιμότητας του προϊόντος της πραγματογνωμοσύνης και εν ταυτώ και την αξίωση πληρέστερης διάγνωσης της αλήθειας σε όλες τις φάσεις της ανακριτικής διαδικασίας όσο παραλλήλως και την αξίωση ουσιαστικής άσκησης των δικαιωμάτων των διαδίκων, αλλά και του υπόπτου που σε συγκεκριμένες περιπτώσεις ανακριτικού έργου τίθενται εν αμφιβόλω τα ατομικά του δικαιώματα.

Γ. Μάρτυρες και διερμηνείς.

Συμπληρωματικές και διορθωτικές ρυθμίσεις προωθήθηκαν και στο πλαίσιο του τέταρτου και πέμπτου Κεφαλαίου, χάριν εναρμόνισης με τις ελάχιστες εγγυήσεις δικαιοκρατικότητας και δικαιοσύνης της διαδικασίας. Κάποιες πρόσθετες μικρές παρεμβάσεις, εξάλλου, εξυπηρέτησαν ανάγκες νομοτεχνικές, όπως η ενσωμάτωση του γράμματος του άρθρου 210 ΚΠΔ ως παρ. 2 στη διάταξη του άρθρου 209 ΣχΚΠΔ.

Αναλυτικότερα, στο άρθρο 210 ΣχΚΠΔ που αφορά τους μη εξεταζόμενους ως μάρτυρες στο ακροατήριο προστέθηκε υπό το στοιχείο β' η περίπτωση όσων «έχουν παραπεμφθεί να δικάσουν για την ίδια πράξη, ωστόσο αμετακλήτως κριθεί η ενοχή τους», ώστε να εξασφαλισθεί και σε αυτήν την περίπτωση η αξιοπιστία της διαδικασίας και να αποφεύγεται η λήψη ανεξέλεγκτων καταθέσεων εκ μέρους κατηγορουμένων με ίδιο συμφέρον οι οποίες ενέχουν τον κίνδυνο συσκότισης της υπόθεσης και εντεύθεν παραπλάνησης του δικαστηρίου. Άλλωστε, στις περιπτώσεις ενόρκων καταθέσεων από παραπεμφθέντες συγκατηγορούμενους για την ίδια πράξη τίθεται και ζήτημα διαδικαστικά ανεπίτρεπτης σύμπτωσης δύο ιδιοτήτων. Περαιτέρω, στο άρθρο 211 ΣχΚΠΔ που αφορά τη μαρτυρία συγκατηγορουμένου, για να τονισθεί ο εξαιρετικός χαρακτήρας της δυνατότητας λήψης υπόψη της ιδιόμορφης αυτής μαρτυρίας, προβλέπεται εν προκειμένω ότι «μόνη η μαρτυρική κατάθεση ή η παροχή εξηγήσεων ή η απολογία προσώπου συγκατηγορουμένου για την ίδια πράξη δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη για την καταδίκη του κατηγορουμένου». Έτσι, αντί της προηγούμενης διατύπωσης «δεν είναι αρκετή για την καταδίκη» που παράπεμπε ευθέως σε έναν έλεγχο της επάρκειας του αποδεικτικού αυτού μέσου και στην ανάγκη συναξιολόγησής του με άλλες αποδείξεις, προωθήθηκε η διατύπωση «δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη για την καταδίκη», ώστε να καταστεί σαφές ότι η τυχόν λήψη της συνιστά μια αποδεικτική απαγόρευση αξιοποίησης, η παραβίαση της οποίας επισύρει την απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας λόγω της προσβολής του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη κατ' άρθρο 6 ΕΣΔΑ (βλ. ενδεικτικά ΕΔΔΑ, Wanner κατά Γερμανίας της 22.11.2018 - αριθμ. Προσφ. 26892/12).

Στο άρθρο 212 ΣχΚΠΔ τροποποιείται στην παρ. 1 η απαρίθμηση των μη υπόχρεων για κατάθεση προσώπων και στον κατάλογο των προσώπων αυτών εντάσσονται όλα τα πρόσωπα που δεσμεύονται με επαγγελματική εχεμύθεια κατά το άρθρο 371 ΠΚ. Κατά τη νέα διατύπωση, επομένως, «η διαδικασία ακυρώνεται, αν εξεταστούν στην προδικασία ή στην κύρια διαδικασία: α) τα πρόσωπα που αναφέρονται στο άρθρο 371 του ΠΚ». Η ρύθμιση αυτή κρίθηκε ως σκόπιμη, ώστε να ταυτισθεί η αξίωση προστασίας που τυποποιούν τα δύο άρθρα (212 ΚΠΔ και 371 ΠΚ) σε σχέση με το ιδιωτικό απόρρητο και την εμπιστοσύνη του κοινού στο κύρος και στην εχεμύθεια ορισμένων επαγγελματιών. Για νομοτεχνικούς λόγους και προς άρση πιθανών

εσφαλμένων ερμηνειών προστέθηκε, εξάλλου, στην παρ. 3 του ίδιου άρθρου εδάφιο γ', σύμφωνα με το οποίο «η κατά την παρ. 1 ακυρότητα επέρχεται ανεξάρτητα από το αν έγινε ή όχι η δήλωση του πρώτου εδαφίου αυτής της παραγράφου».

Περαιτέρω, στο άρθρο 213 ΣχΚΠΔ, που επαναλαμβάνει το γράμμα της ίδιας διάταξης του ΚΠΔ, προστίθεται απλώς παρ. 6 που ορίζει ότι «η κλήτευση μαρτύρων, τα στοιχεία των οποίων δεν έχουν αναγραφεί στην έκθεση κατάθεσης και έχουν λάβει κωδική ονομασία, καθώς και η κλήτευση μάρτυρα ο οποίος έχει μετεγκατασταθεί, γίνεται διαμέσου της υπηρεσίας προστασίας μαρτύρων της Ελληνικής Αστυνομίας. Η βεβαίωση της ταυτότητάς τους καθώς και η κατάθεση των ανωτέρω μαρτύρων στο ακροατήριο γίνεται μόνο με τεχνικά μέσα διαμέσου της υπηρεσίας προστασίας μαρτύρων». Αυτόδηλο είναι ότι η εν λόγω προσθήκη εξυπηρετεί την ανάγκη ένταξης στον ΚΠΔ και των ειδικώς προβλεπόμενων σε άλλους νόμους διατάξεων, ώστε να εξασφαλίζεται ζητούμενη ενότητα του νομοθετήματος. Για τον ίδιο λόγο εντάσσεται στο ΣχΚΠΔ στο άρθρο 218 η διάταξη για την προστασία μαρτύρων, η οποία θεσπίστηκε το πρώτον με το άρθρο 9 του ν. 2928/2001 για το οργανωμένο έγκλημα (βλ. *Ι. Μανωλεδάκη*, Ασφάλεια και ελευθερία, 2002, σελ. 178 επ.· *Κ. Βαθιώτη*, ΠοινΧρ 2001, 1045 επ.· *Θ. Δαλακούρα*, ΠοινΔικ 2004, 1166 επ.).

Στο άρθρο 219 ΣχΚΠΔ που αφορά τον όρκο των μαρτύρων στο ακροατήριο επιλέγεται η καθιέρωση ενός μόνον τύπου όρκου, ήγουν του πολιτικού όρκου, ώστε να μη δοκιμάζεται το θρησκευτικό συναίσθημα των πιστών, καθιστάμενο όχημα για την εξυπηρέτηση των αναγκών της δίκης για εύρεση της αληθείας. Η λύση αυτή εναρμονίζεται με τις αντίστοιχες δικονομικές διατάξεις της πλειοψηφίας των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που καθιερώνουν τον άνευ θρησκευτικού χαρακτήρα όρκο στο πλαίσιο της ποινικής δίκης. Και μολονότι ο θρησκευτικός τύπος του όρκου έχει δημιουργήσει μια ευρεία παράδοση στη δικαστηριακή πρακτική της χώρας μας, δεν πρέπει να παραβλέπεται ότι ο όρκος του μάρτυρα ή του πραγματογνώμονα ή κάθε άλλου παράγοντα της δίκης δεν υπακούει στην ανάγκη διαδήλωσης της πίστης στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας και συνεπώς η χορήγησή του δεν εξυπηρετεί την τόνωση του θρησκευτικού συναισθήματος ούτε τη διαφύλαξή του ως αξιακού μεγέθους, αλλά

προδήλως αμιγώς δικονομικές ανάγκες που «εκμεταλλεύονται» την ύπαρξη του θρησκευτικού συναισθήματος, επενδύοντας σε μια φοβική λειτουργία του θρησκευτικού όρκου. Καθώς, λοιπόν, ο όρκος του μάρτυρα αποτελεί απλώς επίσημη προς την πολιτεία υπόσχεση εκπλήρωσης μιας νόμιμης υποχρέωσης που αφορά στην έκθεση της αλήθειας (έτσι και Διάγραμμα, σελ. 269) κρίθηκε σκόπιμη η αποσύνδεσή του από οποιονδήποτε θρησκευτικό χαρακτήρα στο πλαίσιο της ποινικής δίκης.

Στις λοιπές διατάξεις του ΣχΚΠΔ για τους μάρτυρες διατηρείται εν πολλοίς το γράμμα των αντίστοιχων διατάξεων του ΚΠΔ, χωρίς να λείπουν κάποιες ειδικότερες παρεμβάσεις, όπως λ.χ. στο άρθρο 221, στο άρθρο 224 που διαλαμβάνει πλέον μια σαφή αποδεικτική απαγόρευση αξιοποίησης της κατάθεσης μάρτυρα που δεν αποκαλύπτει την πηγή των πληροφοριών του, του άρθρου 227 παρ. 2 και 3 που αναδιαμορφώνει την εξέταση των ανήλικων μαρτύρων θυμάτων προσβολής προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας, του άρθρου 228 παρ. 4 που διαλαμβάνει τον ειδικό τρόπο εξέτασης των μαρτύρων θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, καθώς και του άρθρου 232 για την ανακοπή λιπομαρτυρίας που μπορεί να ασκηθεί και να εκδικαστεί δια πληρεξουσίου κατ' άρθρο 42 παρ. 2.

Το αυτό ισχύει και για τις διατάξεις για τους διερμηνείς, στις οποίες οι παρεμβάσεις προωθούν και ενσωματώσεις μεμονωμένων διατάξεων σε άλλες καθώς και αναριθμήσεις άρθρων, όπως λ.χ. στο άρθρο 233 ΣχΚΠΔ στο οποίο προστίθεται ως παρ. 4 το άρθρο 238 ΚΠΔ που επιτρέπει τον διορισμό διερμηνέα του διερμηνέα όταν η γλώσσα είναι ελάχιστα γνωστή ή στο άρθρο 235 ΣχΚΠΔ στο οποίο ενσωματώνεται η διάταξη του άρθρου 238B ΚΠΔ για τα έξοδα διερμηνείας. Άξιο μνείας είναι ότι στο άρθρο 235 παρ. 3 ΣχΚΠΔ διαγράφεται το τελευταίο εδάφιο που προέβλεπε την επιβάρυνση του υπόπτου ή κατηγορουμένου με τα έξοδα μετάφρασης, καθώς κρίνεται ότι τούτο δεν συμβαδίζει με τις απαιτήσεις της σχετικής Οδηγίας 2010/64/ΕΕ (βλ. σχετικά Η. Αναγνωστόπουλο, Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, 2017, σελ. 52 επ.). Εξίσου άξιο διευκρίνησης είναι σε σχέση με το άρθρο 237 παρ. 4 ΣχΚΠΔ που αφορά το δικαίωμα παραίτησης του υπόπτου ή κατηγορουμένου από το δικαίωμα μετάφρασης ότι η παραίτηση αυτή μπορεί αυτονοήτως να ανακληθεί οποτεδήποτε, οπότε

ανακύπτει υποχρέωση των αρχών για μετάφραση σε κάθε επόμενο διαδικαστικό στάδιο.

V. Οι ειδικότερες τροποποιήσεις στις διατάξεις του τρίτου Βιβλίου περί προδικασίας.

Περαιτέρω, μολονότι τα διαλαμβανόμενα στο προκείμενο τρίτο Βιβλίο¹⁴ του Σχεδίου ΚΠΔ δεν απομακρύνονται ριζικά από τις ρυθμίσεις του ισχύοντος ΚΠΔ, οι ειδικότερες ρυθμίσεις προσδίδουν στους καθ' έκαστον θεσμούς διαφορετικές ταχύτητες και έκταση εφαρμογής καθώς και διαφορετικές αξιώσεις. Η ανακατανομή αρμοδιοτήτων και προτεραιοτήτων στο πλαίσιο της νέας προδικασίας κατατείνει, άλλωστε, στην προώθηση ενός πιο αποτελεσματικού και πιο αξιόπιστου μηχανισμού εξιχνίασης των φερόμενων ως τελεσθέντων εγκλημάτων, ο οποίος θα προωθεί το δημόσιο συμφέρον επιτάχυνσης των ερευνών, σεβόμενος συνάμα τα ατομικά δικαιώματα και την αρχή της αναλογικότητας.

1. Γενικοί ορισμοί περί ανάκρισης.

Ο σκοπός της ανάκρισης και κάθε εν γένει ανακριτικής διαδικασίας, όπως τυποποιείται ιστορικά στο άρθρο 239 ΚΠΔ, παραμένει ως αξονική αναφορά της ποινικής δίκης αναλλοίωτος. Το ίδιο ισχύει και για τις διατάξεις των άρθρων 240 και 241 ΣχΚΠΔ. Ευλόγως, άλλωστε, αφού υπό ιστορικό και λειτουργικό πρίσμα η μεν διάταξη του άρθρου 239 παρ. 2 υλοποιεί την αξίωση της αυτεπάγγελτης συγκέντρωσης του αποδεικτικού υλικού, η δε διάταξη του άρθρου 241 ΣχΚΠΔ καθιερώνει τις αρχές της έγγραφης διαδικασίας και της εξωτερικής μυστικότητας.

Την Επιτροπή απασχόλησε ιδιαίτερα η πρόταση ρητής αναφοράς στις διατάξεις του προκείμενου πρώτου κεφαλαίου των αρχών της προσφορότητας, αναγκαιότητας και αναλογικότητας εν στενή εννοία που συναπαρτίζουν τη γενική αρχή της αναλογικότητας. Την ρητή αναφορά στο πλαίσιο του ΚΠΔ είχε προωθήσει εσχάτως, άλλωστε, και ο Αυστριακός ΚΠΔ στο άρθρο 5. Ενόψει της πρόδηλης διασύνδεσης των αρχών αυτών με τις ανακριτικές πράξεις και τα εν γένει μέτρα δικονομικού καταναγκασμού, η Επιτροπή αποφάσισε εν τέλει να μην προβεί σε ειδική αναφορά της στο εν

¹⁴ Εισηγητές των διατάξεων αυτών ήταν οι Χ. Σεβαστίδης και Θ. Δαλακούρας.

λόγω κεφάλαιο, αλλά στο πρώτο κεφάλαιο του δευτέρου τμήματος για τις ανακριτικές πράξεις και συγκεκριμένα στο άρθρο 251 ΣχΚΠΔ.

Σε διορθωτικές παρεμβάσεις προέβη, περαιτέρω, η Επιτροπή στο άρθρο 242 ΣχΚΠΔ για το αυτόφωρο έγκλημα. Έτσι, για νομοτεχνικούς λόγους διαχωρίστηκαν οι ρυθμίσεις για το γνήσιο και για το μη γνήσιο αυτόφωρο, με το πρώτο να ορίζεται αυθεντικά στην παρ. 1 ως «το έγκλημα του οποίου ο δράστης καταλαμβάνεται την ώρα που το τελεί» και το δεύτερο να περιορίζεται εννοιολογικά στις αποκλειστικά αναφερόμενες περιπτώσεις της παρ. 2. Η παλαιότερη ενδεικτική απαρίθμηση των περιπτώσεων μη γνήσιου αυτόφωρου που αποτυπωνόταν στο άρθρο 242 παρ. 1 εδ. β' ΚΠΔ με τον όρο «ιδίως» απαλείφτηκε ως ασαφής και συνάμα δικαιοκρατικά επικίνδυνη, στο βαθμό που απομακρύνει πολύ την έννοια του αυτόφωρου εγκλήματος από την προϋπόθεση της διατήρησης της σχέσης άμεσης συσχέτισης «εγκλήματος – δράστη – διωκτικού οργάνου», όπως εξειδικεύεται αυτή με το κριτήριο της συνέχειας (*N. Ανδρουλάκη, Η αληθής έννοια του αυτόφωρου εγκλήματος, ΠοινΧρ 1973, 1 επ.· Λ. Μαργαρίτη/Γ. Καλφάλη, Ειδικές διαδικασίες. Αυτόφωρο έγκλημα και αυτόφωρη διαδικασία, 1998· Θ. Δαλακούρα, Ποινική Δικονομία, 7^η έκδ. 2018, σελ. 324 επ.· Χ. Σεβαστίδη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, τ. ΙΙΙ, 2015, σελ. 2828*). Προς αποφυγή περιπτώσεων εσφαλμένης διευρυμένης εφαρμογής της εν λόγω διάταξης συμπληρώνεται η παρ. 2 με το εδάφιο β' που εισάγει το χρονικό όριο του αυτόφωρου. Αντιστοίχως, λαμβανομένων υπόψη των νομοθετικών δεδομένων για τη δικονομική εξομοίωση των δια του τύπου τελούμενων εγκλημάτων με τα λοιπά αντίστοιχα εγκλήματα, κρίθηκε σκόπιμη η απαλοιφή της παλιάς παραγράφου 3 του άρθρου 242 που διαλάμβανε ότι «τα εγκλήματα που τελούνται δια του τύπου θεωρούνται πάντοτε αυτόφωρα». Άλλωστε, η έννοια της διάταξης αυτής δεν ήταν ότι τα δια του τύπου τελούμενα εγκλήματα θεωρούνταν αυτόφωρα και ύστερα από την παρέλευση όλης της επόμενης ημέρας από την έκδοση του εντύπου, αλλά ότι τα εν λόγω εγκλήματα εξομοιώνονται με τα γνήσια αυτόφωρα εγκλήματα λόγω των δεδομένων στοιχείων του εντύπου. Πάντως, στο σύνολό τους οι ως άνω διορθωτικές επεμβάσεις σκοπούν στη διασφάλιση μιας συσταλτικής ερμηνείας και εφαρμογής των διατάξεων για το αυτόφωρο έγκλημα, ώστε να οριοθετείται αυτό με την έννοια του «αρτίως τελεσθέντος εγκλήματος» αντί του «προσφάτως

τελεσθέντος», όπως επιβάλλουν οι εγγυήσεις προστασίας του κράτους δικαίου και της δίκαιης δίκης.

2. Η προκαταρκτική εξέταση.

Οι διατάξεις για την προκαταρκτική εξέταση εντάχθηκαν για λόγους νομοτεχνικής αρτιότητας στο δεύτερο κεφάλαιο του πρώτου τμήματος του τρίτου βιβλίου, αφού η προηγούμενη ρύθμισή τους στο πλαίσιο του άρθρου 31 ΚΠΔ, πέραν του ότι ήταν εμβόλιμη, έδιδε την εντύπωση διαφοροποίησής της από τις λοιπές ανακριτικές διαδικασίες της προανάκρισης και ανάκρισης. Ύστερα από ευρεία συζήτηση στο πλαίσιο της Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής¹⁵ αποφασίστηκαν, εξάλλου, τόσο τα ζητήματα σε σχέση με τη φυσιογνωμία, το εύρος της εφαρμογής της, την υποχρεωτικότητα και τη διάρκειά της, όσο και τα ειδικότερα σημεία πρόσθετης μεταρρύθμισής της. Τούτο ήταν αναγκαίο, καθώς η προκαταρκτική εξέταση, ως γνωστόν, με τον μεν Ν. 3160/2003 είχε ορισθεί ως υποχρεωτική για τα κακουργήματα και για τα πλημμελήματα αρμοδιότητας Τριμελούς Πλημμελειοδικείου, όπερ διατηρήθηκε και με τον Ν. 3346/2005 που αξίωσε από τον εισαγγελέα για την άσκηση ποινικής δίωξης μετά το πέρας της προκαταρκτικής εξέτασης την ύπαρξη επαρκών ενδείξεων βασιμότητας της ενοχής, ενώ με τον Ν. 4055/2012 κατέστη υποχρεωτική μόνον επί κακουργημάτων.

Ειδικότερα, για τη διαμόρφωση της φυσιογνωμίας και πεδίου εφαρμογής της λήφθηκαν υπόψη και αξιολογήθηκαν και τα στατιστικά στοιχεία που ζητήθηκαν από τις τρεις μεγαλύτερες εισαγγελίες πρωτοδικών της χώρας (δηλαδή της Αθήνας, της Θεσσαλονίκης και του Πειραιά)¹⁶. Τα στοιχεία αυτά αφορούν τρία έτη πριν την αναβάθμιση της προκαταρκτικής εξέτασης με τον Ν. 3160/2003, τρία έτη μετά την αναβάθμισή της, καθώς και τρία έτη μετά τη θέσπιση του Ν. 4055/2012. Πιο συγκεκριμένα προκύπτει ότι στην εισαγγελία Πρωτοδικών Αθηνών, λόγου χάριν : α) Το έτος 2001 εισήχθησαν 196.109 μηνύσεις, από τις οποίες τέθηκαν στο αρχείο κατά το άρθρο 43 συνολικά 4.782 μηνύσεις, ενώ εκδόθηκαν κατά το άρθρο 47 συνολικά 2.512 απορριπτικές διατάξεις, ήτοι δεν ασκήθηκε ποινική δίωξη σε 7.294 περιπτώσεις και σε ποσοστό 3,7%. β) Το έτος 2002 εισήχθησαν 209.062

¹⁵ Στις διατάξεις για την προκαταρκτική εξέταση υπήρξαν πρόσθετες εισηγήσεις των Β. Δημακόπουλου και Α. Τζαννετή.

¹⁶ Τα στοιχεία αυτά ζήτησε και προσκόμισε στην Επιτροπή ο Ν. Παντελής.

μηνύσεις, από τις οποίες τέθηκαν στο αρχείο κατά το άρθρο 43 συνολικά 5.113 μηνύσεις, ενώ εκδόθηκαν κατά το άρθρο 47 συνολικά 2.753 απορριπτικές διατάξεις, ήτοι δεν ασκήθηκε ποινική δίωξη σε 7.866 περιπτώσεις και σε ποσοστό 3,7%. γ) Το έτος 2003 εισήχθησαν 213.662 μηνύσεις, από τις οποίες τέθηκαν στο αρχείο κατά το άρθρο 43 συνολικά 5.326 μηνύσεις, ενώ εκδόθηκαν κατά το άρθρο 47 συνολικά 2.989 απορριπτικές διατάξεις, ήτοι δεν ασκήθηκε ποινική δίωξη σε 8.315 περιπτώσεις και σε ποσοστό 3,9% . δ) Το έτος 2004 εισήχθησαν 213.240 μηνύσεις, από τις οποίες τέθηκαν στο αρχείο κατά το άρθρο 43 συνολικά 5.817 μηνύσεις, ενώ εκδόθηκαν κατά το άρθρο 47 συνολικά 3.200 απορριπτικές διατάξεις, ήτοι δεν ασκήθηκε ποινική δίωξη σε 9.017 περιπτώσεις και σε ποσοστό 4,2%. ε) Το έτος 2005 εισήχθησαν 219.100 μηνύσεις, από τις οποίες τέθηκαν στο αρχείο κατά το άρθρο 43 συνολικά 5.027 μηνύσεις, ενώ εκδόθηκαν κατά το άρθρο 47 συνολικά 3.216 απορριπτικές διατάξεις, ήτοι δεν ασκήθηκε ποινική δίωξη σε 8.243 περιπτώσεις και σε ποσοστό 3,8%. στ) Το έτος 2012 εισήχθησαν 188.659 μηνύσεις, από τις οποίες τέθηκαν στο αρχείο κατά το άρθρο 43 συνολικά 5.301 μηνύσεις, ενώ εκδόθηκαν κατά το άρθρο 47 συνολικά 3.940 απορριπτικές διατάξεις, ήτοι δεν ασκήθηκε ποινική δίωξη σε 9.241 περιπτώσεις και σε ποσοστό 4,9 % . ζ) Το έτος 2013 εισήχθησαν 166.350 μηνύσεις, από τις οποίες τέθηκαν στο αρχείο κατά το άρθρο 43 συνολικά 5.467 μηνύσεις, ενώ εκδόθηκαν κατά το άρθρο 47 συνολικά 1.453 απορριπτικές διατάξεις, ήτοι δεν ασκήθηκε ποινική δίωξη σε 6.920 περιπτώσεις και σε ποσοστό 4,2%. η) Το έτος 2014 εισήχθησαν 132.912 μηνύσεις, από τις οποίες τέθηκαν στο αρχείο κατά το άρθρο 43 συνολικά 4.637 μηνύσεις, ενώ εκδόθηκαν κατά το άρθρο 47 συνολικά 1.146 απορριπτικές διατάξεις, ήτοι δεν ασκήθηκε ποινική δίωξη σε 5.783 περιπτώσεις και σε ποσοστό 4,3%. θ) Το έτος 2015 εισήχθησαν 177.109 μηνύσεις, από τις οποίες τέθηκαν στο αρχείο κατά το άρθρο 43 συνολικά 4.088 μηνύσεις, ενώ εκδόθηκαν κατά το άρθρο 47 συνολικά 1.399 απορριπτικές διατάξεις, ήτοι δεν ασκήθηκε ποινική δίωξη σε 5.487 περιπτώσεις και σε ποσοστό 3,1%. Παρόμοια εικόνα προκύπτει και από την ανάλυση των στατιστικών δεδομένων τόσο της εισαγγελίας Πρωτοδικών Θεσσαλονίκης όσο και της εισαγγελίας Πρωτοδικών Πειραιώς.

Υπό το φως των ως άνω στατιστικών στοιχείων, που αποτυπώνουν τη ζώσα δικαστηριακή πραγματικότητα, αλλά και των γενικότερων αξιακών αναφορών ως προς την αμιγώς δικονομική φυσιολογία και τον διευρυμένο ρόλο της προκαταρκτικής εξέτασης στο πλαίσιο του ισχύοντος δικονομικού μοντέλου (σε συνδυασμό και με την αποδυνάμωση της τακτικής προανάκρισης), η επιτροπή προέκρινε τη διεύρυνση του πεδίου υποχρεωτικής εφαρμογής της προκαταρκτικής εξέτασης και στα πλημμελήματα αρμοδιότητας Τριμελούς Πλημμελειοδικείου (άρθρο 43 ΣχΚΠΔ), ενώ παράλληλα θέσπισε τόσο τη δυνατότητα διενέργειας όλων των μη στερητικών της προσωπικής ελευθερίας ανακριτικών πράξεων (λ.χ. ερευνών, κατασχέσεων, παρακολουθήσεων, άρσης απορρήτων, δεσμεύσεων) στο πλαίσιο της προκαταρκτικής εξέτασης, όσο και την αναγνώριση της διαδικαστικής θέσης του υποστηρίζοντος την κατηγορία στη διάρκεια της προκαταρκτικής εξέτασης (άρθρ. 107 ΣχΚΠΔ), την ενδυνάμωση των δικαιωμάτων του υπόπτου, όσο τέλος και την υποχρέωση του εισαγγελέα για σύνταξη κατηγορητηρίου μετά το πέρας της προκαταρκτικής εξέτασης.

Στην κατεύθυνση αυτή προβλέφθηκε στο άρθρο 243 ΣχΚΠΔ ο σκοπός και η διάρκεια της προκαταρκτικής εξέτασης, καθώς και τα μέσα προς υλοποίηση του σκοπού αυτού, ορίζοντας στην παρ. 2 ότι «κατά την προκαταρκτική εξέταση μπορούν να χρησιμοποιηθούν όλα τα αναφερόμενα στο άρθρο 178 αποδεικτικά μέσα και να διενεργηθούν όλες οι ανακριτικές πράξεις των άρθρων 253, 256, 257, 259, 260, 264 και 265 καθώς και όσες προβλέπονται σε ειδικούς νόμους».

Προβλέφθηκαν, επαναδιατυπώθηκαν και συμπληρώθηκαν, περαιτέρω, στο άρθρο 244 ΣχΚΠΔ τα δικαιώματα του υπόπτου κατά την προκαταρκτική εξέταση, ενώ κατέστη υποχρεωτική η κλήτευσή του για παροχή εξηγήσεων. Το τελευταίο θεωρήθηκε επιβεβλημένο, ώστε να αφαιρεθεί οποιοδήποτε νομοθετικό έρεισμα στην ισχύουσα πρακτική που δεν αποδέχεται την ακυρότητα σε περίπτωση μη κλήτευσης του υπόπτου, όταν αυτός καθίσταται μετέπειτα κατηγορούμενος και έτσι αποκτά τη δυνατότητα να εκθέσει τις απόψεις του σε μεταγενέστερο διαδικαστικό στάδιο. Για λόγους κάλυψης συγκεκριμένων άμεσων διαδικαστικών αναγκών προβλέφτηκε ειδικά στην παρ. 2 του άρθρου 244 ΣχΚΠΔ ότι η «κλήση προς παροχή εξηγήσεων για πράξη τιμωρούμενη σε βαθμό κακουργήματος, μπορεί να παραλειφθεί, αν

από τα στοιχεία της προκαταρκτικής εξέτασης προκύπτει σαφώς ότι ο ύποπτος έχει σχεδιάσει την φυγή του ή την τέλεση νέων εγκλημάτων και έχουν προκύψει επαρκείς ενδείξεις για την άμεση άσκηση ποινικής δίωξης». Αυτόδηλο είναι, άλλωστε, ότι στις περιπτώσεις που ο εισαγγελέας διαπιστώνει κατά τη διάρκεια της προκαταρκτικής εξέτασης το προδήλως νόμω ή ουσία αβάσιμο της καταγγελίας (μήνυσης, έγκλησης, αναφοράς) μπορεί άνευ ετέρου να μην εκδώσει κλήση εξηγήσεων, αλλά να εκδίδει σχετική διάταξη σύμφωνα με τα άρθρα 43 παρ. 3 και 51 παρ. 2 αναλόγως.

Εξάλλου, σε εναρμόνιση με τη σχετική Οδηγία 2012/13/ΕΕ (ν. 4236/2014) συμπεριλήφθηκε στο γράμμα της οικείας διάταξης εδάφιο γ' για το δικαίωμα ενημέρωσης του υπόπτου, το οποίο οφείλει να «περιλαμβάνει κατ' ελάχιστο τη γνωστοποίηση των ποινικών διατάξεων, η παραβίαση των οποίων διερευνάται, καθώς και των θεμάτων επί των οποίων θα παράσχει εξηγήσεις». Με τη διατύπωση αυτή εναρμονίζεται καταρχάς η διάταξη με την αξίωση της ως άνω Οδηγίας, αφού η αναφορά των ποινικών διατάξεων και των θεμάτων εξήγησης παρέχει ένα αρχικά επαρκές πλαίσιο ενημέρωσης, χωρίς ταυτοχρόνως να δημιουργεί ανυπέβλητες δυσχέρειες σε πρακτικό επίπεδο, καθώς δεν παραβλέπεται ότι λόγω της πρώιμης διαδικαστικής φάσης και του υπό διάγνωση αντικειμένου της κατηγορίας δεν είναι δυνατή η σύνταξη κατηγορητηρίου σε αυτή τη φάση. Ωστόσο, για λόγους εξασφάλισης της αναγκαίας υπεράσπισης προβλέπεται στην παρ. 4 της ίδιας διάταξης ότι «αν, μετά την περάτωση της προκαταρκτικής εξέτασης, πρόκειται να κινηθεί ποινική δίωξη για πράξη ουσιωδώς διαφορετική από εκείνη για την οποία διενεργήθηκε αυτή, καλείται ο ύποπτος υποχρεωτικά να ασκήσει εκ νέου τα πιο πάνω δικαιώματά του, με την επιφύλαξη της παρ. 2 του άρθρου αυτού». Η ρύθμιση ήταν επιβεβλημένη, όχι μόνον ενόψει της πάγιας επί του θέματος νομολογίας του ΕΔΔΑ, αλλά και γιατί η πρόδηλη σε τέτοιες περιπτώσεις παραβίαση του δικαιώματος αντίκρουσης της κατηγορίας και υπεράσπισης υπερβαίνει την έννοια της δίκης, καθιστώντας το σχετικό δικαίωμα κενό γράμμα.

Συμπληρωματικά προς τα ανωτέρω αξίζει να διευκρινισθεί ότι η υποχρέωση του Εισαγγελέα να συντάσσει κατηγορητήριο μετά την προκαταρκτική εξέταση δεν τίθεται εν αμφιβόλω σε καμιά περίπτωση, αφού η εν λόγω υποχρέωση προκύπτει ευθέως από το άρθρο 246 ΣχΚΠΔ και εναρμονίζεται τόσο υπό δογματικό πρίσμα με τον ρόλο του εισαγγελέα όσο

και υπό πρακτικό πρίσμα με τη στόχευση η άσκηση ποινικής δίωξης να μην είναι για τον χειριζόμενο τη δικογραφία της προκαταρκτικής εξέτασης εισαγγελέα απλούστερη απ' ό,τι η αρχειοθέτηση ή η έκδοση απορριπτικής διάταξης.

Ως απολύτως αναγκαία για δικαιοκρατικούς λόγους κρίθηκε, περαιτέρω, η επαναδιατύπωση του τελευταίου εδαφίου της παρ. 2 του άρθρου 31 ΚΠΔ, το οποίο αναριθμήθηκε ως παρ. 3 στο άρθρο 244 ΣχΚΠΔ, προβλέποντας ότι η «προηγούμενη έγγραφη εξέταση του υπόπτου που έγινε με όρκο ή χωρίς τη δυνατότητα άσκησης των δικαιωμάτων της παρ. 1 εδ. β'» αφενός «απαγορεύεται να αποτελέσει μέρος της δικογραφίας» και αφετέρου ότι «τυχόν παραμονή της στη δικογραφία συνιστά προσβολή του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη». Η αρχική πρόταση για θέσπιση ρητής απόλυτης ακυρότητας στην περίπτωση αυτή εγκαταλείφθηκε, καθώς η ρητή πρόβλεψή της θα δημιουργούσε στο μέλλον ζητήματα διαφοροποίησης των απόλυτων ακυροτήτων σε θεσπισμένες και μη, αναιρώντας τον χαρακτήρα των πρώτων ως ρήτρας. Με την επιλεγείσα διατύπωση, εξάλλου, διασαφηνίζεται άνευ ετέρου ότι τόσο με την «απαγόρευση εισροής της στη δικογραφία» όσο και με την απαγόρευση «παραμονής της στη δικογραφία» εισάγεται μια ρητή αποδεικτική απαγόρευση της συγκεκριμένης έγγραφης εξέτασης του υπόπτου, η παραβίαση της οποίας συνεπάγεται την απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας λόγω προσβολής του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη. Κατ' αυτόν τον τρόπο επιδιώκεται να τερματιστεί το καθεστώς μιας δήθεν αμελούς εισαγγελικής συμπεριφοράς που παράβλεπε την ανεξίτητη παραμονή των παράνομων αυτών έγγραφων εξετάσεων στον φάκελο της δικογραφίας. Τούτο δε, πέραν του ότι αναιρούσε εκ πλαγίου την αξίωση της συγκεκριμένης νομοθετικής καταγραφής περί παραμονής της εξέτασης αυτής «στο αρχείο της εισαγγελίας», καταστρατηγούσε ευθέως και την υποχρέωση που προκύπτει ρητά από την υπ' αριθμό 16 κατευθυντήρια γραμμή της Απόφασης 45/166/18.12.1990 της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, η οποία επιβάλλει στους εισαγγελείς να αρνούνται να χρησιμοποιούν «αποδεικτικά στοιχεία ενάντια σε θεωρούμενους ως δράστες για τα οποία γνωρίζουν ή πιστεύουν βάσιμα ότι αποκτήθηκαν με προσφυγή σε παράνομες μεθόδους που στοιχειοθετούν μια σοβαρή παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων».

Τέλος, ειδικά ρυθμίστηκε στην παρ. 5 του άρθρου 244 ΣχΚΠΔ ότι οι διαφορές ή αμφισβητήσεις που τυχόν ανακύπτουν κατά τη διάρκεια της

προκαταρκτικής εξέτασης μεταξύ του υπόπτου και εκείνου που υποστηρίζει την κατηγορία ή μεταξύ αυτών και του εισαγγελέα θα επιλύονται από το Συμβούλιο Πλημ/κών και όχι από τον Εισαγγελέα.

3. Προανάκριση.

A. Τακτική προανάκριση.

Με την εισαγωγή της υποχρεωτικής προκαταρκτικής εξέτασης με τον Ν. 3160/2003 είναι αληθές ότι η σημασία της τακτικής προανάκρισης¹⁷ ακολούθησε μια φθίνουσα πορεία που είχε ως συνέπεια την υποβάθμισή της ανακριτικής αυτής διαδικασίας και τη συρρίκνωση του πεδίου εφαρμογής της. Καθώς, όπως είχε ορισθεί στο άρθρο 244 ΚΠΔ, ύστερα από τη συμπλήρωσή του με τον Ν. 3346/2005, η προανάκριση «δεν είναι επίσης αναγκαία και για τα άλλα πλημμελήματα, αν έγινε προκαταρκτική εξέταση», προανάκριση διατασσόταν πλέον στη δικαστηριακή πρακτική σε ελάχιστες περιπτώσεις.

Την εξέλιξη αυτή αποτύπωσε η Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή, ορίζοντας στο άρθρο 245 παρ. 1 εδ. β΄ ΣχΚΠΔ ότι «παραγγελία για προανάκριση δίνεται μόνο στις περιπτώσεις των άρθρων 322 παρ. 2 εδάφιο γ΄ και 323 εδάφιο γ΄», δηλαδή στις περιπτώσεις προσφυγής κατά της απευθείας κλήσης, στις οποίες ο εισαγγελέας εφετών μπορεί να απορρίψει την προσφυγή ή να την κάνει δεκτή, διατάσσοντας προηγουμένως προανάκριση για τη συμπλήρωση του αποδεικτικού υλικού με τη διενέργεια συγκεκριμένων ανακριτικών πράξεων. Κατά τα λοιπά, τα αναφερόμενα σε σχέση με τη συνοπτικότητα της προανάκρισης και τη μη περάτωσή της πριν ληφθεί η απολογία του κατηγορουμένου, παραμένουν αναλλοίωτα. Ωστόσο, καθώς κρίθηκε ότι οι αφορώσες το προηγούμενο νομικό καθεστώς διατάξεις για τη διάρκεια, την αναγκαιότητα και τον τρόπο περάτωσης της τακτικής προανάκρισης δεν είχαν πλέον λόγο ύπαρξης, η Επιτροπή προέβη στην κατάργησή τους.

B. Αυτεπάγγελτη προανάκριση.

Διορθωτικές διατυπώσεις έλαβαν χώρα και σε σχέση με την αυτεπάγγελτη προανάκριση στην παρ. 2 του άρθρου 245 ΣχΚΠΔ. Για λόγους ορθής

¹⁷ Τη διάταξη του άρθρου 245 επιμελήθηκε ο Ν. Νικολάου.

εφαρμογής αφενός μεν εξαρτήθηκε η διενέργειά της από την ύπαρξη ενδείξεων ενοχής και αφετέρου εξειδικεύτηκαν οι περιπτώσεις επιτρεπτής διενέργειάς της, όπως προκύπτει από τη νέα διατύπωση «αν υπάρχουν ενδείξεις ότι τελέστηκε αδίκημα και από την καθυστέρηση απειλείται άμεσος κίνδυνος απώλειας των αποδεικτικών στοιχείων ή υπάρχει δυσχέρεια πραγματοποίησης συγκεκριμένης ανακριτικής πράξης ή κτήσης αποδεικτικού στοιχείου στο μέλλον ή αν πρόκειται για αυτόφωρο κακούργημα ή πλημμέλημα, οι κατά το άρθρο 31 ανακριτικοί υπάλληλοι είναι υποχρεωμένοι να επιχειρούν όλες τις ανακριτικές πράξεις ... έστω και χωρίς προηγούμενη παραγγελία του εισαγγελέα».

Τέλος, στο άρθρο 245 ΣχΚΠΔ παρέμεινε ως παρ. 3 η ρύθμιση για τις περιπτώσεις αρχειοθέτησης με πράξη του αρμόδιου εισαγγελέα δικογραφίας, όταν από την αυτεπάγγελτη προανάκριση δεν προέκυψε η ταυτότητα του δράστη ορισμένου εγκλήματος ή «αν ο δράστης παραμένει άγνωστος μετά από προκαταρκτική εξέταση». Μάλιστα, για λόγους εξασφάλισης της νομιμότητας και εν ταυτώ για πρακτικούς λόγους προβλέπεται στο εδ. γ' ότι «στην περίπτωση αυτήν η κατά το άρθρο 43 ποινική δίωξη θεωρείται ότι ασκήθηκε με την έκδοση της πιο πάνω πράξης του εισαγγελέα, η οποία πρέπει να περιέχει και τον χαρακτηρισμό του αδικήματος και τον χρόνο τέλεσής του», έτσι ώστε αν στη συνέχεια προκύψουν νεότερα στοιχεία να μπορεί η δικογραφία να ανασύρεται από το αρχείο και να συνεχίζεται η ποινική διαδικασία.

4. Κύρια ανάκριση.

Παρά την ευρύτατη συζήτηση σε σχέση με τη λειτουργική χρησιμότητα της τακτικής ανάκρισης και τις σύγχρονες διεθνείς τάσεις αμφισβήτησής της¹⁸, η διατήρησή της στο ελληνικό ποινικό δικονομικό σύστημα ως αξονικής διαδικασίας για τη συγκέντρωση αποδεικτικού υλικού επί σοβαρών εγκλημάτων εμφανίζει βαθιές ρίζες. Αντίθετα, ανάγονται σε σημεία τριβής η έκταση των αρμοδιοτήτων του ανακριτή σε σχέση ιδίως με την εκ μέρους του σύνταξη κατηγορητηρίου και την εξέλιξη της ανάκρισης, η άμετρη σε κάποιες

¹⁸ Βλ. για αυτές συνοπτικά *N. Ανδρουλάκη*, Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, σελ. 118 επ.· *Καρρά*, Η μεταρρύθμιση του ποινικού δικονομικού συστήματος, Υπερ 1991, 1043 επ. (1047)· *Καλφέλη*, Ποινική Δικονομία, Μελέτες εμβάθυνσης, 2006, σελ. 175· *Θ. Δαλακούρα*, Η συγκέντρωση του αποδεικτικού υλικού, ΠοινΧρ 2011, 247 επ.

περιπτώσεις χρήση των δυνατοτήτων του κατά την επιβολή στερητικών της ελευθερίας δικονομικών μέτρων, καθώς και η ευρύτητα του πεδίου εφαρμογής της ανάκρισης σε συνδυασμό με τη διάρκειά της, αφού ο υπερκορεσμός των ανακριτικών γραφείων με δικογραφίες θέτει εν τοις πράγμασιν ζήτημα περαιτέρω περιορισμού του καταλόγου των επιδεκτικών ανάκρισης εγκλημάτων ή σε κάθε περίπτωση ζήτημα ελάφρυνσης του ανακριτικού έργου. Υπό αυτό το πρίσμα τέθηκε σε συζήτηση στο πλαίσιο της Επιτροπής η πρόταση κατάργησης του θεσμού του ανακριτή, συνοδευόμενη από την ενδυνάμωση των εισαγγελικών εξουσιών, τη θέσπιση δικαστή προδικασίας και την εισαγωγή μιας προκαταρκτικής ακροαματικής διαδικασίας αντίστοιχης της *audienza preliminare* του ιταλικού δικαίου. Καθώς, όμως, χωρίς την παράλληλη προώθηση ρυθμίσεων στους τομείς της δικαστικής αστυνομίας και της οργάνωσης των δικαστικών υπηρεσιών οι διαπιστούμενες συστημικού χαρακτήρα δυσλειτουργίες της προδικασίας δεν φαίνεται να επιλύονται με μόνη την ανάθεση ανακριτικών καθηκόντων στον εισαγγελέα και καθώς ο εγγυητικός ρόλος του ανεξάρτητου δικαστικού προσώπου του ανακριτή φαίνεται να βαρύνει περισσότερο στο πλαίσιο των εν γένει επανεξεταζόμενων και μεταλλασόμενων εγγυήσεων προστασίας των δικαιωμάτων του ατόμου, η Επιτροπή κατέληξε στη διατήρηση του θεσμού του ανακριτή και στην προώθηση μιας σειράς ρυθμίσεων που θα καταστήσουν πιο ευέλικτη τη λειτουργία του και πιο αποτελεσματικό το ρόλο του.

Στην κατεύθυνση αυτή κρίθηκε ως αναγκαία η ενίσχυση της ποιότητας και αποτελεσματικότητας του λειτουργικού έργου του ανακριτή αφενός με τη δυνατότητα υποβοήθησής του με ειδικούς επιστήμονες, αφετέρου με τη δυνατότητα χρέωσης ανακριτικής ύλης σε ειδικούς ανακριτές, καθώς και με τη δυνατότητα διευρυμένης ενεργοποίησης του θεσμού του «επίκουρου ανακριτή» (άρθρ. 26 παρ. 2 του ΚΟΔΚΔΛ), αλλά και με την ανάθεση σύνταξης του κατηγορητηρίου στον εισαγγελέα. Μετά ταύτα, τα άρθρα 246, 247 και 248 ΣχΚΠΔ επαναδιατυπώθηκαν, ενσωματώνοντας τις ως άνω προτεραιότητες.

Ειδικότερα¹⁹: Το νέο άρθρο 246 παρ. 1 ΣχΚΠΔ προβλέπει την υποχρέωση του εισαγγελέα, όταν κινεί την ποινική δίωξη με παραγγελία προς τον ανακριτή για διενέργεια κύριας ανάκρισης, να συντάσσει κατηγορητήριο με όλα τα στοιχεία των άρθρων 99 και 273 παρ. 2 ΣχΚΠΔ που είναι γνωστά σε αυτόν μέχρι το πέρας της προκαταρκτικής εξέτασης ή της αυτεπάγγελτης προανάκρισης, εξαιρώντας πάντως από το ρυθμιστικό της πεδίο τις περιπτώσεις των αυτόφωρων εγκλημάτων, στα οποία λόγω των χρονικών περιορισμών δεν είναι πρακτικά δυνατή η σύνταξη κατηγορητηρίου από τον εισαγγελέα. Η σύνταξη του κατηγορητηρίου μπορεί να παραλείπεται και σε όσες άλλες περιπτώσεις δεν είναι πρακτικά δυνατή η απόδοση της κατηγορίας σε συγκεκριμένο πρόσωπο, όπως όταν μετά την ολοκλήρωση της προκαταρκτικής εξέτασης ή της αυτεπάγγελτης προανάκρισης ο δράστης παραμένει άγνωστος. Η διάταξη αυτή κρίθηκε αναγκαία για την αποφυγή πρόχειρων διώξεων, που πολλές φορές δεν στηρίζονται στο αποδεικτικό υλικό που συγκεντρώθηκε στην προκαταρκτική εξέταση ή την αυτεπάγγελτη προανάκριση, αλλά και αδικαιολόγητα «διογκωμένων» διώξεων, κάτι που φέρνει σε ιδιαίτερα δυσχερή θέση τον κατηγορούμενο, αλλά και εμποδίζει τον ανακριτή να καταρτίσει ένα σαφές και εμπειριστατωμένο κατηγορητήριο. Με τη σύνταξη κατηγορητηρίου από τον εισαγγελέα διευκρινίζεται η πράξη που αποδίδεται στον κατηγορούμενο, χωρίς να προσφεύγει ο ανακριτής, όπως συμβαίνει σήμερα, σε διαβιβαστικά έγγραφα αστυνομικών αρχών ή στην καταγγελία του παθόντος για να εικάσει την πράξη που αποδίδεται στον κατηγορούμενο. Παράλληλα, με τις νέες αυτές ρυθμίσεις αναβαθμίζεται ουσιαστικά η προκαταρκτική εξέταση, αφού δεν αντιμετωπίζεται πλέον ως ένα υποχρεωτικό διεκπεραιωτικό στάδιο της ποινικής διαδικασίας, αλλά το στάδιο εκείνο που καθορίζει κατά τρόπο αποφασιστικό το αντικείμενο της δίωξης με βάση τα αποδεικτικά μέσα που συγκεντρώνονται κατά τη διενέργειά της.

Η ρύθμιση αυτή συμπληρώνεται από τις διατάξεις του άρθρου 248 ΣχΚΠΔ, το οποίο προβλέπει ότι ο ανακριτής απαγγέλλει την κατηγορία βάσει του κατηγορητηρίου που συνέταξε ο εισαγγελέας κατά την άσκηση της ποινικής δίωξης, εκτός αν διενεργήθηκαν ανακριτικές πράξεις απ' αυτόν και πρέπει να

¹⁹ Τις σκέψεις που αιτιολογούν τη νέα μορφή των άρθρων 246, 247 και 248 επεξεργάστηκαν οι Θ. Δαλακούρας, Α. Τζαννετής, Ι. Γιαννίδης και Χ. Σεβασιδής και διατύπωσε γραπτώς ο τελευταίος.

εξειδικευτούν οι πράξεις που αποδίδονται στον κατηγορούμενο, χωρίς ωστόσο να μεταβάλλεται ο νομικός χαρακτηρισμός. Το άρθρο 248 παρ. 4 ΣχΚΠΔ προβλέπει την υποστήριξη του έργου του ανακριτή από ειδικούς επιστήμονες, που ορίζονται από τον εισαγγελέα εφετών, για την ακριβέστερη διάγνωση και κρίση γεγονότων, για τα οποία απαιτούνται ειδικές γνώσεις. Εδώ διευκρινίζεται, όπως αντίστοιχα έγινε και στο πλαίσιο του άρθρου 36 παρ. 2 ΣχΚΠΔ, ότι δεν επιτρέπεται η σύνταξη έκθεσης από τους ειδικούς επιστήμονες σχετικά με την υπόθεση, ακόμα και για όσα ζητήματα παρείχαν διευκρινίσεις στον ανακριτή, αφού τα πρόσωπα αυτά δεν έχουν την ιδιότητα πραγματογνώμονα και οι διάδικοι, ιδίως δε ο κατηγορούμενος, δεν έχουν τη δυνατότητα να διορίσουν τεχνικό σύμβουλο για να εκθέσουν τις δικές τους απόψεις σχετικά με το αντικείμενο έρευνας των ειδικών επιστημόνων, το οποίο μάλιστα δεν είναι γνωστό στους διαδίκους. Σημειώνεται εδώ ότι η παραπομπή του άρθρου 248 παρ. 4 ΣχΚΠΔ στα άρθρα 188-193 ΣχΚΠΔ αφορά τον τρόπο επιλογής των ειδικών επιστημόνων και σε καμία περίπτωση δεν τους μεταβάλλει σε πραγματογνώμονες.

Περαιτέρω, το άρθρο 247 ΣχΚΠΔ αποδίδει τη σημερινή διάταξη του άρθρου 247 ΚΠΔ και προβλέπει κατά τρόπο αποκλειστικό τις περιπτώσεις διαφωνίας του ανακριτή με την παραγγελία του εισαγγελέα για διενέργεια κύριας ανάκρισης. Τονίζεται ότι, αν και η ποινική δίωξη ασκείται κατ' αρχήν *in rem*, ο εισαγγελέας δεν εμποδίζεται να τη στρέψει (είτε εξ αρχής είτε κατά τη διάρκεια της ανάκρισης) κατά συγκεκριμένου προσώπου, που λαμβάνει κατ' αυτό τον τρόπο την ιδιότητα του κατηγορουμένου. Η προσωποποίηση αυτή της ποινικής δίωξης δεν συνιστά απλή «πρόταση» ή «αίτηση» του εισαγγελέα, αλλά αποτελεί άσκηση ποινικής δίωξης και είναι για τον ανακριτή δεσμευτική, με αποτέλεσμα αυτός να είναι υποχρεωμένος να καλέσει τον κατηγορούμενο αυτόν σε απολογία. Αν και τα δικαστήρια συχνά δεν συμμερίζονται τις διαπιστώσεις αυτές, κρίθηκε ότι δεν χρειάζεται ειδική νομοθετική ρύθμιση, αφού η ορθή αντιμετώπιση του ζητήματος προκύπτει από θεμελιώδεις αρχές τις προδικασίας, η επανάληψη των οποίων στη διάταξη του άρθρου 247 ΣχΚΠΔ είναι περιττή.

Μόλις χρειάζεται να συμπληρωθεί, τέλος, ότι στις ως άνω διατάξεις, όπως και στη διάταξη του άρθρου 250 ΣχΚΠΔ, διατηρήθηκαν οι διασαφηνίστηκαν περαιτέρω οι εξουσίες του ανακριτή, ώστε να αποτραπούν πιθανά πεδία

τριβής. Έτσι, στη μεν διάταξη του άρθρου 248 παρ. 2 ΣχΚΠΔ ορίστηκε για λόγους οικονομίας της δίκης και διεξαγωγής της εντός εύλογου χρόνου ότι «ο ανακριτής δικαιούται να επαναλάβει τις ανακριτικές πράξεις του εισαγγελέα ή των υπ' αυτόν ανακριτικών υπαλλήλων μόνο αν θεωρεί ότι αυτό είναι αναγκαίο για τη νομιμότητά τους ή την πληρέστερη διερεύνηση της υπόθεσης. Επίσης, προς τον σκοπό αυτό δικαιούται να διενεργήσει νέες ανακριτικές πράξεις εξ ίδιας πρωτοβουλίας ή κατόπιν αιτήσεως του κατηγορουμένου κατά το άρθρο 274». Ρητά ορίζεται, άλλωστε, στην παρ. 3 του ιδίου άρθρου ότι «στις περιπτώσεις της παρ. 2, εφόσον προκύπτουν νέες περιστάσεις στο πλαίσιο του ίδιου νομικού χαρακτηρισμού, ο ανακριτής συμπληρώνει ή διορθώνει το κατηγορητήριο και καλεί τον κατηγορούμενο σε απολογία, βάσει αυτού». Με τη ρύθμιση αυτή παρέχεται στον ανακριτή η δυνατότητα συμπλήρωσης ή διόρθωσης του κατηγορητηρίου, ώστε να αποφεύγεται η καθυστέρηση από τη διαβίβαση των ανακριτικών φακέλων και συνάμα να αξιοποιείται η ειδική γνώση που αποκτάται από την επεξεργασία του ανακριτικού φακέλου.

Αντιστοίχως, στη διάταξη του άρθρου 250 παρ. 1 ΣχΚΠΔ ορίστηκε για λόγους σαφούς διαχωρισμού των ρόλων ανακριτή και εισαγγελέα ότι «ο ανακριτής έχει το δικαίωμα και οφείλει να επεκτείνει τη δίωξη σε όλους όσους συμμετείχαν στην ίδια πράξη, συντάσσοντας νέο κατηγορητήριο».

5. Ανακριτικές πράξεις.

Οι γενικές διατάξεις του πρώτου κεφαλαίου του δεύτερου Τμήματος, που αφορά τις ανακριτικές πράξεις, παραμένουν αναλλοίωτες, καθόσον κρίθηκε ότι αποτυπώνουν με επαρκή σαφήνεια την αξιούμενη νομιμοποιητική βάση για τη διενέργεια των γενικών ανακριτικών πράξεων και τα δικαιώματα των οργάνων που τις υλοποιούν. Μοναδική προσθήκη αποτελεί η ρητή αναφορά στη διάταξη του άρθρου 251, τόσο στον τίτλο αυτού όσο και σε αυτοτελή παράγραφο του, της αρχής της αναλογικότητας *lato sensu* (προσφορότητας, αναγκαιότητας και αναλογικότητας εν στενή εννοία). Η ανάγκη ρητής αναφοράς της αρχής αυτής στο γράμμα των διατάξεων του ΣχΚΠΔ, παρά την ύπαρξη αυτοτελούς συνταγματικής κατοχύρωσής της στο άρθρο 25 Σ., προκύπτει από καθ' εαυτήν την αξίωση αυξημένης επίκλησής της κατά την επιβολή των μέτρων δικονομικού καταναγκασμού και τη διενέργεια του συνόλου των ανακριτικών πράξεων, ώστε να συνειδητοποιηθεί σε

μεγαλύτερο βαθμό η λειτουργία της αρχής της αναλογικότητας ως ορίου επέμβασης στα ατομικά δικαιώματα. Την ίδια αντίληψη αποτύπωσε, άλλωστε, εσχάτως και ο Αυστριακός ΚΠΔ, θεσπίζοντας την αξίωση τήρησης της αρχής της αναλογικότητας στο άρθρο 5 του Αυστριακού Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ÖstSPO).

A. Έρευνες.

Διορθωτικές διατυπώσεις, βελτιώσεις και αναριθμήσεις έλαβαν χώρα και σε σχέση με τις έρευνες στα άρθρα 253 έως 259 ΣχΚΠΔ²⁰. Η διάταξη του άρθρου 253 ΣχΚΠΔ, ως περιέχουσα τις γενικές προϋποθέσεις των ερευνών (κατοικίας, σώματος, πραγμάτων) παρέμεινε αναλλοίωτη.

α. Οι ρυθμίσεις για τις ειδικές ανακριτικές πράξεις.

Στις διατάξεις των άρθρων 254 και 255 ΣχΚΠΔ εντάχθηκαν αφενός οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του παλαιότερου άρθρου 253^A ΚΠΔ και αφετέρου οι ειδικές ανακριτικές πράξεις επί εγκλημάτων διαφθοράς του παλαιότερου άρθρου 253B ΚΠΔ. Αμφότερες οι ρυθμίσεις αναμορφώθηκαν εν μέρει και συμπληρώθηκαν, ώστε να αντανakλούν πληρέστερα τις αξιώσεις δικαιοκρατικότητας και δικαιοσύνης, όπως επιτάσσεται ενόψει της ιδιαιτερότητας των πράξεων αυτών και ιδίως του μυστικού και προληπτικού χαρακτήρα τους που μεταλλάσσει τον κάποτε κραταίο κατασταλτικό χαρακτήρα του δικονομικού ποινικού δικαίου και την παραδοσιακή αξιακή δομή του.

Αυτονόητα, εξάλλου, αντιστοιχήθηκε σε αμφότερες τις διατάξεις ο κατάλογος των εγκλημάτων με τις διατάξεις του νέου Ποινικού Κώδικα. Επίσης, προβλέφθηκε αυτοτελώς και στο άρθρο 254 η ειδική ανακριτική πράξη της συγκαλυμμένης έρευνας, η οποία μολονότι διαφοροποιείται σαφώς από την πράξη της ανακριτικής διείσδυσης, είχε τυποποιηθεί μόνον στο άρθρο 253B ΚΠΔ για τις ανακριτικές πράξεις επί εγκλημάτων διαφθοράς. Σύμφωνα με αυτήν συγκαλυμμένη έρευνα υφίσταται, όταν «ο ανακριτικός υπάλληλος ή ο ιδιώτης που ενεργεί υπό τις οδηγίες του, προσφέρεται να

²⁰ Τις διατάξεις για τις έρευνες εισηγήθηκαν οι Χ. Σεβαστίδης και Θ. Δαλακούρας. Τη ρύθμιση του άρθρου 254 επιμελήθηκε ο δεύτερος. Στην κατάσταση της τελικής μορφής του εν λόγω άρθρου, ωστόσο, συνεισέφεραν συγκεκριμένες παρατηρήσεις του Ν. Λίβου, Επίκουρου Καθηγητή ΕΚΠΑ.

διευκολύνει την τέλεση κάποιου από τα εγκλήματα της παρ. 1, την οποία ο δράστης του εν λόγω εγκλήματος είχε προαποφασίσει».

Περαιτέρω, στην κατεύθυνση αυτή προωθήθηκαν νομοθετικά οι εξής προτάσεις²¹ που απηχούν θεμελιωμένες αξιακές αναφορές και του ΕΔΔΑ σε αντίστοιχα πεδία επεμβάσεων: (i) Η θεσμοθέτηση αληθινής και όχι τυπικής αιτιολόγησης των προϋποθέσεων για τη διενέργεια των σχετικών ανακριτικών πράξεων (Θ. Δαλακούρα, ΠοινΧρ 2001, 1022 επ.· Λ. Μαργαρίτη, σε: *Καϊάφα-Γκμπάντι/C. Prittwitz*, Επιτήρηση και ποινική καταστολή στη σύγχρονη αντεγκληματική πολιτική, 2011, σελ. 141· *Καϊάφα-Γκμπάντι*, Σκέψεις για την αιτιολογία των ποινικών αποφάσεων με αφορμή τη νομολογία του ΕΔΔΑ, ΠοινΧρ 2008, 3 επ.). Προς εμπέδωσή της προστίθεται από την Επιτροπή εδάφιο β' στην παρ. 3 του άρθρου 254 ΣχΚΠΔ που ορίζει ότι «στην αιτιολογία του βουλεύματος γίνεται ειδική μνεία: α) της αξιόποινης πράξης, β) των σοβαρών ενδείξεων ενοχής σε βάρος του προσώπου κατά του οποίου διενεργείται η ανακριτική πράξη, γ) του σκοπού αυτής, δ) της αδυναμίας ή ιδιαίτερης δυσχέρειας διακρίβωσης του εγκλήματος με άλλον τρόπο, και ε) της απόλυτα αναγκαίας χρονικής διάρκειας της ανακριτικής πράξης». (ii) Η θέσπιση υποχρέωσης τήρησης αξιόπιστων πρακτικών για τις ενέργειες των συγκεκριμένα δρώντων, έτσι ώστε να ελέγχεται ο τρόπος δράσης των τελευταίων κατά τη διενέργεια των συγκεκριμένων ειδικών ανακριτικών πράξεων και να περιορίζονται οι δυνατότητες αυθαιρεσιών (Θ. Δαλακούρα, ΠοινΧρ 2001, 1022· *Καϊάφα-Γκμπάντι*, Μοντέλα επιτήρησης στο κράτος ασφάλειας και δίκαιη ποινική δίκη, 2010, σελ. 86 επ.). Προς τούτο προστίθεται από την Επιτροπή παρ. 4 στο άρθρο 254 ΣχΚΠΔ που ορίζει ότι «η διενέργεια της ανακριτικής πράξης της παραγράφου 1 περίπτωση α' γίνεται υπό την εποπτεία του εισαγγελέα πλημμελειοδικών, συντάσσεται δε γι' αυτήν αναλυτική έκθεση κατά τα αναφερόμενα στα άρθρα 148 έως 153». Όμοια πρόβλεψη γίνεται και στο άρθρο 255 στοιχ. α' ΣχΚΠΔ για τη συγκαλυμμένη έρευνα. (iii) Η θέσπιση ρητής πρόβλεψης στις περιπτώσεις διενέργειας ανακριτικής διείδυσης και συγκαλυμμένης έρευνας που να απαγορεύει τη διενέργεια μυστικής εξέτασης του υπόπτου ή του

²¹ Η πρόβλεψη διορισμού ενός αυτεπάγγελα διοριζόμενου συνηγόρου υπεράσπισης του θιγόμενου προσώπου στη διαδικασία διεξαγωγής της ανακριτικής διείδυσης ή συγκαλυμμένης έρευνας προτάθηκε από τον υπογράφοντα να υιοθετηθεί, ώστε να εξασφαλίζεται η εκ των υστέρων ενημέρωση για τις πράξεις αυτές, αλλά δεν έγινε δεκτή κατά πλειοψηφία, γιατί θεωρήθηκε δυσλειτουργική.

κατηγορουμένου αλλά και την αξιοποίησή της, έτσι ώστε να μην καταλύεται το δικαίωμα της σιωπής και το δικαίωμα της μη αυτοενοχοποίησής του (*Καϊάφα-Γκμπάντι/C. Prittwitz*, Επιτήρηση και ποινική καταστολή στη σύγχρονη αντεγκληματική πολιτική, 2011, σελ. 153). Για τον λόγο αυτό τέθηκε από την επιτροπή η συνολική διενέργεια της ανακριτικής διείσδυσης και της συγκαλυμμένης έρευνας υπό την εποπτεία του εισαγγελέα πλημμελειοδικών στο άρθρο 254 παρ. 4 και του εισαγγελέα εγκλημάτων διαφθοράς στο άρθρο 255 στοιχ. α΄ ΣχΚΠΔ. (v) Η πρόταση θέσπισης βραχύτερου ορίου διάρκειας του μέτρου της συγκαλυμμένης έρευνας που σε αντίθεση με την ανακριτική διείσδυση μπορούσε να διαρκέσει μέχρι ένα έτος. Προς εμπέδωσή της προβλέπεται πλέον στο άρθρο 255 στοιχ. α΄ ότι «η συγκαλυμμένη έρευνα ενεργείται για εύλογο κατά τις περιστάσεις χρονικό διάστημα, το οποίο δεν μπορεί να υπερβαίνει τους τρεις μήνες και μπορεί να παραταθεί για ακόμη ένα τρίμηνο». (vi) Η θεσμοθέτηση περιορισμού από το συμβούλιο κατά τη χρησιμοποίηση του αποδεικτικού υλικού. Προς τούτο προστέθηκε - κατ' αντιστοιχία με την παρ. 5 του άρθρου 254 ΣχΚΠΔ - στο άρθρο 255 στοιχείο γ΄ που ορίζει ότι «κάθε στοιχείο ή γνώση που αποκτήθηκε κατά την διενέργεια των προαναφερόμενων ανακριτικών πράξεων μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο για τους λόγους που όρισε το δικαστικό συμβούλιο». (vii) Τέλος, ενόψει της νομολογίας του ΕΔΔΑ, που απαιτεί για τη νομιμοποίηση της συγκαλυμμένης έρευνας ως ανακριτικής πράξης την πρωτοβουλία για την τέλεση της αξιόποινης πράξης να την έχει ο δράστης (και όχι ο ανακριτικός υπάλληλος)²², επαναδιατυπώθηκε από την Επιτροπή η διάταξη του άρθρου 255 στοιχείο α΄ και συγκεκριμένα το εδ. γ΄ αυτής, που ορίζει ότι «κατά τη συγκαλυμμένη έρευνα ο ανακριτικός υπάλληλος ή ο ιδιώτης που ενεργεί υπό τις οδηγίες του, εμφανίζεται ως ωφελούμενος ή ως μεσολαβητής ωφελουμένου προσώπου από την αξιόποινη πράξη της παραγράφου 1, την τέλεση της οποίας ο δράστης είχε προαποφασίσει».

²² Βλ. ενδεικτικά εν προκειμένω τις αξονικού χαρακτήρα αποφάσεις: α) ΕΔΔΑ, Teixeira de Castro κατά Πορτογαλλίας, Απόφαση της 9.6.1998, β) ΕΔΔΑ, Edwards and Lewis κατά Η,Β,, Απόφαση (Ολομ.) της 27.10.2004, γ) ΕΔΔΑ, Ramanauskas κατά Λιθουανίας, Απόφαση (Ολομ.) της 5.2.2008, δ) ΕΔΔΑ, Bulfinsky κατά Ρουμανίας, Απόφαση της 1.6.2010 και ε) ΕΔΔΑ, Baltins κατά Λετονίας, Απόφαση της 8.1.2013 και διεξοδικότερα *Καϊάφα-Γκμπάντι*, Η πρόσφατη νομολογία του ΕΔΔΑ για την αστυνομική διείσδυση και το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, ΠοινΧρ 2011, 59 επ. Βλ. εσχάτως και ΕΔΔΑ, Mills κατά Ιρλανδίας της 2-11-2017 -αρ. προσφ. 50468/16.

Τούτο σημαίνει ότι ο δράστης έχει την πρωτοβουλία για την τέλεση της αξιόποινης πράξης και συνεπώς έχει εκδηλώσει την ειλημμένη απόφασή του για την τέλεσή της.

Στις άξιες μνείας ρυθμίσεις ανήκει, περαιτέρω, και η διάταξη της παρ. 4 του άρθρου 254 ΣχΚΠΔ που επιτρέπει τις ελεγχόμενες μεταφορές, την άρση του απορρήτου του περιεχομένου των επικοινωνιών ή των δεδομένων θέσης και κίνησης αυτών, καθώς και την καταγραφή της δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας με ειδικά τεχνικά μέσα και σε βάρος τρίτων προσώπων, «προκειμένου να αποκαλυφθεί η ταυτότητα του κατηγορουμένου ή ο τόπος διαμονής ή της κατοικίας του και εφόσον είναι τεχνικά αδύνατη η εξακρίβωση αυτών των στοιχείων με άλλον τρόπο». Δικαιολογητικός λόγος της επέμβασης αυτής είναι η υπαγωγή των ανακριτικών αυτών ενεργειών στο ισχύον νομικό πλαίσιο, όπερ συνεπάγεται αφενός την τήρηση και τον έλεγχο των προϋποθέσεων διενέργειάς τους και αφετέρου τον έλεγχο της πορείας του συλλεγέντος αποδεικτικού υλικού. Δεν είναι πρωτοφανής η διαπίστωση, άλλωστε, ότι το μεγαλύτερο διακύβευμα σε σχέση με τις ειδικές ανακριτικές πράξεις εντοπίζεται στην αδυναμία ελεγκσιμότητας της λεγόμενης «μυστικής γνώσης», με συνέπεια η θεσπισμένη επέμβαση σε συγκεκριμένες περιπτώσεις να εμφανίζεται μεν ως αναγκαίο και ελεγχόμενο κακό, συνάμα όμως και ως προτιμητέα λύση που αποτρέπει την ανεξέλεγκτη συλλογή και διαχείριση παράνομου αποδεικτικού υλικού.

β. Οι λοιπές ρυθμίσεις για τις έρευνες.

Οι λοιπές διατάξεις των άρθρων 256 έως 259 συμπληρώθηκαν και βελτιώθηκαν στα σημεία εκείνα που παρουσίαζαν κενά ή που απαιτούνταν η εναρμόνισή τους με το άρθρο 9 Σ. ή τις σύγχρονες αξιακές αντιλήψεις για τη διενέργειά τους. Έτσι, ειδικότερα, στο άρθρο 256 παρ. 2 ΣχΚΠΔ προστέθηκε ότι «αν την έρευνα την ενεργεί ανακριτικός υπάλληλος μη έχων την ιδιότητα δικαστικού λειτουργού, απαιτείται η παρουσία δικαστικού λειτουργού». Αντιστοίχως, αφαιρέθηκαν όλες εκείνες οι διατυπώσεις από το γράμμα του προηγούμενου νομικού πλαισίου που έρχονταν σε αντίθεση με την επιταγή παρουσίας δικαστικού λειτουργού κατά τη διενέργεια ημερήσιας ή νυκτερινής έρευνας κατοικίας. Σε σχέση, εξάλλου, με τις περιπτώσεις επιτρεπτής νυκτερινής έρευνας κατοικίας αφαιρέθηκε η περίπτωση του στοιχείου δ' που αφορούσε «χώρους που είναι σε όλους προσιτοί τη νύχτα»,

καθώς οι προσιτοί σε όλους χώροι δεν εντάσσονται έτσι κι αλλιώς στην έννοια και στην προστατευτική σφαίρα της κατοικίας.

Περαιτέρω, ορίστηκε στο άρθρο 257 ΣχΚΠΔ, που εν πολλοίς διατήρησε το περιεχόμενο του ταυτάριθμου άρθρου του ΚΠΔ, ότι «με τη διεξαγωγή της σωματικής έρευνας δεν θα πρέπει να προκαλείται βλάβη στην υγεία του προσώπου που υπόκειται σ' αυτήν» (εδ. γ'), ώστε να ενεργοποιούνται τα όρια της αναγκαιότητας και αναλογικότητας κατά τη διενέργεια των σωματικών επεμβάσεων και ιδίως το όριο της προστασίας της αξίας του ανθρώπου.

B. Κατάσχεση.

Οι κύριες αλλαγές στις διατάξεις των άρθρων 260 έως 269 ΣχΚΠΔ εντοπίζονται ευχερώς στην ενσωμάτωση σε αυτές αφενός των ρυθμίσεων για τη δέσμευση περιουσιακών στοιχείων, τις συνέπειές της και τις δικονομικές δυνατότητες του ενδιαφερομένου (κατηγορουμένου ή τρίτου) και αφετέρου των ρυθμίσεων για την κατάσχεση ψηφιακών δεδομένων. Οι λοιπές ρυθμίσεις για την κατάσχεση, παρακατάθεση, φύλαξη, σφράγιση των πραγμάτων ή εγγράφων και την άρση της κατάσχεσης αποδίδουν κατά βάση το περιεχόμενο των παλαιότερων οικείων διατάξεων του ΚΠΔ, με εξαίρεση κάποιες διορθωτικού χαρακτήρα τροποποιήσεις του γράμματός τους. Τέτοιες τροποποιήσεις είναι λ.χ. ορατές στο άρθρο 264 ΣχΚΠΔ για την κατάσχεση των εγγράφων, στο οποίο προστίθεται ως παρ. 4 το κείμενο του παλαιού άρθρου 269 ΚΠΔ για την κατάσχεση εντύπων, ήτοι ότι «για την κατάσχεση εφημερίδων και άλλων εντύπων τηρούνται οι σχετικές διατάξεις του Συντάγματος και της νομοθεσίας για τον τύπο». Αλλά και στο άρθρο 269 παρ. 3, στο οποίο προστίθεται β' εδάφιο που παρέχει στον εισαγγελέα την ευχέρεια να άρει την κατάσχεση «στις περιπτώσεις των άρθρων 43 παρ. 3 και 4 και 51 παρ. 2 και 3». Αντίστοιχη αναγκαία παρέμβαση συνιστά η ρύθμιση του τελευταίου εδαφίου της παρ. 3 του άρθρου 269 ΣχΚΠΔ που ορίζει ότι «το ενδεχόμενο της δήμευσης των πραγμάτων που κατασχέθηκαν δεν εμποδίζει την αλλαγή του προσώπου του φύλακα ούτε την άρση της κατάσχεσης από το δικαστικό συμβούλιο».

Πάντως, όπως και στο προηγούμενο νομικό καθεστώς των κατασχέσεων (βλ. Δ. Συμεωνίδη, *Κατασχέσεις στην ποινική διαδικασία*, 2009, *passim*) έτσι και στο προκείμενο, παραλείφθηκε η θέση κάποιων ειδικότερων

ουσιαστικών προϋποθέσεων διενέργειάς τους, καθόσον κρίθηκε ότι η κατάσχεση ως παρεπόμενη των ερευνών ανακριτική ενέργεια ακολουθεί κατά κανόνα τη νομιμότητα των ερευνών. Στις περιπτώσεις που τίθεται ζήτημα συνταγματικών απαγορεύσεων αξιοποίησης των κατασχεθέντων εγγράφων είναι αυτόδηλο ότι ισχύουν οι γενικές ρυθμίσεις και απαγορεύσεις.

α. Οι ρυθμίσεις για τη δέσμευση περιουσιακών στοιχείων.

Σε σχέση με τις διατάξεις των άρθρων 261 και 262 ΣχΚΠΔ για τη δέσμευση περιουσιακών στοιχείων²³ λεκτέο ότι η ανάκτηση των προϊόντων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες λειτουργεί ως αντικίνητρο τόσο σε επίπεδο γενικής, όσο και σε επίπεδο ειδικής πρόληψης, αφού αποτρέπει την επανάληψη ανάλογων πράξεων στο μέλλον, εμποδώνει την ισχύ του αξιώματος ότι το έγκλημα δεν συμφέρει οικονομικά, και εξουδετερώνει τον κίνδυνο επανεπένδυσης των εγκληματικών προσόδων σε άλλες εγκληματικές δραστηριότητες. Σταθμό στην ανάληψη νομοθετικών πρωτοβουλιών σε διεθνές επίπεδο για την ανάκτηση των εγκληματικών προσόδων αποτέλεσε η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το ξέπλυμα, την έρευνα, την κατάσχεση και δήμευση προϊόντων που προέρχονται από εγκληματικές ενέργειες, που υπογράφηκε στο Στρασβούργο στις 8 Νοεμβρίου 1990, η οποία προβλέπει ότι κάθε κράτος μέρος θα υιοθετήσει νομοθετικά και κάθε άλλου είδους μέτρα, προκειμένου να καταστεί δυνατή η δήμευση των προϊόντων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες. Δεύτερο σημαντικό σταθμό στη διεθνή συνεργασία για την καταπολέμηση των εγκλημάτων διαφθοράς αποτέλεσε η υπογραφή στο Παλέρμο της Ιταλίας, στις 15-12-2000, της Σύμβασης του Ο.Η.Ε κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος. Η σύμβαση αυτή κυρώθηκε από τη Χώρα μας με τον Ν. 3875/2010, τα άρθρα δε 12 έως 14 αυτής προβλέπουν τη διακρατική συνεργασία σε θέματα κατάσχεσης και δήμευσης προϊόντων εγκληματικών δραστηριοτήτων. Προς την ίδια κατεύθυνση κινείται και η υπογραφείσα στη Merida του Μεξικού σύμβαση του Ο.Η.Ε. για την διαφθορά, η οποία υποχρεώνει τα κράτη μέλη να λάβουν εντός του πλαισίου του εσωτερικού

²³ Τις αιτιολογικές σκέψεις για τις ρυθμίσεις των άρθρων 261 και 262 διατύπωσε γραπτώς ο Ν. Παντελής.

νομικού τους συστήματος, εκείνα τα μέτρα που θα καθιστούν δυνατή την κατάσχεση και δήμευση των προϊόντων που προέρχονται από τα εγκλήματα που ορίζονται στη σύμβαση ή της περιουσίας που η αξία της αντιστοιχεί στην αξία των εν λόγω προϊόντων, και β) της περιουσίας του εξοπλισμού ή άλλων μέσων που χρησιμοποιήθηκαν ή προορίζονταν να χρησιμοποιηθούν για τα εγκλήματα αυτά. Τα ως άνω διεθνή κείμενα έχουν κυρωθεί από τη χώρα μας με τους νόμους 2655/1998, 3666/2008 και 3875/2010.

Με τα άρθρα 261, 262, 304, 313 παρ. 3, 315 παρ. 5 και 373 επιδιώκεται αφενός μεν η διευκόλυνση της ανάκτησης των προϊόντων από εγκληματικές δραστηριότητες, αφετέρου δε και ταυτόχρονα η προώθηση της εφαρμογής των εναλλακτικών διαδικασιών περάτωσης της ποινικής διαδικασίας, είτε με τη μορφή της αποχής μετά από εντελή ικανοποίηση του παθόντος είτε με τη μορφή της ποινικής συνδιαλλαγής είτε, τέλος, με τη μορφή της ποινικής διαπραγμάτευσης (άρθρα 49, 301, 302 και 303 του σχεδίου). Η εισαγωγή των νέων αυτών ρυθμίσεων και η ένταξη τους στο κεφάλαιο των ανακριτικών πράξεων καθίσταται επιβεβλημένη ενόψει της διαπίστωσης ότι και ο σύγχρονος νομοθέτης κινείται προς την ίδια κατεύθυνση, υιοθετώντας την πρακτική της δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων (βλ. άρθρο 47 του Ν. 3691/2008, άρθρο 2 παρ. 6 του Ν. 4022/2011 και άρθρο 46 παρ. 6 α' του Ν. 4308/2014) είτε ως μέσο άσκησης πίεσης στον ύποπτο για την ουσιαστική διευθέτηση των οικονομικών του εκκρεμοτήτων, είτε ως μέτρο εξασφαλιστικό της ανάκτησης των προϊόντων που προήλθαν από εγκληματικές δραστηριότητες.

β. Η ρύθμιση για την κατάσχεση ψηφιακών δεδομένων.

Η ενσωμάτωση της προκείμενης ρύθμισης στο τρίτο κεφάλαιο²⁴ καταγράφεται ως επιβεβλημένη νομοθετική κίνηση για την κάλυψη συγκεκριμένου κενού, συνάμα όμως και ως νεωτεριστική αποτύπωση επενέργειας της σύγχρονης τεχνολογικής εξέλιξης στην ποινική δίκη.

Η ανάγκη θέσπισης κανονιστικού πλαισίου για την κατάσχεση ψηφιακών δεδομένων προκύπτει τόσο από τη συνταγματική αρχή της επιφύλαξης υπέρ του νόμου, όσο και από την πάγια αξίωση της νομολογίας του ΕΔΔΑ για

²⁴ Η πρόταση και οι σκέψεις δικαιολόγησης της εισαγωγής της ρύθμισης για την κατάσχεση ψηφιακών δεδομένων ανήκει στον Θ. Δαλακούρα.

ύπαρξη ειδικής νομικής βάσης για κάθε επέμβαση των αρχών στα δικαιώματα και στις ελευθερίες του ατόμου (ΕΔΔΑ, Roman Zakharov κατά Ρωσίας, No. 47143/06, σκ. 227-231· ΕΔΔΑ, S. and Marper κατά Ηνωμένου Βασιλείου, No 30562/04, σκ. 95· ΕΔΔΑ, Ivashchenko κατά Ρωσίας, No. 61064/10· ΕΔΔΑ, Benedik κατά Σλοβενίας, No. 62357/14). Προκύπτει, όμως, και από τις διατάξεις της Οδηγίας 2016/680/ΕΕ, η οποία θεσπίζει τους κανόνες που αφορούν στην προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από αρμόδιες αρχές, αλλά και τη Σύμβαση της Βουδαπέστης για το Κυβερνοέγκλημα την οποία κυρώσαμε με το ν. 4411/2016 και η οποία αξιώνει την υιοθέτηση τέτοιων διατάξεων.

Αυτόδηλο είναι, εξάλλου, ότι καθώς τα ψηφιακά δεδομένα είναι άυλα, οποιαδήποτε ρύθμιση του ΚΠΔ που αναφέρεται σε υλικά πειστήρια και έγγραφα δεν αποτυπώνει την πραγματική φύση και τις ανάγκες αυτών. Καθώς, δηλαδή, ο υλικός φορέας των δεδομένων (σκληρός δίσκος, μέσο αποθήκευσης) στον οποίον αφορούν τα ψηφιακά δεδομένα είναι διακριτός έναντι των ίδιων των δεδομένων, είναι φανερό ότι οι παραδοσιακές διατάξεις του ΚΠΔ που αναφέρονται αποκλειστικά στα φυσικά πειστήρια και αντικείμενα δεν συμπεριλαμβάνουν ρητά τα ψηφιακά δεδομένα, με αποτέλεσμα να πάσχει η όλη διαδικασία και η κατάσχεση υλικών φορέων ή η αντιγραφή, επεξεργασία και αναπαραγωγή των αρχείων για τους σκοπούς της ποινικής δίκης να συνιστούν αυθαίρετες ενέργειες (βλ. Α. Καργόπουλο, Ανακριτικές πράξεις επί ψηφιακών δεδομένων, σε: Θ. Δαλακούρα, Ηλεκτρονικό έγκλημα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019, σελ. 210). Ευλόγως, άλλωστε, αφού εφόσον η παραγγελία και η κατάσχεση αφορά σε αυτά καθεαυτά τα υλικά μέσα αποθήκευσης, οι ενέργειες αυτές περιορίζονται μόνο ως προς αυτά και δεν καλύπτουν τα αυτοτελή και αυθύπαρκτα ψηφιακά δεδομένα.

Τούτων δοθέντων, η ρύθμιση του άρθρου 265 ΣχΚΠΔ παρέχει την απαραίτητη και δικαιοκρατικά επαρκή νομική βάση για τη διενέργεια της συγκεκριμένης ανακριτικής πράξης. Παρέχει, συνάμα, τις δέουσες εγγυήσεις και προϋποθέσεις για την αποτροπή τυχόν αυθαιρεσιών, προβλέποντας την υποχρέωση σύνταξης ειδικής έκθεσης, τη χρήση κατάλληλου εξοπλισμού κατάσχεσης, τον περιορισμό της πρόσβασης μόνο σε εξουσιοδοτημένο

προσωπικό, αλλά και μέτρα κατά της τυχαίας απώλειας και διαγραφής των ψηφιακών δεδομένων.

Γ. Απολογία του κατηγορουμένου.

Διορθωτικό και σε κάποιες περιπτώσεις συμπληρωματικό χαρακτήρα έχουν εν πολλοίς οι παρεμβάσεις που έχουν λάβει χώρα στο τέταρτο Κεφάλαιο του δεύτερου τμήματος για την απολογία του κατηγορουμένου. Στο άρθρο 270 παρ. 1 παραμένει αναλλοίωτο το γράμμα της διάταξης που εξαρτά την περάτωση της ανάκρισης από την πλήρωση του αναγκαίου όρου της απολογίας. Το γράμμα της παρ. 2 του ίδιου άρθρου βελτιώνεται, ωστόσο, με τον διαχωρισμό των περιπτώσεων έκδοσης αφενός εντάλματος βίαιης προσαγωγής και αφετέρου εντάλματος σύλληψης. Έτσι, ειδικότερα, προβλέπεται ότι «αν ο κατηγορούμενος κλήθηκε σε απολογία, από απείθεια όμως δεν παρουσιάζεται και ο ανακριτής κρίνει ότι υπάρχουν ενδείξεις εναντίον του, τότε η ανάκριση μπορεί να θεωρηθεί τελειωμένη με την έκδοση εντάλματος βίαιης προσαγωγής, σύμφωνα με το άρθρο 272 και αν οι ενδείξεις είναι σοβαρές με την έκδοση εντάλματος σύλληψης σύμφωνα με το άρθρο 276».

Για νομοτεχνικούς λόγους, αλλά και προς αποφυγή αυτόματων συνδέσεων που παραπέμπουν αναίτια σε πρόωρες κρίσεις, όπως συμβαίνει λ.χ. με τη διατύπωση «κλήση ... στις περιπτώσεις που συγχωρείται προσωρινή κράτηση», αναδιατυπώθηκε η παρ. 1 του άρθρου 271 ΣχΚΠΔ, διαλαμβάνοντας πλέον ότι «στον κατηγορούμενο επιδίδεται κλήση για να εμφανισθεί στον ανακριτή, εκτός από την περίπτωση του άρθρου 276». Τέλος, επεξηγηματικά ορίζεται με προσθήκες εδαφίων στο μεν άρθρο 272 με το εδ. β' ότι «το ένταλμα βίαιης προσαγωγής εκτελείται σύμφωνα με το άρθρο 277», στο δε άρθρο 274 με το εδ. β' ότι «ο ανακρίνων έχει την υποχρέωση με διάταξή του να αιτιολογεί την απόρριψη των αποδεικτικών αιτημάτων του άρθρου 101». Για λειτουργικούς λόγους επαναδιατυπώνεται, εξάλλου, η παρ. 1 του παλαιότερα μακροσκελούς άρθρου 273 ΣχΚΠΔ, αφαιρουμένων των εδαφίων που αφορούν τις επιδόσεις εγγράφων της προδικασίας και κάθε άλλου είδους δικογράφων, για τα οποία ισχύουν οι οικείες διατάξεις των επιδόσεων. Παραλείπονται, επίσης, διατυπώσεις με αυτονόητο χαρακτήρα, όπως αυτή του εδ. β' της παρ. 1 στοιχ. β' που έπεται του ελέγχου στοιχείων της ταυτότητας του κατηγορουμένου, αφού η εκ

μέρους του εισαγγελέα άσκηση ποινικής δίωξης «αν υπάρχει περίπτωση παράβασης των διατάξεων του άρθρου 225 παρ. 2 του ΠΚ ή των διατάξεων του ΝΔ 127/1969 ή του Ν. 1975/1991, όπως ισχύουν» διέπεται από την αρχή της νομιμότητας της δίωξης, με αποτέλεσμα να μη χρήζει ειδικής αναφοράς η υποχρέωση δίωξης.

Δ. Σύλληψη και προσωρινή κράτηση.

Σε διορθωτικές παρεμβάσεις προέβη η Επιτροπή και στο πέμπτο Κεφάλαιο του δεύτερου τμήματος που αναφέρεται στη σύλληψη και προσωρινή κράτηση του κατηγορουμένου²⁵. Ως κύριες προτεραιότητες εγγράφηκαν αφενός οι μεμονωμένες βελτιωτικού χαρακτήρα επεμβάσεις στις διατάξεις για τη σύλληψη και αφετέρου οι νομοτεχνικού κυρίως χαρακτήρα επεμβάσεις στις διατάξεις για την προσωρινή κράτηση και τους περιοριστικούς όρους.

Έτσι, πιο συγκεκριμένα, στην παρ. 2 του άρθρου 276 προστέθηκε εδάφιο γ' που ορίζει ότι «το κατά την παράγραφο αυτή ένταλμα σύλληψης εκδίδεται μόνο όταν υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις επί τη βάσει συγκεκριμένων περιστατικών, που πρέπει να μνημονεύονται στο σώμα του εντάλματος, ότι ο κατηγορούμενος έχει σχεδιάσει την φυγή του ή την τέλεση άλλων σοβαρών εγκλημάτων», ώστε να εναρμονίζονται οι προϋποθέσεις επιβολής των στερητικών της προσωπικής ελευθερίας μέτρων. Περαιτέρω, στο άρθρο 276 προστέθηκε παρ. 4 που ορίζει ότι «το ένταλμα σύλληψης μπορεί να ανακληθεί οποτεδήποτε μετά από προηγούμενη σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα, αν εκλείψουν οι λόγοι που επέβαλαν την έκδοσή του», ώστε να καλυφθεί το κενό που υπήρχε ως προς την ανάκληση του εντάλματος.

Στη συνέχεια, στο άρθρο 282 ΣχΚΠΔ αποτυπώνεται εμφατικότερα – τόσο στον τίτλο όσο και στο γράμμα του άρθρου και ιδίως στην παρ. 3 αυτού - η σχέση επικουρικότητας των περιοριστικών όρων και του κατ' οίκον περιορισμού με το επαχθέστερο μέτρο της προσωρινής κράτησης και εξειδικεύεται ο κοινός σκοπός τους, που αποτελεί προϋπόθεση για την εφαρμογή της αρχής της αναγκαιότητας και της ειδικότερης επιλογής του λιγότερου επαχθούς μέτρου (Θ. Δαλακούρα, Προσωρινή κράτηση και

²⁵ Εισηγητές των διατάξεων αυτών ήταν οι Χ. Σεβαστίδης και Θ. Δαλακούρας. Την πρόταση για την προσθήκη στο άρθρο 283 παρ. 1 διατύπωσε ο Ν. Νικολάου.

περιοριστικοί όροι, 1998, σελ. 135 επ.· Λ. Μαργαρίτη, Προσωρινή κράτηση και περιοριστικοί όροι, 2012, σελ. 23 επ. *et passim* με περαιτέρω παραπομπές). Οι περιοριστικοί όροι και οι προϋποθέσεις επιβολής τους ρυθμίζονται στις παρ. 1 και 2 του άρθρου 283 ΣχΚΠΔ, ενώ ο ειδικότερος όρος του κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση και οι προϋποθέσεις επιβολής του αναλύονται στα άρθρα 284 και 285 ΣχΚΠΔ. Η αυτοτελής ρύθμισή τους διευκολύνει την απρόσκοπτη εφαρμογή τους και αποτρέπει την πιθανότητα σύγχυσης ως προς το πεδίο εφαρμογής τους και λοιπές δυσλειτουργίες που θα δυσχέραιναν την ευρεία εφαρμογή αυτού του τόσο χρήσιμου και αποτελεσματικού εναλλακτικού μέτρου. Τέλος, η προσωρινή κράτηση και οι προϋποθέσεις της αναπτύσσονται αυτοτελώς στο άρθρο 286 ΣχΚΠΔ, που διατηρεί ως προς το μέρος αυτό το γράμμα τού προηγούμενου νομικού πλαισίου, καθώς κρίθηκε ότι η σχετική ρύθμιση έχει αποκτήσει μια σχετική αποδοχή και λειτουργικότητα, η οποία μπορεί να διευρυνθεί περαιτέρω με τις βελτιωτικές επεμβάσεις στο ισχύον νομικό πλαίσιο. Αναγκαία κρίθηκε η ξεχωριστή ρύθμιση της προσωρινής κράτησης ανηλίκων, ώστε να αναδειχθούν οι ιδιαιτερότητες κατά την επιβολή της και οι ειδικές προϋποθέσεις της. Οι λοιπές διατάξεις των άρθρων 288 έως 300 ΣχΚΠΔ, που αφορούν την εκτέλεση του εντάλματος προσωρινής κράτησης, τις δικονομικές δυνατότητες του προσωρινά κρατούμενου για αίτηση άρσης ή αντικατάστασης της προσωρινής κράτησης και προσφυγή, τη διάρκεια της προσωρινής κράτησης, τη συρροή κρατήσεων και τη διαδικασία εγγυοδοσίας παραμένουν εν πολλοίς χωρίς σημαντικές επεμβάσεις στο γράμμα τους.

Στις άξιες μνείας επεμβάσεις του νομικού πλαισίου των επίμαχων θεσμών οφείλουν να αναφερθούν αναλυτικότερα:

α) Η ρύθμιση της παρ. 1 του άρθρου 283 που προσθέτει στους φορείς εκπλήρωσης της υποχρέωσης εμφάνισης του κατηγορουμένου κατά διαστήματα την «ελληνική προξενική αρχή στο εξωτερικό», η οποία ρητά διασαφηνίζεται ότι «υποχρεούται να εκτελεί τις σχετικές παραγγελίες των δικαστικών αρχών». Η προσθήκη αυτή ήταν επιβεβλημένη, καθόσον η λειτουργία του συγκεκριμένου περιοριστικού όρου δεν επιτρέπει τη δυσανάλογη επιβάρυνση του κατηγορουμένου σε περιπτώσεις που η εργασία ή η οικογένειά του ή ο χώρος διαβίωσής του είναι στο εξωτερικό.

β) Η ρύθμιση της παρ. 2 του άρθρου 286 που δικαιολογεί την εξαιρετική επιβολή της προσωρινής κράτησης για το πλημμέλημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή, «εφόσον αιτιολογημένα κρίνεται ότι δεν επαρκούν οι περιοριστικοί όροι ή ο κατ' οίκον περιορισμός με ηλεκτρονική επιτήρηση».

γ) Η ρύθμιση του άρθρου 287 που επιτρέπει την επιβολή προσωρινής κράτησης σε ανήλικο κατηγορούμενο που έχει συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο έτος της ηλικίας του, υπό τους όρους του προηγούμενου άρθρου, «εφόσον κατηγορείται για πράξη από τις αναφερόμενες στο άρθρο 127 ΠΚ». Έτσι εναρμονίζεται η επιβολή του επαχθέστατου μέτρου της προσωρινής κράτησης με τις σταθμίσεις και προτάξεις του νομοθέτη του ποινικού κώδικα.

δ) Η ρύθμιση του άρθρου 288 παρ. 1 εδ. β' που καθιστά το δικαστικό συμβούλιο (άρθρα 306 και 307 στοιχείο στ') αρμόδιο για κάθε τυχόν διαφωνία μεταξύ ανακριτή και εισαγγελέα είτε για την επιβολή προσωρινής κράτησης είτε για την επιβολή κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση είτε για την επιβολή περιοριστικών όρων. Στόχευση της συγκεκριμένης προσθήκης δεν ήταν απλώς η κάλυψη του κενού σε σχέση με το είδος και την έκταση της διαφωνίας, αλλά κυρίως η εξασφάλιση της ουσιαστικής νομιμότητας κρίσεων που σχετίζονται με το ύψος της εγγυοδοσίας ή τη συχνότητα εμφάνισης ενώπιον αρχής ή την επιβολή δυσανάλογων με τη βαρύτητα του εγκλήματος ειδικών περιοριστικών όρων, για τις οποίες η σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα μπορεί να λειτουργήσει εξασφαλιστικά. Εξάλλου, ειδικά ορίζεται η διαδικασία που οφείλει να ακολουθηθεί σε περίπτωση διαφωνίας για την προσωρινή κράτηση, καθόσον εκεί οφείλει να εξετασθεί η αναγκαιότητα λήψης εξασφαλιστικών μέτρων κατά το μεταξύ διάστημα.

ε) Η ρύθμιση του άρθρου 295 παρ. 2 εδ. β' που προσθέτει στο γράμμα του νόμου την παγίως ακολουθούμενη στη νομολογία πρακτική παροχής «εύλογης προθεσμίας που ορίζεται από τον ανακριτή» για την καταβολή του ποσού της εγγυοδοσίας.

5. Ποινική συνδιαλλαγή και ποινική διαπραγμάτευση (τρίτο τμήμα).

Ήδη εκ προοιμίου οφείλει να διατυπωθεί ότι τα διαλαμβανόμενα στο προκείμενο τρίτο Τμήμα του τρίτου Βιβλίου²⁶ του Σχεδίου ΚΠΔ αποτελούν σημαντικές τομές στη φυσιολογία της παραδοσιακής ποινικής δίκης.

Ειδικότερα, η αποσυμφόρηση δικαστικής ύλης και η ανάγκη επιτάχυνσης των ποινικών διαδικασιών εξυπηρετούνται στο Σχέδιο ΚΠΔ με την εισαγωγή νέων διαδικασιών εκδίκασης των υποθέσεων ή την ενίσχυση σχετικά παλαιότερων αντίστοιχων διαδικασιών. Οι διαδικασίες αυτές εντάσσονται δομικά σε μια κλίμακα που περιλαμβάνει την εφαρμογή του θεσμού της αποχής από την ποινική δίωξη, την εισαγωγή της συνοπτικής διαδικασίας της ποινικής διαταγής σε μια σειρά πλημμελημάτων, τον επανακαθορισμό και τη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής του θεσμού της ποινικής συνδιαλλαγής και τέλος την εισαγωγή του θεσμού της ποινικής διαπραγμάτευσης. Για προφανείς νομοτεχνικούς λόγους οι δύο τελευταίοι θεσμοί αποφασίστηκε από την Επιτροπή να αποτελέσουν αντικείμενο ξεχωριστής ρύθμισης στο πλαίσιο ενός αυτοτελούς τμήματος.

A. Ποινική συνδιαλλαγή.

Η ποινική συνδιαλλαγή εισήχθη θεσμικά στον ΚΠΔ με το άρθρο 17 Ν. 3904/2010 και αποτέλεσε το άρθρο 308B αυτού. Αν και η πρώτη αυτή εφαρμογή του νεοπαγούς αυτού θεσμού αντιμετωπίστηκε στην πράξη με μεγάλη επιφύλαξη και αναδείχθηκαν δυσλειτουργίες του τόσο στο δικαστικό όσο και στο δικηγορικό κόσμο, η διατήρηση και ενίσχυσή του κρίθηκε ως απολύτως αναγκαία. Αφενός γιατί εντάσσεται θεσμικά σε ένα σύστημα απονομής αποκαταστατικής δικαιοσύνης που οφείλει να προωθηθεί και να εμπεδωθεί στο ισχύον δίκαιο, ώστε παράλληλα με την αποσυμφόρηση δικαστικής ύλης να επικρατήσει στη συνείδηση του δικαστικού κόσμου η καταλαγή και η συνεννόηση ως τρόπος αποκατάστασης της δικαιοσύνης, αφετέρου γιατί αποτελεί ένα ιδιαιτέρως πρόσφορο θεσμό για την αποτελεσματική διαχείριση περιπτώσεων αποκατάστασης της βλάβης του εννόμου αγαθού που λαμβάνει χώρα μετά την έναρξη της δίωξης. Έναν θεσμό που, όπως πιστοποιεί η εκτεταμένη εφαρμογή του σε πληθώρα

²⁶ Εισηγητές των διατάξεων αυτών ήταν οι Θ. Δαλακούρας και Α. Τζαννετής. Τις ειδικότερες αιτιολογικές σκέψεις για τη ρύθμιση της ποινικής συνδιαλλαγής διατύπωσε γραπτώς ο πρώτος, ενώ τις αντίστοιχες σκέψεις για την ποινική διαπραγμάτευση ο δεύτερος.

νομοθεσιών της Ευρώπης, μπορεί με τις δέουσες τροποποιήσεις και την αλλαγή νοοτροπιών του παρελθόντος να ενταχθεί επιτυχώς και στην εγχώρια νομική πραγματικότητα. Στην κατεύθυνση αυτή η Επιτροπή του ΣχΚΠΔ ενέταξε στην εμβέλεια της ρύθμισης του άρθρου 301 ΣχΚΠΔ για λόγους συστηματικής ενότητας και τα αδικήματα σε βάρος του δημοσίου, τα οποία αρχικά είχαν εξαιρεθεί από το θεσμό της ποινικής συνδιαλλαγής, ενώ στη συνέχεια υπήχθησαν στο Ν. 4312/2014. Αντιστοίχως προέβη σε μια σειρά τροποποιήσεων, επιδιώκοντας να διευκολύνει αλλά και να οχυρώσει δικαιοκρατικά την ορθή εφαρμογή του θεσμού, την οποία επέκτεινε και στις περιπτώσεις ποινικής συνδιαλλαγής μετά την τυπική περάτωση της ανάκρισης και μέχρι την έναρξη της αποδεικτικής διαδικασίας στο δικαστήριο.

Ειδικότερα:

α) Στην παρ. 1 του άρθρου 301 ΣχΚΠΔ διαμόρφωσε το πεδίο εφαρμογής της ποινικής συνδιαλλαγής, εντάσσοντας σε αυτό τα κακούργηματα: (i) που προβλέπονται στα άρθρα 216 παρ. 3 και 4 και 242 παρ. 3 και 4 ΠΚ, (ii) που χωρίς βία ή απειλή στρέφονται κατά της ιδιοκτησίας και της περιουσίας, (iii) που προβλέπονται στους νόμους 1599/1986, 2803/2000 (κοινοτική απάτη), 2960/2001 (τελωνειακός κώδικας), 4557/2018 (νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες) και 4174/2013 (φοροδιαφυγή), ανεξάρτητα από την συνδρομή ή μη επιβαρυντικών περιστάσεων. Η συμπερίληψη των κακούργημάτων που προβλέπονται στα άρθρα 216 παρ. 3 και 4, 242 παρ. 3 και 4 ΠΚ και 22 παρ. 6 εδ. β' ν. 1599/1986 στη διαδικασία της ποινικής συνδιαλλαγής κρίθηκε αναγκαία, καθόσον αφενός και αυτά συνδέονται με οικονομικό περιεχόμενο και αφετέρου συνιστούν κατά κανόνα συνοδά εγκλήματα αυτών της απάτης και απιστίας και η τυχόν εξαίρεσή τους θα δυσχέραινε την ποινική συνδιαλλαγή συνολικά.

β) Στην παρ. 2 του ιδίου άρθρου ενέταξε μεταξύ των προσώπων που καλεί ο εισαγγελέας για ποινική συνδιαλλαγή ευλόγως και τον οριζόμενο βάσει των κείμενων διατάξεων νόμιμο εκπρόσωπο του δημοσίου. Για αυτόν τον λόγο καλεί τόσο τον κατηγορούμενο όσο και τον συγκεκριμένο εκπρόσωπο του δημοσίου ή επί των λοιπών περιπτώσεων τον παθόντα να εμφανισθούν ενώπιόν του, μετά ή δια των συνηγόρων τους, για συνδιαλλαγή.

γ) Στην παρ. 3 του ιδίου άρθρου ενέταξε στο περιεχόμενο του πρακτικού συνδιαλλαγής, εκτός από τη βεβαίωση της απόδοσης του πράγματος ή της

εντελούς ικανοποίησης της ζημίας που αναφέρεται στην κατηγορία, και την απαραίτητη ομολογία του κατηγορουμένου για την πράξη για την οποία κατηγορείται, έτσι ώστε να νομιμοποιείται απρόσκοπτα η όποια επιβολή ποινής.

δ) Στην παρ. 6 του ιδίου άρθρου, που αφορά επί απόπειρας τη βεβαίωση χρηματικής ικανοποίησης του ζημιωθέντος λόγω της ηθικής βλάβης, ορίστηκε ρητά ότι το ύψος της για την εφαρμογή των διατάξεων της ποινικής συνδιαλλαγής δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερο των τριάντα χιλιάδων ευρώ με την επιφύλαξη της διεκδίκησης τυχόν υπερβαινουσών το ως άνω ποσό αξιώσεων στα πολιτικά δικαστήρια.

ε) Αντιστοίχως ορίστηκε στο επόμενο εδάφιο της παρ. 6 ότι σε περιπτώσεις συμμετοχής, η καταβολή του συμφωνημένου χρηματικού ποσού από ένα συμμετόχο, ωφελεί και τους υπολοίπους. Αν κάποιος από τους συμμετόχους δεν επιθυμεί την ποινική συνδιαλλαγή, η υπόθεση χωρίζεται και ακολουθείται ως προς αυτόν η τακτική διαδικασία.

στ) Περαιτέρω, στην παρ. 7 του ιδίου άρθρου προβλέφθηκε η διαβίβαση της δικογραφίας στον εισαγγελέα εφετών και η εκ μέρους του εισαγωγή της υπόθεσης με απευθείας κλήση στο ακροατήριο του Μονομελούς Εφετείου. Αυτόδηλο είναι ότι λόγω της ειδικής θέσπισης του απλουστευμένου αυτού τρόπου παραπομπής δεν απαιτήθηκε στην περίπτωση αυτή η σύμφωνη γνώμη του προέδρου εφετών.

ζ) Τέλος, στην παρ. 8 του ιδίου άρθρου αναμορφώθηκε η διάταξη για την επιμέτρηση της ποινής, καθώς αφενός προβλέφθηκε ως αναγκαίος όρος για την πλήρη εφαρμογή των σχετικών με την επιμέτρηση διατάξεων η συνεκτίμηση από το δικαστήριο όχι μόνον του πρακτικού συνδιαλλαγής αλλά και των λοιπών στοιχείων της δικογραφίας, αφετέρου καθορίστηκαν ως ανώτατες ποινές κατά το άρθρο 79 ΠΚ η ποινή του ενός έτους ή επί επιβαρυντικών περιστάσεων των δύο ετών και ρυθμίστηκε η εκτέλεσή τους, ενώ προβλέφθηκε και η δυνατότητα του δικαστηρίου να εξετάζει αυτεπαγγέλτως, χωρίς να δεσμεύεται από το πρακτικό συνδιαλλαγής, τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 368 περ. β' και γ' ΚΠΔ και να μεταβάλλει τον νομικό χαρακτηρισμό της πράξης προς όφελος του κατηγορουμένου. Επίσης, προβλέφθηκε ότι κατά της απόφασης του δικαστηρίου χωρεί μόνο αναίρεση.

Εξάλλου, στην παρ. 1 του άρθρου 302 ΣχΚΠΔ η Επιτροπή επέκτεινε το πεδίο εφαρμογής της ποινικής συνδιαλλαγής και στις περιπτώσεις συνδιαλλαγής μετά την τυπική περάτωση της ανάκρισης και μέχρι την έναρξη της αποδεικτικής διαδικασίας στο δικαστήριο. Προς τούτο προβλέφθηκε στην παρ. 3 του ιδίου άρθρου ότι το πρωτοβάθμιο δικαστήριο που είναι αρμόδιο να κρίνει την ουσία της υπόθεσης, αν έχει υποβληθεί αίτημα σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο ή υποβληθεί μέχρι το πέρας της αποδεικτικής διαδικασίας, διακόπτει την συζήτηση της υπόθεσης και τάσσει προθεσμία δέκα πέντε ημερών στους συνηγόρους των διαδίκων για την σύνταξη του πρακτικού συνδιαλλαγής. Ειδικά ρυθμίστηκε, περαιτέρω, στην παρ. 4 του ιδίου άρθρου ότι αν δεν επιτευχθεί συνδιαλλαγή, η αίτηση του κατηγορουμένου θεωρείται ως ουδέποτε υποβληθείσα και τα ειδικά πρακτικά του άρθρου 141 παρ. 4 που τηρήθηκαν για τον σκοπό αυτό καταστρέφονται με το οικείο υλικό και τυχόν αντίγραφα τους δεν λαμβάνονται υπόψη σε κανένα στάδιο της δίκης. Αναγκαία κρίθηκε, εξάλλου, η πρόβλεψη πέμπτης παραγράφου στο άρθρο 302 ΣχΚΠΔ για την αναλογική εφαρμογή των παρ. 3 εδ. β', 5 και 6 του άρθρου 301 ΣχΚΠΔ και στην περίπτωση συνδιαλλαγής μετά την τυπική περάτωση της ανάκρισης, ώστε να καλύπτονται πλήρως και οι περιπτώσεις συνδιαλλαγής μετά την εισαγωγή της υπόθεσης στο ακροατήριο. Εξίσου αναγκαία κρίθηκε, τέλος, και η διαφοροποίηση των ποινών στην περίπτωση ποινικής συνδιαλλαγής σε αυτό το διαδικαστικό στάδιο (ποινή μέχρι δύο έτη ή επί επιβαρυντικών περιστάσεων μέχρι τρία έτη), ώστε να υφίσταται η απαραίτητη κλιμάκωση ανάλογα με τη διαδικαστική φάση. Κατά τα λοιπά, ισχύουν οι ίδιες αξιακές συνιστώσες τόσο για την επιμέτρηση και την εκτέλεση της ποινής όσο και για την πρόβλεψη του ενδίκου μέσου της αναίρεσης, με το οποίο σκοπείται η εξασφάλιση του ελέγχου νομικής ορθότητας της απόφασης.

B. Ποινική διαπραγμάτευση.

Με το άρθρο 303 ΣχΚΠΔ εισάγεται στην ελληνική έννομη τάξη ο αγγλοσαξωνικής μεν προελεύσεως, αλλά πλέον ιδιαιτέρως διαδεδομένος σε όλες σχεδόν τις χώρες του civil law, θεσμός του Plea Bargaining, κεντρικό χαρακτηριστικό γνώρισμα του οποίου είναι η ανταλλαγή της ομολογίας με την επιβολή μειωμένης ποινής. Στο ΣχΚΠΔ ο νέος θεσμός αποδίδεται με τον όρο «Ποινική Διαπραγμάτευση», ώστε να αντιδιασταλεί σαφώς από τον

συγγενή, πλην διαφορετικό θεσμό της «Ποινικής Συνδιαλλαγής», ο οποίος έχει ήδη εισαχθεί στην έννομη τάξη μας (βλ. άρθρο 308B ΚΠΔ) και αναβαθμίζεται περαιτέρω στο ΣχΚΠΔ (άρθρο 301). Η Επιτροπή δεν συμερίζεται τις αντιρρήσεις που έχουν διατυπωθεί κατά της εισαγωγής του νέου θεσμού στο ποινικό δικονομικό μας σύστημα (βλ. ιδίως *N. Ανδρουλάκη*, ΠοινΧρ 2014, 402) και θεωρεί ότι η ποινική διαπραγμάτευση μπορεί - με τις κατάλληλες προσαρμογές - να λειτουργήσει και εντός του μοντέλου της ηπειρωτικής ποινικής δίκης. Άλλωστε, ο θεσμός έχει εισαχθεί και λειτουργεί αποδοτικά σε χώρες, όπως η Γαλλία και η Γερμανία, με μακρά προσήλωση στην αρχή της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας. Όπου έχει εισαχθεί ο θεσμός, έχει αποσυμφορήσει σημαντικά την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης και αυτή ακριβώς η πρακτική χρησιμότητα επισκιάζει τις (όχι πάντοτε αδικαιολόγητες) δογματικές φύσεως ενστάσεις. Το γεγονός ότι η Ελλάδα είναι η μία από τις μόλις τρεις χώρες του Συμβουλίου της Ευρώπης (οι άλλες δύο είναι η Τουρκία και το Αζερμπαϊτζάν), που δεν έχει θεσμοθετήσει την ποινική διαπραγμάτευση αποτελεί την πλέον εύγλωπτη απόδειξη ότι πλέον σε πανευρωπαϊκό επίπεδο κυριαρχούν οι εναλλακτικές διαδικασίες (όπως το Plea Bargaining), οι οποίες τείνουν να υποκαταστήσουν την κλασική ποινική δίκη, η οποία λόγω της λόγω της σύνθετης δομής της και της μακράς διάρκειάς της, δεν μπορεί να ικανοποιήσει την ανάγκη της ταχείας και αποτελεσματικής διεκπεραίωσης της σύγχρονης ποινικής ύλης. Τη συμβατότητα του Plea Bargaining με την ΕΣΔΑ έχει αναγνωρίσει και το ΕΔΔΑ στη σημαντική απόφαση *Natsvlshvili and Togonidze* κατά Γεωργίας 29.4.2014, όπου γίνεται δεκτό ότι ο νέος θεσμός αποτελεί πλέον κοινό γνώρισμα των ευρωπαϊκών ποινικών συστημάτων και προσφέρει το σημαντικό όφελος της ταχείας εκδίκασης των ποινικών υποθέσεων και της ανακούφισης του φόρτου εργασίας των ποινικών δικαστηρίων.

Στο άρθρο 303 προκρίθηκε το κλασικό αγγλοσαξωνικό μοντέλλο, κατά το οποίο η διαπραγμάτευση λαμβάνει χώρα μεταξύ του συνηγόρου του κατηγορουμένου και του Εισαγγελέα και περιορίσθηκε στο αντικείμενο της διαπραγμάτευσης στην επιβλητέα ποινή (*sentence bargaining*). Απορρίφθηκε δηλαδή η άλλη μορφή του Plea Bargaining, αντικείμενο της οποίας είναι η παραίτηση του Εισαγγελέα από την έγερση μιας ή περισσότερων κατηγοριών (*charge bargaining*) με το σκεπτικό ότι ο παρ' ημίν Εισαγγελέας δεν διαθέτει την απεριόριστη εξουσία του Αμερικανού ομολόγου του να προσθαφαιρεί

κατηγορίες. Επίσης στην παρ. 4 το πλαίσιο ποινής εντός του οποίου μπορεί να κινηθεί η τιμή της προσυμφωνημένης μειωμένης ποινής διαμορφώνεται σε χαμηλότερα επίπεδα από εκείνα που προβλέπονται σε περίπτωση αναγνώρισης ελαφρυντικών περιστάσεων, προκειμένου να δημιουργηθεί κίνητρο στον κατηγορούμενο να ακολουθήσει τη διαδικασία διαπραγμάτευσης.

Αναφορικά με τα επί μέρους ανακύπτοντα ζητήματα η Επιτροπή κατέληξε στις ακόλουθες επιλογές:

α) Προκρίθηκε η εφαρμογή του νέου θεσμού σε αφηρημένο επίπεδο – εκτός των πλημμελημάτων – σε όλα τα κακουργήματα που τιμωρούνται με πρόσκαιρη κάθειρξη και όχι μόνο στα ελαφρύτερα κακουργήματα που τιμωρούνται με κάθειρξη μέχρι δέκα έτη και τούτο με το σκεπτικό να ενισχυθεί η αποσυμφορητική δράση του νέου θεσμού. Σε συγκεκριμένο επίπεδο εναπόκειται στον Εισαγγελέα να αξιολογήσει, αν τα χαρακτηριστικά ορισμένης εγκληματικής συμπεριφοράς (π.χ. είδος εγκλήματος, συνθήκες τέλεσης, προσωπικότητα του υπαιτίου) είναι τέτοια ώστε να δικαιολογείται η παράκαμψη της τακτικής ποινικής διαδικασίας και η ανταμοιβή της ομολογίας με μειωμένη ποινή. Ex lege ακατάλληλα προς διαπραγμάτευση θεωρούνται λόγω της αυξημένης ηθικοκοινωνικής απαξίας τους : (i) τα κακουργήματα, για τα οποία προβλέπεται και ποινή ισόβιας κάθειρξης, (ii) τα κακουργήματα του άρθρου 187^A ΠΚ (τρομοκρατικές πράξεις – τρομοκρατική οργάνωση) και (iii) τα κακουργήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας και της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής. Επί πλέον προβλέπεται ότι στα περιουσιακά εγκλήματα, τα οποία είναι δεκτικά και ποινικής συνδιαλλαγής και ποινικής διαπραγμάτευσης ο Εισαγγελέας δύναται να εξαρτήσει την έναρξη της διαπραγμάτευσης από την αποκατάσταση ή τουλάχιστον τη σοβαρή προσπάθεια αποκατάστασης της ζημίας, έτσι ώστε οι δύο νέοι εναλλακτικοί θεσμοί να συνεργασθούν αρμονικά και όχι ανταγωνιστικά μεταξύ τους. Για να διαμορφώσει, μάλιστα, πληρέστερη εικόνα της υπόθεσης σε σχέση με τη θέση του θύματος και τη ζημία μπορεί, αν το κρίνει αναγκαίο, να καλέσει αυτοτελώς τον παθόντα, μόνο του ή μετά συνηγόρου, ενώπιόν του.

β) Στο συντασσόμενο πρακτικό διαπραγμάτευσης απαιτήθηκε η ύπαρξη ομολογίας με τη σκέψη ότι, όπου ισχύει εξεταστικό σύστημα, για την

καταδίκη του κατηγορουμένου απαιτείται νόμιμη απόδειξη της ενοχής του, η οποία λόγω του ακρωτηριασμού της αποδεικτικής διαδικασίας μόνο στην ομολογία μπορεί να στηριχθεί. Αν δεν αξιωθεί ομολογία, τότε η καταδίκη, που έπεται του plea bargaining, δεν στηρίζεται σε κανένα αποδεικτικό μέσο με συνέπεια να παραβιάζεται το τεκμήριο αθωότητας (βλ. α. 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ).

γ) Θεσπίστηκε η δυνατότητα του δικαστηρίου να μειώσει περαιτέρω τη συμφωνηθείσα ποινή. Τούτο γιατί, τυχόν πλήρης δέσμευση του ποινικού δικαστηρίου από τη συμφωνηθείσα μεταξύ κατηγορουμένου και Εισαγγελέα μειωμένη ποινή θα αντέβαινε στο άρθρο 96 παρ. 1 Σ., ενόψει του ότι η ποινή θα επιβαλλόταν de facto από τον Εισαγγελέα και όχι από το ποινικό δικαστήριο. Η εξομοίωση του Εισαγγελέα με τους δικαστικούς λειτουργούς δεν αποδυναμώνει την ανωτέρω αντίρρηση, διότι σύμφωνα με το Σύνταγμα η αποκλειστική δικαιοδοσία για την επιβολή των ποινικών κυρώσεων ανήκει στα ποινικά δικαστήρια. Προκειμένου να εξασφαλισθεί η εναρμόνιση του θεσμού της ποινικής διαπραγμάτευσης με το άρθρο 96 Σ. η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η προσυμφωνηθείσα ποινή είναι η ανώτατη δυνατή επιβλητέα, έτσι ώστε και η διακριτική ευχέρεια του δικαστηρίου στην επιμέτρηση της ποινής να διαφυλάσσεται και το αποτέλεσμα της διαπραγμάτευσης να κατοχυρώνεται.

δ). Προβλέφθηκε η δυνατότητα του ποινικού δικαστηρίου να ελέγχει τον νομικό χαρακτηρισμό της πράξης στο πρακτικό διαπραγμάτευσης. Εφόσον η αρχή της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας διατηρείται ως κατευθυντήρια αρχή του ελληνικού ποινικοδικονομικού συστήματος, το ποινικό δικαστήριο δεν θα πρέπει να απαλλάσσεται από την υποχρέωση, να ελέγξει αν η συμφωνηθείσα ποινή μπορεί να επιβληθεί από αυτό με βάση τα πραγματικά περιστατικά και τον νομικό χαρακτηρισμό, που έχει επιλέξει η κατηγορούσα αρχή. Γι' αυτό θα πρέπει το ποινικό δικαστήριο να διατηρεί την εξουσία, πριν καταγνώσει την προσυμφωνηθείσα ποινή, να ερευνήσει τη νομική βασιμότητα της κατηγορίας ή άλλους λόγους που αποκλείουν την ποινική ευθύνη και στην περίπτωση αυτή να αθώσει παρά το plea bargaining τον κατηγορούμενο ή να προσδώσει στην πράξη τον προσήκοντα νομικό χαρακτηρισμό. Τυχόν δέσμευση του ποινικού δικαστηρίου από τον νομικό χαρακτηρισμό της πράξης στο πρακτικό διαπραγμάτευσης θα αντέβαινε στο άρθρο 96 παρ. 1 Σ. Όμως προκειμένου να μη δημιουργηθεί

στον κατηγορούμενο αίσθημα ανασφάλειας, που θα μπορούσε να λειτουργήσει ως αντικίνητρο για την υπαγωγή του στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης σε συνδυασμό με την άμβλυση του διερευνητικού καθήκοντος του δικαστηρίου σε τέτοιου είδους διαδικασίες κρίθηκε σκόπιμο η τυχόν μεταβολή του νομικού χαρακτηρισμού να είναι δυνατή μόνο προς όφελος του κατηγορουμένου.

Τέλος προβλέπεται ότι η δικογραφία χωρίζεται ως προς τους κατηγορουμένους που δεν επιθυμούν στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης και ως προς εκείνα εκ των συρρεόντων εγκλημάτων που δεν είναι δεκτικά διαπραγμάτευσης (άρθρο 303 παρ. 5).

Γ. Ικανοποίηση του παθόντος με αποδέσμευση περιουσιακών στοιχείων.

Με το άρθρο 304 ρυθμίζεται διαδικαστικά και για λόγους πληρότητας της σχετικής διαδικασίας το ζήτημα της ικανοποίησης του παθόντος, εφόσον συντρέχει περίπτωση κατάσχεσης ή δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων κατά τα άρθρα 34, 36, 260, 261, απαγόρευσης κίνησης τραπεζικών λογαριασμών ή ανοίγματος θυρίδων κατά το άρθρο 42 του ν. 4557/2018. Η ικανοποίηση του παθόντος μπορεί να γίνει σε μια τέτοια περίπτωση και με την απόδοση μέρους ή του συνόλου των κατασχεμένων ή δεσμευμένων περιουσιακών στοιχείων, ή των λογαριασμών σε βάρος των οποίων έχει επιβληθεί απαγόρευση κίνησης. Στην παρ. 2 καθορίζεται το αρμόδιο όργανο για την απόδοση των δεσμευμένων.

6. Διαδικασία στα δικαστικά συμβούλια (τέταρτο τμήμα).

Οι σχετικές διατάξεις του τέταρτου αυτού Τμήματος, που αφορά τη διαδικασία στα δικαστικά συμβούλια²⁷ δεν απομακρύνονται σημαντικά από τις ισχύουσες διατάξεις, καθώς υπακούουν στις ίδιες αξιακές αναφορές για τη λειτουργία και τον θεσμικό ρόλο των δικαστικών συμβουλίων. Συμπληρώνονται, ωστόσο, με τις αναγκαίες εναρμονίσεις προς τα διεθνώς κρατούντα, ώστε να μπορούν να αντανakλούν πληρέστερα τις θεμελιακού

²⁷ Εισηγητές των διατάξεων αυτών ήταν για τα άρθρα 305 έως 315 ο Α. Ζαχαριάδης και για τα άρθρα 316 έως 319 ο Π. Μπρακουμάτσος.

χαρακτήρα απαιτήσεις δικαιοσύνης και εν γένει δικαιοκρατικότητας της ποινικής διαδικασίας.

Έτσι, ειδικότερα, στο άρθρο 305 ΣχΚΠΔ καθορίζεται η σύνθεση του συμβουλίου των πλημμελειοδικών και επαναλαμβάνεται στην παρ. 2 η απαραίτητη για λόγους αντικειμενικότητας και δικαιοσύνης ρύθμιση για τις περιπτώσεις μη συμμετοχής του ανακριτή στη σύνθεση του συμβουλίου. Στο άρθρο 308 παρ. 1 προστίθεται τελευταίο εδάφιο, στο οποίο προβλέπεται ο τρόπος περάτωσης της κύριας ανάκρισης σε περίπτωση πράξης ανηλίκου κατηγορουμένου που αν την τελούσε ενήλικος θα ήταν κακούργημα. Περαιτέρω, στο άρθρο 308 ΣχΚΠΔ αναμορφώνεται η παρ. 2 του αντίστοιχου άρθρου του ΚΠΔ, που αφορά τη γνώση της εισαγγελικής πρότασης από τους διαδίκους και καθίσταται πληρέστερη από δικαιοκρατική άποψη, στο βαθμό που προβλέπει ρητά - παράλληλα με την υποχρέωση ενημέρωσης των διαδίκων εκ μέρους του εισαγγελέα - την άσκηση του δικαιώματος ακρόασης που υλοποιείται κατ' ελάχιστον με την υποβολή σχετικού υπομνήματος με τις απόψεις τους. Την ίδια υποχρέωση έχει ο εισαγγελέας όταν υποβάλλει πρόταση στο συμβούλιο για την έκδοση παρεμπόπτοντος βουλεύματος. Με τη ρύθμιση αυτή επιδιώκεται να τιθασευτεί ο αυτοματισμός που παρατηρείται στη δικαστηριακή πρακτική σε σχέση με την αποδοχή των εισαγγελικών προτάσεων, άνευ περαιτέρω έρευνας, από τα συμβούλια, ακόμα και σε περιπτώσεις πρόδηλα προβληματικών ή ατελών προτάσεων.

Έτι περαιτέρω, στο άρθρο 309 παρ. 1 περιορίζεται κατά τι ο κατάλογος των περιπτώσεων κατ' εξαίρεση περάτωσης της κύριας ανάκρισης, ενώ διαλαμβάνεται βελτιωτικά ότι ο εισαγγελέας εφετών προτείνει στον πρόεδρο εφετών να εισαχθεί η υπόθεση απευθείας στο ακροατήριο, μαζί με τα τυχόν *ήσσοнос βαρύτητας συναφή εγκλήματα*, έτσι ώστε να εφαρμόζονται αναλόγως και σε αυτή την περίπτωση οι διατάξεις των άρθρων 128 και 129 ΚΠΔ.

Στην ίδια κατεύθυνση βελτίωσης των ισχυουσών διατάξεων προστίθεται παρ. 3 στο άρθρο 311 ΣχΚΠΔ, που ρυθμίζει την απόδοση των δεσμευμένων περιουσιακών στοιχείων στον παθόντα σε περίπτωση κήρυξης ως απαράδεκτης της ποινικής δίωξης ή σε περίπτωση οριστικής παύσης της λόγω παραγραφής ή θανάτου του κατηγορουμένου. Αντιστοίχως, προστίθενται παράγραφοι στο άρθρο 315 ΣχΚΠΔ, που προβλέπουν αφενός

τη δυνατότητα του δικαστικού συμβουλίου να διατάξει την αυτοπρόσωπη εμφάνιση του κατηγορουμένου, όταν αυτό αποφαινεται με οποιαδήποτε αφορμή για την επιβολή ή μη προσωρινής κράτησής του και αφετέρου τη δυνατότητα του δικαστικού συμβουλίου να αποφασίζει και για τη διατήρηση ή την άρση ή τον περιορισμό της δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων είτε του κατηγορουμένου είτε τρίτου προσώπου που επιβλήθηκε κατά τη διάρκεια της ανάκρισης. Δικονομικά αυτόνομο και δικαιοκρατικά επιβεβλημένο - ενόψει του επαχθούς χαρακτήρα της δέσμευσης - είναι, εξάλλου, ότι σε περιπτώσεις που συντρέχει λόγος περάτωσης της δίκης στο πρόσωπο ενός μόνον κατηγορουμένου (λ.χ. επί θανάτου), ο εισαγγελέας οφείλει αμελλητί να διαχωρίσει την υπόθεση ως προς το πρόσωπο αυτό και να εισαγάγει πρότασή του στο αρμόδιο συμβούλιο για περάτωση της δίκης ως προς αυτό και για άρση της δέσμευσης καθώς και κάθε άλλου επιβαρυντικού μέτρου, όπως λ.χ. της κατάσχεσης.

Αντιστοίχως, στα άρθρα 316 και 317 ΣχΚΠΔ καθορίζεται η σύνθεση του συμβουλίου εφετών και η αρμοδιότητά του να αποφασίσει α) για τις εφέσεις που ασκούνται κατά των βουλευμάτων του συμβουλίου πλημμελειοδικών σύμφωνα με όσα ορίζονται στο άρθρο 481 και β) για τις προτάσεις του εισαγγελέα των εφετών να αναθεωρηθεί η κατηγορία σύμφωνα με όσα ορίζονται στην παρ. 2 του άρθρου αυτού και στις περιπτώσεις των άρθρων 43 παρ. 2 και 323.

VI. Οι ειδικότερες τροποποιήσεις στις διατάξεις του τετάρτου Βιβλίου για τη διαδικασία στο ακροατήριο.

Ήδη εξ αρχής διασαφηνίζεται ότι τα διαλαμβανόμενα στο προκείμενο τέταρτο Βιβλίο του ΣχΚΠΔ δεν απομακρύνονται ριζικά από τις ρυθμίσεις του ισχύοντος ΚΠΔ. Σε καθένα από τα τρία Τμήματα του Βιβλίου αυτού προωθούνται και θεσπίζονται, βέβαια, βελτιωτικές και συμπληρωματικές διατάξεις, οι οποίες εντάσσονται απρόσκοπτα στο ισχύον δικονομικό σύστημα και τις αξιακές αναφορές του.

1. Προπαρασκευαστική διαδικασία (1^ο Τμήμα).

Μικρές μόνον αποκλίσεις από το γράμμα των ισχυουσών διατάξεων του ΚΠΔ για την κλήτευση και προσφυγή κατά της απευθείας κλήσης εμφανίζουν οι αντίστοιχες διατάξεις του ΣχΚΠΔ²⁸. Έτσι, ειδικότερα:

Στο άρθρο 320 παρ. 2 επανακαθορίζονται οι περιπτώσεις κλήτευσης του κατηγορουμένου στο ακροατήριο αφενός με κλητήριο θέσπισμα και αφετέρου με κλήση.

Στο άρθρο 321 προστίθεται παρ. 6, στην οποία αποδίδεται το γράμμα της ισχύουσας διάταξης του άρθρου 325 ΚΠΔ για την παραμονή των δικογραφιών στο οικείο δικαστικό γραφείο. Στο ίδιο άρθρο προστίθεται εδάφιο γ' στην παρ. 2 που επιτάσσει την αναγραφή τόσο στο κλητήριο θέσπισμα όσο και στην κλήση της ερήμην του κατηγορουμένου εκδίκασης της υπόθεσης ως συνέπεια της μη εμφάνισής του στη δίκη κατά την ορισθείσα δικάσιμο. Η προσθήκη αυτή ενσωματώνει και υλοποιεί την αξίωση της Οδηγίας 2016/343/ΕΕ.

Στο δε άρθρο 322 βελτιώνονται οι διατάξεις αφενός της παρ. 1, στην οποία καθορίζεται ρητά ο τρόπος άσκησης του δικαιώματος προσφυγής του κατηγορουμένου (είτε αυτοπροσώπως είτε μέσω αντιπροσώπου), αφετέρου της παρ. 2, στην οποία ρυθμίζεται τόσο η υποχρέωση διατύπωσης στην έκθεση ή στο δικόγραφο των λόγων για τους οποίους ασκείται η προσφυγή όσο και η καταβολή παράβολου υπέρ του δημοσίου ποσού εκατόν πενήντα (150) ευρώ. Εξάλλου, στο άρθρο 323 ρυθμίστηκε αυτοτελώς για νομοτεχνικούς λόγους η περίπτωση προσφυγής των προσώπων ιδιάζουσας δωσιδικίας.

Στις λοιπές διατάξεις του πρώτου Τμήματος η Επιτροπή προώθησε συμπληρώσεις:

α) Στο άρθρο 324 ΣχΚΠΔ για την ανάκληση της εισαγωγής που έγινε με απευθείας κλήση, παρέχοντας στον εισαγγελέα πλημμελειοδικών τη δυνατότητα να αποσύρει την υπόθεση και όταν το κλητήριο θέσπισμα δεν περιέχει τα απαιτούμενα στοιχεία που ορίζονται στο άρθρο 321.

β) Στο ίδιο άρθρο, προσθέτοντας παρ. 2 και 3, με τις οποίες συμπληρώνει τη δικαιοδοσία του εισαγγελέα εφετών στις περιπτώσεις του άρθρου 309 παρ. 2 και 111 παρ. 6, αλλά και του εκάστοτε αρμόδιου εισαγγελέα στην

²⁸ Εισηγητής των διατάξεων αυτών ήταν ο Ν. Νικολάου.

περίπτωση που δεν έχει εισαχθεί προς εκδίκαση πράξη η οποία περιγράφεται στην ίδια έγκληση, μήνυση, αναφορά ή αίτηση.

γ) Στο άρθρο 326 παρ. 3, διαγράφοντας τα εδ. β και γ του παλιότερου κειμένου που αφορούσαν την υποχρέωση του κατηγορουμένου να γνωστοποιήσει στον εισαγγελέα και στους διαδίκους τους μάρτυρες που κλητεύει, σε όσες περιπτώσεις κατηγορείται για πράξη για την οποία ο νόμος επιτρέπει την απόδειξη της αλήθειας.

δ) Στο άρθρο 327, αναμορφώνοντας την παρ. 3 και ορίζοντας ότι «η κλήτευση των μαρτύρων που προτείνονται μπορεί να γίνει το αργότερο δύο ημέρες πριν από τη δικάσιμο και με τηλεομοιοτυπία ή άλλο ανάλογο μέσο».

2. Κύρια Διαδικασία (2^ο Τμήμα).

Σε σημαντικότερες παρεμβάσεις προέβη η Επιτροπή σε ορισμένες από τις διατάξεις του 2^{ου} Τμήματος του Βιβλίου αυτού²⁹, όπως λ.χ. σε σχέση με την έναρξη και εξέλιξη της ακροαματικής διαδικασίας. Και εν προκειμένω, βέβαια, οι θεσπισθείσες βελτιωτικές διατάξεις εντάσσονται απρόσκοπτα στο ισχύον δικονομικό σύστημα και υπακούουν στις αξιακές αναφορές του.

A. Θεμελιώδεις αρχές της διαδικασίας.

Στο πρώτο Κεφάλαιο, που αφορά τις θεμελιώδεις αρχές της διαδικασίας, αναπροσαρμόστηκε στην παρ. 1 του άρθρου 329 (αρχή της δημοσιότητας) για λόγους νομοτεχνικής συνέπειας το όριο ανηλικότητας στα 18, ενώ προστέθηκε παρ. 2 που ορίζει ότι «τα δικαστήρια ανηλίκων συνεδριάζουν κεκλεισμένων των θυρών. Εκτός των διαδίκων, των συνηγόρων τους και των επιμελητών ανηλίκων, μπορούν να παρίστανται οι γονείς ή οι τρίτοι που ασκούν την γονική μέριμνα ή οι επίτροποι, καθώς και οι αντιπρόσωποι της οικείας εταιρίας προστασίας ανηλίκων». Κατά τα λοιπά, η μεν διάταξη για την προφορικότητα της διαδικασίας παρέμεινε αναλλοίωτη, η δε διάταξη για τη συμπεριφορά των δικαστικών λειτουργών (άρθρο 332) εξειδικεύτηκε περισσότερο και διευρύνθηκε, καθώς απαιτήθηκε οι δικαστικοί λειτουργοί – και όχι μόνον οι δικαστές – να μεταχειρίζονται κατά τη διάρκεια της

²⁹ Εισηγητές των διατάξεων αυτών ήταν οι Θ. Δαλακούρας και Ι. Γιαννίδης. Την εισαγωγή της διάταξης του άρθρου 343 παρ. 2 πρότεινε ο Α. Τζαννετής, τη διάταξη του άρθρου 349 επιμελήθηκαν οι Ι. Γιαννίδης και Α. Τζαννετής και τέλος τη διάταξη του άρθρου 340 οι Χ. Σεβαστίδης και Α. Τζαννετής.

διαδικασίας στο ακροατήριο τα πρόσωπα που συμμετέχουν στη δίκη κατά τρόπο αμερόληπτο, ευπρεπή, απαθή και ψύχραιμο.

B. Καθήκοντα και δικαιώματα του διευθύνοντος τη συζήτηση.

Στο δεύτερο Κεφάλαιο που αφορά τη διεύθυνση της ακροαματικής διαδικασίας η Επιτροπή εξέτασε διεξοδικά δύο σημαίνουσες μεταρρυθμίσεις αναφορικά αφενός με τον ορισμό εισηγητή δικαστή σε δίκες κακουρηγμάτων και αφετέρου με την εισαγωγή μιας μορφής διασταυρούμενης εξέτασης των προσωπικών αποδεικτικών μέσων κατά το πρότυπο της § 239 Γερμανικού ΚΠΔ.

Η πρόταση για τον ορισμό εισηγητή δικαστή σε δίκες κακουρηγμάτων αποσκοπούσε πρωτίστως στην ολόπλευρη διερεύνηση της υπόθεσης, παράλληλα όμως και στη διαφύλαξη της αμεροληψίας του διευθύνοντος τη διαδικασία και εντεύθεν στην περαιτέρω εδραίωση της εμπιστοσύνης των κοινωνιών σε ένα αμερόληπτο και αντικειμενικό δικαστήριο κατά την επιταγή του άρθρου 6 ΕΣΔΑ. Ο ορισμός εισηγητή δικαστή στις σοβαρότερες ποινικές δίκες θα μπορούσε να ενισχύσει το διαγνωστικό καθήκον του δικαστηρίου, αφού παράλληλα με τον προεδρεύοντα και ο εισηγητής θα λάμβανε προηγουμένως γνώση του φακέλου της δικογραφίας, έτσι ώστε να μπορεί να ανταποκρίνεται στο καθήκον εξέτασης όλων των αποδείξεων. Επιπρόσθετα θα διαφύλαττε την αμεροληψία του διευθύνοντος τη διαδικασία, αφού η άμεση ανάμιξη του στην εξέταση ιδίως των μαρτύρων και πραγματογνωμόνων και οι ενδεχόμενες αντιπαραθέσεις του με αυτούς ή με τους διαδίκους ή τους συνηγόρους τους απηχεί αντιλήψεις εξεταστικής δίκης (βλ. ήδη προηγουμένως *Ι. Ανδρουλάκη*, Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, σελ. 169 επ.· *Α. Καρρά*, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 706 επ.) που δεν συνάδουν με την αξίωση αμεροληψίας του άρθρου 6 ΕΣΔΑ, το οποίο ως γνωστόν απαιτεί όχι μόνον να είναι αλλά και να φαίνεται αμερόληπτο και αντικειμενικό το δικαστήριο που δικάζει. Λαμβανομένων υπόψη συγκεκριμένων υπηρεσιακών ζητημάτων που θα συνδέονταν με την εφαρμογή της πρότασης αυτής και θα επιβάρυναν τους συνέδρους δικαστές καθώς και συγκεκριμένων αντιδράσεων από τις δικαστικές ενώσεις για τις επενέργειες του μη πρωταγωνιστικού ρόλου του προεδρεύοντος, η Επιτροπή επανεξέτασε ύστερα από τη Διαβούλευση την περί ης ο λόγος πρόταση και την απέσυρε, επαναφέροντας την παλαιότερη ρύθμιση.

Στη δεύτερη περίπτωση, που αφορά την εισαγωγή μιας μορφής διασταυρούμενης εξέτασης των προσωπικών αποδεικτικών μέσων κατά το πρότυπο της § 239 Γερμανικού ΚΠΔ, η Επιτροπή τροποποίησε το εδ. β' στην παρ. 2 του άρθρου 333 ΣχΚΠΔ, ώστε να παρέχεται για λόγους ουσιαστικής διάγνωσης της αλήθειας στον διευθύνοντα τη συζήτηση «το δικαίωμα να υποβάλει πρόσθετες ερωτήσεις στους μάρτυρες, πραγματογνώμονες ή τεχνικούς συμβούλους, καθώς και στους κατηγορούμενους, για ζητήματα που θεωρεί αναγκαία για την πληρέστερη διασαφήνιση της υπόθεσης». Εύστοχα έχει επισημανθεί εν προκειμένω ότι η συμπληρωματική διερευνητική δραστηριότητα του διευθύνοντος τη συζήτηση «αφενός ενισχύει τη δικαστική ουδετερότητα και αμεροληψία και αφετέρου μειώνει τον κίνδυνο εσφαλμένων δικαστικών κρίσεων» (C. Roxin, Strafprozessrecht, 1994, S. 182 ff.· ομοίως Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 707). Εξυπακούεται, βέβαια, ότι για να αποκτά πραγματικό νόημα η συμπληρωματική διερευνητική δραστηριότητα του διευθύνοντος τη συζήτηση, θα έχει προηγηθεί η κατά κύριο λόγο εξέταση των προσωπικών αποδεικτικών μέσων από τον εισαγγελέα, τους συνέδρους δικαστές και τους διαδίκους. Περαιτέρω, εξυπακούεται ότι τα αναφερόμενα στην παρ. 3 του άρθρου 333 ΣχΚΠΔ σε σχέση με την ισότητα ακρόασης και το δικαίωμα τελευταίας λέξης του κατηγορουμένου παραμένουν αναλλοίωτα, καθώς συνιστούν ουσιώδεις εκφάνσεις της δικανικής μορφής της ποινικής δίκης.

Τέλος, η Επιτροπή βελτίωσε τη διατύπωση στην παρ. 1 του άρθρου 337 ΣχΚΠΔ, που αφορά τις περιπτώσεις σύλληψης για ψευδορκία, διαλαμβάνοντας τη μη απομάκρυνση του μάρτυρα «τις ώρες που συνεδριάζει το δικαστήριο» και την κύρωση σε περίπτωση παραβίασης της υποχρέωσης αυτής.

Γ. Έναρξη της ακροαματικής διαδικασίας.

Οι επιμέρους τροποποιήσεις στο τρίτο κεφάλαιο του δεύτερου τμήματος του 4^{ου} Βιβλίου εντοπίζονται κυρίως αφενός στη νομοτεχνική αναδιάρθρωση των ειδικότερων ενεργειών κατά την έναρξη της ακροαματικής διαδικασίας και αφετέρου στην απλούστερη των διατάξεων σχετικά με την αναβολή της δίκης.

Η αφηρητική για την εκδίκαση ρύθμιση του άρθρου 339 καθώς και η αξονικής σημασίας για τη μορφή της δίκης διάταξη του άρθρου 340 ΣχΚΠΔ παρέμειναν κατά βάση αναλλοίωτες ως προς το γράμμα τους, καθώς κρίθηκε ότι απηχούν μια ήδη εμπεδωμένη στην πράξη και ελεγμένη από δικαιοκρατική άποψη πρακτική. Άλλωστε, οι ειδικότερες προβλέψεις για την δι' εξουσιοδοτήσεως εκπροσώπηση του κατηγορουμένου από συνήγορο και τον αυτεπάγγελο διορισμό συνηγόρου επί κακουργημάτων εναρμονίζονται πλήρως με τα διεθνώς κρατούντα. Τούτων δοθέντων, η Επιτροπή περιορίστηκε στην προσθήκη δύο μερικότερων ρυθμίσεων, οι οποίες εναρμονίζουν έτι περαιτέρω τη γενικότερη ρύθμιση του άρθρου 340 με την ευρωπαϊκή δικαιοταξία και τις ειδικότερες αξιώσεις του ΕΔΔΑ. Η πρώτη αφορά την προσθήκη εδ. γ' στην παρ. 2, με το οποίο επιδιώκεται η αντιμετώπιση των περιπτώσεων επιγενόμενης απουσίας ή μη εκπροσώπησης του κατηγορουμένου από πληρεξούσιο δικηγόρο στις επόμενες της εναρκτήριας συνεδριάσεως του δικαστηρίου. Σύμφωνα με αυτήν, σε δίκες για κακούργημα με μακρά διάρκεια ή μη εμφάνιση ή μη παράσταση ή με οποιονδήποτε τρόπο μη εκπροσώπηση δεν εμποδίζει την πρόοδο της δίκης. Αν, βέβαια, υφίσταται περίπτωση δικαιολογημένης παραίτησης του πληρεξουσίου δικηγόρου ή ανάκλησης της προς αυτόν εντολής εφαρμόζονται αναλόγως τα εδάφια α' και β' της παρ. 2. Η δεύτερη προσθήκη έρχεται να συμπληρώσει το γράμμα της παρ. 4, προβλέποντας ότι για να καθίσταται δυνατή η εκδίκαση μιας υπόθεσης με ωσεί παρόντα τον κατηγορούμενο, δεν εξετάζεται απλώς αν ο κατηγορούμενος που δεν εμφανίστηκε ή δεν εκπροσωπήθηκε «έχει νομίμως κλητευθεί», αλλά και αν αυτός «έχει ενημερωθεί ότι σε περίπτωση μη εμφάνισης ή μη εκπροσώπησής του θα δικαστεί ερήμην».

Για αντίστοιχους λόγους διατηρήθηκε χωρίς επεμβάσεις και η ρύθμιση του άρθρου 341 που αφορά την αίτηση ακύρωσης της διαδικασίας. Αντίθετα, ουσιώδεις επεμβάσεις έγιναν στο γράμμα των διατάξεων 342 κ.ε. του ΣχΚΠΔ. Έτσι, ειδικότερα, στο άρθρο 343 ΣχΚΠΔ ρυθμίστηκε αυτοτελώς η ενημέρωση του κατηγορουμένου για το δικαίωμα αντίκρουσης της κατηγορίας με πλήρη έκθεση των ισχυρισμών του καθώς και για το δικαίωμα διατύπωσης των παρατηρήσεών του ύστερα από την εξέταση κάθε μάρτυρα ή την έρευνα οποιουδήποτε άλλου αποδεικτικού μέσου. Το γράμμα της ρύθμισης αυτής ταυτίζεται εν πολλοίς με το γράμμα του υποεδαφίου β' του άρθρου 342 ΚΠΔ.

Αυτόδηλο καθίσταται, ωστόσο, ότι με τη νέα ρύθμιση αναδεικνύεται σαφέστερα η σημασία της ενεργούς συμμετοχής του κατηγορουμένου στην ακροαματική διαδικασία.

Μια εξίσου σημαντική καινοτομία εισάγεται με την προσθήκη δεύτερης παραγράφου στο άρθρο 343, με την οποία θεσπίζεται το δικαίωμα του κατηγορουμένου να ζητεί από το δικαστήριο τον αναγκαίο χρόνο προετοιμασίας για την αντίκρουση της κατηγορίας, «αν από την αποδεικτική διαδικασία προκύψουν νέες περιστάσεις, οι οποίες θα μπορούσαν να συνδεθούν με επιτρεπτή μεταβολή της». Με τη διάταξη αυτή, η οποία έχει ως σημείο αναφοράς την ισχύουσα § 265 StPO και καλύπτει το θεσμικό κενό του προϊσχύσαντος ΚΠΔ (βλ. σχετική επισήμανση σε Τζαννετή, Η ταυτότητα της δικονομικής πράξης 285 επ), εξασφαλίζεται πληρέστερα το δικαίωμα σε αποτελεσματική υπεράσπιση, όπως προσδιορίζεται αυτό στην πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ για το άρθρο 6 παρ. 1 β' ΕΣΔΑ (βλ. Απόφαση Pelissier/Sassi κατά Γαλλίας της 25.3.199· Απόφαση Nuutinen κατά Φινλανδίας της 24/7/2007· Απόφαση Miraux κατά Γαλλίας· Απόφαση Abramyan κατά Ρωσίας της 9/10/2008). Για να αποφευχθούν περιπτώσεις καταχρηστικής άσκησης του συγκεκριμένου δικαιώματος προβλέπεται ρητά ότι ο αναγκαίος χρόνος προετοιμασίας προσδιορίζεται κατά την κρίση του δικαστηρίου και μπορεί να δικαιολογήσει μόνον διακοπή της δίκης και ουδέποτε αναβολή.

Περαιτέρω, για νομοτεχνικούς λόγους που συνέχονται με την ανάγκη διατήρησης της παραδοσιακής αρίθμησης και εν ταυτώ με την πρόταξη συγκεκριμένων προτεραιοτήτων κατά την ρύθμιση των επιμέρους ενεργειών της ακροαματικής διαδικασίας προβλέφθηκαν στα άρθρα 344 και 345 ΣχΚΠΔ αναλυτικά οι ενέργειες νομιμοποίησης των διαδίκων, απαγγελίας της κατηγορίας, υπόδειξης της δυνατότητας συνδιαλλαγής, όπου αυτή προβλέπεται, υπόμνησης των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου καθώς και εξέτασης των τυχόν περιπτώσεων συνάφειας ή συμμετοχής ή χωρισμού της δίκης.

Την ανάγκη απλούστευσης του νομικού πλαισίου των αναβολών της δίκης και εν ταυτώ την ανάγκη διασφάλισης της εσωτερικής λειτουργικής ανεξαρτησίας των δικαστών εξυπηρετούν, στη συνέχεια, οι ρυθμίσεις των άρθρων 348 και 349 ΣχΚΠΔ. Είναι αληθές ότι προηγούμενο νομικό καθεστώς

υπέμετρου περιορισμού της δυνατότητας χορήγησης αναβολών υπήρξε αποτέλεσμα μιας αγχώδους νομοθετικής προσπάθειας συντόμευσης του χρόνου εκδίκασης των υποθέσεων, ώστε να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα αδικαιολόγητων καθυστερήσεων και υπερβάσεων του εύλογου χρόνου διάρκειας των δικών. Ωστόσο, ασχέτως των αμφίβολων αποτελεσμάτων, η όλη προσπάθεια απαγόρευσης χορήγησης αναβολών προσέκρουε ευθέως στη διάταξη του άρθρου 87 παρ. 1 Σ., στο βαθμό που περιόριζε την εσωτερική ανεξαρτησία των δικαστών και οδηγούσε σε αναγκαστική εκδίκαση ακόμα και όσων υποθέσεων δεν μπορούσαν να δικασθούν εξαιτίας ελλείψεων (βλ. αντί άλλων Α. Καρρά, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 729). Υπό αυτό το πρίσμα το άρθρο 349 ΣχΚΠΔ απλουστεύει τη διαδικασία αναβολών, χωρίς να ευνοεί την καταχρηστική εφαρμογή αντίστοιχων αιτημάτων, αφού η κρίση επί αυτών ανήκει στο δικαστήριο που αποφαινεται με ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία για τον λόγο της αναβολής και επιπρόσθετα για το ότι το κώλυμα δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί με διακοπή της δίκης. Αντίστοιχη ρύθμιση για δυνατότητα διακοπής της δίκης για οκτώ το πολύ ημέρες, αλλά και για δυνατότητα διεξαγωγής της δίκης με εκπροσώπηση του κατηγορουμένου από τον συνήγορό του, περιλαμβάνει αυτούσια και το γράμμα της διάταξης του άρθρου 348 ΣχΚΠΔ που παρέμεινε αναλλοίωτο.

Οι λοιπές διατάξεις που ρυθμίζουν τις περιπτώσεις αναβολής της δίκης για νέες (κρείσσονες) αποδείξεις (άρθρο 352 παρ. 3 ΣχΚΠΔ) ή αναβολής της δίκης λόγω απουσίας μαρτύρων ή πραγματογνωμόνων (άρθρο 352 παρ. 1 και 2 ΣχΚΠΔ) παραμένουν με ίδιο περιεχόμενο. Η πρώτη διάταξη υπακούει στην ανάγκη ολόπλευρης διερεύνησης της υπόθεσης και εν ταυτώ στην αξίωση ορθής απονομής της δικαιοσύνης. Τουναντίον, η δεύτερη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 352, όπως και αυτή της παρ. 2 του ιδίου άρθρου, αποτυπώνει το προβάδισμα εκδίκασης της υπόθεσης με την προώθηση επιλογών που τείνουν στην αποσόβηση των αναβολών, εν ταυτώ όμως και στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων όλων των παραγόντων της δίκης που ευλόγως επιθυμούν την παρουσία και εξέταση των απόντων μαρτύρων ή πραγματογνωμόνων.

Δ. Αποδεικτική διαδικασία.

Μικρές βελτιωτικού χαρακτήρα επεμβάσεις περιλαμβάνει το επόμενο τέταρτο κεφάλαιο του δεύτερου Τμήματος του 4^{ου} Βιβλίου. Η εξέταση των αποδεικτικών μέσων στο πλαίσιο της αποδεικτικής διαδικασίας εγγράφεται ως το πλέον κομβικό στάδιο της ακροαματικής διαδικασίας, διαπίστωση που δικαιολογεί ευθέως τη βελτίωση των συγκεκριμένων διατάξεων και την εναρμόνισή τους με τις αξιώσεις δικαιοσύνης και δημοκρατικότητας της διαδικασίας. Άλλωστε, η ανάγκη ενδεδειγμένης ρύθμισης των όρων διεξαγωγής των αποδείξεων αντανακλά τόσο την απαίτηση ολόπλευρης διερεύνησης της υπόθεσης που συνέχεται με το διαγνωστικό καθήκον του δικαστηρίου και την υποχρέωση διασαφήνισης της εκδικαζόμενης πράξης, όσο και την απαίτηση ελεγχιμότητας της αξιοπιστίας των αποδείξεων.

Στην κατεύθυνση αυτή και συνεκτιμώντας τις αξιώσεις που απορρέουν από τις αρχές της αμεσότητας, της δημοσιότητας, της προφορικότητας και της δίκαιης δίκης, η Επιτροπή προέβη σε συγκεκριμένες προσθήκες στις υφιστάμενες διατάξεις, διατηρώντας κατά τα λοιπά την κεντρική δομή, το γράμμα και το πνεύμα των σχετικών διατάξεων. Έτσι, ειδικότερα, η μεν ρύθμιση του άρθρου 350 ΣχΚΠΔ για την απαγόρευση επικοινωνίας μαρτύρων διατηρήθηκε ως είχε, καθώς σκοπεί στην εξασφάλιση του ανεπηρέαστου των μαρτυρικών καταθέσεων, όπως και η διάταξη του άρθρου 351 παρ. 2, που παρέχει στον διευθύνοντα τη συζήτηση τη δυνατότητα ανάθεσης της εξέτασης μαρτύρων σε έναν από τους συνέδρους δικαστές. Για λόγους αποφυγής άσκοπης ταλαιπωρίας και αγανάκτησης θεσπίστηκε, περαιτέρω, στο άρθρο 351 ΣχΚΠΔ τρίτη παράγραφος που παρέχει στο δικαστήριο τη δυνατότητα «να απαλλάξει μάρτυρα που κλητεύθηκε από παραδρομή».

Εξάλλου, για λόγους δικαιοσύνης της διαδικασίας που εν προκειμένω συνέχεται με την πραγματική γνώση οποιασδήποτε κοινοποίησης προβλέφθηκε στο άρθρο 352 παρ. 2 δεύτερο εδάφιο που διαλαμβάνει ότι το δικαστήριο σε περίπτωση αναβολής «ανακοινώνει την δικάσιμο αυτή στους παρόντες από τους διαδίκους, μάρτυρες και πραγματογνώμονες και κλητεύονται μόνο οι απόντες διάδικοι, μάρτυρες ή πραγματογνώμονες». Εν συνεχεία, για λόγους εξασφάλισης της ουσιαστικής άσκησης του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, κατ' άρθρο 6 ΕΣΔΑ, προστέθηκε στην παρ. 1 του άρθρου 353 ΣχΚΠΔ που αφορά την προσαγωγή μαρτύρων ότι «η άμεση εμφάνιση και εξέταση μάρτυρα που δεν κλητεύθηκε ή του οποίου το όνομα

δεν γνωστοποιήθηκε» μπορεί να διαταχθεί από το δικαστήριο μόνον «εφόσον δεν αντιλέγει ο κατηγορούμενος». Με δεύτερο εδάφιο συμπληρώθηκε, μάλιστα, η παρ. 1 του ιδίου άρθρου, ώστε να παρέχεται σε διαφορετική περίπτωση η δυνατότητα στο δικαστήριο να διατάσσει «τη διακοπή της δίκης έως δεκαπέντε το πολύ ημέρες». Την ίδια δυνατότητα διατηρεί, άλλωστε, το δικαστήριο και στην περίπτωση της παρ. 4 του ιδίου άρθρου, με αποτέλεσμα να μην τίθεται ζήτημα λειτουργικότητας της διάταξης.

Για τους ίδιους λόγους επαναλήφθηκε το γράμμα των διατάξεων των άρθρων 354 έως 358 του ΚΠΔ και στο Σχέδιο, και μάλιστα με την ίδια ακριβώς αρίθμηση, καθόσον η μακροχρόνια εφαρμογή τους τις έχει αναγάγει σε σημεία αναφοράς της αποδεικτικής διαδικασίας. Η πλούσια σχετική νομολογία έχει παράσχει, εξάλλου, ένα προβλέψιμο πεδίο άσκησης των αναφερόμενων στην απόδειξη δικαιωμάτων, πεδίο που δύναται να καταστεί ακόμα πιο λειτουργικό με την συνεισφορά της νομολογίας του ΕΔΔΑ.

Τις ρυθμίσεις για την εξέταση των μαρτύρων ολοκληρώνει η διάταξη του άρθρου 359 ΣχΚΠΔ, που προβλέπει τους όρους αποχώρησης ή νέας εξέτασής τους, καθόσον οι σχετικές με την απομάκρυνση του κατηγορουμένου και την προσβολή της τιμής μάρτυρα διατάξεις των άρθρων 360 και 361 ΚΠΔ αφαιρέθηκαν με το σκεπτικό ότι είχαν ελάχιστη εφαρμογή στην πράξη και επιπρόσθετα, όσον αφορά τη δεύτερη, πρόβαλλε ένα μοντέλο της εν θερμώ απονομής δικαιοσύνης που υπηρετούσε περισσότερο προτεραιότητες άμεσης ανταπόδοσης και αντίδρασης παρά δικαιοσύνης. Άλλωστε, η δυνατότητα υποβολής έγκλησης και δίωξης των προσβολών τιμής του μάρτυρα παραμένει δυνατή σε κάθε περίπτωση με την κοινή διαδικασία.

Αντιστοίχως, σε σχέση με την πραγματογνωμοσύνη παραλείπεται στο Σχέδιο η παρ. 3 του άρθρου 360 ΚΠΔ, που πρόβλεπε την υποχρέωση διεξαγωγής πραγματογνωμοσύνης ενώπιον μέλους του δικαστηρίου, καθώς κρίθηκε ότι το όλο ζήτημα ρυθμίζεται επαρκώς στο άρθρο 196 παρ. 1 εδ. β' ΣχΚΠΔ. Εξάλλου, η διαφοροποίηση των τεχνικών συμβούλων σε σχέση με την όρκιση διατηρήθηκε ευλόγως στην παρ. 2 του ιδίου άρθρου, δεδομένου ότι η ενάντια λύση θα οδηγούσε στο να αποβάλλουν αυτοί τον χαρακτήρα του τεχνικού συνηγόρου του κατηγορουμένου ή του υποστηρίζοντος την κατηγορία (έτσι και ΑιτΕκθΣχΚΠΔ 1934, σελ. 552).

Περαιτέρω, για αντίστοιχους λόγους δικαιοσύνης της διαδικασίας συμπληρώθηκε το γράμμα των διατάξεων που αφορούν την ανάγνωση των εγγράφων και των ενόρκων καταθέσεων. Έτσι, στο άρθρο 362 ΣχΚΠΔ προβλέφθηκε ότι η ανάγνωση των εκεί αναφερόμενων εγγράφων στο ακροατήριο γίνεται «ως προς τα ουσιώδη και σημαντικά σημεία τους, κατά την κρίση – όχι του διευθύνοντος τη συζήτηση, αλλά - των διαδίκων». Αν διαφοροποιείται η κρίση του διευθύνοντος τη συζήτηση ως προς τον χαρακτηρισμό ενός σημείου ως ουσιώδους ή σημαντικού και αρνείται την ανάγνωσή του, τότε μπορεί να ασκηθεί αμέσως προσφυγή σε όλο το δικαστήριο. Η τροποποίηση αυτή ενισχύει την ουσιαστική άσκηση του δικαιώματος υπεράσπισης, καθώς επιτρέπει την ανάδειξη των σημείων εκείνων που αποδεικνύουν τη βασιμότητα των υπερασπιστικών ισχυρισμών. Έτι περαιτέρω, προβλέφθηκε στο β' εδάφιο της παρ. 2 του ιδίου άρθρου ότι διαβάζονται «επίσης οι αμετάκλητες αποφάσεις που εκδόθηκαν σε άλλη ποινική ή πολιτική δίκη, αν το δικαστήριο κρίνει ότι η ανάγνωση αυτή είναι χρήσιμη», ώστε να αποτρέπεται η είσοδος στην αποδεικτική διαδικασία οποιωνδήποτε άλλων εγγράφων άλλης ποινικής ή πολιτικής δίκης που δεν δύνανται να ελεγχθούν ή να αντικρουσθούν στο ακροατήριο, κατά τους όρους μιας δίκαιης δίκης. Την ίδια ανάγκη εξυπηρετεί και η προσθήκη της παρ. 3 στο ίδιο άρθρο, η οποία εξαρτά την ανάγνωση ουσιώδους εγγράφου, το οποίο προσκομίζεται για πρώτη φορά στο ακροατήριο, από τη δυνατότητα αντίκρουσης του περιεχομένου του εκ μέρους του διαδίκου που το αγνοεί και δικαιούται να ζητήσει προς τούτο διακοπή της δίκης μέχρι δέκα πέντε το πολύ ημέρες. Προς την ίδια κατεύθυνση κινείται, τέλος, και η προσθήκη της παρ. 2 στο άρθρο 363 ΣχΚΠΔ που εξαρτά την ανάγνωση ένορκης προδικαστικής κατάθεσης απόντος – πλην όμως δυνάμενου να εμφανισθεί στο ακροατήριο – μάρτυρα από τη ρητή συναίνεση του κατηγορουμένου ή του συνηγόρου που τον εκπροσωπεί. Η αξίωση αυτή, μάλιστα, δεν απορρέει μόνον από την υποχρέωση τήρησης της δικαιοσύνης της διαδικασίας, αλλά και από την υποχρέωση τήρησης της αρχής της προφορικότητας.

Αναφορικά, τέλος, με την εξέταση του κατηγορουμένου, οι τροποποιήσεις ή προσθήκες στις υφιστάμενες διατάξεις εξαντλούνται από τη μια στην αναβίβαση του γράμματος του εδ. α' της παρ. 3 του άρθρου 366 ΚΠΔ σε ξεχωριστό άρθρο (364 ΣχΚΠΔ) και από την άλλη στη συμπλήρωση της διάταξης της παρ. 1 του άρθρου 365 ΣχΚΠΔ με πέμπτο εδάφιο που παρέχει

στον συγκατηγορούμενο «το δικαίωμα να υποβάλλει απευθείας ερωτήσεις στον έτερο κατηγορούμενο που τον ενοχοποιεί».

E. Αγορεύσεις, απόφαση, περάτωση ποινικής δίκης.

Σαφώς πιο περιορισμένες είναι οι τροποποιήσεις των διατάξεων που συνθέτουν το πέμπτο κεφάλαιο του δεύτερου Τμήματος του 4^{ου} Βιβλίου, καθόσον ο συμπαγής χαρακτήρας τους δεν αφήνει πολλά περιθώρια για επεμβάσεις. Μικρές προσθήκες κρίθηκαν αναγκαίες, ωστόσο,: α) Στην περίπτωση του άρθρου 367 ΣχΚΠΔ, που ρυθμίζει το δικαίωμα και τη σειρά των αγορεύσεων, περιορίστηκε το δικαίωμα λόγου και δευτερολογίας σε έναν μόνον εισαγγελέα. β) Στην περίπτωση του άρθρου 368 ΣχΚΠΔ, που ρυθμίζει τον τρόπο περάτωσης της δίκης, αφενός προστέθηκε στο στοιχείο γ' η εκκρεμοδικία ως λόγος κήρυξης της ποινικής δίωξης απαράδεκτης και αφετέρου προστέθηκε εδ. β' που διαλαμβάνει ότι «η δικαστική άφεση της ποινής και η απαλλαγή λόγω έμπρακτης μετάνοιας λογίζονται ως αθώωση του κατηγορουμένου». γ) Στην περίπτωση του άρθρου 369 παρ. 5, όπου προστέθηκε η υποχρέωση του διευθύνοντος τη συζήτηση να ανακοινώνει στον καταδικασθέντα το δικαίωμά του «να ασκήσει έφεση ή αναίρεση μέσα στην νόμιμη προθεσμία». Η υποχρέωση αυτή απορρέει, άλλωστε, τόσο από την αρχή της δίκαιης δίκης όσο και από την αρχή της δικαστικής βοήθειας. δ) Στην περίπτωση του άρθρου 373 ΣχΚΠΔ, το οποίο αποτέλεσε αναγκαία προσθήκη για να ρυθμιστεί η τύχη των δεσμευμένων περιουσιακών στοιχείων.

3. Ειδικοί κανόνες διαδικασίας (3^ο Τμήμα).

Ο συμπαγής χαρακτήρας των διατάξεων που συνθέτουν το τρίτο Τμήμα του 4^{ου} Βιβλίου για τους ειδικούς κανόνες διαδικασίας³⁰ δεν άφησε πολλά περιθώρια στην Επιτροπή για επεμβάσεις. Εξ αυτού του λόγου οι όποιες μικρές διορθωτικές προσθήκες ή αλλαγές περιορίστηκαν στη ρύθμιση ζητημάτων σε σχέση κυρίως με τα προσόντα και τον κατάλογο των ενόρκων ή στην επίλυση ζητημάτων αρίθμησης και διάρθρωσης της ύλης.

VII. Οι ειδικότερες τροποποιήσεις στις διατάξεις του πέμπτου Βιβλίου περί ειδικών διαδικασιών.

³⁰ Εισηγητές των διατάξεων αυτών ήταν οι Π. Μπρακουμάτσος και Χ. Σεβαστίδης.

Οι σημαντικότερες επεμβάσεις στο πέμπτο Βιβλίο εντοπίζονται στο πρώτο τμήμα του που αφορά τη συνοπτική διαδικασία, καθώς στο δεύτερο τμήμα για τη διαδικασία κατά απόντων και φυγοδίκων και στο τρίτο τμήμα για τη δικαστική συνδρομή οι τροποποιήσεις έχουν εμφανώς συμπληρωματικό χαρακτήρα³¹. Με την καινοτομία εισαγωγής της συνοπτικής διαδικασίας της ποινικής διαταγής η Επιτροπή αναμόρφωσε τις διατάξεις του πρώτου Τμήματος του πέμπτου Βιβλίου, καθώς επενέβη βελτιωτικά και στη ρύθμιση των διατάξεων της αυτόφωρης διαδικασίας. Με μικρότερες συμπληρωματικές παρεμβάσεις και στα υπόλοιπα δύο τμήματα του Βιβλίου αυτού, δηλαδή στη διαδικασία κατά απόντων και φυγοδίκων και στη δικαστική συνδρομή, στοχεύτηκε η εναρμόνιση των σχετικών διατάξεων με τα διεθνώς κρατούντα και με τις υποχρεώσεις από τις αμοιβαίες διεθνείς συμβάσεις.

1. Ποινική διαταγή.

Η συνοπτική διαδικασία της ποινικής διαταγής εισάγεται με τις διατάξεις των άρθρων 409 έως 416 ΣχΚΠΔ, οι οποίες συνθέτουν το πρώτο κεφάλαιο του μέρους αυτού. Άξιο μνείας είναι ότι η εν λόγω διαδικασία εμφανίστηκε το πρώτον στη Γερμανία (*Mueller, Das Strafbefehlsverfahren, 1993, 1 ff.*· *Fezer, Vereinfache Verfahren im Strafprozess, ZStW 1994, 1 ff.*· *Roxin/Schuenemann, Strafverfahrensrecht, 26. Aufl. 2009, 489 ff.*) και κατά κανόνα εφαρμόζεται σε υποθέσεις ελαφρών αδικημάτων που τιμωρούνται με πρόστιμο ή με μικρές στερητικές της ελευθερίας ποινές. Μια ατελή μορφή της διαδικασίας αυτής προέβλεπε και ο ΚΠΔ στα άρθρα 414 έως 416 για τα πταίσματα και στο άρθρο 427 για τα πλημμελήματα, η εφαρμογή της οποίας ωστόσο στην πράξη δεν ήταν επιτυχής.

Η διαδικασία έκδοσης ποινικής διαταγής διαφοροποιείται σαφώς από τις διαδικασίες της συνδιαλλαγής ή της διαμεσολάβησης, αφού σε αυτήν δεν υφίσταται συγκατάθεση του κατηγορουμένου για την ενεργοποίησή της ούτε

³¹ Εισηγητές των διατάξεων αυτών ήταν οι Θ. Δαλακούρας, Χ. Σεβαστίδης, Α. Ζαχαριάδης, Π. Μπρακουμάτσος και Ν. Παντελής. Τις ρυθμίσεις για την ποινική διαταγή εισηγήθηκε και επιμελήθηκε ο Θ. Δαλακούρας, τις ρυθμίσεις για την αυτόφωρη διαδικασία επιμελήθηκαν οι Χ. Σεβαστίδης και Α. Ζαχαριάδης, τις ρυθμίσεις για τη διαδικασία κατά απόντων και φυγοδίκων επιμελήθηκαν οι Α. Ζαχαριάδης και Π. Μπρακουμάτσος, ενώ τις ρυθμίσεις για τη δικαστική συνδρομή οι Ν. Παντελής και Π. Μπρακουμάτσος.

προκαταβολική αποδοχή της έκβασής της, αλλά έκδοση απόφασης ερήμην του, την οποία ο κατηγορούμενος δικαιούται να μην την αποδεχθεί και να την προσβάλλει εκ των υστέρων, οδηγώντας την υπόθεση στο ακροατήριο και σε εκδίκασή της με βάση τις διατάξεις της τακτικής διαδικασίας. Παρά την ιδιαιτερότητα αυτή, η διαδικασία της έκδοσης ποινικής διαταγής είναι ευρύτατα διαδεδομένη στον ευρωπαϊκό χώρο. Ειδικότερα, στη **Γερμανία**, η διαδικασία έκδοσης ποινικής διαταγής (Strafbefehl, §§ 407-412 StPO) περιορίζεται στις πλημμεληματικές υποθέσεις. Προϋπόθεση για την έκδοση ποινικής διαταγής αποτελεί η κρίση περί μη αναγκαιότητας διεξαγωγής της ακροαματικής διαδικασίας λόγω υφιστάμενης επαρκούς διακρίβωσης των πραγματικών περιστατικών. Η διαδικασία ξεκινά με την υποβολή αίτησης της εισαγγελικής αρχής για την έκδοση του εντάλματος που στοχεύει στην επιβολή συγκεκριμένης ποινής (πρόστιμο ή άλλη εναλλακτική κύρωση ή αναστελλόμενη ποινή φυλάκισης μέχρι ενός έτους). Ο δικαστής αποφασίζει χωρίς την προηγούμενη ακρόαση του κατηγορουμένου είτε την έκδοση του εντάλματος ποινικής διαταγής κατά την εισαγγελική πρόταση είτε την απόρριψη της αίτησης ελλείψει επαρκών ενδείξεων ή τον ορισμό δικασίμου στο πλαίσιο της τακτικής διαδικασίας. Αν ο δικαστής εκδώσει τελικά ποινική διαταγή, ο κατηγορούμενος μπορεί να την προσβάλλει με το ένδικο βοήθημα των αντιρρήσεων (§ 410 Abs. 1 S. 1 StPO), οι οποίες αν κριθούν παραδεκτές ορίζεται δικάσιμος για τη διεξαγωγή ακροαματικής διαδικασίας. Αν όμως δεν προβληθούν αντιρρήσεις ή αυτές που προβλήθηκαν απορριφθούν ως απαράδεκτες από το δικαστήριο, τότε η ποινική διαταγή καθίσταται αμετάκλητη. Αντίστοιχες ρυθμίσεις περιέχει και το **ιταλικό δίκαιο** στην επονομαζόμενη διαδικασία επιβολής ποινής με διάταξη (procedimento per decreto) των άρθρων 459-464 CPP (βλ. Θ. Δαλακούρα, Ο νέος Ιταλικός Κώδικας Ποινικής Δικονομίας: Ατυχές ρήγμα στο Ηπειρωτικό Δίκαιο ή μοντέλο προοπτικής;, Υπεράσπιση 1993, Γ. Καλφάλη, Η παραπομπή του κατηγορουμένου στο ακροατήριο, 2000, σελ. 66) που εφαρμόζεται σε όσα αδικήματα επισύρουν ποινή φυλάκισης και πρόστιμο ή μόνο πρόστιμο. Την πρωτοβουλία για την κίνησή της διατηρεί η εισαγγελική αρχή, η οποία ζητά από τον αρμόδιο δικαστή να εκδίδει διάταξη για την επιβολή προστίμου με βάση το περιεχόμενο του φακέλου, η οποία εκδίδεται ύστερα από σχετικό δικαστικό έλεγχο (άρθρο 459 παρ. 1 CPP) για την ορθότητα του νομικού χαρακτηρισμού των πράξεων που αποδίδονται στον κατηγορούμενο και την

ορθότητα του υπολογισμού του προστίμου. Η διάταξη κοινοποιείται στον κατηγορούμενο, ο οποίος έχει τη δυνατότητα να την αντικρούει με την υποβολή αντιρρήσεων μέσα σε προθεσμία 15 ημερών από την κοινοποίησή της, οπότε η υπόθεση άγεται στην κανονική διαδικασία, ενώ, αντίθετα, αν παρέλθει η προθεσμία άπρακτη, η επιβολή του προστίμου οριστικοποιείται (άρθρο 461 παρ. 5 CPP). Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και το **γαλλικό δίκαιο** στο οποίο η διαδικασία ποινικής διαταγής εφαρμόζεται για όλα τα πλημμελήματα και διεκδικεί ευρύτητα εφαρμογής ακριβώς γιατί προβλέπει στα άρθρα 524 (1) και 525 (2) CPP την επιβολή μόνον οικονομικών κυρώσεων και όχι ποινής φυλάκισης (βλ. *N. Δαγκλή*, *Μορφές συμβιβαστικής περάτωσης της ποινικής δίκης*, 2016, σελ. 26 επ. και τις εκεί παραπομπές). Παρεμφερείς ρυθμίσεις προωθεί και το **δανικό δίκαιο**, όπου ομοίως η έκδοση ποινικής διαταγής λαμβάνει χώρα για την επιβολή προστίμων σε πλημμεληματικές υποθέσεις, ενώ ευρύτερη εφαρμογή επιφυλάσσει στην ποινική διαταγή το **ολλανδικό δίκαιο** που επεκτείνει το πεδίο της ακόμα και σε εγκλήματα τιμωρούμενα με κάθειρξη μέχρι έξι ετών (βλ. αφενός *Rasmus H. Wandall*, *Penal Orders in Denmark* και αφετέρου *C. Brants*, *Consensual, Abbreviated and Simplified Procedures in the Netherlands*, σε: *World Plea Bargaining, Consensual Procedures and the Avoidance of the full blown trial*, Carolina Academic Press, 2010, σελ. 236 επ. και 201 επ. αντίστοιχα).

Υπό το φως των διατάξεων αυτών και της ευρύτατης εφαρμογής τους στις ως άνω χώρες η Επιτροπή θέσπισε ένα αντίστοιχο μοντέλο ποινικής διαταγής, προβλέποντας ως πεδίο εφαρμογής του τα ελάσσονα κατά κανόνα πλημμελήματα αρμοδιότητας μονομελούς πλημμελειοδικείου (για τα οποία απειλείται ποινή φυλάκισης μέχρι εντός έτους ή χρηματική ποινή ή και οι δύο ποινές) και ως κυρωτικό πλαίσιο τη μειωμένη χρηματική ποινή και την υφ' όρον αναστελλόμενη ποινή φυλάκισης μέχρι τριών μηνών. Με τις διατάξεις αυτές των άρθρων 409 έως 416 ΣχΚΠΔ σκοπείται η αποσυμφόρηση δικαστικής ύλης αλλά και γραμματειακού έργου από τα εισαγγελικά γραφεία και τα βεβαρυμμένα πινάκια του μονομελούς πλημμελειοδικείου, ύλης η οποία συνιστά τα τελευταία χρόνια τη συνήθη ύλη των κρυπτοαμνηστευτικών νομοθετικών παρεμβάσεων της υφ' όρον παραγραφής. Άλλωστε, ένας μεγάλος αριθμός των υποθέσεων αυτών ιδίως σε σχέση με τις διοικητικού χαρακτήρα παραβάσεις (ΙΚΑ, ΤΕΒΕ κ.ο.κ.) δικάζεται στην πράξη ερήμην, γεγονός που ευνοεί την ευμενή αντιμετώπιση

της συνοπτικής αυτής εναλλακτικής διαδικασίας εξαιτίας των επιεικέστερων κυρώσεων.

Στα ειδικότερα αξονικά σημεία των διατάξεων του νέου θεσμού ανήκουν:

α) Η πρόβλεψη του άρθρου 409 ΣχΚΠΔ που καθορίζει το πεδίο εφαρμογής της ποινικής διαταγής, υπάγοντας σε αυτό τα πλημμελήματα αρμοδιότητας του μονομελούς πλημμελειοδικείου, για τα οποία απειλείται ποινή φυλάκισης μέχρι εντός έτους ή χρηματική ποινή ή και οι δύο ποινές, αλλά και την προϋπόθεση επάρκειας του «υφιστάμενου αποδεικτικού υλικού» για «την περαιτέρω διακρίβωση των περιστατικών που θεμελιώνουν την ενοχή του κατηγορουμένου».

β) Η πρόβλεψη του άρθρου 410 εδ. α' ΣχΚΠΔ που διαλαμβάνει το πεδίο εκτίμησης και κρίσης του δικαστή ως προς την εγγύζουσα τη βεβαιότητα πιθανολόγηση της ενοχής του κατηγορουμένου ή την ανεπάρκεια του αποδεικτικού υλικού, τη διαδικασία «έκδοσης χωρίς προηγούμενη ακρόαση του κατηγορουμένου σε δημόσια συνεδρίαση» ποινικής διαταγής.

γ) Η πρόβλεψη του άρθρου 410 εδ. β' ΣχΚΠΔ για ευμενή ποινική αντιμετώπιση με τον καθορισμό πλαισίου των επιβαλλόμενων ποινών είτε της χρηματικής ποινής «μειωμένης τουλάχιστον κατά τα δύο τρίτα (2/3) σε σχέση με το οριζόμενο στον νόμο πλαίσιο ποινής» είτε της ποινής φυλάκισης μέχρι τριών μηνών με υφ' όρο αναστολή αυτής».

δ) Η πρόβλεψη του άρθρου 411 ΣχΚΠΔ που υποχρεώνει τον δικαστή που εκδίδει την ποινική διαταγή να μνημονεύει σε αυτήν «τα στοιχεία που αναφέρονται στο άρθρο 140 περ. α έως γ, ακριβή καθορισμό της πράξης για την οποία εκδόθηκε με μνεία του άρθρου του ποινικού νόμου που την προβλέπει και την ποινή που επιβλήθηκε».

ε) Η πρόβλεψη του άρθρου 412 ΣχΚΠΔ που ρυθμίζει τις προϋποθέσεις παραδεκτής υποβολής αντιρρήσεων του κατηγορουμένου κατά της ποινικής διαταγής.

στ) Η πρόβλεψη του άρθρου 413 ΣχΚΠΔ που διαλαμβάνει τη διαδικασία εκδίκασης των αντιρρήσεων και την ανατροπή της απόφασης της ποινικής διαταγής. Καθώς η αρχικά τεθείσα προθεσμία των δέκα ημερών για την εκδίκαση της υπόθεσης με την κοινή διαδικασία κρίθηκε – με αφορμή

συγκεκριμένες παρατηρήσεις στο πλαίσιο της διαβούλευσης – ως ανελαστική και πιεστική, επιλέχθηκε η λύση της «συζήτησης της υπόθεσης με την κοινή διαδικασία ύστερα από προηγούμενη κλήτευση του κατηγορουμένου».

2. Αυτόφωρη διαδικασία επί πλημμελημάτων.

Σε συνέχεια της κατάργησης της αυτόφωρης διαδικασίας επί πταισμάτων, που υπήρξε αναγκαίο επακόλουθο της αποποινικοποίησης των πταισμάτων και της κατάργησης των πταισματοδικείων, ετέθη σε συζήτηση στο πλαίσιο της Επιτροπής το ζήτημα του περαιτέρω περιορισμού της αυτόφωρης διαδικασίας, ώστε να εφαρμόζεται αποκλειστικά στα πλημμελήματα αρμοδιότητας τριμελούς πλημμελειοδικείου. Προς στήριξη της πρότασης αυτής αναφέρθηκαν οι δυσλειτουργίες της συνοπτικής αυτής διαδικασίας στην ενεστώσα δικαστηριακή πρακτική που συνέχονται με την επιβάρυνση του εισαγγελικού και προανακριτικού έργου, με το πρόβλημα συμφόρησης των κρατητηρίων που αποδυναμώνει το status των δικονομικών εγγυήσεων της δίκαιης δίκης, αλλά και εν γένει με τη δυσχέρεια προώθησης του σκοπού της άμεσης και αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης. Ωστόσο, παρά τον δεδομένο προβληματισμό σε σχέση με την αναγκαιότητα άμεσης κράτησης και άμεσης δικαστικής απάντησης στις περιπτώσεις εγκλημάτων μικρής βαρύτητας, η Επιτροπή προέκρινε τη διατήρηση του υφιστάμενου νομικού πλαισίου της αυτόφωρης διαδικασίας επί του συνόλου των πλημμελημάτων. Ενόψει τούτου, απέκλεισε και την πρόταση περιορισμού των περιπτώσεων αυτόφωρης εκδίκασης είτε αποκλειστικά σε εγκλήματα αρμοδιότητας μονομελούς πλημμελειοδικείου είτε αποκλειστικά σε συγκεκριμένης κατηγορίας εγκλήματα, όπως λ.χ. βίας, ενδοοικογενειακής απειλής κ.ο.κ), με το σκεπτικό ότι τυχόν περιορισμός θα επέφερε επιβράδυνση και περαιτέρω επιβάρυνση των πινακίων της τακτικής διαδικασίας.

Αντίστοιχοι προβληματισμοί αναπτύχθηκαν και σε σχέση με τη διατήρηση της δυνατότητας σύλληψης και εφαρμογής της αυτόφωρης διαδικασίας στα εγκλήματα κατά της τιμής. Η Επιτροπή τάχθηκε υπέρ της διατήρησης³². Και

³² Τις αιτιολογικές σκέψεις για τη μη εξαίρεση των εγκλημάτων τιμής από την αυτόφωρη διαδικασία διατύπωσε ο Χ. Σεβαστίδης.

τούτο διότι κατά κανόνα στα εγκλήματα αυτά δεν συντρέχει η αποδεικτικά ξεκαθαρισμένη εικόνα του εγκλήματος, που πρέπει να συντρέχει, ώστε να δικαιολογηθεί η ενεργοποίηση των εξαιρετικών ρυθμίσεων της αυτόφωρης διαδικασίας που περιορίζουν τα δικαιώματα του κατηγορουμένου. Οι διαπιστώσεις αυτές ισχύουν πολύ περισσότερο στο έγκλημα της συκοφαντικής δυσφήμισης θα πρέπει μεταξύ άλλων να αποδειχθεί και το ψευδές του γεγονότος που ισχυρίστηκε ή διέδωσε ο κατηγορούμενος. Οι ίδιοι προβληματισμοί αναπτύχθηκαν και σε σχέση με τα εγκλήματα της ψευδορκίας και της ψευδούς καταμήνυσης. Στα εγκλήματα αυτά η σύλληψη και εφαρμογή της αυτόφωρης διαδικασίας προϋποθέτει αυτονόητα την συνδρομή ενδείξεων αφενός για το εξυβριστικό και προσβλητικό περιεχόμενο των ισχυρισμών αφετέρου για το ψεύδος των ισχυρισμών, όπου αυτό απαιτείται, σε τέτοιο βαθμό ώστε η πιθανότητα ενοχής του κατηγορουμένου να προσεγγίζει τη βεβαιότητα. Τελικά η Επιτροπή αποφάσισε να μην εξαιρέσει τα εγκλήματα αυτά από τη δυνατότητα σύλληψης και εφαρμογής της αυτόφωρης διαδικασίας, διατηρώντας έτσι ανεξίτητο τον κατ' άρθρο 417 ΚΠΔ κανόνα της τήρησης της αυτόφωρης διαδικασίας, όπου συντρέχουν και οι υπόλοιπες προϋποθέσεις, θεωρώντας επαρκή θεσμική εγγύηση την παρεμβολή του εισαγγελέα πλημμελειοδικών, ο οποίος σε ένα πρώτο στάδιο ελέγχει την ύπαρξη ενδείξεων για τη συνδρομή όλων των στοιχείων της υπόστασης του εγκλήματος και σε ένα δεύτερο στάδιο ασκεί το αναγνωρισμένο από το άρθρο 417 ΚΠΔ δικαίωμά του να μην εφαρμόσει την αυτόφωρη διαδικασία όταν συντρέχουν ειδικοί λόγοι. Η εμπειρία από την πράξη δείχνει ότι δεν παρατηρούνται καταχρήσεις στην εφαρμογή της αυτόφωρης διαδικασίας και στη σύλληψη στα πλαίσια των αυτόφωρων εγκλημάτων, ώστε να μην είναι αναγκαία η νομοθετική παρέμβαση για εξαίρεση ορισμένων κατηγοριών εγκλημάτων από την συνοπτική αυτή διαδικασία, που θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι προσβάλλει την αρχή της ισότητας.

Ούτως εχόντων των πραγμάτων οι συγκεκριμένες διατάξεις για την αυτόφωρη διαδικασία διατηρήθηκαν εν πολλοίς αναλλοίωτες, με την εξαίρεση ορισμένων νομοτεχνικού και δικαιοκρατικού χαρακτήρα διορθωτικών παρεμβάσεων. Στα ειδικότερα αξονικά σημεία των επεμβάσεων αυτών συγκαταλέγονται:

α) Η πρόβλεψη του άρθρου 419 ΣχΚΠΔ που ρυθμίζει την κράτηση του κατηγορουμένου και την αδυναμία παράτασής της πέραν των είκοσι τεσσάρων ωρών από την προσαγωγή.

β) Η πρόβλεψη του άρθρου 422 ΣχΚΠΔ που απλοποιεί την παράσταση του αδικηθέντος για την υποστήριξη της κατηγορίας.

γ) Η πρόβλεψη του άρθρου 423 ΣχΚΠΔ, η οποία για λόγους ουσιαστικής εδραίωσης της δικαιοσύνης της διαδικασίας, τυποποιεί τα δικαιώματα του εισαχθέντος σε δίκη κατηγορουμένου, και, τέλος,

δ) Η πρόβλεψη του άρθρου 424 ΣχΚΠΔ που διαρρυθμίζει τις περιπτώσεις αναβολής της συζήτησης για ισχυρότερες αποδείξεις ή για να κλητευθούν και οι συναίτιοι εκείνου που έχει συλληφθεί.

3. Διαδικασία κατ' απόντων και φυγοδίκων.

Σαφώς πιο περιορισμένες είναι οι τροποποιήσεις των διατάξεων που συνθέτουν το δεύτερο Τμήμα του 5^{ου} Βιβλίου, καθόσον εν προκειμένω έχει εμπεδωθεί μια δικαστηριακή πρακτική που έχει εφαρμόσει εν πολλοίς αποτελεσματικά το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο, προσφέροντας λειτουργικές λύσεις. Τούτο αφορά ιδίως τις διατάξεις για τη διαδικασία κατά απόντων και φυγοδίκων στα κακουργήματα και για την αίτηση ακύρωσης της διαδικασίας επί κακουργημάτων (άρθρα 432, 435 ΣχΚΠΔ), αλλά και τις διατάξεις για την αίτηση ακύρωσης της απόφασης (άρθρα 430, 431 ΣχΚΠΔ, βλ. αναλυτικότερα Λ. Μαργαρίτη, Αίτηση ακυρώσεως διαδικασίας και αποφάσεως, 2^η έκδ. 1993). Παρά ταύτα, τέθηκαν σε συζήτηση στην Επιτροπή αφενός μεν η ρύθμιση του άρθρου 429 ΣχΚΠΔ που παρέχει επί πλημμελημάτων τη δυνατότητα εκδίκασης της υπόθεσης εν απουσία του κατηγορουμένου, αφετέρου δε και κυρίως η ρύθμιση του άρθρου 432 παρ. 2 εδ. β' που επιτρέπει την εκδίκαση κακουργήματος μη εμφανισθέντος κατηγορουμένου χωρίς να προβαίνει σε διορισμό συνηγούρου. Σε αμφότερες τις περιπτώσεις αποφασίστηκε εν τέλει η διατήρηση του γράμματος των συγκεκριμένων διατάξεων, αν και στη δεύτερη περίπτωση υπήρξε ισχυρός αντίλογος για τη μη αναγκαιότητα διορισμού συνηγούρου κατ' εφαρμογή του άρθρου 340 παρ. 1 που θα επέτρεπε τη δικαιότερη διεξαγωγή της δίκης και την ανάδειξη της θέσης του κατηγορουμένου. Υπερίσχυσε, όμως, η άποψη ότι στο πλαίσιο εφαρμογής του άρθρου 432 παρ. 2 δεν υφίσταται δυνατότητα αυτεπάγγελτου διορισμού συνηγούρου του απόντος κατηγορουμένου,

καθόσον δεν τηρείται προηγουμένως η υποχρέωση αυτοπρόσωπης παράστασής του στο ακροατήριο, αλλά και δεν νοείται από δικαιοπολιτική άποψη παράσταση συνηγόρου που δεν έχει τη συναίνεση του εντολέα του για την προώθηση των όποιων νομικών και πραγματικών υπερασπιστικών σχεδιασμών.

Σε σχέση, πάντως, με τη ρύθμιση του άρθρου 432 παρ. 2 εδ. α', άξιο μνείας είναι ότι προβλέφθηκε ότι ο θεωρούμενος ως γνωστής διαμονής «δικάζεται σαν να ήταν παρών, εφόσον έχει νομίμως κλητευθεί και έχει ενημερωθεί ότι σε περίπτωση μη εμφάνισης ή μη εκπροσώπησής του θα δικαστεί ερήμην».

4. Έκδοση και άλλες περιπτώσεις δικαστικής συνδρομής.

Αναλλοίωτες εν πολλοίς παρέμειναν οι εν λόγω διατάξεις του τρίτου Τμήματος του 5^{ου} Βιβλίου, καθώς κρίθηκε ότι η συγκεκριμένη ενότητα δεν χρήζει αναμόρφωσης και συνάμα ενσαρκώνει τις δικαιοκρατικές αξιώσεις. Οι όποιες μικρές διορθωτικές προσθήκες περιορίστηκαν στη ρύθμιση ειδικότερων ζητημάτων, όπως λ.χ. στην προσθήκη στο άρθρο 438 ΣχΚΠΔ που απαγορεύει στις εκεί αναφερόμενες περιπτώσεις την έκδοση «και αν ακόμα συναινεί ο εκζητούμενος» ή στην περίπτωση του άρθρου 445 παρ. 2 εδ. β' που προσθέτει στους τρόπους διαβίβασης της αγγελίας την ηλεκτρονική αλληλογραφία ή στην περίπτωση του άρθρου 451 παρ. 1 που προβλέπει την άσκηση έφεσης σύμφωνα με τις διατυπώσεις του άρθρου 474.

VIII. Οι ειδικότερες τροποποιήσεις στις διατάξεις του έκτου Βιβλίου περί ενδίκων μέσων.

Είναι αληθές ότι οι διατάξεις του έκτου Βιβλίου για τα ένδικα μέσα αποτέλεσαν αντικείμενο διαδοχικών τροποποιήσεων κατά την τελευταία δεκαπενταετία, άλλοτε με την επίκληση της ανάγκης επιτάχυνσης της διαδικασίας (λ.χ. περιορισμός ενδίκων μέσων κατά βουλευμάτων) και άλλοτε με την επίκληση σταθμίσεων υπό το φως του κυρωτικού μηχανισμού (λ.χ. κατάργηση δικαιώματος έφεσης και αναίρεσης στον πολιτικώς ενάγοντα). Εξίσου αληθές είναι, όμως, ότι στο πλαίσιο μιας δικαιοκρατούμενης ποινικής δίκης η διατήρηση της δυνατότητας ελέγχου κάθε δικαστικής κρίσης από ανώτερους και εμπειρότερους δικαστές δεν αποτελεί απλώς αξίωση που απορρέει από τα διεθνή κείμενα [λ.χ. 7^ο Πρωτόκολλο ΕΣΔΑ, ΔΣΑΠΔ (Ν.

2462/1997), Οδηγίες κ.ο.κ.], αλλά συνιστά εμπεδωμένη δικαιοκρατική κατάκτηση που προωθεί την ορθότητα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης και εν ταυτώ την εμπιστοσύνη των κοινωνιών στο δικαϊκό σύστημα.

Με οδηγό τη δεσμευτική αυτή διαπίστωση η Επιτροπή προέβη σε μια σειρά μεταρρυθμίσεων στο χώρο των ενδίκων μέσων και δη τόσο σε σχέση με τη νομοτεχνική οριοθέτησή τους όσο και σε σχέση με τις προϋποθέσεις άσκησής τους, όσο όμως και σε σχέση με τη διαδικασία εκδίκασής τους. Στην κατεύθυνση αυτήν:

α) Επανεξέτασε και εγκατέλειψε τη φοβική αντίληψη των συντακτών του Σχεδίου Διαγράμματος ΚΠΔ του 1932 και του ΣχΚΠΔ του 1934 (βλ. Ζαχαρόπουλου, Ελληνική Ποινική Δικονομία, 1950, σελ. 337 και 610 αντίστοιχα), που υιοθετήθηκε και στον ισχύοντα ΚΠΔ, σύμφωνα με την οποία ένδικα μέσα ήταν μόνον όσα προσβάλλουν αποφάσεις που δεν έχουν περιβληθεί ακόμη την ισχύ του δεδικασμένου (βλ. κριτικά επ' αυτού, αντί άλλων Α. Καρρά, ΠΔΔ, σελ. 877 επ.). Με την εισαγωγή στο άρθρο 462 ΣχΚΠΔ της διάκρισης των ενδίκων μέσων σε τακτικά και έκτακτα ένδικα μέσα ρυθμίστηκε, επομένως, με σαφήνεια η εννοιολογική διάκριση των ενδίκων μέσων και καθορίστηκε ως κριτήριο αναφοράς των έκτακτων ενδίκων μέσων η ύπαρξη περιοριστικά αναφερόμενων και συσταλτικά ερμηνευτέων λόγων που συγχωρούν την προσβολή αμετάκλητων αποφάσεων, όπως συμβαίνει στην επανάληψη της διαδικασίας.

β) Αναμόρφωσε σε μια σειρά περιπτώσεων τις τυπικές προϋποθέσεις του παραδεκτού της άσκησης των ενδίκων μέσων, όπως λ.χ. σε σχέση με τους δικαιούχους εισαγγελείς, αλλά και τους διαδίκους, καθώς και σε σχέση με την αφετηρίαση των προθεσμιών άσκησής τους.

γ) Προσέθεσε παρ. 2 στο άρθρο 490, προβλέποντας ότι «για όλες τις περιπτώσεις έφεσης του παρόντος άρθρου, αλλά και για τις ασκούμενες από τον εισαγγελέα εφέσεις κατ' άρθρο 489, απαιτείται η από το άρθρο 487 ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία, εφόσον αυτές ασκούνται κατά του κατηγορουμένου προς χειροτέρευση της θέσης του.

δ) Προσέθεσε εδ. β' στην παρ. 5 του άρθρου 497, προβλέποντας ότι «αν επιβληθεί ο περιοριστικός όρος της εγγυοδοσίας, εφαρμόζεται αναλόγως η διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 295».

ε) Προσέθεσε στην παρ. 1 του άρθρου 510 ως αυτοτελή λόγο αναίρεσης την «παράνομη απόρριψη της έφεσης ως απαράδεκτης (άρθρο 476) ή ως ανυποστήρικτης (άρθρο 501 παρ. 1)».

στ) Θέσπισε διαφορετική παρ. 2 στο άρθρο 510, προβλέποντας ότι «από τους παραπάνω λόγους ο Άρειος Πάγος ερευνά τους υπό στοιχεία Α', ΣΤ', Ζ', Η' και Θ' προβαλλόμενους, έστω και αν τα πραγματικά περιστατικά που τους θεμελιώνουν δεν προτάθηκαν στο δικαστήριο της ουσίας».

ζ) Μεταρρύθμισε την παρ. 2 του άρθρου 511, προβλέποντας ότι ο Άρειος Πάγος αυτεπαγγέλτως λαμβάνει υπόψη την παραγραφή που επήλθε μετά τη δημοσίευση της προσβαλλόμενης απόφασης, χωρίς να αξιώνει την ύπαρξη βάσιμου λόγου αναίρεσης. Η εν λόγω επιλογή επαναφοράς στη ρύθμιση που ίσχυε πριν την τροποποίησή της με το άρθρο 50 του Ν. 3160/2003 δικαιολογείται με την επίκληση του νομικού επιχειρήματος³³ ότι «η παραγραφή είναι θεσμός δημόσιας τάξης και εξετάζεται αυτεπαγγέλτως σε κάθε στάδιο της δίκης και ενώπιον του Αρείου Πάγου, υπό την προϋπόθεση ότι το ένδικο μέσο έχει ασκηθεί νομίμως και εμπροθέσμως και περιέχει έναν έστω των περιοριστικά αναφερόμενων στο άρθρο 510 του ΚΠΔ λόγο, χωρίς ωστόσο να απαιτείται να είναι αυτός και βάσιμος. Η εφαρμογή όμως της παραγραφής δεν δικαιολογείται να γίνεται *a la carte*, αφού και η αναίρεση είναι ποινικό δικονομικό στάδιο. Η δικαιοπολιτική σκέψη για την εφαρμογή της παραγραφής (ειρήνευση κοινωνίας, απομάκρυνση από την ερευνώμενη πράξη κλπ) δικαιολογεί την ισχύ της και στη διαδικασία στον Άρειο Πάγο, αφού οι όροι που την επέβαλαν δεν εκλείπουν κατά τον αναιρετικό έλεγχο της υπόθεσης, ούτε εξαρτάται αυτή από την ουσία της υπόθεσης ή τη διάκριση των εγκλημάτων».

η) Μεταρρύθμισε τη διαδικασία συζήτησης της αίτησης αναίρεσης κατά αποφάσεων στο άρθρο 515 παρ. 2, εισάγοντας και στον ΑΠ τη σειρά αγόρευσης που προβλέπεται στα δικαστήρια της ουσίας (εισαγγελέας, ο συνήγορος του παριστάμενου για την υποστήριξη της κατηγορίας, και τελευταίος ο συνήγορος του αναιρεσείοντα), ώστε αφενός μεν να τηρείται και στον ΑΠ η δικονομική ευταξία που ερείδεται στην αξιακή δομή της ποινικής δίκης και τη δεινή θέση του ακόμα τεκμαιρόμενου ως αθώου

³³ Τη σχετική αιτιολογική σκέψη διατύπωσε γραπτώς ο Β. Δημακόπουλος.

κατηγορουμένου, αφετέρου δε να παρέχεται στον αναιρεσείοντα κατηγορούμενο η δυνατότητα αντίκρουσης της εισαγγελικής πρότασης.

θ) Θέσπισε στο άρθρο 513 ΣχΚΠΔ την υποχρέωση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου να καταθέτει γραπτή πρόταση στη γραμματεία του Αρείου Πάγου μέχρι την έναρξη της συζήτησης της αναίρεσης, ώστε να μπορούν οι διάδικοι να λάβουν γνώση του περιεχομένου της γραπτής πρότασης.

ι) Πρόβλεψε στο άρθρο 473 παρ. 3 εδ. γ' ως ειδικό τρόπο έναρξης της προθεσμίας αναίρεσης την ειδοποίηση με e-mail, ορίζοντας ότι «ειδικά για τον κατηγορούμενο, ο οποίος αμέσως μετά την έκδοση της απόφασης γνωστοποίησε με δήλωση του ιδίου ή του συνηγόρου, η οποία καταχωρίζεται στα πρακτικά, τη διεύθυνση του ηλεκτρονικού του ταχυδρομείου, η προθεσμία για την άσκηση της αναίρεσης αρχίζει μετά την σχετική ενημέρωση από τον γραμματέα του δικαστηρίου με μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου σχετικά με την καταχώριση καθαρογραμμένης της απόφασης».

Ειδικότερα σε σχέση με την αναγκαιότητα επιμέρους τροποποιήσεων του νομικού πλαισίου των ενδίκων μέσων λεκτέα τα εξής³⁴:

Το άρθρο 467 του ισχύοντος Κώδικα που χορηγούσε δικαίωμα άσκησης ενδίκων μέσων στον αστικώς υπεύθυνο καταργείται, αφού δεν προβλέπεται πλέον αστικώς υπεύθυνος ως διάδικος στην ποινική δίκη. Το εδάφιο α' υποπερίπτωση α' του ισχύοντος άρθρου 468 ΚΠΔ που χορηγούσε το δικαίωμα άσκησης ενδίκου μέσου κατά της καταδικαστικής απόφασης στον πολιτικώς ενάγοντα και δη κατά του σκέλους της που αφορούσε την επιδίκαση χρηματικής ικανοποίησης ή αποζημίωσης (προφανώς μικρότερης της αιτηθείσας), καταργείται, διότι υπό το καθεστώς της παράστασης για την

³⁴ Εισηγητές των διατάξεων των άρθρων 462 έως 476 που αφορούν στους γενικούς ορισμούς των ενδίκων μέσων ήταν οι Α. Ζαχαριάδης και Θ. Δαλακούρας, των άρθρων 477 έως 485 που αφορούν τα ένδικα μέσα κατά βουλευμάτων οι Ν. Παντελής, Π. Μπρακουμάτσος και Α. Ζαχαριάδης, των άρθρων 486 έως 503 για την έφεση κατά αποφάσεων οι Ν. Παντελής, Π. Μπρακουμάτσος και Ι. Γιαννίδης και των άρθρων 504 έως 524 για την αναίρεση κατά αποφάσεων οι Ν. Παντελής και Θ. Δαλακούρας. Τις σχετικές με τα ως άνω άρθρα αιτιολογικές σκέψεις διατύπωσαν γραπτώς αρχικά ο Ν. Παντελής και στη συνέχεια ο υπογράφων. Τη διάταξη του άρθρου 478 εισηγήθηκε ο Ν. Παντελής, τη διάταξη του άρθρου 490 παρ. 2 εισηγήθηκε ο Ι. Γιαννίδης, τις διατάξεις των άρθρων 497 παρ. 5, 513 και 515 εισηγήθηκε ο Θ. Δαλακούρας, τη διάταξη του άρθρου 510 οι Α. Ζαχαριάδης και Χ. Σεβαστίδης, τη διάταξη του άρθρου 511 οι Β. Δημακόπουλος και Ι. Γιαννίδης.

υποστήριξη της κατηγορίας, δεν έχει πλέον λόγο ύπαρξης. Εξάλλου, η αναγνώριση υπό το προϊσχύσαν δίκαιο στον πολιτικώς ενάγοντα δικαιώματος άσκησης έφεσης ή αναίρεσης κατά αθωωτικής αποφάσεως, όταν η αγωγή του είχε απορριφθεί ως μη στηριζόμενη στο νόμο (άρθρο 468 β'), ήταν εντελώς προβληματική, αφού για να συμβεί αυτό, έπρεπε το δικαστήριο να είχε ασχοληθεί με το ζήτημα αυτό προφανή παραδρομή αφού το άρθρο 65 παρ. 1 του ΚΠΔ όριζε ότι «το ποινικό δικαστήριο δεν μπορεί να ασχοληθεί με την πολιτική αγωγή όταν αποφαινεται ότι δεν πρέπει να γίνει δίωξη ή απαλλάσσει για οποιονδήποτε λόγο τον κατηγορούμενο». Σε αντίθεση με όσα ίσχυαν για την καταδικαστική απόφαση, όπου για την χορήγηση ενδίκων μέσων στον πολιτικώς ενάγοντα σε περίπτωση καταδικαστικής απόφασης προνοούσαν τα άρθρα 488 (έφεση) και 505 περ. γ' (αναίρεση), τα ίδια ένδικα μέσα (έφεση και αναίρεση) δεν δικαιολογούνταν σε περίπτωση αθωωτικής απόφασης, γιατί δεν υφίστατο η ενοχή, δηλαδή η βάση της παραπομπής των όποιων πολιτικών αξιώσεων στα πολιτικά δικαστήρια. Για τους λόγους αυτούς το δεύτερο εδάφιο του άρθρο 468, που χορηγούσε δικαίωμα άσκησης ενδίκων μέσων στον πολιτικώς ενάγοντα σε περίπτωση αθωωτικής απόφασης, όταν η αγωγή (δήλωσή του) του απορρίπτεται ως μη στηριζόμενη στο νόμο, απαλείφθηκε από την Επιτροπή, ενώ η περίπτωση της άσκησης ενδίκων μέσων από εκείνον που καταδικάστηκε στα έξοδα είναι περιορισμένης πρακτικής σημασίας (στην νομολογία δεν αναφέρεται καμία τέτοια περίπτωση) και απαλείφθηκε και αυτή, όπως επίσης καταργήθηκε και η παράγραφος 2 του άρθρο 468, γιατί η Επιτροπή κατάργησε το άρθρο 70 (άσκηση πολιτικής αγωγής από τον εισαγγελέα).

Περαιτέρω, η χορήγηση ή μη δικαιώματος έφεσης κατά της καταδικαστικής αποφάσεως στον πολιτικώς ενάγοντα, όπως προέβλεπε το ισχύον άρθρο 488, όταν η δήλωση παράστασης για την υποστήριξη της κατηγορίας είχε απορριφθεί ως μη στηριζόμενη στο νόμο, είναι ένα ζήτημα που απασχόλησε την Επιτροπή. Η απόρριψη της δήλωσης παράστασης για την υποστήριξη της κατηγορίας ως μη στηριζόμενης στο νόμο, έχει προδήλως έννομες συνέπειες γι' αυτόν που έκανε την δήλωση, αφού σε περίπτωση έγερσης αγωγής για την επιδίκαση αποζημίωσης ή χρηματικής ικανοποίησης από αδικοπραξία, υπάρχει μία κατ' αρχήν δυσμενής δικαστική κρίση σχετικά με το ζήτημα αυτό, έστω και αν η κρίση αυτή προέρχεται από ποινικό

δικαστήριο και δεν δεσμεύει το πολιτικό. Υπήρξαν όμως προβληματισμοί σχετικά με το ποιο έπρεπε να είναι το περιεχόμενο της απόφασης του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου, αν ασκείτο έφεση που στρεφόταν μόνο κατ' αυτού του κεφαλαίου της καταδικαστικής απόφασης, ή ποιο έπρεπε να είναι το περιεχόμενο της απόφασης του Αρείου Πάγου στην ίδια περίπτωση, αφού δεν υπάρχουν πλέον πολιτικές αξιώσεις, ώστε αυτές να παραπεμφθούν στο αρμόδιο πολιτικό δικαστήριο κατά τα άρθρα 502 παρ. 5 και 521 του ισχύοντα Κώδικα, για τον λόγο δε αυτό δεν χορηγήθηκε δικαίωμα άσκησης ενδίκων μέσων κατά της καταδικαστικής απόφασης σε εκείνον που δήλωσε παράσταση για την υποστήριξη της κατηγορίας, του οποίου η δήλωση απορρίφθηκε ως μη στηριζόμενη στο νόμο. Δεν πρέπει άλλωστε να παραβλέπεται ότι και υπό το ισχύον καθεστώς, η χορήγηση δικαιώματος άσκησης εφέσεως στον πολιτικώς ενάγοντα κατά αθωωτικών αποφάσεων και δη κατά του μέρους της που αφορούσε την απόρριψη της αγωγής του ως μη στηριζόμενης στο νόμο, παρεχόταν περιορισμένα και μόνο για τις αθωωτικές σε βαθμό πλημμελήματος ή πταίσματος αποφάσεις και όχι για εκείνες σε βαθμό κακουργήματος (άρθρο 486 παρ.1^α ΚΠΔ).

Περαιτέρω, σε σχέση με τα ένδικα μέσα κατ' αποφάσεων σημειωτέο ότι από την πρώτη παράγραφο του ισχύοντος άρθρου 505 διαγράφονται: α) το εδάφιο β' που χορηγεί το δικαίωμα αναίρεσης και στον αστικώς υπεύθυνο, αφού δεν προβλέπεται πλέον ως διάδικος ο αστικώς υπεύθυνος και β) το εδάφιο γ' που χορηγεί στον πολιτικώς ενάγοντα το δικαίωμα άσκησης αναίρεσης κατά της καταδικαστικής απόφασης και δη μόνο κατά του σκέλους της που αφορούσε την επιδίκαση χρηματικής ικανοποίησης ή αποζημίωσης (μικρότερης της αιτηθείσας) ή που απέρριπτε την αγωγή του ως μη στηριζόμενη στο νόμο, γιατί υπό το καθεστώς της παράστασης για την υποστήριξη της κατηγορίας, δεν νοείται διεκδίκηση αστικών αξιώσεων, αλλά και για τους λόγους που αναφέρονται υπό το άρθρο 488. Από το εδάφιο δ' της ισχύουσας διάταξης, το οποίο μετά την κατάργηση των εδαφίων β' και γ' αριθμείται ως εδάφιο β', παραλείπεται το εδάφιο που χορηγεί το δικαίωμα άσκησης αναίρεσης κατά αποφάσεως του Μ.Ο.Δ στον εισαγγελέα που άσκησε την κατηγορία σ' αυτό, αφού η άσκηση καθηκόντων εισαγγελέα στα μικτά ορκωτά δικαστήρια της περιφέρειας του, ανήκει στον εισαγγελέα εφετών, ο εισαγγελέας δε πλημμελειοδικών μόνο ως υποκατάστατός του ασκεί την κατηγορία στα δικαστήρια αυτά (άρθρο 8 παρ.

4). Εξάλλου, θα ήταν άτοπο να έχει αυτοτελές δικαίωμα αναίρεσης ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών κατά των αποφάσεων του Μ.Ο.Δ., όταν για την άσκηση εφέσεως κατ' αποφάσεων του ιδίου δικαστηρίου, απαιτείται η προηγούμενη ενημέρωση και σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα εφετών (άρθρο 8 παρ. 4, εδάφιο τελευταίο).

Επί αθώσεως του για έμπρακτη μετάνοια, ο κατηγορούμενος έχει έννομο συμφέρον να επιδιώξει την μετά από αναίρεση απαλλαγή του για άλλη αιτία, επειδή η για λόγους έμπρακτης μετάνοιας απαλλαγή περιέχει έμμεση αλλά σαφή παραδοχή τέλεσης της πράξης. Επιπλέον γιατί σύμφωνα με το άρθρο 569 παρ. 2 β περιπτ. βδ του Κώδικα στο ποινικό μητρώο αναγράφονται και οι αποφάσεις που αθώνουν τον κατηγορούμενο λόγω έμπρακτης μετάνοιας. Για τους ανωτέρω λόγους η σχετική διάταξη του άρθρου 506 που χορηγεί στον κατηγορούμενο που αθώθηκε λόγω έμπρακτης μετάνοιας, και μάλιστα για όλους τους λόγους του άρθρου 510, διατηρείται. Από το ίδιο άρθρο απαλείφεται και το εδάφιο γ' της ισχύουσας διάταξης που χορηγεί το δικαίωμα στον μηνυτή ή τον εγκαλούντα να ασκούν αναίρεση κατά των αθωωτικών αποφάσεων με τις οποίες καταδικάζονται σε αποζημίωση ή τα έξοδα, λόγω αχρησίας. Στην νομολογία δεν αναφέρεται περίπτωση άσκησης αναίρεσεως κατ' εφαρμογή της συγκεκριμένης διάταξης.

Από την παράγραφο 1 του ισχύοντος άρθρου 507 παραλείπεται το εδάφιο που ορίζει διαφορετική προθεσμία για την άσκηση αναίρεσης από τον εισαγγελέα που δεν υπηρετεί στο δικαστήριο που έχει εκδώσει την προσβαλλόμενη απόφαση, γιατί η ρύθμιση αυτή δεν έχει επαρκή δικαιολογητική βάση. Παραλείπονται επίσης και οι ρυθμίσεις των παραγράφων 2, 3 και 4 οι οποίες προστέθηκαν με το άρθρο 7 του Ν. 663/1977, με το οποίο επιδιώχθηκε, όπως αναφέρεται στην σχετική εισηγητική έκθεση «η απαλλαγή των υπηρεσιών από τις πολυάριθμες επιδόσεις, που δεν έχουν ουσιαστική σημασία, όσον αφορά τις ανέκκλητες αποφάσεις των πταισματοδικείων και τον μονομελών πλημμελειοδικείων, οι οποίες έχουν σκοπό να κινήσουν την προθεσμία αναίρεσης, δεδομένου ότι η άσκηση αναίρεσης στην περίπτωση αυτή είναι σπάνια». Μετά όμως την προσθήκη τρίτης παραγράφου στο άρθρο 473 του ΚΠΔ με το άρθρο 9 του Ν. 969/1979, στον χώρο της θεωρίας αλλά και της νομολογίας, έχει παγιωθεί η

άποψη ότι η διάταξη του άρθρου 473 παρ. 3, όπως ισχύει σήμερα, εφαρμόζεται και στις περιπτώσεις του άρθρου 507 το οποίο και τροποποίησε σιωπηρά. Αντίθετη προσέγγιση θα ήταν ασύμβατη με το άρθρο 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α, γιατί διαφορετικά ο δικαιούμενος σε άσκηση αναιρέσεως, θα υποχρεωνόταν σε άσκηση μιας αναποτελεσματικής αναίρεσης, δηλαδή σε προσβολή μιας απόφασης πριν καν αυτή λάβει υλική υπόσταση με την καταχώρησή της στο ειδικό βιβλίο, μη γνωρίζοντας εάν πάσχει και από ποιες, αναιρετικές πλημμέλειες. Η διατήρηση σε ισχύ των ως άνω παραγράφων που για τις ανέκκλητες αποφάσεις κατώτερων δικαστηρίων προβλέπουν διαφορετικές (μηνιαία ή δίμηνη) προθεσμίες αναίρεσης και τοποθετούν διαφορετικά τον χρόνο έναρξής της (δημοσίευση και όχι καταχώρηση στο ειδικό βιβλίο), κατά παρέκκλιση των ισχυουσών γενικώς για τα ένδικα μέσα προθεσμιών και τον χρόνο έναρξής τους, δεν δικαιολογείται. Ανάλογοι λόγοι υπαγορεύουν να προβλεφθεί ρητά και στην παράγραφο 1 ότι η προθεσμία για την άσκηση αναιρέσεως από όλους τους δικαιούμενους σε άσκησή της εισαγγελείς, αρχίζει από την καταχώρηση της προσβαλλόμενης απόφασης στο ειδικό βιβλίο και όχι από την δημοσίευσή της.

Από την παράγραφο 2 του άρθρου 510, διαγράφεται η φράση «το πολιτικό μέρος», αφού αυτή στερείται αντικειμένου, μετά την επιλογή της παράστασης για την υποστήριξη της κατηγορίας, παραμένει δε η διάταξη κατά τα λοιπά ως έχει. Στους αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενους λόγους αναιρέσεως προστίθεται και η περίπτωση Ζ της παραγράφου 1 του άρθρου 510 που αναφέρεται στην υλική αρμοδιότητα του δικάσαντος δικαστηρίου, δοθέντος ότι κατά το άρθρο 120 παρ. 1 το δικαστήριο οφείλει να την εξετάζει αυτεπάγγελτα σε κάθε στάδιο της δίκης.

Το άρθρο 512 του ισχύοντος κώδικα καταργείται. Μετά την κατάργηση των εδαφίων α και γ του άρθρου 506, το άρθρο 512 δεν έχει λόγο ύπαρξης, αφού για μεν τον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου υφίσταται ρητή πρόβλεψη (άρθρο 505 παρ. 2) ότι δικαιούται να προσβάλλει οποιαδήποτε απόφαση, συνεπώς και την αθωωτική, για όλους τους λόγους του άρθρου 510, ενώ οι εισαγγελείς εφετών και πρωτοδικών δικαιούνται να προσβάλλουν την αθωωτική απόφαση μόνο για εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή ουσιαστικής ποινικής διάταξης (άρθρο 506 εδάφιο β). Την θέση του άρθρου αυτού καταλαμβάνουν οι παράγραφοι 1, 2 και 3 του επόμενου άρθρου του

ισχύοντα Κώδικα, ενώ προστίθεται νέο άρθρο με τον αριθμό 513 με το οποίο για πρώτη φορά εισάγεται η υποχρέωση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου να καταθέτει γραπτή πρόταση επί των υποθέσεων που πρόκειται να συζητηθούν, ταυτόχρονα δε με το άρθρο 515 παρ. 2 μεταβάλλεται η σειρά κατά την οποία παίρνουν τον λόγο κατά την συζήτηση της αναίρεσης ο εισαγγελέας, ο συνήγορος του παριστάμενου για την υποστήριξη της κατηγορία και ο συνήγορος του αναιρεσείοντα, σε κάθε δε περίπτωση ο συνήγορος του τελευταίου ομιλεί πάντα τελευταίος.

Από την διάταξη της παραγ. 2 του άρθρου 516 διαγράφεται η φράση «είτε απορριφθεί η αίτηση ως αβάσιμη», ως άνευ αντικειμένου, αφού στην περίπτωση αυτή, αν απορριφθεί η αναίρεση ως αβάσιμη, ισχύει η απόφαση του δικαστηρίου που δέχθηκε την αναρμοδιότητα και συνεπώς δεν υφίσταται περίπτωση παραπομπής από τον Άρειο Πάγο στο αρμόδιο δικαστήριο. Εξάλλου, από το ισχύον άρθρο 521 διαγράφεται το εδάφιο «έστω και αν η πρωτόδικη απόφαση θα ήταν ανέκκλητη λόγω ποσού, όταν η αναίρεση γίνει μόνο ως προς τις διατάξεις ή τα κεφάλαια της απόφασης που αφορούν τις ιδιωτικές απαιτήσεις του πολιτικώς ενάγοντος ή του κατηγορουμένου που αθώωθηκε», ως άνευ αντικειμένου λόγω της επιλογής της παράστασης του παθόντος μόνο για την υποστήριξη της κατηγορίας και γιατί καταργείται το δικαίωμα του αθωωθέντος κατηγορούμενου να ασκήσει αναίρεση κατά του μέρους της απόφασης που αφορά τις κατά το άρθρο 71 απαιτήσεις του. Το άρθρο αυτό λαμβάνει στο σχέδιο τον αριθμό 520 ορίζεται δε με αυτό ότι αν η αναίρεση γίνει δεκτή μόνο ως προς το κεφάλαιο της απόφασης που αφορά την δήμευση ή την απόδοσή των πραγμάτων που παραδόθηκαν στην ανάκριση ή κατασχέθηκαν, τότε ο Άρειος Πάγος παραπέμπει την υπόθεση στο αρμόδιο πολιτικό δικαστήριο (η Α.Π 1289/2002 σε παρόμοια περίπτωση παρέπεμψε την υπόθεση στο πολιτικό εφετείο).

Προστίθεται τελευταίο εδάφιο στο άρθρο 522, με το οποίο ορίζεται ότι το δικαστήριο της παραπομπής, εφόσον αυτό είναι δυνατό, συγκροτείται από τους ίδιους δικαστές, αν η απόφαση αναιρέθηκε μόνο ως προς το σκέλος της που αφορά την επιμέτρηση της ποινής, και τούτο γιατί οι δικαστές που δίκασαν τη ουσία της υπόθεσης και προέβησαν στην επιμέτρηση της ποινής που αναιρέθηκε, είναι οι πλέον κατάλληλοι για την νέα επιμέτρηση, δοθέντος ότι έχουν υπόψη τους όλα τα δεδομένα της ακροαματικής

διαδικασίας που οδήγησε στην περί ενοχής απόφαση και συνακόλουθα είναι οι πλέον κατάλληλοι για την νέα επιμέτρηση.

Προστίθεται νέο άρθρο 523 σύμφωνα με το οποίο εάν η αίτηση για αναίρεση απορρίφθηκε από παραδρομή ως ανυποστήρικτη ή απαράδεκτη η αν κάποιος προταθείς λόγος αναίρεσης δεν κρίθηκε από το δικαστήριο του Αρείου Πάγου, με αίτηση του αναιρεσειόντα ή του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου ή αυτεπαγγέλτως, μέσα σε προθεσμία δύο (2) μηνών από την έκδοση της απόφασης, ο Άρειος Πάγος επανέρχεται για αποκατάσταση της παραδρομής ή για κρίση του μη εξετασθέντος λόγου, η λύση δε που δίδεται με αυτήν έχει καθιερωθεί στην πράξη από την νομολογία του Αρείου Πάγου.

ΙΧ. Οι ειδικότερες τροποποιήσεις στις διατάξεις του έβδομου Βιβλίου περί εκτάκτων ενδίκων μέσων.

Οι επιμέρους τροποποιήσεις στο πρώτο κεφάλαιο αυτού του Βιβλίου³⁵ για τα έκτακτα ένδικα μέσα εντοπίζονται κυρίως αφενός στη νομοτεχνική αναδιάρθρωση ειδικότερων σημείων των ρυθμίσεων και αφετέρου στη βελτίωση ορισμένων προϋποθέσεων ορθής εφαρμογής του θεσμού της επανάληψης της διαδικασίας. Η κατάταξή της στα έκτακτα ένδικα μέσα, όπως σημειώθηκε και ανωτέρω, αποτέλεσε την πρώτη διαρθρωτική επέμβαση, με την οποία αποδόθηκε και αναδείχθηκε ο χαρακτήρας και η αληθής φύση του τόσο ενδιαφέροντος αυτού θεσμού.

Η αφετηριακή και αξονικής σημασίας ρύθμιση του άρθρου 525 ΣχΚΠΔ που θεσπίζει τους λόγους επανάληψης της διαδικασίας παραμένει κατά βάση αναλλοίωτη ως προς το γράμμα της, καθώς κρίθηκε ότι απηχεί μια ήδη εμπεδωμένη στην πράξη ρύθμιση που αποδίδει σταθμιστικά τη λειτουργία και τις προϋποθέσεις εφαρμογής του θεσμού. Οι μεμονωμένες επεμβάσεις σε αυτήν αφορούν: α) Αφενός την κατάταξη της περίπτωσης που αφορά «δωροληψία δικαστή ή ενόρκου που μετείχε στο δικαστήριο που απάγγειλε την καταδίκη ή άλλη από πρόθεση παράβαση του δικαστικού τους καθήκοντος» σε αυτοτελή λόγο επανάληψης της διαδικασίας, ώστε να αρκεί για την επανάληψη η απόδειξη τέλεσης των συγκεκριμένων πράξεων και να

³⁵ Εισηγητές των διατάξεων για την επανάληψη της διαδικασίας ήταν οι Θ. Δαλακούρας και Δ. Συμεωνίδης, ενώ για την αποκατάσταση και την αποζημίωση κρατηθέντων και μετέπειτα αθωωθέντων οι Ν. Παντελής και Θ. Δαλακούρας.

μην εξαρτάται η ευδοκίμηση του λόγου από το αν η εγκληματική συμπεριφορά άσκησε ουσιώδη επιρροή στην καταδίκη του κατηγορουμένου. β) Αφετέρου την αποσύνδεση του λόγου της επανάληψης διαδικασίας που σχετίζεται με την «έκδοση καταδικαστικής απόφασης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για παραβίαση δικαιώματος που αφορά το δίκαιο χαρακτήρα της διαδικασίας που τηρήθηκε ή την ουσιαστική διάταξη που εφαρμόσθηκε» από την προϋπόθεση που διαμορφώθηκε στη νομολογία να προκύπτει, δηλαδή, ότι «η διαπιστωθείσα από το Ε.Δ.Δ.Α δικονομική παραβίαση επηρέασε αρνητικά την κρίση του ποινικού δικαστηρίου». Καθώς ο λόγος αυτός εντάσσεται στους απόλυτους λόγους επανάληψης της διαδικασίας, η ρύθμιση αυτή ήταν και αναγκαία και επιβεβλημένη, ώστε να μην περιορίζεται δια της ερμηνευτικής οδού επιπρόσθετα η εφαρμογή του θεσμού. Το ίδιο ισχύει, βέβαια, και για την αντίστοιχη πρόβλεψη στο πλαίσιο του άρθρου 526 ΣχΚΠΔ (ισχύοντος 525^Α) που αφορά την επανάληψη της διαδικασίας επί καταδίκης από το ΕΔΔΑ για μη αποζημίωση κατά το άρθρο 535 (αποζημίωση αδίκως κρατηθέντων).

Περαιτέρω το άρθρο 528 ΚΠΔ διασπάστηκε στο ΣχΚΠΔ σε δύο άρθρα, ώστε η διαδικασία βεβαίωσης «του εγκλήματος της ψευδούς κατάθεσης, της πλαστογραφίας, της ψευδούς βεβαίωσης, της υφαρπαγής ψευδούς βεβαίωσης, της δωροδοκίας ή της παράβασης του δικαστικού καθήκοντος που τελέστηκε σε βάρος του καταδικασμένου» να ρυθμίζεται, χάριν νομοτεχνικής σαφήνειας, ξεχωριστά. Για τον ίδιο λόγο ρυθμίστηκαν σε ξεχωριστά άρθρα τόσο το επεκτατικό αποτέλεσμα της επανάληψης της διαδικασίας όσο και η απαγόρευση χειροτέρευσης της θέσης του αιτούντος την επανάληψη της διαδικασίας.

Στην ίδια κατεύθυνση κινήθηκε η Επιτροπή και σε σχέση με τις διατάξεις του δεύτερου Κεφαλαίου για την αποζημίωση εκείνων που κρατήθηκαν και μετέπειτα αθώθηκαν (άρθρα 535 έως 544 ΣχΚΠΔ), προωθώντας τη νομοτεχνική αναδιάρθρωση ειδικότερων σημείων των ρυθμίσεων και αναδιαμορφώνοντας ορισμένες προϋποθέσεις εφαρμογής του θεσμού. Έτσι, ειδικότερα, στους δικαιούχους αποζημίωσης κατά το άρθρο 535 ΣχΚΠΔ προστέθηκαν και «οι κρατηθέντες, για τους οποίους στη συνέχεια έπαυσε οριστικά η ποινική δίωξη ή κηρύχθηκε απαράδεκτη με αμετάκλητη απόφαση ή βούλευμα, εφόσον οι λόγοι της οριστικής παύσης ή του απαραδέκτου της

ποινικής δίωξης ήταν πρόδηλο ότι συνέτρεχαν κατά τον χρόνο έκδοσης της καταδικαστικής απόφασης ή του παραπεμπτικού βουλεύματος ή η ποινική δίωξη θεωρήθηκε σαν να μη έγινε κατ' άρθρο 77». Προστέθηκε, επίσης, στο ίδιο άρθρο παρ. 3 που διαλαμβάνει ότι «σε περίπτωση θανάτου του κατά τις προηγούμενες παραγράφους δικαιούχου πριν τη συμπλήρωση της προθεσμίας υποβολής της αίτησης κατά το άρθρο 538, το σχετικό δικαίωμα μπορούν να ασκήσουν οι κληρονόμοι του, κατά το ποσοστό της κληρονομικής τους μερίδας», ενώ στα επόμενα εδάφια ρυθμίστηκαν τα ζητήματα προθεσμιών και μεταβίβασης της αξίωσης στις εν λόγω περιπτώσεις.

Αντιστοίχως, για να καταστεί λειτουργικότερη η εφαρμογή του θεσμού της αποζημίωσης προβλέφθηκαν διεξοδικά στα άρθρα 538, 539 και 540 ΣχΚΠΔ τόσο η διαδικασία υποβολής της αίτησης αποζημίωσης όσο και η διαδικασία εκδίκασής της, αλλά και ο τρόπος προσδιορισμού αποζημίωσης σε περίπτωση που γίνει δεκτή η αίτηση για αποζημίωση.

Τέλος, διατηρήθηκαν αυτούσιες οι διατάξεις του άρθρου 541 για την υποκατάσταση του δημοσίου στα δικαιώματα του ζημιωμένου και του άρθρου 542 για την ανάλογη εφαρμογή των σχετικών διατάξεων από τον Άρειο Πάγο και τα στρατιωτικά δικαστήρια, καταργήθηκε ως αναχρονιστική η διάταξη του άρθρου 543 ΚΠΔ για την αυτονόητη εφαρμογή των σχετικών με την αποζημίωση διατάξεων και υπέρ αλλοδαπών ή ανιθαγενών και ρυθμίστηκε για λόγους ορθής και δίκαιης εφαρμογής του θεσμού, αλλά και πληρότητας του νομικού πλαισίου αφενός η υποχρέωση επιστροφής της αποζημίωσης σε περίπτωση μεταγενέστερης αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης λόγω επανάληψης της διαδικασίας κατά εκείνου που είχε αθωωθεί αμετάκλητα (άρθρο 543 ΣχΚΠΔ) και αφετέρου η δυνατότητα αναλογικής εφαρμογής των διατάξεων των άρθρων 535 – 540 και σε περίπτωση κατάσχεσης και δέσμευσης περιουσίας.

Χ. Οι ειδικότερες τροποποιήσεις στις διατάξεις του όγδου Βιβλίου περί εκτέλεσης, του ένατου Βιβλίου περί ποινικού μητρώου και του δέκατου Βιβλίου περί εξόδων της ποινικής διαδικασίας.

Οι σχετικές διατάξεις του όγδοου³⁶, ένατου και του δέκατου Βιβλίου³⁷ δεν απομακρύνονται σημαντικά από τις ισχύουσες διατάξεις, καθώς υπακούουν στις ίδιες αξιακές αναφορές για τους όρους και τα όρια εκτέλεσης και την τήρηση του ποινικού μητρώου. Συμπληρώνονται, ωστόσο, με τις αναγκαίες εναρμονίσεις προς την ενεστώσα νομική πραγματικότητα, ώστε να μπορούν να αντανakλούν πληρέστερα τις θεμελιακού χαρακτήρα απαιτήσεις δικαιοκρατικότητας της ποινικής διαδικασίας.

Ειδικότερα ως επιβεβλημένες σύμφωνα με τη νομολογία και τις νεότερες θεωρητικές προσεγγίσεις κρίθηκαν οι εξής ρυθμίσεις:

α) Στο άρθρο 548 του ΣχΚΠΔ και στο εδ. β' προστίθεται η φράση «εκτός αν λύεται με αυτές ένα ζήτημα οριστικά». Τούτο κρίθηκε απαραίτητο από την Επιτροπή, καθόσον τόσο η νομολογία όσο και η θεωρία συγκλίνουν στο ότι οι προπαρασκευαστικές αποφάσεις είναι οι αποφάσεις που δεν αποφαίνονται τελειωτικώς επί της κατηγορίας, αλλά μόνο επί κάποιου ζητήματος που αναφύεται στη διαδικασία. Ο ορισμός αυτός ακολουθεί εκείνον του Α. Μπουρόπουλου (εισηγητή του άρθρου 536 του σχεδίου ΚΠΔ και νυν 548 ΚΠΔ), σύμφωνα με τον οποίο ως προπαρασκευαστική απόφαση νοείται κατά το άρθρο 548 κάθε μη αποφαινομένη τελειωτικώς επί της κατηγορίας απόφαση, η οποία είναι αμέσως εκτελεστή συνεπεία του ανεπιτρέπτου της ασκήσεως ενδίκου μέσου κατ' αυτής.

β) Στο άρθρο 549 του ΣχΚΠΔ απαλείφεται η παράγραφος 3, ως αναχρονιστική και μη εφαρμοστέα στην πράξη.

γ) Στο άρθρο 551 παρ. 1 εδ. α' του ΣχΚΠΔ απαλείφεται η φράση του ισχύοντος «αμετάκλητες», καθόσον κατά παγία νομολογία του Αρείου Πάγου, ο καθορισμός συνολικής ποινής λαμβάνει χώρα και επί μη αμετακλήτων αποφάσεων. Συνάμα ορίζεται στην παρ. 2 ότι «αν ποινή βάσης επιβλήθηκε από το τριμελές ή μονομελές πλημμελειοδικείο, αρμόδιο για να καθορίσει τη συνολική ποινή που πρέπει να εκτιθεί είναι το μονομελές πλημμελειοδικείο», ενώ σε «κάθε άλλη περίπτωση αρμόδιο είναι το μονομελές εφετείο».

³⁶ Εισηγητές των διατάξεων αυτών ήταν ο Π. Μπρακουμάτσος που διατύπωσε και τις σχετικές επί αυτών αιτιολογικές σκέψεις και ο Ν. Νικολάου.

³⁷ Εισηγητές των διατάξεων του ένατου και δέκατου Βιβλίου ήταν ο Π. Μπρακουμάτσος που διατύπωσε και τις σχετικές επί αυτών αιτιολογικές σκέψεις και ο Ε. Κασαλιάς.

δ) Στο άρθρο 552 του ΣχΚΠΔ και στην παρ. 1 εδ. 2 παραλείπεται η λέξη «από τον κλητήρα», αφού πλέον δεν εφαρμόζεται.

ε) Στο άρθρο 553 απαλείφεται από την παρ. 2 του ισχύοντος κειμένου η φράση «οι διατάξεις των παραγράφων 4 έως και 7 του άρθρου 588, καθώς και το άρθρο 589, εφαρμόζονται αναλόγως και σε αυτή τη περίπτωση», ως πλεονάζουσα, καθώς εφαρμόζεται ο ΚΕΔΕ.

Περαιτέρω, οι αλλαγές που υιοθέτησε η Επιτροπή στο κεφάλαιο για την αναβολή και διακοπή της εκτέλεσης της ποινής αφορούν κατά κύριο λόγο στην αναμόρφωση των άρθρων κατά τέτοιο τρόπο, ώστε στο οικείο άρθρο να προβλέπεται το αρμόδιο όργανο, το οποίο διατάσσει την αναβολή ή τη διακοπή της ποινής. Οι άλλες επιμέρους αλλαγές δεν αναιρούν τον χαρακτήρα της εκτέλεσης, όπως αποτυπώνεται στον ισχύοντα κώδικα, αλλά εναρμονίζουν τις διατάξεις αυτές τόσο με τη νομολογία όσο και με τις κρατούσες στη θεωρία απόψεις, προκειμένου η εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων να συμβαδίζει με την δικαστηριακή πρακτική.

Ειδικότερα: α) Στο άρθρο 556 του σχεδίου διαγράφεται η περίπτωση β' του ισχύοντος, καθόσον η διατύπωση αυτή αναφερόταν στην περίοδο κατά την οποία κατά των αποφάσεων του ΜΟΔ δεν επιτρεπόταν έφεση. β) Επίσης το όριο των 2 ετών αναπροσαρμόζεται στα τρία έτη ενόψει και των αλλαγών στο ΣχΠΚ, ενώ προστίθεται και η περίπτωση της σοβαρής ασθένειας. γ) Στα άρθρα 556 και 557 του σχεδίου ορίζονται τα αρμόδια όργανα προς αποτροπή συγχύσεων που εμφιλοχωρούν στον ισχύοντα. δ) Προστέθηκε παρ. 10 στο άρθρο 557, καθόσον η εκτέλεση ποινής ή ποινών μετά την αρχική διακοπή, θα αναιρούσε τους λόγους για τους οποίους δόθηκε.

Περαιτέρω, στο τρίτο Κεφάλαιο για τις αμφιβολίες και αντιρρήσεις σχετικά με την εκτέλεση και συγκεκριμένα στο άρθρο 561 του ΣχΚΠΔ εισάγεται μια καινοτομία, καθόσον ζητήματα σχετικά με το είδος ή τη διάρκεια της ποινής καταρχήν τα επιλύει ο αρμόδιος εισαγγελέας και σε δεύτερη φάση το δικαστήριο.

Εν κατακλείδι, στο πέμπτο Κεφάλαιο του ισχύοντος για την εκτέλεση των αποφάσεων για τις πολιτικές απαιτήσεις διαγράφεται, ενόψει της αναμόρφωσης του θεσμού της πολιτικής αγωγής που επέφερε το σχέδιο.

Τέλος, σχετικά με το πρόβλημα της εξακρίβωσης του χρόνου επέλευσης του αμετακλήτου της απόφασης απαιτείται να προκύπτει ο χρόνος επίδοσης της καταδικαστικής απόφασης στον καταδικασθέντα. Προς τούτο και στο άρθρο 163 παρ. 2 του σχεδίου προβλέπεται ότι το αποδεικτικό επίδοσης της καταδικαστικής απόφασης ουδέποτε καταστρέφεται. Εξάλλου, η διάταξη του ισχύοντος άρθρου 579 ΚΠΔ, σύμφωνα με την οποία η απαγόρευση ανακοίνωσης από αμέλεια δελτίου ποινικού μητρώου τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι τρεις μήνες, καταργείται, καθόσον οι διατάξεις περί ποινικού μητρώου είναι δυσχερείς στην κατανόησή τους από τους υπαλλήλους και συνεπώς η τιμώρηση της εξ αμελείας ανακοίνωσης κρίθηκε από την Επιτροπή ως υπερβολική.

XI. Επιλογικές σκέψεις

Το Σχέδιο ΚΠΔ ενσαρκώνει μια ουσιώδη και πολύπλευρη μεταρρύθμιση του ισχύοντος δικονομικού δικαίου στην κατεύθυνση ενίσχυσης της αξιακής δομής του, αλλά και της λειτουργικότητας του, ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στις σύγχρονες πολύπλευρες προκλήσεις της εποχής μας. Η προώθηση νέων θεσμών στο πλαίσιο του υπακούει μεν στην ανάγκη ταχείας απονομής της δικαιοσύνης, εντάσσεται ωστόσο απρόσκοπτα στη λογική ενότητα του δικονομικού συστήματος και νομιμοποιείται αναλόγως. Αντιστοίχως, νομιμοποιούνται ως εξαιρετικού χαρακτήρα μέτρα οι ειδικές ανακριτικές πράξεις, στο βαθμό που ενισχύονται οι ανάλογες εγγυήσεις διενέργειάς τους, ενώ εντάσσονται στον Κώδικα και οι διάσπαρτοι σε ειδικούς ποινικούς νόμους προβλεπόμενοι δικονομικοί θεσμοί, όπως του εισαγγελέα οικονομικού εγκλήματος. Έτσι, άλλωστε, προκύπτει η ζητούμενη για κάθε νομοθέτημα εσωτερική αλληλουχία των ειδικότερων διατάξεών του και η θεσμική διάρθρωσή του κατά ενιαίο, προβλέψιμο, ελέγξιμο και δικαιοκρατικά εφαρμόσιμο τρόπο. Ως συνεκτικό επιστημονικό έργο, εν κατακλείδι, σκοπεί παράλληλα με την εξασφάλιση των προϋποθέσεων μιας δικονομικά άψογης ποινικής δίκης να συνεισφέρει στην επαύξηση της εμπιστοσύνης των κοινωνιών στην απονομή της δικαιοσύνης και στην έννοια του κράτους δικαίου.

Αθήνα, 03.05.2019

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ

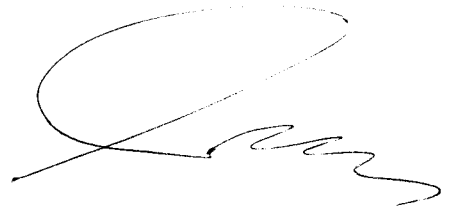
ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

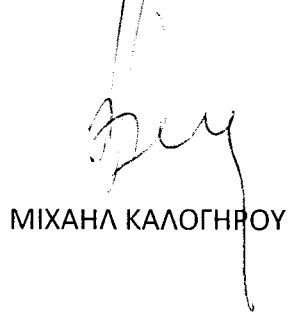
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΤΡΟΥΓΚΑΛΟΣ

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ
ΠΟΛΙΤΗ

ΟΛΓΑ ΓΕΡΟΒΑΣΙΛΗ

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ,
ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΜΙΧΑΗΛ ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

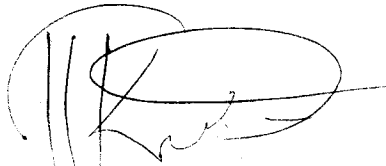
ΕΥΚΛΕΙΔΗΣ ΤΣΑΚΑΛΩΤΟΣ

Ο ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ, ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΠΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

A handwritten signature in black ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke extending to the right.

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΠΑΠΑΝΑΤΣΙΟΥ